

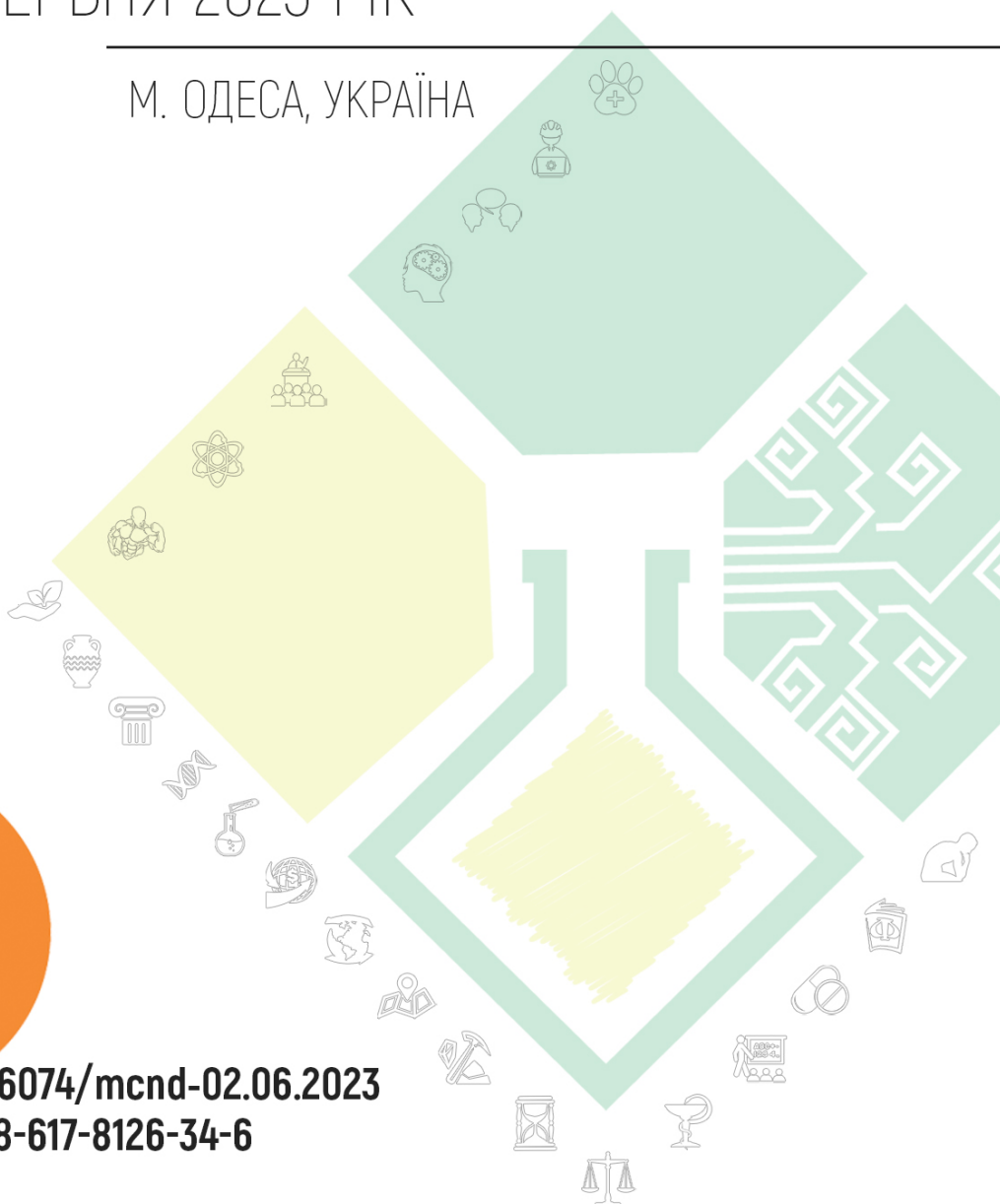
ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СВІТОВІЙ НАУЦІ: ЗАДАЧІ ТА ВИКЛИКИ

І 2 ЧЕРВНЯ 2023 РІК

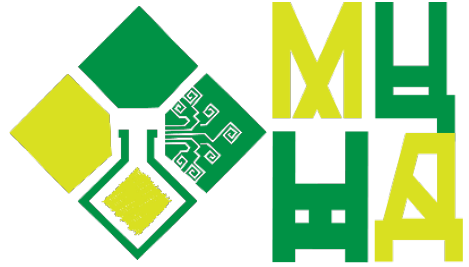
М. ОДЕСА, УКРАЇНА

DOI 10.36074/mcnd-02.06.2023
ISBN 978-617-8126-34-6

МАТЕРІАЛИ
І МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Міжнародний Центр Наукових Досліджень

ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СВІТОВІЙ НАУЦІ: ЗАДАЧІ ТА ВИКЛИКИ

| 2 ЧЕРВНЯ 2023 РІК
м. Одеса, Україна

Вінниця, Україна
«Європейська наукова платформа»
2023

Організація, від імені якої випущено видання:
ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Голова оргкомітету: Рабей Н.Р.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення № 63 від 17.01.2023).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

П 26

Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики: матеріали I Міжнародної наукової конференції, м. Одеса, 2 червня, 2023 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. — 222 с.

ISBN 978-617-8126-34-6

DOI 10.36074/mcnd-02.06.2023

Викладено матеріали учасників I Міжнародної спеціалізованої наукової конференції «Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики», яка відбулася 2 червня 2023 року у місті Одеса.

УДК 001 (08)

ISBN 978-617-8126-34-6

© Колектив учасників конференції, 2023
© ГО «Європейська наукова платформа», 2023
© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

IMPACT OF DIGITIZATION AND GLOBALIZATION ON THE LABOR MARKET IN UKRAINE Mogoz M.	11
РЕКРЕАЦІЙНЕ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЛІСОВОЇ ПОЛІТИКИ Гюлтекін О.О., Голян В.А.	14

СЕКЦІЯ ІІ.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Годжатов Самрал Рустам огли, Кривоберець М.М.	17
ВИДИ ТА НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ Ємельянов О.Ю., Данилович О.Т.	20
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ DIGITAL-МАРКЕТИНГУ В СФЕРІ ГОСТИННОСТІ Паньків М.М.	23

СЕКЦІЯ ІІІ.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ГЕНЕЗИС ПІДХОДІВ ДО ПОБУДОВИ МОДЕЛЕЙ ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА Янкович О.В.	26
КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ Істомова О.М.	29
ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Судак В.О.	34
ОБЛІКОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ПІДПРИЄМСТВУ Головацька С., Сенюра С., Захарець І.	36

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ОПЕРАЦІЙНИХ ДОХОДІВ Сук П.Л.	40
---	----

ФАКТОРИ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ Мирошник А.О.	45
---	----

ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНОЮ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ Карплюк Л.М.	48
---	----

СЕКЦІЯ ІV. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ ІГОР ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНІЗАЦІЯХ Когут Н.О.	50
---	----

КОМУНІКАЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ – ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Ткачук А.В.	53
--	----

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Власова В.П., Шестеров О.Д.	56
--	----

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ Стадник Б.М., Кубіцький С.О.	59
--	----

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗШИРЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ В ГАЛУЗІ FINTESН Лагодієнко В.В., Ситник Н.І.	64
---	----

СЕКЦІЯ V. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ Кучеренко Д.В., Тінін Д.Г., Тимофєєв В.П.	66
---	----

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РАМКАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС: КОНТРОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ Клименко Д.О., Бережна К.В.	69
---	----

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ОСВІТИ, НАУКИ, КУЛЬТУРИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ Стаднік Р.О., Ієрусалимов І.О.	71
ОБ'ЄКТИ ТА ЗАВДАННЯ ЕКСПЕРТНОГО ТРАСОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНІХ ОСВІТЛЮВАЛЬНИХ ПРИЛАДІВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ЇХ УЛАМКІВ Тертичний О.В.	74
ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА В СУДІ Дегтярьова Б.І.	77
РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА ІНШИХ ПРАВОВІДНОСИН, ЩО ВИНИКАЮТЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ Миргородський С.А.	81
СЛІДЧИЙ СУДДЯ ЯК УЧАСНИК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ Загорбенська Т.В.	84
УНІВЕРСАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ Колесник В.А.	87

СЕКЦІЯ VI. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В СИСТЕМІ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ МВС Наліжитий В.В., Карпенко О.М.	89
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ДО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ НА БЛОКПОСТАХ Тінін Д.Г.	91
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ ТА ВЗАЄМОДІЇ З ЦИВІЛЬНИМИ ОСОБАМИ НА БЛОКПОСТАХ Тінін Д.Г.	94
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ДЛЯ ЗНЕШКОДЖЕННЯ ТВАРИН Рабушко Н.В.	96

СЕКЦІЯ VII. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ Тінін Д.Г., Тимофєєв В.П.	98
---	----

СЕКЦІЯ VIII. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ВМІСТ ПРОТЕЇНОВИХ ФРАКЦІЙ СИРОВАТКИ КРОВІ ЩУРІВ ЗА ДІЇ ЕКЗОГЕННИХ КСЕНОБІОТИКІВ
Місюра С.В., Кеца О.В. 101

ПОХІДНІ 7-(ТРИФЛУОРОМЕТИЛ)-2,3-ДИГІДРО-1H-ПІРОЛІЗИНУ ЯК ПОТЕНЦІЙНІ АНТИБАКТЕРІАЛЬНІ АГЕНТИ
Науково-дослідна група:
Година Д.М., Качасва М.В., Кліпков А.А., Шульга Ю.В., Ковалішин В.В. 104

СЕКЦІЯ ІХ. ХАРЧОВЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

РАЦІОНАЛЬНІ РЕЖИМИ ПРИГОТУВАННЯ АКВАФАБИ ТА БОБОВИХ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В ЗАКУСКАХ ЕМУЛЬСІЙНОГО ТИПУ
Іванків І.Б., Радченко А.Е., Гринченко О.О. 107

СЕКЦІЯ Х. ГІРНИЦТВО ТА НАФТОГАЗОВА ІНЖЕНЕРІЯ

УЛОВЛЮВАННЯ ВУГЛЕЦЮ, ВАЖЛИВІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ
Дрінь Н.Я., Пиріг Т.Ю., Маркевич М.В. 109

СЕКЦІЯ ХІ. АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

РОЛЬ РОБОТОТЕХНІКИ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ В ПРОМИСЛОВИХ ПРОЦЕСАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Кашпуренко Б.О. 111

СЕКЦІЯ ХІІ. ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДМИВАННЯ ДРУКОВАНИХ ПЛАТ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЗАСТОСОВУВАНИХ ФЛЮСІВ
Часник Д.В. 113

СЕКЦІЯ ХІІІ. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЕНЕРГЕТИЧНЕ МАШИНОБУДУВАННЯ

ТЕРМОЕЛЕКТРИЧНІ ПЕРЕТВОРЮВАЧІ: ПРИНЦИП РОБОТИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПЕЛЬТЬЄ
Червоток О.Б., Слободенюк Р.В., Грибан Р.В. 116

ТЕС: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ РОБОТИ, ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ, ПРИРОДНІ ОБМЕЖЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЧНІ НЕБЕЗПЕКИ Дячук А.С., Конончук О.П., Хаб'юк В.Ю.	118
--	-----

СЕКЦІЯ XIV. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕЛЕГРАМ ЧАТ-БОТУ ДЛЯ АБІТУРІЄНТІВ ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ Єремєєв А.Р.	121
ОРГАНІЗАЦІЯ VPN МЕРЕЖІ ОФІСУ КОМПАНІЇ Лук'янець А.О.	123
РОЗРОБЛЕННЯ БАЗИ ДАНИХ ЧАТ-БОТА ДЛЯ СЛУЖБИ ТАКСІ В TELEGRAM Маслов О.В., Ляшенко О.М.	125

СЕКЦІЯ XV. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ЗНАЧЕННЯ ДОКУМЕНТООБІГУ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ Карюк А.Г.	128
ТЕХНОЛОГІЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ ВИБОРУ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ АДМІНІСТРУВАННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ Сорокін Д.О.	131

СЕКЦІЯ XVI. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ "FAMILY" В АНГЛІЙСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ Бойко А.А.	133
ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯ ГЕРОЇВ СЕРІАЛУ «ПЕРШІ ЛАСТІВКИ» (НА ПРИКЛАДІ МОВЛЕННЯ НІКІТИ МАСЛОУ) Бобро М.П., Демянівка К.О.	138
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ НА РАДІО Й ТЕЛЕБАЧЕННІ СУЧАСНОСТІ Башманівський В., Башманівська Л.	141
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. ЕРПЕНБЕК «ПРОКЛЯТТЯ ДОМУ» Росоха О.В.	143

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА Боднар Н.І.	145
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ Герман К.В.	149
ЧАС І ПРОСТІР У П'ЄСІ ЕРІКА-ЕММАНЮЕЛЯ ШМІТТА «НІЧ У ВАЛОНІЇ» Васильєва О.С.	151
 СЕКЦІЯ XVII. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ	
ЕПІКУРЕЇЗМ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО Рубцов Д.О.	152
ПРОВІДНІ РЕЛІГІЇ СВІТУ Тиرون В.О.	154
 СЕКЦІЯ XVIII. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА	
СНАТГРТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ Хорошайло О.С., Кочергіна С.С.	157
ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕСТАНДАРТНИХ ТА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ Козловська Х.Р.	159
ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ СФОРМОВАНОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧИТАННІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ПРИКЛАДНОЇ МЕХАНІКИ Котковець А.Л.	162
МАТЕМАТИЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ СУДНОВОДІЇВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ОСНОВНИХ ФАХОВИХ ЗАДАЧ Чумаченко М.М.	164
МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ Анісімова Ю.П.	166
МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВУЗАХ Чаплик В.В., Чаплик О.А.	169
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО МАЙБУТНЬОГО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ Гончар Л.В.	172

СЕКЦІЯ ХІХ. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

КАЗКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ Єременко Н.В.	174
САМООЦІНКА ЯК ЧИННИК АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ Сергієнко Д.І., Московець Л.П.	177

СЕКЦІЯ ХХ. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

FEATURES OF THE MORPHOGENESIS OF UROLITHS IN THE ACID ENVIRONMENT OF THE URINE OF PATIENTS OF THE INDUSTRIALLY DEVELOPED REGION SUFFERING FROM UROLITHIASIS Barannyk K.	180
THE PECULIARITIES OF PSYCHOPHYSIOLOGICAL ADAPTATION OF MODERN PUPILS AND STUDENTS Serheta I.	185
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ Різнюк О.І.	187
ОПТИМАЛЬНИЙ ВІК ХЛОПЧИКІВ ДЛЯ ХІРУРГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ГІПОСПАДІЇ Лапшин В.В., Бадалов Заур Адалят огли, Продан Ю.О.	189
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МОНОКЛОНАЛЬНИХ АНТИТІЛ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ХРОНІЧНОГО БОЛЮ Тафічук Т.Ф.	191
СУЧАСНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ ЕКСТРОФІЇ СЕЧОВОГО МІХУРА У ДІТЕЙ Костирич М.І., Холявко М.В.	193
ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В РЕАЛІЯХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ Товкун Л.П., Порхун Я.Ю.	198

СЕКЦІЯ ХХІ. ФАРМАЦІЯ ТА ФАРМАКОТЕРАПІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕДНАПОВНЕНИХ ШПРИЦІВ Науково-дослідна група: Полова Ж.М., Негода Т.С., Алейник С.Л., Чумак Є.А.	201
---	-----

ТАБЛЕТКИ ЖУВАЛЬНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ РОЗРОБКИ ЛІКАРСЬКОЇ ФОРМИ Вакула А.П., Буткевич Т.А.....	204
--	-----

СЕКЦІЯ XXII. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ПИТАННЯ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ В ШКІЛЬНИХ КУРСАХ ІСТОРІЇ Кулагін Е.О.....	206
---	-----

СЕКЦІЯ XXIII. АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

СИСТЕМИ АКУМУЛЮВАННЯ ТЕПЛОТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ҐРУНТУ ТА ВОДОНОСНИХ ГОРИЗОНТІВ У ЯКОСТІ АКУМУЛЯТОРІВ ТЕПЛОТИ Москвітін А.....	209
---	-----

СЕКЦІЯ XXIV. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО: НЕРОЗРИВНИЙ ЗВ'ЯЗОК ТА ВЗАЄМОДІЯ Бутевич О.О.....	213
---	-----

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО: УКРАЇНСЬКЕ КНИЖКОВЕ МИСТЕЦТВО. СУЧАСНА ТРАДИЦІЯ Заболотня А.О.....	215
---	-----

ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СВІТОВІЙ НАУЦІ: ЗАДАЧІ ТА ВИКЛИКИ Рибалко Д.Д.....	220
---	-----

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

IMPACT OF DIGITIZATION AND GLOBALIZATION ON THE LABOR MARKET IN UKRAINE

Moroz Maksym

student of Information and Analytical Technologies and Management
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Scientific advisor: Olena Peresada

ORCID ID: 0000-0003-0388-975X
senior lecturer of the department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

The world is constantly changing, and digital technologies are making it faster. Information technology has deepened globalization. Ukraine does not stand aside from these phenomena, so it will be relevant to assess the effect of IT and globalization on the labor market in Ukraine.

The labor market, also known as the labor force market, is the supply and demand for labor, in which workers provide the supply and employers provide the demand. It is the main component of any economy and is inextricably linked to the markets for capital, goods and services [1].

The globalization of the labor market - the formation of a mechanism for matching labor supply and demand, regardless of the country of residence of a person - is developing against the backdrop of economic globalization.

Developments and innovations in the field of information technology, combined with automation, computerization and robotization, are driving unprecedented technical, social and economic changes that are transforming labor relations. Remote relations between employees and employers, the formation of a flexible virtual market, decentralization of labor activity in time and space, new forms of cooperation. All this can bring legal relations beyond the scope of legal regulation in those countries that are unable to adapt their legislation in time for new business strategies that do not have the concept of territorial boundaries and mainly value in-demand talents for the effective implementation of tasks [2].

We can also note that the IT services market has been gaining popularity in Ukraine in recent years. In 2015, according to N-iX estimates, the number of IT professionals in Ukraine amounted to 91 thousand people, and the profit was \$2.7 billion. By the end of 2021, the Ukrainian IT sector grew by 36% compared to a year earlier, reaching \$6.8 billion in exports of computer services (against \$5 billion in 2020). According to estimates for 2021, the Ukrainian IT industry employs 285,000 specialists [3].

Based on the above, we can conclude that digitalization is also manifested in the

growing demand for IT and robotics specialists. In turn, young people are more likely to enroll in universities to study these specialties. And globalization makes this process more flexible.

Due to migration flows and increased demand for labor in Ukraine by multinational companies, which leads to the gradual transformation of our labor market into a part of the global labor market and integration with it. The globalization of the economy affects the Ukrainian labor market indirectly through various channels and factors, which primarily include: international trade and foreign direct investment; changes in prices on international markets for goods and services that are important in Ukrainian exports and imports; changes in the national currency exchange rate, etc.

We can note that digital technologies, which accelerate the globalization process, also have a positive impact on the development of human capital, which has become more important for the economic growth of the country and the world. Thanks to technology, the exchange of labor has become much easier, for example, a person from Ukraine can work remotely for a company based in the United States and receive an appropriate salary. In addition, thanks to the European integration steps of the Ukrainian state, which are part of globalization processes, young people have the opportunity to study abroad and receive a quality education.

Nevertheless, when talking around the positive impacts of globalization and digitalization, it is additionally fundamental to specify the negative aspects. One of the foremost critical perspectives is the increment within the number of unemployed, counting basic unemployment and innovative unemployment.

Globalization and digitalization can lead to changes within the structure of businesses and economies. As businesses ended up more globalized and digitized, certain segments may decrease whereas others grow. This could result in a bungle between the abilities and capabilities of laborers and the advancing requests of the work advertise, driving to auxiliary unemployment. Specialists who were already utilized in declining businesses may battle to discover appropriate business within the modern digitalized and globalized economy.

Digitalization and robotization innovations also can lead to innovative unemployment. As businesses embrace progressed advances, such as counterfeit insights, mechanical autonomy, and robotization, they may supplant human labor with machines and computer program. This may result in work misfortunes, especially in divisions that intensely depend on manual labor or dreary errands. Specialists who are incapable to adjust their aptitudes to the changing mechanical scene may confront troubles in finding elective business [4-5].

The key challenge lies in guaranteeing that specialists have the fundamental abilities and bolster to adjust to the changing labor showcase and take advantage of the unused openings that emerge from globalization and digitalization. Thus, globalization and digitalization are not unambiguous processes, they are difficult to characterize, but they are crucial for the development of the global economy today. The labor market in Ukraine has changed a lot under the influence of these factors and, in our opinion, more in a positive way. The future task of Ukrainian society will be to adapt to the changes and turn them to its advantage.

Therefore, globalization and digitalization are ambiguous processes, difficult to characterize, but they are crucial for the development of the global economy today. The labor market in Ukraine has changed a lot under the influence of these factors and, in our opinion, more in a positive way. The future task of Ukrainian society will be to adapt to the changes and turn them to its advantage.

References:

1. Kenton, W. (2016, 22 лютого). Labor market explained: Theories and who is included. Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/l/labor-market.asp>.
2. Чижов, Д. А. (2020). Позитивний та негативний вплив цифрової епохи на ринок праці в Україні. Прикарпатський юридичний вісник, (2), 61–65.
3. В Україні 285 000 айтишників. Головні цифри зі звіту ІТ Асоціації. dev.ua. URL: <https://dev.ua/news/37-vsikh-eksportnykh-posluh-ukrainy-kompiuterni-posluhy-holovni-tsyfry-zi-zvitu-it-asotsiatsii>.
4. Chua J. L. (2019, 3 червня). Negative impact of digitalization. Medium. <https://medium.com/@chuaajeliang/negative-impact-of-digitalization-d40a03f0cd80>.
5. Козак, Ю. Г. (2017). Міжнародна економіка: В питаннях та відповідях.

РЕКРЕАЦІЙНЕ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЛІСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Гюлтекін Оксана Олександрівна

аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Голян В.А.

доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярська лісова дослідна станція», Україна

Рекреаційне лісокористування має значний потенціал для розвитку з огляду на те, що в регіонах України мають місце сприятливі передумови для освоєння рекреаційного потенціалу лісів та є територіальний базис для розміщення додаткової мережі об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури. Поглиблення децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування створило додаткові можливості для того, щоб використати потенціал територіальних громад для розширеного відтворення рекреаційної індустрії, побудованої на використанні лісових біогеоценозів.

На загальнодержавному рівні внаслідок схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року [2] та корпоратизації лісового сектора національного господарства [1] сформувалися інституціональні передумови для того, щоб рекреаційна діяльність стала одним з основних чинників диверсифікації виробничо-господарської діяльності постійних лісокористувачів в цілому.

Створення на базі державних лісових господарств Державного підприємства «Ліси України» сформувало управлінську вертикаль, яка дозволить забезпечити належну координацію зусиль стосовно налагодження індустрії рекреаційного лісокористування у різноманітних природнокліматичних зонах, зокрема як в експлуатаційних лісах, так і у лісах, які мають вагоме природоохоронне значення. Рекреаційне лісокористування має стати одним з основних пріоритетів регіональної лісової політики, оскільки результативність комерціалізації рекреаційної функції лісів залежить від координації рекреаційної діяльності, пов'язаної з користуванням лісовими біогеоценозами.

Тому в спектрі пріоритетів регіональної лісової політики слід виокремити:

1) ідентифікацію лісових земель, придатних для рекреаційного лісокористування;

2) визначення корисних властивостей лісів, які можуть бути використані для розроблення портфеля туристично-рекреаційних послуг;

3) ідентифікацію складових рекреаційного лісокористування, які реалізуватимуться безпосередньо постійними лісокористувачами, а які – спеціалізованими рекреаційними підприємницькими структурами;

4) визначення специфікації об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури, які зводитимуться безпосередньо постійними лісокористувачами, а які суб'єктами приватного деревообробного виробництва;

5) форми державно-приватного партнерства, які можуть використовуватися для потреб активізації рекреаційного лісокористування.

Органи місцевого самоврядування мають виступити ключовим елементом

регуляторного механізму рекреаційного лісокористування з огляду на те, що укрупнення суб'єктів лісогосподарського підприємництва повинно доповнюватися комплексом заходів, які забезпечують децентралізацію у користуванні лісоресурсними та лісогосподарськими активами.

Водночас суб'єктами регуляторного впливу на процеси рекреаційного лісокористування мають виступати органи місцевого самоврядування обласного рівня та органи місцевого самоврядування базового рівня, оскільки місцеве самоврядування отримало у комунальну власність значні площі самозаліснених сільськогосподарських угідь, котрі при певному рівні здійснення природооблаштувальних робіт можуть виступити територіальним базисом розміщення мережі об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури.

Виходячи з того, що процес рекреаційного лісокористування являє собою комплекс заходів та дій господарського та природоохоронного спрямування, на місцевому рівні доцільно сформувати механізм еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування, щоб унеможливити та упередити прояви виснаження лісових біогеоценозів внаслідок надмірного рекреаційного навантаження.

Такий механізм повинен охоплювати комплекс інституціоналізованих на місцевому рівні методів, способів, інструментів та важелів регуляторного впливу на суб'єкти рекреаційного підприємництва в частині користування лісовими біогеоценозами, зокрема корисними властивостями лісів. Окремі методи та інструменти регуляторного впливу мають прямий характер, якщо рекреаційна діяльність стосується комунальних лісових господарств, котрі користуються лісоресурсними та лісогосподарськими активами комунальної власності. На інші суб'єкти рекреаційного підприємництва некомунальної форми власності органи місцевого самоврядування можуть впливати опосередковано як через комплекс фінансових преференцій, так і через комплекс заходів організаційно-адміністративного спрямування.

Виходячи з наявної інституціональної архітекtonіки управління територіальними утвореннями та передового іноземного досвіду поглиблення децентралізації, сучасний механізм еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування на місцевому рівні має охоплювати чотири основних блоки, котрі взаємодоповнюють один одного і у підсумку забезпечують належний позитивний кумулятивний вплив на процеси використання рекреаційного потенціалу лісів. Такими блоками виступають: інструментарій еколого-лісівничого впливу; інструментарій бюджетної підтримки; інструментарій економічного стимулювання; інструментарій реалізації угод державно-приватного партнерства.

Інструментарій еколого-лісівничого впливу на процеси рекреаційного лісокористування на місцевому рівні може бути сформований на основі існуючих регламентів невиснажливого лісокористування, дотримання вимог щодо допустимого рекреаційного навантаження на лісові біогеоценози, застосування сучасних форм лісовідновлення та лісовідтворення, примноження флористичної та фауністичної складових лісового біорізноманіття.

Доцільність диверсифікації інструментів бюджетної підтримки суб'єктів рекреаційного лісокористування випливає з того, що у непромислових регіонах цей вид діяльності дасть змогу активізувати розвиток несільськогосподарських видів діяльності в цілому, сформувати умови для реабілітації постраждалих внаслідок війни громадян, створити сучасний сегмент регіональної економіки, який надає відповідний спектр рекреаційно-туристичних послуг.

Доповненням інструментарію бюджетної підтримки має виступати інструментарій економічного стимулювання, котрий передбачає крім прямих фінансових виплат застосування низки пільг та компенсацій, що підвищуватимуть заінтересованість постійних лісокористувачів у розбудові мережі об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури.

Вагомою складовою механізму еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування на місцевому рівні виступає інструментарій реалізації угод державно-приватного партнерства, тобто встановлення партнерських відносин між постійними лісокористувачами та суб'єктами приватного підприємництва стосовно передачі у тимчасове користування лісових земель для організації на цих територіях рекреаційного лісокористування.

Список використаних джерел:

1. Реформа лісу – що відбувається? Економічна правда. 9 вересня 2022. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/9/691306/>.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року» від 29 грудня 2021 р. №1777-р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>.

СЕКЦІЯ ІІ. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Годжатов Самрал Рустам огли

здобувач вищої освіти кафедри організації туристичної діяльності
Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна

Кривоберець Марина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент кафедри організації туристичної діяльності
Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна

В сучасному суспільстві для того, щоб зробити правильний прогноз майбутніх змін означає правильно визначити стратегію, яка буде гарантом перемоги в конкурентній боротьбі, а для цього необхідно визначити останні тренди та тенденції. Це здійснюється за допомогою трендвотчингового аналізу. Трендвотчинг являє собою діяльність, що спрямована на спостереження за новими тенденціями в житті суспільства та країни в цілому [1].

Необхідною умовою, яку повинні враховувати менеджери, є уразливість сфери туризму до постійних суспільних змін. Економічні, соціальні або пов'язані зі стилем життя тенденції впливають на туризм, оскільки він є невід'ємним елементом життя суспільства. Сучасні стратегії, пов'язані з продуктами, послугами, маркетингом та інвестиціями, мають оперативно корегуватися, адже тренди, або моделі поведінки клієнтів, динамічно змінюються.

Раніше пропозиція незаперечно формувала попит, але нині спостерігається зворотна тенденція [1]. Насиченість ринку і поява впевненіших у собі споживачів із високими доходами, більшою кількістю вільного часу стають факторами, що визначають прибуток виробників послуг у туристичному секторі. Умови і риси конкуренції швидко змінюються. Незважаючи на те, що деякі тенденції визначаються пропозицією, необхідно пам'ятати про прогноз змін попиту, оскільки саме він є базою для оцінювання часу й засобів, необхідних для відповідних коректив.

В кінці другого – на початку третього тисячоліття відбувся ряд подій, які кардинально змінили соціально-економічний стиль людського життя. Сучасна епоха – це епоха глобалізації, яка змінила весь світоустрій. Рушійною силою цих процесів і економічної глобалізації став один із найважливіших мегатрендів, що визначає траєкторію сучасного світогосподарського розвитку, під яким розуміється істотне збільшення масштабів міжнародного обміну капіталами, послугами, інформацією, людьми, й просторова інтеграція світових ринків.

Дослідивши ряд відомих джерел, враховуючи дані World Travel Monitor Forum, та сучасний туристичний ринок, можна виокремити основні тренди в туризмі, такі як:

- мобільні технології та соціальні мережі – займають вагоме місце в багатьох

сферах, в тому числі й в туризмі. Сучасні туристи стали мобільнішими, регулярно відстежуючи останні новини в мережі «Інтернет» зі своїх гаджетів. Багато туристичних компаній просуваються переважно в соціальних мережах;

- зміщення сезонності викликають зміни в попиті та його структурі. Певні шаблони-стандарти відпусток влітку та взимку поступово змінюються;

- поява нових видів туризму – гастрономічний туризм, дегустаційні тури, дієтичні, шоп-тури, тури-детокс, серф-тури, винні тури та ін. Актуальними стають екстремальні подорожі: на повітряній кулі, подорожі по джунглях;

- подорожі стали коротшими та частішими. Післякризове переосмислення вплинуло на нових, «легких на підйом» туристів. Це мандрівники, «багаті грошима, але бідні часом». Присвячений час на відпочинок в XXI столітті буде і надалі скорочуватися. В результаті туристам потрібен туристичний продукт, що включає якомога більше задоволень в мінімальний період часу;

- виокремлення сегменту мандрівників, яким важливо набути знання, зробити висновки. Для цього типу туристів важливим є відчуття традиції держави, зрозуміти її унікальність. Саме цей тип туристів створений нещодавно та досить стрімко розвивається, так званий рух SlowCities – спільнота маленьких міст з населенням до 50 000 чол., які акцентують увагу на своїй неповторності та на збереженні традицій в культурі, архітектурі, їжі (SlowFoods), навколишньому середовищі, при цьому залучаючи туриста;

- сформувався сегмент туристів, які на свій розсуд влаштовують власну подорож без допомоги турагента. Субтрендом можна назвати турагентства, що зародилися під цим сегментом. На відміну від замовлення туру, сформованого оператором, турист може істотно заощадити;

- виокремився специфічний сегмент «здорових і багатих» – LOHAS (Lifestyles of Health and Sustainability). Таким людям подобається екологічний туризм. Ці туристи, перш за все, піклуються про навколишнє середовище. Фахівці з туризму вважають, що це преміальний сегмент найближчого майбутнього в туристичній галузі [3].

Отже, в XXI ст. з'являються нові туристи та мандрівники, які по-новому планують подорожі, інакше проводять час в поїздках, породжують цілий ряд нових трендів, особливо важливих для відділів маркетингу, реклами та розробки турпакетів. Серед них можна виділити наступні: співтовариствам мандрівників довіряють більше, ніж рекламі; партнерство і нові зв'язки стають важливішими, ніж престиж; економити на враженнях нерозумно, а на комфортних умовах – є нормою. Основним світовим трендом можна назвати онлайн-туризм, який стає все більш популярним. Його продажі складають 590 млрд. доларів, це – 27 % світової індустрії туризму.

У всьому світі багато країн, в яких велика частина подорожей бронюється через онлайн-системи. До їх числа входить: Німеччина, Канада, Австралія, Великобританія, Китай, країни Південної Америки. Шляхи розвитку онлайн-туризму по всьому світу носять однаковий характер. З моменту появи інтернет-туризм набирає зростання за двома напрямками:

- галузевим. Тобто спочатку з'явилася можливість поетапно бронювати літаки, готелі, потяги, автобуси;

- географічним. Полягає у виборі країн (США, Європа, Австралія, Азія).

Головне в роботі онлайн-туризму – зрозуміти, чого хочуть споживачі, і правильно задовольнити їх потреба в пошуку і бронюванні онлайн-подорожей. З розвитком електронного туризму в першу чергу переваги має споживач. Так як з'явилася можливість мати всю повноту інформації щодо поїздки: ціна, напрямки,

готелі, способи пересування, послуги, що надаються, екскурсії та інші складові туристського пакета. Також варто відзначити, що з розвитком онлайн-туризму з'явилися пошукові системи, які допомагають вирішити не тільки основне завдання – пошук туру, але і наділені додатковими функціями: по демонстрації готелю, авіаперельоту, можливістю бронювання онлайн, пошук екскурсій та розваг.

Список використаних джерел:

1. Мельниченко С.В. Брендинг у туристичному бізнесі: теоретичні аспекти / С.В. Мельниченко, О.Г. Авдан / Туризм в умовах глобалізації: особливості та перспективи розвитку: монографія / під ред. д.е.н., проф. Кизима М.О., к.е.н., проф. Єрмаченка В.С. – Х.: ВД «ІнЖЕк», 2012. – С. 211-224.
2. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (UNWTO World Tourism Organization) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>.
3. International tourism receipts [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_barom14_02_apr_excerpt_0.pdf.

ВИДИ ТА НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Данилович Олена Тарасівна

аспірантка кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Для того, щоб досягти високих темпів економічного зростання підприємств, необхідно впроваджувати інвестиційно-інноваційну модель їхнього економічного розвитку [1–3]. Передусім, це стосується технічного та технологічного розвитку [4–8], який безпосередньо визначає конкурентоспроможність продукції підприємств [9–11] та впливає на ступінь ефективності використання їх економічних ресурсів [12–15]. Проте забезпечення тривалого економічного розвитку підприємств потребує попереднього розроблення його науково обґрунтованих стратегій [16–18], які повинні мати на меті покращення показників діяльності економічних суб'єктів, зокрема зростання їх ринкової вартості [19–21] та збільшення економічного потенціалу [22, 23]. Це вимагає врахування дії чинників, які зумовлюють таке покращення, зокрема інноваційності підприємств [24, 25] та рівня їх інноваційного розвитку, з метою подальшого управління ними [26].

Провадження підприємствами інноваційної діяльності потребує наявності у них належних обсягів ресурсів, які беруть участь у здійсненні цієї діяльності. Ці ресурси можуть бути поділеними на групи за різними ознаками. Зокрема, за етапами перебігу інноваційного процесу може бути виділено такі групи ресурсів інноваційної діяльності підприємств, як ресурси, які застосовуються на стадії розроблення нововведень, та ресурси, які застосовуються на стадії впровадження нововведень. За економічним змістом варто виділити такі види ресурсів інноваційної діяльності, як людські (кадри розробників нововведень, інші працівники підприємств, які залучено до здійснення ними інноваційної діяльності), матеріальні (сировина, матеріали, паливо тощо, які застосовуються у процесі розроблення та впровадження на підприємствах нововведень), технічні (устаткування та інші основні засоби, за участю яких відбувається розроблення та (або) впровадження нововведень та підприємствах), інформаційні (різноманітні відомості про зовнішнє та внутрішнє середовище підприємств, необхідні для управління та організування їхньої інноваційної діяльності), фінансові (наявні у підприємств обсяги грошових засобів, які застосовуються або можуть бути застосовані з метою провадження їхньої інноваційної діяльності). Також ресурси інноваційної діяльності можуть бути поділеними за рівнем участі у такій діяльності. За цією ознакою можливо виділити дві групи цих ресурсів, а саме: ресурси, які використовуються виключно з метою провадження інноваційної діяльності підприємств (для прикладу, до таких ресурсів можна віднести устаткування науково-дослідних лабораторій підприємств), та ресурси, які застосовуються також і при здійсненні інших, окрім інноваційної, видів діяльності. Можливими є і інші способи групування ресурсів інноваційної діяльності, зокрема шляхом виділення ресурсів, які безпосередньо задіяні у цій діяльності, та ресурсів, які забезпечують та обслуговують перебіг інноваційного процесу на

підприємствах.

Загалом, можливо виділити кілька головних напрямів управління ресурсним забезпеченням інноваційної діяльності підприємств, а саме:

1) визначення обґрунтованих обсягів кожного виду таких ресурсів. При цьому необхідно враховувати можливість відмови від провадження підприємствами тих чи інших різновидів інноваційної діяльності або передавання їхнього здійснення стороннім особам (для прикладу, шляхом укладання угод з науково-дослідними установами на виготовлення науково-технічної продукції, яка у подальшому може бути застосована на підприємствах, що є замовниками цієї продукції);

2) встановлення найкращих способів одержання кожного з ресурсів інноваційної діяльності компаній (для прикладу, підприємства можуть набувати технічні ресурси для провадження своєї інноваційної діяльності завдяки їх придбанню, взяттю в оренду, переведенню частини наявного устаткування, яке раніше не застосовувалося для здійснення інноваційної діяльності, до складу майна науково-дослідних лабораторій та інших підрозділів, що безпосередньо займаються інноваційною діяльністю, тощо);

3) складання та реалізація програм ефективного використання наявних у підприємств обсягів кожного виду ресурсів, які застосовуються суб'єктами господарювання з метою розроблення та (або) впровадження нововведень.

Вдале вирішення перелічених завдань є запорукою успішності інноваційної діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук, В. Г., Довгань, Л. Є. & Давиденко, В. Р. (2006). Інноваційно-інвестиційний розвиток промисловості України: проблеми і перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*, (12), 14–17.
2. Найдюк, В. С. (2013). Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, (4), 251–263.
3. Продіус, О. І. (2010). Інноваційний розвиток промисловості: реалії та перспективи. *Вісник ХНУ*, (1(1)), 106–110.
4. Ємельянов, О. Ю., Висоцький, А. Л. & Петрушка, Т. О. (2016). Моделювання процесу ціноутворення на машинобудівну продукцію. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління»*, (847), 81–87.
5. Ємельянов, А. Ю. & Петрушка, Т. А. (2014). Технологическое развитие предприятий как средство обеспечения конкурентоспособности их продукции. *Проблемы экономики и менеджмента*, (3(31)), 39–46.
6. Пирог, О. В. (2011). Технологічний розвиток промисловості України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, (2 (7)), 248–252.
7. Piva, M. & Vivarelli, M. (2018). Technological change and employment: is Europe ready for the challenge. *Eurasian Bus. Rev.*, (8(1)), 13-32.
8. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Zahoretska, O., Kusiy, M., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2019). Changes in Energy Consumption, Economic Growth and Aspirations for Energy Independence: Sectoral Analysis of Uses of Natural Gas in Ukrainian Economy. *Energies*, (12(24)), 4724.
9. Ємельянов, О. Ю., Лесик, Л. І. & Петрушка, Т. О. (2016). Моделювання показників оцінювання конкурентного потенціалу промислового підприємства. *Актуальні проблеми економіки*, (4), 340–348.
10. Ахматова, М. (2003). Теоретические модели конкурентоспособности. *Маркетинг*, (4(71)), 25–38.
11. Гнатушенко, В. В. (2006). Управління конкурентним потенціалом підприємств (дис. ... д-ра екон. наук). Донец. нац. ун-т, Донецьк, Україна.
12. Левченко, Н. М. (2012). Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. *Інвестиції: практика та довід*, (2), 114–117.

13. Плешка, А. Р. (2011). Фактори, що впливають на розвиток виробничого потенціалу. *Наук. праці Нац. ун-ту харч. технологій* (37/38), 279–283.
14. Lesinskyi, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Petrushka, T. & Myroshchenko, N. (2022). Designing a Tool-Set for Assessing the Organizational and Technological Inertia of Energy Consumption Processes at Enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, (6(13)), 29–40.
15. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Vovk, O., Ivanytska, O., Symak, D., Havryliak, A., Danylovych, T. & Lesyk, L. (2021). Criteria, Indicators and Factors of the Sustainable Energy Saving Economic Development: the Case of Natural Gas Consumption. *Energies*, (14 (18)), 5999.
16. Власенко, В. А. (2014). Розробка та реалізація стратегії розвитку підприємства в умовах трансформації ринкових відносин: принципові підходи та інструменти. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*, (26(1)), 32–41.
17. Клименко, С. М. (2013). Формування стратегії розвитку підприємства з урахуванням ризиків. *Бізнес Інформ*, (8), 343–347.
18. Шавшин, О. С. (2017). Стратегія інноваційного розвитку підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, (3(25)), 167–171.
19. Бурбан, О.В. (2021). Роль оцінювання вартості як інструмента підготовки рішень для обґрунтування ринкової капіталізації підприємства. *Економічний форум*, (1), 116–121.
20. Максименко, І. О. & Бокій, В. І. (2008). Ринкова вартість підприємства як результат реалізації його економічного потенціалу. *Вісник Хмельницького національного університету*, (3 (1)), 192–221.
21. Хімюн, О. О. (2010). Теоретичні і методичні засади оцінки управління вартістю компанії. *Актуальні проблеми економіки*, (5(107)), 150–158.
22. Лесик, Л. І., Петрушка, Т. О. & Ємельянов, О. Ю. (2020). Ринкова вартість як один з індикаторів формування і оцінювання економічного потенціалу підприємств. *Л'ОГОС. ОНЛАЙН*.
23. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Лесик, Л. І. (2020). Особливості оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств з використанням показника їх ринкової вартості. *Л'ОГОС. Мистецтво наукової думки*, (10), 18–21.
24. Гончар, О. І. & Хачатрян, В. В. (2018). Інноваційність – сучасна умова розвитку підприємницького потенціалу. *Підприємництво і торгівля*, (23), 77–81.
25. Курило, Л. І., Удовиченко, С. М. & Сльозко, Т. М. (2016). Інноваційність економіки з огляду рівня розвитку науки. *Глобальні та національні проблеми економіки*, (13), 129–133.
26. Харченко, В. А. (2014). Механізм формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства. *Економіка промисловості*, (4 (68)), 97–104.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ DIGITAL-MАРКЕТИНГУ В СФЕРІ ГОСТИННОСТІ

Паньків Марія Михайлівна

ORCID ID: 0000-0002-6505-2878

канд. іст. наук, доцент кафедри ресторанного, готельного та туристичного бізнесу
Українська інженерно-педагогічна академія, Україна

Нагальною вимогою часу є розвиток і застосування інформаційних технологій у всіх сферах діяльності. Не випадково XXI століття все частіше називають століттям цифрових технологій. Визначення поняття «цифрові технології» постійно змінюється у зв'язку з появою нових технологічних рішень, пристроїв для користувачів, способів взаємодії з іншими пристроями та людьми. Цифрові технології розглядаються як галузь науково-технічних знань, метою якої є створення та практичне застосування цифрових або комп'ютеризованих систем, пристроїв, методів тощо. Поряд із цим поняттям дедалі частіше використовують термін «діджиталізація суспільства» (від англ. digital technology), що відображає активне використання цифрових технологій [1].

У процесі діджиталізації з'явився і новий спеціальний термін – цифровий маркетинг, або digital-маркетинг, який визначають як діяльність із забезпечення комунікацій зі споживачами за допомогою цифрових каналів.

Digital-маркетинг у сфері гостинності дає змогу:

- здійснити комплексний підхід до просування підприємств індустрії гостинності, основних і додаткових послуг у цифровому середовищі;
- забезпечити інтеграцію великої кількості різноманітних технологій із продажами та клієнтським сервісом;
- підтримувати оптимальне поєднання технологій і людських ресурсів, виходячи з потреб цільового сегмента ринку і властивостей пропонованого продукту або послуг гостинності;
- оперативно аналізувати та оцінювати результати просування, своєчасно реагувати на зміну потреб ринку та коригувати характеристики продуктів або послуг [2].

Серед сучасних тенденцій digital-маркетингу у сфері гостинності варто звернути увагу на кілька основних.

Однією з таких тенденцій є використання чат-ботів для спілкування зі своїми клієнтами на сайті підприємств гостинності. Чат-бот розроблений на основі штучного інтелекту і являє собою програму цілодобового обміну миттєвими повідомленнями для спілкування в реальному часі. Останні опитування туроператорських і гостьових служб засвідчили, що 63% опитаних надають перевагу чат-ботам, аніж живому спілкуванню; 2020 – 2022 роках чат-боти забезпечували безпечне (у зв'язку з коронавірусною інфекцією) обслуговування 85% клієнтів [3].

Залежно від виконуваних функцій чат-боти консультують клієнтів, допомагають вибрати продукт або послугу, пропонують знижки та участь в акціях, інформують про статус заявки; відповідають на запити, інформують про ціни тощо; збирають дані відвідувачів сайту; здійснюють різноманітні транзакції; інтегруються з іншими платформами, даючи змогу користувачеві розв'язувати одразу кілька завдань.

Іншим провідним трендом у сфері сервісу на найближчі 10-15 років є відео-

маркетинг, який дедалі більше набирає обертів. Підтвердженням цьому можуть слугувати дані останніх опитувань: 91% фахівців з відео-маркетингу вважають відеоролики важливою складовою маркетингової стратегії кампанії, 83% зазначили, що відео дає високу рентабельність інвестицій; 84% маркетологів підтвердили, що відео-контент допоміг збільшити відвідуваність сайту підприємства, що призвело до збільшення конверсії клієнтів на 86% [4].

Демонстрація продукту та послуги, робота готельних ланцюгів, наочні приклади створення пакетів послуг, SEO відео на платформі Youtube тощо – це сучасні можливості відеомаркетингу.

Також варто виокремити маркетинг впливу або маркетинг рекомендацій, який у сучасному світі є найпоширенішою формою реклами в соціальних мережах, що включає рекомендації лідерів думок. Найчастіше з цією метою використовують соціальні мережі Instagram і Youtube, за допомогою яких блогери поширюють серед своїх передплатників інформацію про послуги гостинності, тим самим мотивуючи їх на придбання. За даними опитувань, 84% передплатників довіряють онлайн-відгукам так само, як порадам друзів, а 71% з них ухвалюють рішення про покупку на основі рекомендацій у соціальних мережах [4].

Ще одним трендом digital-маркетингу є розробка власних додатків для смартфонів. Свої мобільні застосунки сьогодні є у великих готельних мереж, у невеликих готелів і підприємств харчування. Наприклад, мобільний додаток готелів виконує функції: бронювання, реєстрацію/виїзд з номера, «віртуальний ключ», ведення бонусної системи, інформування клієнтів про спеціальні пропозиції, спілкування з гостем через чат, мобільний консьєрж-сервіс [5]. Мобільні додатки дають можливість надавати клієнтам широкий спектр послуг і спілкуватися з ними за допомогою єдиного мобільного сервісу, завдяки чому ці технології стали одним із найефективніших способів взаємодії з клієнтами.

На увагу заслуговує і персоніфікація в індустрії готельного бізнесу, яка є новим і дуже перспективним напрямом. Персоніфікація відбувається на базі клієнтів, які зареєстровані на сайті підприємства. Наприклад, якщо клієнт під час реєстрації вказав свою дату народження, то в майбутньому це дасть змогу чат-боту робити розсилку за місяць до дня народження клієнта з пропозицією про те, щоб провести це свято в певному закладі гостинності. Такий спосіб спілкування з клієнтом підвищує його зацікавленість у самій організації та в придбанні продукту/послуги.

Ще одним популярним і практичним методом є А/ В спліт-тестування (англ. Split-testing), який полягає в тому, що контрольна група елементів порівнюється з тестовою групою, в яких були змінені кілька або ж один показник [5]. Це дозволяє аналізувати ефективність рекламної кампанії, сильні та слабкі сторони просування продукту/послуги та визначити способи оптимізації реклами підприємства гостинності.

Висновки. Таким чином, інструменти digital-маркетингу суттєво розширюють можливості інформаційної підтримки підприємств гостинності та підвищують ефективність взаємодії зі споживачем. Виокремлені вище технології digital-маркетингу, що відповідають сучасним тенденціям розвитку цифрової економіки, дозволяють підприємствам сфери гостинності ініціювати необхідну взаємодію з клієнтами; аналізувати великі масиви даних, які дозволяють приймати рішення швидше та ефективніше.

Список використаних джерел:

1. Варламова, М., Дем'янова, Ю. (2020) Основні тенденції діджиталізації у глобальному

- вимірі. Галицький економічний вісник. (2), 251 - 260.
2. Окландер, М. А., Окландер, Т. О., Яшкіна, О. І. (2017) Цифровий маркетинг – модель маркетингу XXI сторіччя: монографія. Одеса: Астропринт.
 3. Budnikovich, I. (2020) Directions of Application of Marketing Innovations in the Communication Policy of Hotel Enterprises. *Business Inform* (8), 266–277.
 4. Могилевська, О. Ю., Слободяник, А. М. (2022) Digital-технології у підприємницькій діяльності в контексті розвитку індустрії 4.0 в Україні. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*. (1), 117-122.
 5. Yankovets, T., Vyshnevskaya, M. (2019) Innovations and digital marketing: current trends of development. *European Journal of Economics and Management*. (5), 21-27.

СЕКЦІЯ ІІІ. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ГЕНЕЗИС ПІДХОДІВ ДО ПОБУДОВИ МОДЕЛЕЙ ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА

Янкович Олег Владиславович

*здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна*

Науковий керівник: Гребенюк Наталя Олександрівна

*доцент кафедри Фінансів, банківської справи та страхування
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна*

Актуальність теми дослідження визначається її незмінною цінністю: впродовж сторіччя як науковці так й практики шукали об'єктивні ознаки та методи своєчасного прогнозування загрозливого стану підприємства, що може привести до його банкрутства. Наразі, розроблено багато моделей для прогнозування банкрутства, що відрізняються як кількістю факторів, що необхідно брати до уваги, так і методами, що застосовуються для їх розробки. Наприклад, модель Альтмана має п'яти-факторну дискримінанту аналітичну модель, в той час як Борітз і Кеннеді запропонували 14-ти факторну нейронну модель. [1]. Кількість факторів які розглядаються в інших моделях варується від 1 до 57 факторів. Дискримінантний аналіз був дуже популярним методом для розробки моделей в ранні періоди прогнозування банкрутства. Тим не менш, розвиток технологій зробили інші методи (включаючи logit and probit analysis, та нейронні зв'язки) більш актуальними.

Ранні дослідження коефіцієнтного аналізу для передбачення банкрутства були офно-факторними. Ці дослідження фокусувалися на окремих показниках й іноді порівнювали показники збанкрутілих компаній з тими, які лишались успішними. Одно-факторні дослідження мали вагоме значення для розробки подальших моделей, через те, що вони заклали фундамент для мульти-факторних моделей прогнозування.

У 1930 році, Бюро Бізнес Досліджень (National Bureau of Economic Research) визначило вісім показників, які розглядалися як індикатори зростаючої слабкості фірми. Цими показниками були: Робочій Капітал до Сукупних Активів, Запаси до Сукупних Активів, Чиста Вартість до Основних Фондів, Основні Фонди до Сукупних Активів, Поточна Оцінка, Чиста Вартість на Основні Фонди, і Гроші до Сукупних Активів. Також, в дослідженні було зазначено, що показник Робочого Капіталу до Сукупних Активів виявився біль значущим індикатором ніж Поточна Оцінка, незважаючи на той факт, що обидва були визнані як хороші індикатори слабкості. [2].

Маючи схожість з цими дослідженнями Бівер зробив крок далі та протестував індивідуальні прогнозувальні можливості оцінок в класифікації 79 збанкрутілих фірм та 79 не-збанкрутілих фірм в 38 індустріях. Він зазначає, що для майбутніх досліджень, використання декількох оцінок розглянутих одночасно можуть мати

більші предективні можливості ніж розгляд окремо взятих показників – таким чином почалась еволюція моделей прогнозування банкрутства. [3].

Перші мульти-факторні дослідження були опубліковані Альтманом (1968). Альтман використав аналіз з мульти-факторним дискримінантом для того, аби розробити п'яти-факторну модель для передбачення банкрутства виробничої фірми. "Z – показник", так вона була названа в той час, мала 95% ефективності для визначення чи компанія зазнає банкрутства на протязі 1 року. Тим не менш, ця ж модель мала лише 72% ефективності для періоду в 2 роки та 48%, 29%, та 36% ефективності для трьох, чотирьох, і п'яти років. [4]. З часів досліджень Альтмана кількість та складність моделей передбачення банкрутства збільшувалася надзвичайними темпами.

На сьогодні, більшість дослідників почали шукати шляхи використання та застосування моделей для прогнозування банкрутства, використовуючи штучний інтелект, який почав швидко розвиватися в останні роки. З появою великих компаній зі спеціалізацією на штучний інтелект та програми ChatGPT, людство зробило крок на шляху знаходження нових можливостей не тільки для прогресу в комп'ютерній інженерії, але й в використанні та застосуванні цих технологій для прогнозування фінансових стану та можливості банкрутства компаній у майбутньому.

Поширення використання штучного інтелекту (AI) і машинного вивчення (ML) у фінансових системах руйнує та трансформує галузі та суспільства. Від традиційних фірм з управління хедж-фондами та інвестиційних і роздрібних банків до сучасних постачальників послуг фінансових технологій (FinTech), багато фінансових компаній сьогодні вкладають значні кошти в придбання наукових даних і досвіду машинного навчання. Генерація машинозчитуваних даних у всій фінансовій системі, підкріплена постійним зростанням обчислювальної потужності та сховищ, мала серйозні наслідки для фінансової галузі. Одночасно з цим «потягом до даних» є постійна потреба оновлювати системи регулювання. Як конкретний приклад, світова фінансова криза 2007–2008 років спонукала до структурних змін у регулюванні фінансової галузі зосередитися на регулюванні, що керується даними. Це призвело до переоцінки закупівель і аналізу договірних умов банківських позик і програм стрес-тестування торгового портфеля, які впроваджувалися в Європі та Сполучених Штатах. [5].

У дослідженні Кеннеді та Борітз (1995) вивчається ефективність різних нейронних мереж у прогнозуванні банкрутства. Розглянуто два підходи до навчання нейронних мереж: теорія зворотного розповсюдження та оптимальна оцінка. У рамках методу навчання зворотного поширення тестуються чотири різні моделі (зворотне поширення, зворотне поширення функціонального зв'язку із синусами, скорочене зворотне поширення та сукупне прогнозоване зворотне поширення). Нейронні мережі порівнюються з традиційними методами прогнозування банкрутства, такими як дискримінантний аналіз, logit і probit. Результати показують, що рівень помилок типу I та типу II значно відрізняється в різних методах. Нейронна мережа теорії оптимального оцінювання має найнижчий рівень помилки типу I та найвищий рівень помилки типу II, тоді як традиційні статистичні методи мають зворотне співвідношення (тобто висока помилка типу I та низька помилка типу II). Нейронні мережі зворотного поширення мають проміжні рівні помилки типу I та типу II. Також, вони продемонстрували, що продуктивність перевірених нейронних мереж чутлива до вибору вибраних змінних і що не можна покладатися на мережі, щоб «просіяти» змінні та зосередитися на найважливіших змінних (продуктивність мережі на основі комбінованого набору Олсона та Дані Альтмана часто були гіршими, ніж їх продуктивність з одним із підмножин). Також важливо відзначити, що

результати досить чутливі до помилок вибірки та до змін даних.

Подібно до визначення кредитного рейтингу, прогнозування банкрутства є важливим показником для власників, інвесторів, покупців та постачальників фірми. З появою штучного інтелекту та розробкою підходу нейронних зв'язків до моделювання прогнозів, були впроваджені алгоритми, які дозволяють використовувати показники з бази даних й проектувати моделі для оцінки можливості банкрутства компанії, моделі, які використовують нейронні зв'язки, та платформи, такі як Microsoft Azure, дозволяють створити точну модель прогнозування банкрутства, що дозволяє отримати найбільш точні результати в залежності від даних занесених до використаної бази. Фірми, перейшли на наступний рівень розвитку бізнес моделювання й відкрили для себе нові шляхи та можливості зробити це більш ефективнішим та більш далекогляднішим, ніж були висвітлено в дослідженнях своїх попередників.

Висновки: Не дивлячись на різницю в моделях прогнозування банкрутства, емперичні тести багатьох із них показують високі прогностувальні можливості. Це показує, що моделі повинні бути корисними для багатьох груп спеціалістів, включаючи аудиторів, менеджерів, кредиторів, та аналітиків. Тим не менш, на практиці можна побачити, що моделі прогнозування банкрутства не використовуються в такому широкому спектрі, як можна було б очікувати, і тому, для подальшого розвитку, необхідно прийняти той факт, що використання моделей з багатьма факторами не завжди ведуть до правильності результатів. Бівер міг спрогнозувати банкрутство з 92% вірогідності використовуючи лише одну оцінку. В той час, як моделі, які використовували 57 факторів мали лише 86%. Тому, сучасні спеціалісти повинні звернути увагу на практичне застосування вже існуючих моделей та застосування сучасних технологій для охоплення все більших масивів корпоративних даних та визначення майбутніх негараздів все з більшою ефективністю.

Список використаних джерел:

1. Борітз Д. Е., Кеннеді Д. Б. (1995). Ефективність типів нейронних мереж для прогнозування банкрутства бізнесу. Журнал Експертні Системи з Додатками, 9 (4), 503-512. [https://doi.org/10.1016/0957-4174\(95\)00020-8](https://doi.org/10.1016/0957-4174(95)00020-8).
2. Вісник бізнес-досліджень. (1930 - 11). Інтернет Архів, 11(5). 1-20. https://archive.org/details/sim_bulletin-of-business-research_1930-11_5_10/page/12/mode/2up.
3. Бівер В. Х. (1966). Фінансові Коефіцієнти як Предиктори Краху. Журнал Бухгалтерських Досліджень, 4, 71-111. <https://doi.org/10.2307/2490171>.
4. Альтман Е. І. (1968). Фінансові Показники, Дискримінантний Аналіз, і Прогнозування Корпоративного Банкрутства. Журнал Фінансів, 23(4), 589-609. <https://doi.org/10.2307/2978933>.
5. Munoz, J. M., & Maurya, A. (Eds.). (2022). Міжнародні Погляди на Штучний Інтелект. Anthem Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv270kv9x>.

КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Істомова Олександра Михайлівна

здобувач вищої освіти економічного факультету
Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Батракова Тетяна Іванівна

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Запорізький національний університет, Україна

***Анотація.** У цій статті викладено матеріал про кредитування малого та середнього бізнесу в Україні під час війни. Українська економіка зазнала негативних змін після вторгнення росії. Банківська сфера була нестабільна, а кредитні операції були на деякий призупинені. Проте державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» стала головною фінансовою підтримкою для малого та середнього бізнесу. Ця програма надає кредити зі зниженими ставками і спрощеними умовами для стимулювання розвитку бізнесу та створення робочих місць.*

Україна має ринкову економіку, яка невпинно розвивається і адаптується до актуальних умов сьогодення. Станом на кінець 2021 року (остання довоєнна інформація) Україна посідала 39-те місце у світі за ВВП за ППС - 588 384 275 198 дол. США.

З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну економіка країни зазнала багато змін (здебільшого негативних). На початку війни стан банківської сфери (банків та кредитних установ) у дуже нестабільному положенні. У перші тижні були призупинені усі кредитні операції для населення і малого та середнього бізнесу (коротко- та довгострокове кредитування, а також кредитні ліміти за рахунками фізичних та юридичних осіб).

Через декілька тижнів усі ці функції почати повертатися, а під кінець весни повністю нормалізувалися. Проте слід зауважити, що суттєві зміни таки з'явилися – в першу чергу це відноситься до умов надання кредитів та ретельності розгляду кожного запиту на отримання кредитних коштів.

Головною фінансовою підтримкою для малого та середнього бізнесу під час війни стала державна програма «Доступні кредити 5-7-9%».

«Доступні кредити 5-7-9%» являє собою державну програму, яка направлена на надання кредитів малому і середньому бізнесу за спрощеними умовами та зниженої ставці, що має стимулювати подальший розвиток в країні частки малого та середнього бізнесу, а відповідно й підтримки населення шляхом розширення можливостей по відкриттю власного бізнесу та надання робочих місць іншим громадянам.

Як можна побачити з назви програми в ній є поділ на три відсоткові ставки:

1. Ставка 5% - надається бізнесу з річним доходом до 50 млн грн. Головною умовою цієї категорії є працевлаштування якнайменше 2 нових працівників протягом одного кварталу з моменту отримання кредиту.

2. Ставка 7% - надається бізнесу з річним доходом до 50 млн грн. Хоча умови про річний дохід є тотожними з меншою ставкою, але в цьому пакеті немає обов'язкової умови на мінімальну кількість нових співробітників. В той же час є пільгова умова на зменшення відсоткової ставки на 0,5% за кожного нового співробітника (максимально можна знизити ставку до 5% річних).

3. Ставка 9% - надається бізнесу з річним доходом понад 50 млн грн. Аналогічно є пільгова умова на зменшення відсоткової ставки на 0,5% за кожного нового співробітника (максимально можна знизити ставку до 5% річних).

Усі варіанти надання даного кредитування представлені виключно в гривні оскільки є національною програмою.

Основними параметрами програми є [1]:

–Додаткова компенсація відсоткової ставки. Знижка 0,5-4% за кожного нового співробітника;

–Максимальний термін кредиту. До 5 років - для інвестиційних кредитів, і до 3 років – для кредитів на поповнення обігових коштів;

–Максимальний розмір комісії банку складає усього 1%;

–Власний внесок учасника може складати від 10% (для діючого бізнесу) і від 15% (для нового бізнесу);

Метою такого кредиту повинна виступати одна із цих причин:

–придбання нових та б/в основних засобів, їх модернізація;

–придбання нежитлової нерухомості та/або земельних ділянок без права передачі в оренду;

–будівництво та реконструкція приміщень (крім офісних);

–придбання прав інтелектуальної вартості (франчайзинг);

–поповнення обігових коштів до 25% від вартості інвестиційного проекту.

Кредитні гарантії надаються за кредитами мікро та малих підприємств, які не володіють достатнім розміром майна для передачі його в забезпечення за кредитом або характеризуються підвищеними кредитними ризиками, наприклад, як новостворені підприємства.

Завдяки кредитним гарантіям держава через Фонд розвитку підприємництва покриває частину кредитного ризику ММП, створюючи умови для залучення банківського кредиту.

Державна підтримка у вигляді Кредитних гарантій надається виключно у поєднанні з підтримкою у вигляді компенсації процентів за кредитами ММП, які відповідають вимогам програми.

Плата за таку гарантію складає 0,5% річних від суми заборгованості за кредитом ММП. Рівень покриття за гарантією складає:

–50% від суми заборгованості за кредитом ММП для діючого бізнесу;

–80% від суми заборгованості за кредитом ММП для нового бізнесу.

Останні 3 роки сильно сколихнули платоспроможність малих та середніх підприємств та економіку в цілому (COVID-19 та війна), а тому уряд запровадив додаткові пільги. Основними напрямками сприяння малому та середньому бізнесу уряд виокремив [2]:

–підтримку інвестиційних проектів, пов'язаних з виробництвом лікарських засобів, медичних виробів, медичного обладнання, а також рефінансування кредитів ММП на вказані цілі;

–підтримку ліквідності ММП за рахунок кредиту на поповнення обігових коштів без прив'язки до витрат за інвестиційним проектом.

Важливим у сприянні бізнесу була умова про призначення ставки 0% річних на період військового та місяць після його завершення[3].

Також у квітні 2022 року уряд запустив безкоштовну платформу для допомоги в релокації бізнесу. Подавати заявки могли як підприємства, що вимагають переміщення, так і компанії, які готові надати для цього приміщення або інші активи.

За перший рік воєнного стану в країні в рамках Державної програми «Доступні

кредити 5-7-9%» укладено 19 тис. 738 кредитних договорів з малим та середнім бізнесом на загальну суму 81,61 млрд грн. За період всього воєнного стану (інформація станом на 22.05.2023 рік) укладено 27 170 кредитних договорів на загальну суму 109 млрд грн (у тому числі банками державного сектору – 20 538 кредитних договорів на суму 58,8 млрд грн млрд грн), з яких (рис.1):

- 2,81 млрд грн – на інвестиційні цілі;
- 7,41 млрд грн – як антикризові кредити;
- 4,31 млрд грн – як рефінансування попередньо отриманих кредитів;
- 30,61 млрд грн – кредити для сільськогосподарських товаровиробників;
- 56,08 млрд грн – на антивоєнні цілі.

За Державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» ФРП уклав угоди про співробітництво з 45 банками. Держава продовжує здійснювати всі необхідні компенсаційні виплати на користь бізнесу за укладеними кредитними договорами у межах Програми.

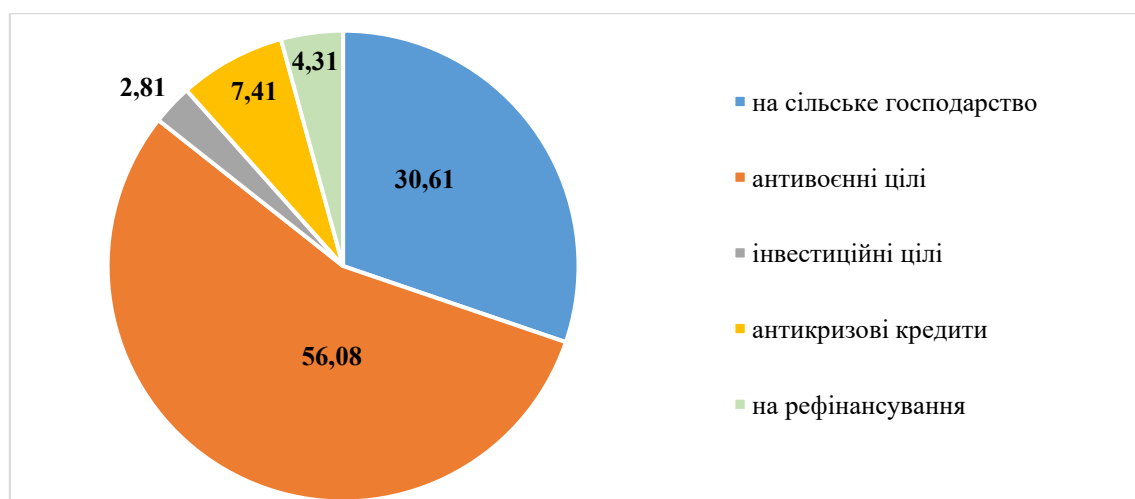

Рис. 1. Цільові напрямлення за кредитною програмою «5-7-9» надані державними банками [4]

До найбільших за кредитними пакетами уповноважених банків відносяться: «Приватбанк», «Райффайзен Банк Аваль», «Ощадбанк», «ПУМБ», «Укргазбанк», «ПроКредит Банк», «Креді Агріколь Банк», «Укрексімбанк», «Кредобанк» та «ОТП Банк» (табл 1, 2).

Таблиця 1

Надані кредити за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» від 10 найбільших банків-партнерів програми (за період війни)

Банк	Кількість укладених договорів, шт	Сума укладених кредитних договорів, млн. грн
«Приватбанк»	27 185	37 366
«Райффайзен Банк Аваль»	5 297	25 223
«Ощадбанк»	9 338	24 387
«ПУМБ»	3 363	22 196
«Укргазбанк»	2 938	14 641
«ПроКредит Банк»	3 486	14 240
«Креді Агріколь Банк»	1 588	10 250
«Укрексімбанк»	1 005	9 483
«Кредобанк»	1 843	8 256
«ОТП Банк»	893	5 625

дані сформовано з [5]

Таблиця 2

**Укладені договори за програмою «Доступні кредити 5-7-9%»
за цілями кредитування від 10 найбільших банків-партнерів програми
(за період війни), млн. грн**

Банк	Інвестиційні	Антикризові	Рефінансування	Для с/г виробників	Антивоєнні
«Приватбанк»	2 914	7 119	398	9 424	14 569
«Райффайзен Банк Аваль»	421	10 313	5 283	1 722	7 196
«Ощадбанк»	2 469	6 372	1 178	3 534	9 006
«ПУМБ»	342	6 889	4 435	2 673	6 142
«Укргазбанк»	91	4 875	3 257	1 176	2 520
«ПроКредит Банк»	1 862	2 852	951	2 707	3 643
«Креді Агріколь Банк»	0	3 627	4 095	540	1 418
«Укрексімбанк»	511	2 741	692	2 095	2 920
«Кредобанк»	573	3 582	1 421	370	405
«ОТП Банк»	74	3 861	566	297	815

дані сформовано з [5]

Сама програма «Доступні кредити 5-7-9%» почала існувати ще у лютому 2020 року, але зазнала своєї популярності лише з настанням війни через нагальну необхідність для бізнесу. За період воєнного стану сума наданих кредитів збільшилася на 109 млрд грн, а це 54,88% від загальної суми за весь час існування програми (3 роки і 3 місяці, з яких 1 рік і 3 місяці триває повномасштабна війна). Кількість наданих кредитів за час війни склала 43,82% від загальної кількості (27 170 з 61 992 кредитів) (рис 2).

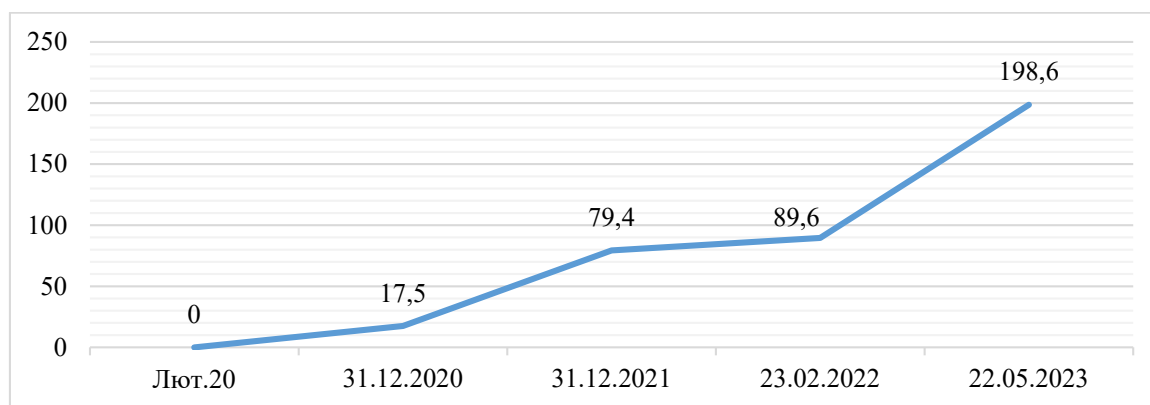

Рис. 2. Графік зміни суми кредитування за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» за весь час її існування [5]

Висновки. Останні три роки економіка України перебуває у кризовому стані через пандемію (2020-2021 рр.), а особливо через військовий напад росії на територію України (від 24.02.2022). Більш за все криза вплинула на малі та середні підприємства нашої країни. Щоб запобігти повному занепаду малого та середнього бізнесу, а в подальшому всієї економіки країни загалом урядом були введені зміни до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і від 14 липня 2021 р. № 723, які розширювали пільги та можливості щодо одержання пільгового кредиту даним видам підприємств задля підтримки українського населення (зокрема власників таких підприємств, їх поточних робітників, а також громадян, що шукають роботу і в подальшому працевлаштовувалися на дані підприємства). За розширеними умовами підприємства звільнилися від сплати відсотків за кредитом на період війни та місяць

після її завершення задля можливості розвитку свого бізнесу у такий складний час. В свою чергу власники бізнесу зобов'язувалися (у випадку 7% і 9% - заохочувалися) до розширення робочих місць. Як було видно з наданих вище матеріалів – багато провідних українських банків залучилися до цієї програми. Абсолютним лідером серед них можна вважати «Приватбанк», також він є лідером за наданням кредитів саме з причин «наслідків війни» (втрата приміщення, обладнання, зміна дислокації підприємства через війну тощо). Програма хоча й існувала задовго до початку війни, але набула своєї популярності саме через великі втрати підприємств через війну і великі потреби у залученні коштів для відновлення/розвитку потужностей.

Список використаних джерел:

1. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» (оновлення сайту 01.05.2023). Вилучено з: <https://5-7-9.gov.ua>.
2. Уніан. (2023). Падіння бізнесу через війну. Вилучено з: <https://www.unian.ua/economics/finance/cherez-viynu-80-kompaniy-zitknulisya-z-padinnyam-biznesu-opituvannya-12127062.html>.
3. Зміни до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і від 14 липня 2021 р. № 723. (2023) Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-2022-п#Text>.
4. Mind.ua. (2023) «Доступні кредити 5-7-9%». Вилучено з: <https://mind.ua/news/20250077-dostupni-krediti-5-7-9-na-shcho-berut-krediti-ukrayinski-pidpriemci-pid-chas-voennogo-stanu>.
5. Мінфін. (2023). Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» за час війни. Вилучено з: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_dii_voiennogo_stanu_v_mezhakh_derzhavnoi_programi_dostupni_krediti_5-7-9_vidano_27_170_pilgovikh_krediti_na_sumu_109_mlrn-grn-4017.

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Судак Валерія Олександрівна

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник: Занько Борис Михайлович

канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

В умовах воєнного стану облікова політика підприємства стає ще більш важливою, оскільки стан збройного конфлікту може значною мірою вплинути на діяльність компанії. «Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що їх використовує підприємство для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [1]. Облікова політика повинна бути розроблена згідно з вимогами законодавства та стандартів бухгалтерського обліку і відображати специфіку діяльності конкретного підприємства. У таких умовах, де можливі швидкі зміни ситуації на ринку та загострення політичної ситуації, облікова політика може допомогти підприємству зберегти фінансову стабільність та «вижити» у складних умовах.

Для підприємства, яке розташоване у зоні бойових дій, важливо враховувати ризики та негативні наслідки, спричинені війною, які можуть значно вплинути на його діяльність. До прикладу, втрата основних засобів, матеріалів, складських запасів та інших ресурсів, які можуть бути знищені або втрачені через військові дії. Варто взяти до уваги можливі витрати на охорону та захист майна підприємства.

Виходячи з цього, підприємству доцільно розробити ефективну облікову політику, яка дасть змогу вчасно виявити фінансові проблеми, забезпечити оптимізацію витрат та ресурсів, а також зменшити ризики втрати майна. Для підприємств також актуальним є здійснення регулярного аналізу фінансових показників, що допомагає таким суб'єктам господарювання оцінювати свої можливості та обмеження в умовах воєнного стану, приймати своєчасні та ефективні рішення задля збереження фінансової стабільності та продовження успішної діяльності.

Варто зазначити, що для підприємств важливим є дотримання вимог законодавства, у тому числі надзвичайно мінливого податкового законодавства, що дозволить їм уникнути можливих штрафів та інших санкцій в умовах воєнного стану. Зокрема, Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [2] окреслює деякі податкові зміни стосовно «сплати податків, податкових перевірок, дії строків, податкової відповідальності тощо» [3]. Таким чином, підприємства повинні швидко реагувати на постійні зміни в податковому законодавстві і, за необхідності, своєчасно вносити відповідні коригування в облікову політику.

Інша функція облікової політики – забезпечення ефективної управлінської діяльності, що сприяє збереженню конкурентних переваг, які має підприємство, та сприяє його надійному функціонуванню навіть у складних умовах воєнного стану.

Вартим уваги є вплив інфляції, оскільки у кризовий період вона може стати серйозною проблемою. Згідно з даними Держстату [4], ціни за 2022 рік зросли на 22%.

З боку підприємства, доцільним є врахувати вплив інфляції на свою фінансову звітність, і відповідно, скоригувати облікову політику.

Підсумовуючи все вищезазначене, ефективна облікова політика забезпечує збереження підприємством стабільності та успішного функціонування у складних умовах воєнного стану. За умови грамотного її розроблення, облікова політика здатна працювати на користь підприємства, адже вона дозволяє вчасно виявляти фінансові проблеми, а також забезпечувати оптимізацію витрат та ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.
3. О.О. Євсєєва. Формування облікової політики підприємства в умовах воєнного стану // зб. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків: УкрДУЗТ, 2022. – С. 226-228.
4. Державна статистика України URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cit.htm.

ОБЛІКОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ПІДПРИЄМСТВУ

Головацька Світлана

канд. екон. наук, проф. кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна

Сенюра Святослав

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спец. 071 "Облік і оподаткування"
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна

Захарець Іван

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спец. 071 "Облік і оподаткування"
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна

В ЦК України міститься визначення поняття збитків, яке і покладається в основу дослідження його змісту. Відповідно до ст. 22 ЦК України збитками є

1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);

2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

При розгляді справ суд виходить з того, що ЦК України закріплено загальний принцип повного відшкодування збитків, що впливає з ч. 3 ст. 22, котрою визначено, що збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі. Згідно з частиною 2 ст. 217 ГК України відшкодування збитків є видом господарських санкцій, під яким розуміються заходи впливу на порушника у сфері господарювання, в результаті застосування котрих для нього настають несприятливі економічні або правові наслідки.

Під відшкодуванням збитків у повному обсязі слід розуміти відшкодування потерпілому всієї вартості усіх видів збитків, передбачених законом та договором. Тобто, повинні відшкодовуватися у повному розмірі як реальні збитки, так і упущена вигода, передбачені в ч. 2 ст. 22 ЦК України.

Таким чином, під відшкодуванням збитків не у повному обсязі необхідно розуміти звільнення порушника за законом або договором від обов'язку відшкодовувати кредиторів будь-який із складових елементів збитків, перерахованих у ст. 22 ЦК України, певним їх граничним розміром чи іншим прямим чи опосередкованим способом.

Виходячи з аналізу правозастосовної практики, при розгляді господарськими судами відповідної категорії спорів береться до уваги наступне.

1. ЦК України закріплює як загальне правило відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання, у повному розмірі, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. Якщо нормами, що регулюють той чи інший вид договірної зобов'язання встановлено, що за порушення договору відшкодовуються збитки, то таке відшкодування має здійснюватися у повному розмірі, якщо інше не встановлено договором.

3. Якщо нормами ЦК чи іншого закону, що регулюють той чи інший вид

договірному зобов'язанню, взагалі не передбачено за його порушення відшкодування збитків, необхідно керуватися загальними положеннями зобов'язального права, які закріплюють принцип відшкодування збитків у повному обсязі.

Відшкодуванню шкоди присвячена Гл. 82 ЦК України. Згідно зі ст. 1166 ЦК майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини.

Загальними умовами відповідальності за завдану шкоду є: - наявність шкоди. За відсутності цього не виникають і самі деліктні зобов'язання. Наявність шкоди і її розміри доводить потерпілий ;

- протиправність дій того, хто завдав шкоду.

За загальним правилом, шкода, заподіяна правомірними діями, відшкодуванню не підлягає, якщо інше не встановлене законом (до таких винятків відноситься, наприклад, відшкодування шкоди, заподіяної в стані крайньої необхідності); причинний зв'язок між протиправними діями правопорушника і шкодою, яка виникла. Для виникнення деліктних зобов'язань необхідний безпосередній причинний зв'язок між цими явищами, тобто протиправні дії повинні породжувати шкідливий результат ; - вина, того, хто завдав шкоду

Працівники зобов'язані бережливо ставитися до майна підприємства (установи, організації) і вживати заходів щодо запобігання шкоді. У ч. 1 ст. 130 КЗпП прописано, що працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків.

Для настання матеріальної відповідальності працівника мають виконуватися такі умови:

1) порушення працівником покладених на його трудових обов'язків;
2) підприємству нанесено пряму дійсну шкоду. Під останньою слід розуміти, зокрема: втрату, погіршення або зниження цінності майна; необхідність для підприємства (установи, організації) провести витрати на відновлення, придбання майна чи інших цінностей; необхідність провести зайві (тобто викликані внаслідок порушення працівником трудових обов'язків) грошові виплати (див. і лист Мінсоцполітики від 13.08.2014 р.);

3) прослідковується причинно-наслідковий зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) працівника та заподіяною шкодою;

4) встановлено вину працівника (умисел чи необережність).

Отже, лише в разі виконання всіх перелічених вище умов працівника можна притягти до матвідповідальності. Причому незалежно від притягнення його до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності (ч. 3 ст. 130 КЗпП).

Не може бути покладена матвідповідальність на працівників за шкоду (ч. 4 ст. 130 КЗпП):

- яка належить до категорії нормального виробничо-господарського ризику;
- заподіяну працівником, який перебував у стані крайньої необхідності (тобто дії працівника були спрямовані на усунення небезпеки).

Отримати відшкодування шкоди роботодавця може в добровільному порядку, шляхом примусового стягнення або ж через суд. За загальним правилом розмір заподіяної підприємству (установі, організації) шкоди визначають за фактичними втратами, на підставі даних бухгалтерії, виходячи з балансової вартості (собівартості) матеріальних цінностей за вирахуванням зносу згідно з установленими нормами (ч. 1 ст. 1353 КЗпП).

Тому якщо мовимо про нестачу грошових коштів чи зайві виплати, то розмір

шкоди дорівнює розміру фактичної суми таких втрат. А якщо ми говоримо про пошкодження основних засобів, то розмір шкоди визначають виходячи з балансової вартості об'єкта (первісна вартість мінус знос). Для запасів — беруть їх собівартість, визначену за приписами П(С)БО 9 «Запаси».

Окрім того, діють ще два спецправила (ч.ч. 2–3 ст. 1353 КЗпП):

1) у разі розкрадання, недостачі, умисного знищення або умисного зіпсуття матеріальних цінностей розмір шкоди визначають за цінами, що діють на день відшкодування шкоди. Тут застосовують положення Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затвердженого постановою КМУ від 22.01.1996 р.;

2) на підприємствах громадського харчування (на виробництві та в буфетах) і в комісійній торгівлі розмір шкоди, заподіяної розкраданням або нестачею продукції та товарів, визначають за цінами, установленими для продажу (реалізації) такої продукції та товарів.

Таблиця 1

Розміри відшкодування шкоди за видами матвідповідальності

Вид матеріальної відповідальності	Розмір відшкодування	Пояснення
Обмежена	У розмірі прямої дійсної шкоди, але не більш як середній місячний зарібок працівника	Застосовують за статтями 132 та 133 КЗпП, коли немає підстав для застосування повної матвідповідальності. Розмір середньомісячного зарібку визначають за правилами п.8 Порядку обчислення середньої зарібної плати, затвердженого постановою КМУ від 08.02.1995 р. № роботи, що передують місяцю, у якому приймають рішення про стягнення з працівника відшкодування заподіяної шкоди.
Повна	У розмірі прямої дійсної шкоди	Вичерпний перелік випадків, коли шкоду з працівника можна стягнути в повному обсязі, викладено у ст. 134 КЗпП.
Колективна (бригадна)	Заподіяну шкоду розподіляють між членами колективу пропорційно місячній тарифній ставці (посадовому окладу) і фактично відпрацьованому часу за період від останньої інвентаризації до дня виявлення шкоди <u>договору № 43</u>)	У разі спільного виконання працівниками окремих видів робіт, пов'язаних зі зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей, коли неможливо розмежувати матеріальну відповідальність кожного працівника й укласти з ним договір про повну матеріальну відповідальність, можуть запроваджувати колективну (бригадну) матеріальну відповідальність (ч.1 ст. 1352 КЗпП). Письмовий договір про колективну матвідповідальність укладають між підприємством і всіма членами колективу (бригади). Перелік робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, і Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність затверджено наказом Мінпраці України від 12.05.1996 р. № 43
ачПідвищена	У дво- і трикратному розмірі вартості нест	Підвищену (кратну) матвідповідальність застосовують у разі (ч. 4 ст. 1353 КЗпП): — розкрадання, умисне зіпсуття, нестачі або втрати окремих видів майна й інших цінностей; — коли фактична шкода перевищує її номінальний розмір. Закон України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей» від 06.06.1995 р. № 217/95-ВР (далі – Закон № 217) передбачає матеріальну відповідальність у дво- і трикратному розмірі вартості нестач дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей . При цьому вартість нестач визначають за <u>Порядком № 116</u>

Облік сум нестач і втрат та псуття цінностей, внаслідок яких нанесено шкоду підприємству, обліковуютьна бухгалтерських рахунках: 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»; 716 «Відшкодування раніше списаних активів» і 072 «Невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей».

У діяльності суб'єктів господарювання можуть бути випадки, коли в результаті проведених перевірок, ревізій, інвентаризацій виявлені нестачі, розкрадання, втрати від псування матеріальних цінностей, які повинні бути відшкодовані за рахунок винних осіб. Розмір збитків, що підлягають відрахуванню з винних осіб, визначається відповідно до затвердженого постановою КМУ від 22.01.1996 р. № 116 "Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей" (з подальшими доповненнями) та Закону України "Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння або валютних цінностей" № 217/95—ВР.

Винний працівник може відшкодувати завдану ним шкоду, зокрема, шляхом:

- унесення коштів до каси;
- проведення відрахувань із зарплати працівника;
- передання підприємству рівноцінного майна.

Утримуючи суму відшкодування збитків із заробітної плати, необхідно також ураховувати обмеження зі ст.ст. 128–129 КЗпП:

- за кожної виплати заробітної плати загальний розмір усіх відрахувань не може перевищувати 20%, а у випадках, окремо передбачених законодавством України, — 50% заробітної плати, яка належить до виплати працівникові;

- не допускаються відрахування з вихідної допомоги, компенсаційних й інших виплат, на які згідно із законодавством не звертають стягнення.

- Як виняток дозволено утримувати під час відшкодування збитків до 50% належної до виплати працівникові зарплати, зокрема, у разі здійснення відрахувань із зарплати за декількома виконавчими документами за працівником (ч. 2 ст. 128 КЗпП, ч. 3 ст. 70 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII).

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння або валютних цінностей" № 217/95—ВР. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
2. Кодекс законів про працю в Україні. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Головацька С.І. Особливості обліку та оцінки виробничих запасів підприємств // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове видання. – Миколаїв, 2015. – Вип. 5. – С. 966-969.
4. Головацька С.І. Системи електронного обліку і звітності підприємств: актуальні аспекти. Підприємництво і торгівля: збірник наукових праць / [редакц. кол.: Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.]. – Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2021. – Вип. 32.
5. Львівського торговельно-економічного університету, 2021. – Вип. 32.

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ОПЕРАЦІЙНИХ ДОХОДІВ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

*Д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", Україна*

Існують витрати, що відображаються в складі фінансових результатів не періоді їх здійснення, а в наступних періодах. Це – витрати майбутніх періодів. Вони забезпечують одержання економічних вигод протягом наступних звітних періодів.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності, витрати майбутніх періодів (далі – ВМП) – це витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [1, п. 2.36].

До ВМП відносяться витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

Обліковують ВМП на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів". За дебетом рахунку 39 відображається накопичення витрат майбутніх періодів, а за кредитом – їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду [2; 3].

ВМП можуть відноситись до одного або декількох наступних періодів. Якщо ВМП відносяться до одного наступного періоду, то вони повністю включаються до складу витрат відповідного звітного періоду.

Якщо ВМП відносяться до декількох наступних періодів, то вони розподіляються частинами між відповідними наступними періодами. Розподіл ВМП можна здійснювати за методами амортизації необоротних активів.

Зокрема, одним із методів розподілу ВМП може бути обернений метод на основі операційних доходів.

Операційні доходи виникають в результаті операційної діяльності і включають доходи від основної і іншої операційної діяльності підприємства.

До операційної діяльності відноситься основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Основна діяльність включає операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

До операційних доходів належить дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і інші операційні доходи.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного податку тощо).

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг наданих

знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів.

До складу інших операційних доходів включаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема: дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття тощо [4].

В формі № 2 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відображається в статті “Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)” (код рядка 2000), а інші операційні доходи – у статті “Інші операційні доходи” (код рядка 2120) [1; 5].

Обліковують операційні доходи на рахунках 70 “Доходи від реалізації” і 71 “Інший операційний дохід”.

Рахунок 70 “Доходи від реалізації” має такі субрахунки:

701 “Дохід від реалізації готової продукції”;

702 “Дохід від реалізації товарів”;

703 “Дохід від реалізації робіт і послуг”;

704 “Вирахування з доходу”;

705 “Перестраховання”.

До рахунку 71 “Інший операційний дохід” передбачені такі субрахунки:

710 “Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю”;

711 “Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти”;

712 “Дохід від реалізації інших оборотних активів”;

713 “Дохід від операційної оренди активів”;

714 “Дохід від операційної курсової різниці”;

715 “Штрафи, пені, неустойки”;

716 “Відшкодування раніше списаних активів”;

717 “Дохід від списання кредиторської заборгованості”;

718 “Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів”;

719 “Інші доходи від операційної діяльності” [2; 3].

На основі видів операційних доходів, а також за субрахунками до рахунків 70 “Доходи від реалізації” і 71 “Інший операційний дохід” можна використовувати різні обернені методи розподілу ВМП.

Щоб розрахувати обернений метод розподілу ВМП на основі операційних доходів спочатку потрібно визначити розподіл ВМП за методом на основі операційних доходів і суми проставити у зворотній послідовності: перший рік в останній, другий у передостанній і т.д.

Річна сума розподілу ВМП за методом на основі операційних доходів розраховується як добуток суми ВМП, що розподіляються, та коефіцієнта розподілу ВМП, який визначається діленням обсягу операційних доходів (планового або фактичного) за відповідні періоди розподілу ВМП на плановий обсяг операційних доходів за увесь період розподілу ВМП.

Обчислення методу розподілу ВМП на основі операційних доходів здійснюється за формулами:

$$PCPBMП = CPBMП \times KPBMP,$$

де PCPBMП – річна сума розподілу ВМП; CPBMП – сума розподілу ВМП; KPBMP – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$КРВМП = ОД : ПОД,$$

де *ОД* – обсяг (плановий або фактичний) операційних доходів за окремі періоди;
ПОД – плановий обсяг операційних доходів за увесь період.

Можна використовувати інший варіант розподілу ВМП за методом на основі операційних доходів:

$$РСРВМП = СПФО \times КРВМП,$$

$$КРВМП = СРВМП : ПСПФО.$$

Розрахунок оберненого методу розподілу ВМП на основі операційних доходів можна робити двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Скористаємось прикладом для здійснення розподілу ВМП за оберненим методом на основі операційних доходів.

Приклад. ВМП на суму – 83000 грн потрібно розподілити на 5 років. Передбачається за період розподілу ВМП отримати 274000 грн операційних доходів, у тому числі: за 1-й рік – 100000 грн, за 2-й рік – 70000 грн, за 3-й рік – 47000 грн, за 4-й рік – 37000 грн, за 5-й рік – 20000 грн.

Коефіцієнт розподілу ВМП становить: за 1-й рік – 0,3650 (100000 : 274000 = 0,3650), за 2-й рік – 0,2555 (70000 : 274000 = 0,2555), за 3-й рік – 0,1715 (47000 : 274000 = 0,1715), за 4-й рік – 0,1350 (37000 : 274000 = 0,1350), за 5-й рік – 0,0730 (20000 : 274000 = 0,0730).

В таблиці 1 проілюстровано застосування 1-го способу (від початкової суми) методу розподілу ВМП на основі операційних доходів, а в таблиці 2 розглянуто використання 2-го способу (від залишкової суми) цього методу розподілу ВМП.

Таблиця 1

**Розподіл ВМП за методом на основі операційних доходів
(1-й спосіб – від початкової суми)**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Операційні доходи, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	83000	100000	0,3650	30295
2	83000	70000	0,2555	21206
3	83000	47000	0,1715	14235
4	83000	37000	0,1350	11205
5	83000	20000	0,0730	6059
х	Разом	274000	1	83000

[авторська розробка]

Таблиця 2

**Розподіл ВМП за оберненим методом на основі операційних доходів
(1-й спосіб – від початкової суми)**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Операційні доходи, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	83000	20000	0,0730	6059
2	83000	37000	0,1350	11205
3	83000	47000	0,1715	14235
4	83000	70000	0,2555	21206
5	83000	100000	0,3650	30295
х	Разом	274000	1	83000

[авторська розробка]

Як бачимо з таблиць 1 і 2, при використанні 1-го способу простого і оберненого методів на основі операційних доходів сума ВМП за встановлений період розподілилась повністю.

Визначення 2-го способу (від залишкової суми) розподілу ВМП за методом на основі операційних доходів наведено в таблиці 3, а використання 2-го способу (від залишкової суми) розподілу ВМП за оберненим методом на основі операційних доходів подано в таблиці 4.

Таблиця 3

**Розподіл ВМП за методом на основі операційних доходів
(2-й спосіб – від залишкової суми)**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Операційні доходи, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	83000	100000	0,3650	30295
2	52705	70000	0,2555	13466
3	39239	47000	0,1715	6729
4	32510	37000	0,1350	4389
5	28121	20000	0,0730	28121
x	Разом	274000	1	83000

[авторська розробка]

Таблиця 4

**Розподіл ВМП за оберненим методом на основі операційних доходів
(2-й спосіб – від залишкової суми)**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Операційні доходи, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	28121	20000	0,0730	28121
2	32510	37000	0,1350	4389
3	39239	47000	0,1715	6729
4	52705	70000	0,2555	13466
5	83000	100000	0,3650	30295
x	Разом	274000	1	83000

[авторська розробка]

Як видно з таблиць 3 і 4, при застосуванні 2-го способу простого і оберненого методів розподілу ВМП на основі операційних доходів, в останньому році простого методу і в першому році оберненого методу виникають нерозподілені суми ВМП, які відносяться у витрати. Це відбувається тому, що при 2-му способі в кожному наступному періоді річна сума розподілу ВМП визначається із залишкової суми ВМП, тоді як при 1-му способі в кожному періоді річна сума розподілу ВМП визначається із початкової суми ВМП.

Висновки. ВМП – особливий вид витрат, що частинами відображаються в складі фінансових результатів не в періоді їх виникнення, а в наступних періодах.

Тому ВМП потрібно переносити на наступні періоди за певними методами. Такими методами можуть бути методи амортизації необоротних активів. Наприклад, для розподілу ВМП можна використовувати обернений метод амортизації на основі операційних доходів.

Операційні доходи виникають в результаті виробництва або реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а також від інших видів діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Облік операційних доходів ведуть на рахунках 70 “Доходи від реалізації” і 71 “Інший операційний дохід”.

Можна використовувати різні обернені методи на основі операційних доходів відповідно до видів операційних доходів, а також до субрахунків по рахунках 70 і 71, а саме: 1) метод на основі доходу від реалізації готової продукції; 2) метод на основі доходу від реалізації товарів; 3) метод на основі доходу від реалізації робіт і послуг; 4) метод на основі доходу від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю; 5) метод на основі доходу від купівлі-продажу іноземної валюти; 6) метод на основі доходу від реалізації інших оборотних активів; 7) метод на основі доходу від операційної оренди активів; 8) метод на основі доходу від операційної курсової різниці; 9) метод на основі доходу від штрафів, пеней, неустойок; 10) метод на основі доходу від відшкодування раніше списаних активів; 11) метод на основі доходу від списання кредиторської заборгованості; 12) метод на основі доходу від безоплатно одержаних оборотних активів; 13) метод на основі інших доходів від операційної діяльності та ін.

Розрахунок оберненого методу розподілу ВМП на основі операційних доходів можна здійснювати за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 1591. (2011). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 291. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” (Наказ Міністерства фінансів України). № 290. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (Наказ Міністерства фінансів України). № 73. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

ФАКТОРИ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

Мирошник Алла Олександрівна

студентка ф-ту Фінансів, 5 курсу,

спец. 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Жолнерчик Ганна Юріївна

канд. екон. наук, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Поштовхом для впровадження в економічне життя принципів управління, орієнтованого на вартість, є глобалізація бізнесу, активізація ринку капіталу, збільшення кількості фізичних осіб-власників акцій, збільшення кількості підприємств, поширення. Інвестиції в нематеріальні активи, особливо інформаційний капітал, і класичні системи управління фінансами є іншими факторами, які часто є другорядними.

Є три основні компоненти: процес створення вартості, пряме управління вартістю, вимірювання вартості. Перший компонент відноситься до загального набору факторів створення вартості, а також характеристик діяльності підприємства, які впливають або можуть вплинути на обсяг створеної вартості. Складовою вартісно-орієнтованого менеджменту є створення такої організації, корпоративної культури, управлінського мислення тощо, які найкращим чином дозволять досягти цілей вартісно-орієнтованого менеджменту. Третій компонент – вимірювання витрат – враховує методологію оцінки витрат, яка визначає цільові показники, а також можливу динаміку змін внутрішніх і зовнішніх умов функціонування (рис. 1.1.)

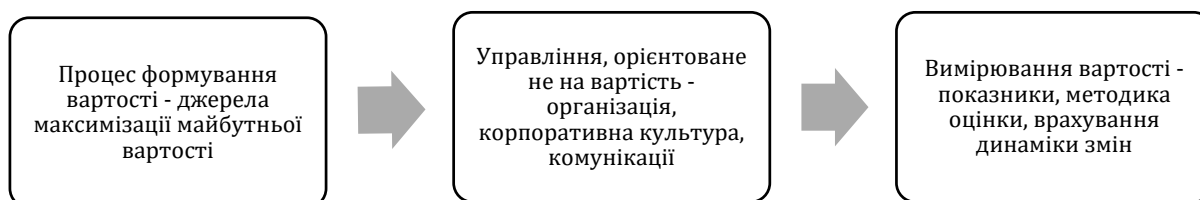

Рис. 1.1. Процес вартісно-орієнтованого управління [3]

У рамках концепції вартісно-орієнтованого менеджменту органічно інтегровані такі процедури та рішення:

- вибір моделі та процедури визначення цінності компанії для її власників;
- стежити за змінами вартості;
- визначити нові чинники створення вартості;
- встановити чіткий зв'язок між цінностями власника компанії та стратегією компанії та бізнесу;
- розробляти фінансову політику компанії, спрямовану на створення вартості;
- визначити механізм узгодження інтересів власників і керівників;
- створення системи вимірювання результатів діяльності та матеріальної винагороди.

Управління, орієнтоване на вартість (Value-based management, VBM) наразі

визнано основною парадигмою менеджменту в академічних та ділових колах і набуває все більшого поширення на практиці, в тому числі і в Україні.

В англомовних країнах, особливо в США, передумовами для створення та практичної реалізації концепції вартісно-орієнтованого менеджменту стали зовнішні та внутрішні чинники підприємства, характерні для розвитку країни. століття. Зростання ролі теорії оцінки підприємства (компанії, бізнесу, організації) в економічній практиці України робить реальним дослідження методичних підходів до її визначення.

Існуючі методи розрахунку вартості підприємства можна згрупувати в три групи:

- високовартісний;
- корисний;
- порівнювані (ринкові, аналогові).

У системі управління фінансами ринковим методом можна створити вартість підприємства, наближену до ринкової. Це забезпечується особливостями процедури оцінки та методичними основами її проведення. Але для реалізації такого підходу необхідно виконати певні умови, а саме: розвинути ринкову інфраструктуру, що не характерно для України.

Слід зазначити, що використання цього методу не вимагає широкого використання інформації системи обліку. Для створення системи управління фінансами, спрямованої на створення вартості, з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів функціонування вітчизняних підприємств слід використовувати комплексний підхід, що включає елементи витратного, дохідного та ринкового підходів. Відповідає вимогам системи управління вартістю підприємства. Для порівняння точності визначення вартості підприємства за кожним методом можна проводити паралельні розрахунки за всіма методами одночасно, але це неможливо з наступних причин:

–висока трудомісткість і додаткові витрати вимагаються трудові та фінансові витрати при паралельних обчисленнях;

–наявність суб'єктивних умов знижує можливість використання індивідуальних установок і не дозволяє отримати достовірну та об'єктивну оцінку вартості підприємства;

–діапазон результатів про вартість одного підприємства, визначена за різними підходами, може бути досить великою, і крім того, враховуючи цю інформацію, може змінити вартісний показник (продати підприємство за вищою ціною, знизити або збільшити ціну страхування) для досягнення бажаного результату.

Враховуючи наведені причини, необхідно обрати один із методів оцінки, який має пройти певні етапи. При цьому можна використовувати всі методи одночасно для визначення комерційного «коридору», який буде використовуватися безпосередньо в процесі продажу компанії, а також можна скоординувати оцінку.

Отже, у процесі визначення вартості бізнесу запропонована методика звірки дозволяє усунути певні обмеження, пов'язані із застосуванням загальноприйнятих підходів до її оцінки.

Розрахункова вартість дозволяє визначити вартість бізнесу з точки зору користувачів даних оцінки, використовуючи при цьому так званий інтервал «коридора оцінки» замість традиційних показників чистого грошового потоку або економічної доданої вартості. Визначення вартості експерта дає можливість розрахувати вартість бізнесу в умовах нерозвиненості ринку капіталу та використовувати його компаніями недержавної економіки.

Список використаних джерел:

1. Захаркін О. Вартісно-орієнтоване управління на основі стейкхолдерського підходу в контексті інноваційного розвитку підприємства / О. Захаркін // Актуальні проблеми економіки. –2014. –№ 10 (160). –С. 149–157.
2. Корягін М. В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції : монографія / М. В. Корягін. –Львів : ЛКА, 2012. –389 с.
3. Сотніков А. В. Еволюція концепції вартісно-орієнтованого управління / А. В. Сотніков // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: збірник наук. праць. –Львів, 2011. –С. 252–257.
4. Jensen M. Value maximization, stakeholder theory, and the corporate objective function / M. Jensen // Bank of America Journal of Applied Corporate Finance. –2011. –№ 14 (3). –Р. 8–21.
5. Довгань Л. П., Сурженко А. В. Оцінка вартості бізнесу в умовах впровадження вартісно-орієнтованого управління фінансами підприємств. Економічний вісник університету. 2017. Вип. 33(1). С. 293–302.
6. Ільчук В. П., Чут М. А., Штирхун Х. І. Механізм вартісно-орієнтованого управління фінансами промислових підприємств. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 2 (22). С. 101–116. DOI:[https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-2\(22\)-101-116](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-2(22)-101-116).
7. Старостенко Г. Г., Сурженко А. В. Вартісно-орієнтоване управління фінансами в сучасних реаліях ведення бізнесу в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2016. № 3 (7). С. 178–186.

ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНОЮ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Карплюк Ліна Миколаївна

Здобувач вищої освіти факультету фінансів

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Корнацька Роксолана Михайлівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Здоров'я – це найцінніший ресурс не тільки кожної людини, а й суспільства, тому сфера охорони здоров'я є фундаментом сталого розвитку.

Цілі сталого розвитку покликані зменшити смертність, зупинити епідемії, забезпечити повний доступ до послуг з охорони здоров'я, а також доступ до основних лікарських засобів і вакцин для всіх. Тому фінансування охорони здоров'я є ключовим елементом досягнення цілей сталого розвитку, що передбачають охоплення послугами охорони здоров'я, у тому числі захист від фінансових ризиків, доступ до якісних основних медико-санітарних послуг і до безпечних, ефективних, якісних і недорогих основних лікарських засобів і вакцин для всіх» та «Істотно збільшити фінансування охорони здоров'я та набір, розвиток, професійну підготовку та утримання медичних кадрів..

Визначення ефективності охорони здоров'я є досить складним завданням, що опирається, передусім, на якість її фінансового забезпечення. Необхідна умова переходу до сталого розвитку – належна увага до всіх чинників, що в сукупності визначають здоров'я людей. Тому доцільним є комбінування стратегічного забезпечення сталого розвитку та підвищення якості та рівня фінансування охорони здоров'я.

Бюджетне фінансування охороною здоров'я здійснюється за рахунок Державного та місцевих бюджетів. Динаміка обсягів бюджетного фінансування в Україні протягом 2018-2022 рр. представлена на рис.1 [1].

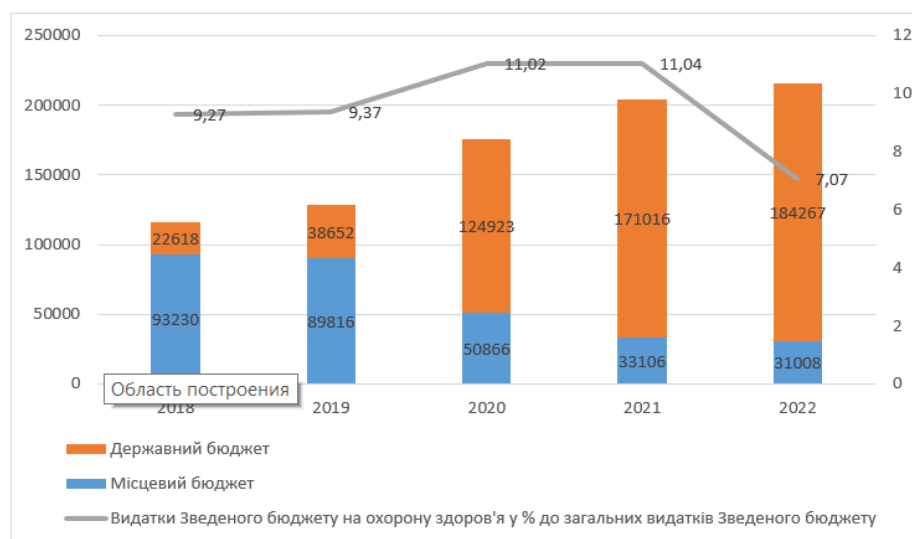

Рис. 1. Динаміка витратків на охорону здоров'я в Україні протягом 2018-2022 рр., млн. грн.

Незважаючи на зростання бюджетних видатків на охорону здоров'я, їх збільшення без зміни інфраструктури не вирішить існуючих проблем галузі. Необхідно забезпечити раціональний перерозподіл наявних фінансових ресурсів та підвищити ефективність функціонування системи охорони здоров'я. З метою трансформації системи охорони здоров'я у 2017 році Кабінет Міністрів України запровадив реформу системи охорони здоров'я, в тому числі її фінансування. Так, запроваджені зміни передбачають, що держава бере на себе чіткі зобов'язання щодо фінансування базових медичних послуг. Бюджетні кошти розподіляють за медичними послугами, необхідними пацієнтам, на рівних для всіх громадян умовах. Пакет медичної допомоги, гарантований державою, визначатимуть, виходячи з чітко визначених пріоритетів охорони здоров'я в Україні та обсягів державного фінансування.

Реформа успішно впроваджена, проте слід зазначити про її певні недоліки. Бюджетне фінансування охорони здоров'я в Україні є недостатнім для належного функціонування галузі. Питома вага видатків на охорону здоров'я становить лише 3 - 4% від ВВП [2]. Науковцями доведено, чим нижчі видатки на охорону здоров'я, тим нижча тривалість життя та стан здоров'я. Також спостерігається не досить ефективне використання грошових ресурсів, спрямованих на фінансування медичних послуг.

Отже, фінансування охорони здоров'я в контексті сталого розвитку є фактором підвищення якості життя громадян та забезпечення їх довголіття. Для досягнення цілей сталого розвитку варто збільшити фінансування охорони здоров'я, забезпечити рівний доступ до медичних послуг та ліків для всіх верств населення, збільшити інвестиції в сферу охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
2. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>.

СЕКЦІЯ IV. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ ІГОР ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Когут Назарій Олегович

ORCID ID: 0009-0007-4541-7327

здобувач науково ступеня доктор філософії економічного факультету
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Науковий керівник: Зварич Олена Ігорівна

ORCID ID: 0000-0002-5088-7565

Д-р. екон. наук, доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Теорія ігор посідає сьогодні важливе місце у багатьох сфер економіки. Наприклад, цей метод використовується для вирішення загальних економічних і стратегічних проблем розвитку різних галузей, ринків, підприємств та інших організаційних структур, управління бухгалтерськими системами і стимулювання ефективної діяльності. Зростання економіки та промисловості визначило поле застосування теорії, особливо у сфері управління, оскільки якісний менеджмент – це запорука високих фінансових результатів організації.

Це питання досліджували такі науковці, як О.Гавриш, Л.Довгань, І.Крейдич, Н.Семенченко, Т.Погорєлова, В.Вергун, О.Ступницький, Н.Черненко, І.Благун, В.Верчун, В.Вітлінський, І.Зварич, О.Зварич, Л.Довгань, Н.Костіна, Н.Малиш, В.Томашевський, Д.Рікардо, Р.Холкомб та інші.

Моделі управління персоналом, які створюються із використання теорії ігор, в більшості ґрунтуються на двох таких принципах:

- перший належить до індивідуальної поведінки і передбачається, що переваги людей несуперечливі та стійкі, вони роблять свій вибір із набору доступних варіантів - найкращих відповідно до своїх уподобань;

- другий стосується акумулювання поведінки індивідів у вивченні найскладніших феноменів. Тож, теорія ігор дає прекрасні результати прикладної математики та застосовується у процесі вивчення поведінки людини у різних ситуаціях зокрема, і конфліктних [2]:

Під час проведення моделювання на основі теоретико-ігрового підходу застосовують такі елементи: сценарій, конкретизація ідеї гри, проект гри, процес управління грою, побудова ігрових дій. Процес моделювання на основі теоретико-ігрового підходу передбачає проходження декількох етапів:

1. Вивчення основи (мети, планів, проектів, норм, цілей,) діяльності.
2. Проектування ігри, суміщення визначених уявлень про систему із загальними

уявленнями ігromodelювання.

3. Виявлення складностей та причин і шляхів їх подолання, самоорганізація учасників.

4. Консультування учасників стосовно роз'яснення змісту, ходу, перспектив окремих фаз та ігри в цілому [1]

Схематично теорія ігор зображується у формі матриці, де є як мінімум два гравці: з одного боку – це компанія, а з іншого – її працівник. Одним із завдань теорії ігор є можливість дійти певного компромісу між організацією та її працівниками, адже їх інтереси багато у чому не збігаються.

Таблиця 1

	Гравець А організація	Гравець В(працівник)	
	Відстоювання інтересів	Згода на компроміс	Ухилення від конфлікту
Ухилення від конфлікту	1.1 (п-в)	1.2 (п-в)	1.3 (н-н)
Згода на копромiс	2.1 (п-в); (п-п)	2.2 (н-н)	2.3 (в-п)
Відстоювання своїх інтересів	3.1. (в-в); (п-п)	3.2 (в-п); (п-п)	3.3 (в-п)

Джерело складено автором на основі [2].

Із цієї матриці бачимо можливі результати різних стратегій для персоналу організації, де П – програш; В – виграш; Н – невиграш (не програш).

Отже, спробуємо спрогнозувати декілька варіантів дій у такій матриці:

1.1 Працівник домагається підвищення заробітної плати, при цьому організація залишається у програші, тому що не відстоює своїх вимог. У результаті зарплата працівника зростає, а результати праці не покращуються.

1.2 Якщо персонал висуває свої вимоги за принципом «щоб отримати бажане, потрібно просити набагато більше», вбачаючи опір з боку керівництва, працівники можуть зменшити свої вимоги, тобто піти на компроміс або прагнуть задовольнити свої вимоги у повному обсязі.

1.3 Гравці ухиляються від участі у конфлікті, відмовляючись від своїх вимог. В результаті обидва із них нічого не виграють, але нічого і не програють.

2.1. Організація згодна задовольнити усі вимоги персоналу, лише у випадку, якщо персонал задовольнить хоча б частину вимог організації. Тут персонал теж може програти, якщо працівники наполягатимуть на задоволенні своїх вимог, керівництво може піти на крайні заходи та звільнити незадоволених.

2.2. Компромiс з обох сторін говорить про їх бажання співпрацювати та іти на взаємні поступки.

2.3. Керівництво вимагає від працівників підвищення показників результативності праці, погоджуючись на деяке збільшення зарплати. Персонал приймає усі вимоги.

3.1. У цьому випадку гравці можуть здобути перемогу, тільки якщо кожен з них погодиться повністю задовольнити вимоги іншого.

3.2. Персонал погоджується з усіма умовами організації, своєю чергою вимагаючи, хоча б часткового збільшення зарплати.

3.3. У цій ситуації організація задовольняє усі свої вимоги, залишаючи персонал у програші [2].

Цей приклад демонструє, що теорія ігор може бути корисною у вирішенні спірних питань в управлінні персоналом і дає можливість побудувати ефективну модель управління.

Погоджуючись з думкою Черненко Н. про те, що персонал організації – найскладніший об'єкт управління, зазначимо, що на відміну від матеріальних активів, люди здатні самостійно приймати рішення та оцінювати вимоги, які до них пред'являються. Окрім того, персонал – це колектив, кожен член якого має свої інтереси і дуже чутливий до управлінських впливів, причому реакцію на них нерідко складно передбачити [2]. Тому, на наш погляд, теорія ігор ефективна за моделювання управління персоналом, оскільки ґрунтується на усвідомленні зростаючої значущості індивідуальності працівника, вивчає основу його мотивацій і дає змогу правильно формувати та коригувати стратегічні завдання, які стоять перед компанією.

Список використаних джерел:

1. Доценко Т. В. Моделювання на основі теоретико-ігрового підходу як механізм удосконалення політики управління персоналу організації. Економіко-математичне моделювання: збірн. мат. Першої націон. наук.-метод. конф., 30 вересня – 1 жовтня 2016 року, м.Київ. К.:КНЕУ, 2016. С. 128.
2. Черненко Н. І. Теорія ігор в управлінні персоналом Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. № 14, 2022. С. 60-64.

КОМУНІКАЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ – ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ткачук Анастасія Володимирівна

здобувач першого рівня вищої освіти, спеціальність
051 Економіка (спеціалізація: Економічна кібернетика)
*Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут», Україна*

Науковий керівник: Марина Волощук

викладач кафедри соціальної роботи, психології та
соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської
*Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут», Україна*

Конкурентоспроможність підприємства - це здатність підприємства ефективно конкурувати на ринку своєї галузі і забезпечувати стійке положення серед конкурентів. Вона відображає, наскільки успішно підприємство виконує свої цілі та завдання в умовах ринкової конкуренції.

Дослідження у сфері конкурентоспроможності підприємства розвинені досить широко і є активною галуззю досліджень в сфері менеджменту, економіки та бізнесу. Це важлива область, оскільки конкурентоспроможність є ключовим фактором успіху бізнесу.

Багато дослідників займалися вивченням комунікаційного процесу на підприємствах. Одним з найвідоміших дослідників у цій галузі є Пол Херсі, який розробив теорію "каналів комунікації" і досліджував вплив різних комунікаційних стратегій на результативність підприємств. Іншим важливим дослідником є Майкл Аргайл, який вивчав міжособистісну комунікацію на робочому місці та виявив її значення для формування продуктивних взаємин між співробітниками.

Забезпечення достатнього і необхідного інформаційного обміну між структурними елементами організації є головним призначенням системи комунікації на підприємстві. При цьому повинна забезпечуватись достатня швидкість обміну інформацією, необхідний рівень захисту конфіденційних даних та мінімальні втрати. Для того щоб побудувати ефективну систему комунікації в організації потрібно використовувати всі можливі ресурси та канали.

На здатність підприємства ефективно конкурувати на ринку і займати стійку позицію серед конкурентів впливають чинники забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

- Конкурентоспроможність підприємства: продукції за критеріями оцінки; сервісного обслуговування; комунікаційних зв'язків; ресурсного потенціалу; системи менеджменту; організаційного потенціалу [2].

На сьогоднішній день, комунікаційна робота між суб'єктами господарювання відіграє ключову роль у підтримці ефективного функціонування бізнесу. Вона забезпечує передачу необхідної інформації, обмін ідеями та поглядами, вирішення проблем та координацію дій між різними структурними підрозділами. Крім того, комунікаційна робота сприяє встановленню довіри, побудові партнерських відносин та розвитку співпраці між суб'єктами господарювання. Це допомагає забезпечити

гармонійний розвиток бізнесу, підвищити продуктивність та досягти конкурентних переваг на ринку.

Процес комунікації є досить складним, адже в ньому завжди залучено щонайменше дві сторони. Керівникам, для того щоб ефективно розвивати навички комунікацій, доводиться ставати на місце співрозмовника, передбачати ситуацію, що в умовах сучасності, коли будь-яка компанія прагне отримати якнайбільшу вигоду будь-якими шляхами, буває значно не легко [3]. Потреба налагодження та розвитку системи комунікації є головною метою кожного підприємства для подальшого зростання доходів, втримання сегменту та ніши ринку, а також розширення клієнтської бази.

Бізнес-комунікація (між суб'єктами господарювання) включає в себе різноманітні завдання, спрямовані на забезпечення ефективного обміну інформацією в бізнес-середовищі.

Основні завдання бізнес-комунікацій (між суб'єктами господарювання) включають:

1. Передача інформації: Одним з основних завдань бізнес-комунікацій є передача важливої інформації між різними сторонами, включаючи керівництво, співробітників, клієнтів та інші зацікавлені сторони. Встановлення взаєморозуміння: Бізнес-комунікації спрямовані на забезпечення взаєморозуміння між всіма учасниками. Це означає використання чіткого, зрозумілого мовлення, дотримання культурних норм і вимог комунікації.

2. Забезпечення спільної спрямованості: Бізнес-комунікації допомагають забезпечити спільну спрямованість всіх учасників на досягнення спільних цілей і завдань підприємства.

3. Розвиток взаємовідносин: Бізнес-комунікації використовуються для побудови та підтримки позитивних взаємовідносин між всіма учасниками. [1].

Також, до основних завдань відносять: створення та утримання іміджу; створення сприятливого соціально-економічного клімату та сприятливого середовища для ведення діяльності; вивчення зовнішнього впливу на діяльність суб'єкта; допомога суб'єкту економічної діяльності в отриманні точної та своєчасної інформації; налагодження відносин між суб'єктом і цільовими аудиторіями; налагодження комунікацій всередині організації; пошук, вивчення та виявлення нових можливостей для бізнесу [4].

Комунікація між суб'єктами господарювання складається з кількох етапів:

1. Ретельна підготовка до спілкування:

• умотивування аргументів на користь своєї позиції та контраргументів іншої сторони;

• збирання інформації щодо предмета спілкування та її систематизація;

• складання майбутнього плану.

2. Встановлення контакту:

• демонструвати повагу та увагу до співрозмовника;

• дбати про створення доброзичливої атмосфери спілкування;

• уникати критики, зверхності та негативних оцінювань;

3. Обговорення питання:

• уважно вислуховувати співрозмовника й намагатися адекватно сприймати те, про що він говорить;

• лаконічно й дохідливо викладати інформацію;

• аргументувати свою позицію – наводити переконливі докази;

4. Ухвалення рішення:

- уважно вислухати аргументи співрозмовника щодо можливого рішення;
- не виказувати ні найменшої роздратованості, навіть якщо мети не було досягнуто, триматися впевнено;
- визначити за настроєм співрозмовника момент для закінчення зустрічі й запропонувати кращий варіант ухвалення рішення.

5. Вихід із контакту. Наприкінці спілкування треба підсумувати результати зустрічі, попрощатися та висловити надію на подальші взаємини й спільну діяльність [1].

Комунікаційні зв'язки відіграють важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Ефективна комунікація між всіма рівнями та відділами організації є необхідною для успішної діяльності та розвитку бізнесу. На підприємстві, де існує чітка та відкрита комунікаційна система, співробітники мають змогу обмінюватись інформацією, ідеями та знаннями, що сприяє підвищенню ефективності роботи та інноваційному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бізнес-комунікації: конспект лекцій. (2020). Укладачі: Б. Л. Ковальов, А. В. Павлик, С. М. Федина. Суми: Сумський державний університет. 113 с.
2. Желіховська М. В. (2009). Розробка стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Т. 2, № 4. С. 225–226.
3. Перегляд бізнес-комунікації та їх інноваційність в системі менеджменту підприємства. Головна. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2232/2155> (дата звернення: 25.05.2023).
4. Побережна М. П. Бізнес-комунікації: основні поняття. Національний університет харчових технологій. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1551/1/BUSINESS-COMMUNICATIONS%20BASIC%20CONCEPTS.pdf>.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Власова Валентина Петрівна

ORCID ID: 0000-0001-7480-101X

канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування

Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна

Шестеров Олександр Дмитрович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету управління і технологій

Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна

Сучасність вимагає від підприємств постійного розвитку, конкурентоспроможності та здатності швидко адаптуватися до змін. У таких умовах сутність та значення управління ефективністю діяльності підприємства стають надзвичайно важливими.

На сьогодні вирізняють різні види ефективності, а саме технічну, витратну, економічну, екологічну, соціальну, енергетичну, інвестиційну ефективності [1].

Суть управління ефективністю полягає в оптимальному використанні ресурсів, досягненні поставлених цілей та досягненні максимальної результативності. Вітчизняні підприємства зазнають збитків через війну з РФ, не знають як зміниться зовнішньоекономічна ситуація. Навіть в такому турбулентному зовнішньому середовищі стратегічне управління не втрачає актуальності. Розуміння основних принципів стратегічного управління ефективність підприємства дозволяє закріпити конкурентні переваги підприємства на тривалий час.

Для успішного управління економічною ефективність підприємства керівник має розуміти та використовувати основні стратегічні принципи. На рис 1 подано ці принципи.

Стратегічне управління ефективністю діяльності підприємства - це складний процес, він складається з різних структурних елементів, які взаємодіють між собою. Цей процес охоплює планування та впровадження стратегічних механізмів, які спрямовані на підвищення фінансово-економічної ефективності (результативності) діяльності підприємства.

Рис. 1. Основні стратегічні принципи управління ефективністю підприємства

Джерело: Узагальнено авторами за [2]

Управління ефективністю як системою, що складається з взаємопов'язаних елементів, спроектований для досягнення цілей, підвищення індивідуальної, командної та організаційної ефективності, передбачає окремі процеси:

- планування для поліпшення ефективності та особистісного розвитку;
- постановка цілей;
- контроль ефективності;
- забезпечення зворотного зв'язку;
- аналіз та оцінка ефективності діяльності;
- перегляд завдань з ефективності.

Одним з ключових аспектів управління ефективністю є визначення стратегічних цілей. Ці цілі визначають напрямок розвитку підприємства і слугують відправною точкою для всіх видів діяльності. Чіткі та обґрунтовані цілі дозволяють зосередитися на пріоритет та визначити конкретні завдання, які необхідно виконати для їх досягнення.

Другим важливим аспектом є встановлення показників ефективності які будуть використовуватися конкретним підприємством. Ці ключові показники вимірюються та оцінюються, щоб визначити, наскільки успішно підприємство прогресує у досягненні своїх цілей. Вони дозволяють об'єктивно оцінити ефективність різних аспектів діяльності, таких як фінансові показники, якість продукту, задоволеність клієнтів та задоволеність персоналу.

Основні показники ефективності роботи підприємства залежать від його галузі та розмірів. Деякі загальні показники можуть включати рівень прибутковості, рівень продуктивності праці, рівень задоволеності клієнтів, рівень задоволеності працівників, та інші. У фінансовій галузі ефективність може бути визначена через показники, такі як показник чистого прибутку, рентабельність активів та власного капіталу. У виробничій галузі, показники ефективності можуть включати рівень виробничої продуктивності, зниження виробничих витрат, підвищення якості продукції та зниження простоїв виробничого процесу. У сфері обслуговування, ефективність може бути визначена через показники, такі як рівень задоволеності клієнтів, рівень повторних покупок та рівень збільшення обсягів продажів в результаті рекомендацій клієнтів.

Використовуючи різні групи показників ефективності визначають інтегральний показник ефективності. Нагадаємо, що інтегральний показник ефективності для кожної галузі буде різним і вагомість кожного із показників теж буде різною. Науковці досить часто використовують одиничні показники ефективності у своїх моделях та методичних підходах для визначення (обґрунтування певних проєктів). Наприклад Бабина О.Є. та Власова В.П. [] при розробці економічного механізму визначення концесійних платежів при реалізації проєкт ДП в морських портах використовують саме такі показники економічної ефективності, які притаманні морським портам.

Третій аспект управління ефективністю - це моніторинг та оцінка результатів. Підприємство повинно мати систему контролю, яка дозволяє постійно відстежувати досягнення цілей та виявляти проблемні ситуації. Це дозволяє вчасно втручатися, коригувати стратегію та приймати необхідні рішення для досягнення успіху.

Однак, управління ефективністю не є статичним процесом. Швидкий розвиток технологій та зміни в економічному середовищі вимагають постійного вдосконалення та адаптації. Підприємство повинно бути готовим до інновацій, пошуку нових можливостей та підходів, а також відкритим до внутрішнього та зовнішнього впливу.

Висновки. Управління ефективністю є ключем до успіху в сучасному бізнес-світі та гарантією стабільного та стійкого розвитку підприємства. Стратегічне управління ефективністю діяльності підприємства передбачає постійне оновлення стратегій та планів на основі аналізу ефективності, а також змін у зовнішньому середовищі, що дозволяє підприємству пристосовуватися до змін та відповідати на виклики економічної кон'юнктури.

Список використаних джерел:

1. Савицька О. М., Салабай В. О. (2019) Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. Ефективна економіка, № 6. Вилучено з: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7126> DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.55.
2. Архіпов Н. М. (2018) Види ефективності операційної діяльності підприємства торгівлі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. № 18. Ч. 1. С. 21–26.
3. Говорушко Т. А., Климаш Н. І. (2013) Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. Київ: Логос, 204 с.
4. Бабина О. Є., Власова В. П. (2015) Економічний механізм визначення концесійних платежів при реалізації проектів ДПП у морських торговельних портах України. Бізнес Інформ, № 2. С. 162-168. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_2_28.
5. Evaluation of Seaports' Investment Attractiveness Vlasova, Valentina and Palyvoda, Olena and Karpenko, Oksana and Bondar, Nataliia, (September 22, 2020). (2020). Evaluation of seaports' investment attractiveness. Investment Management and Financial Innovations, 17(3), 160-174, [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.17\(3\).2020.13](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.17(3).2020.13), Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3697290>.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Стадник Борис Миколайович

здобувач вищої освіти гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Кубіцький Сергій Олегович

ORCID ID: 0000-0002-7691-8606

канд. пед. наук, професор, завідувач кафедри управління та освітніх технологій
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Система професійного розвитку працівників на підприємстві покликана вирішувати ряд актуальних завдань: розробляти стратегії і практики щодо формування кваліфікованого трудового колективу; своєчасно визначати потреби навчання працівників у контексті зміни умов праці та розвитку сучасних технологій; обирати економічно доцільні форми та методи професійного розвитку працівників; забезпечити фінансове підґрунтя професійного навчання. Це дозволить реалізувати інтегральний зв'язок між професійним розвитком працівників та соціально-економічним розвитком організації; забезпечить підприємству сталість і безперервність.

Водночас, процес професійного навчання є вартісним і складним процесом, що вимагає врахування значної кількості чинників (як зовнішніх, соціальних умов, так і внутрішніх, індивідуально-психологічних факторів), який вимагає від управлінського ядра значної кількості фінансових, ментальних, емоційних ресурсів і не одразу призводить до зростання соціально-економічних показників діяльності підприємства. Це призводить до намагання управлінців звузити фінансові й матеріальні витрати на процес професійного розвитку працівників, залишити його на стихійний вибір власне самих працівників, покладатися на плінний ринок праці.

Забезпечення професійного розвитку працівників здійснюється через співпрацю HR-відділу або відділу кадрів з лінійними менеджерами підприємства, оскільки саме ці фахівці володіють інформацією щодо сутності та змісту посадових обов'язків окремих фахівців, зміни вимог до виконуваної роботи, а також про обсяг сучасних професійних компетентностей, які висуваються до кожної позиції [1].

Для підвищення конкурентоспроможності працівників підприємств необхідно, щоб в Україні зросла доступність освіти, її якість, рівень охоплення населення освітою, особливо вищою, різноманітними формами навчання на виробництві та за його межами. Йдеться передусім про капіталовкладення в освітньо-кваліфікаційний розвиток людини. Кардинального перегляду потребує політика соціального інвестування за рахунок залучення державних та позадержавних (приватних) коштів. Поряд з цим, не меншої уваги потребує створення сприятливих умов трудової діяльності на виробництві для повної реалізації трудового потенціалу персоналу і професійної кар'єри. Оцінюючи роль і тісний зв'язок чинників людського розвитку і конкурентоспроможності робочої сили, необхідно відзначити, що набуття конкурентних переваг у значній мірі визначаються станом ринку праці, а також регіоном, місцевістю, де відбувається трудова діяльність працівника [2; 3; 4].

На сучасних підприємствах створюються спеціальні відділи або організаційні підрозділи, метою діяльності яких визначено організацію професійного навчання та

розвитку працівників: це можуть бути відділи підготовки, навчальні центри, учбово-курсорові комбінати, тощо. За умови відсутності спеціальних відділів на підприємстві функції з контролю відповідності професійних компетентностей окремих працівників їх посадовим обов'язкам також виконують лінійні менеджери.

Першочерговим у процесі складання плану професійного розвитку працівників певного підрозділу є визначення потреби у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації працівників цього підрозділу. Сутність роботи полягає у встановленні можливої невідповідності між бажаними і наявними професійними компетентностями, які повинен мати персонал організації для виконання її поточних і перспективних цілей.

Загалом, вивчення потреб у професійному розвитку працівників бажано здійснювати на всіх рівнях управління: від організації загалом, до окремих структурних підрозділів та, індивідуально працівників.

На рівні організації, загалом у процесі визначення потреб у професійному навчанні персоналу передусім вивчаються такі фактори, як вплив зовнішнього середовища, стан конкурентної боротьби на ринку, розвиток техніки і технологій, що обумовлюють виникнення нової продукції, послуг та нових видів діяльності, зміну організаційної структури [6; 7].

На рівні структурних підрозділів реалізація управління професійним розвитком працівників покладається на лінійних керівників. В основі цього рівня лежить суперечність між обсягами виробничої програми підрозділів і між результатами оцінювання лінійними менеджерами професійного потенціалу працівників. Особливої уваги з боку лінійних менеджерів потребують такі чинники, як: зростання обсягу бракованої продукції й відходів з вини конкретних працівників; відставання розряду робітників від розряду робіт; випадки порушення технологічної або виробничої дисципліни; ушкодження обладнання або випадки виробничого травматизму; недовиконання основних показників роботи структурного підрозділу та норм виробітку; втрати робочого часу; плинність кадрів тощо [7].

На індивідуальному рівні управління професійним розвитком конкретних працівників підприємства відображається у кар'єрограмі або траєкторії професійного розвитку цього працівника з вказанням рівня його формальної і неформальної освіти, підвищення кваліфікації, результатів атестації, тощо. Окрім зазначених об'єктивних факторів важливо враховувати суб'єктивну думку, бачення та інтереси власне працівників щодо розвитку своєї кар'єри. Наприклад, наявність бажання підвищити кваліфікацію чи пройти перепідготовку; наявність матеріальної та психологічної умотивованості працівників щодо професійного розвитку; прагнення зберегти робоче місце або займану посаду; плани на обіймання більш високої посади або плани щодо збільшення розміру заробітної платні; інтерес до опанування новими технологіями, та ін.

Питання побудови кар'єри працівниками підприємств на сьогодні стоїть надзвичайно гостро, адже часто працівники навіть не замислюються над потребою професійного розвитку і не мають персональної мотивації до професійного зростання. Варто зазначити, що «кар'єра – це результат свідомої поведінки і позиції людини у сфері трудової діяльності, пов'язаний з посадовим або професійним зростанням. ... Професійна кар'єра представляє собою збільшення знань, вмінь, навичок і може здійснюватися як по лінії спеціалізації, так і по лінії транс професіоналізації» [8, с. 17]. Базові етапи розвитку кар'єри працівників представлено на рис. 1.

Рис. 1. Зв'язок процесу побудови кар'єри та професійного розвитку працівників

За результатами постійного професійного розвитку важливо створювати умови для підвищення працівників за посадами або включення їх у списки кадрових резервів за результатами оцінки їх професійних знань, вмінь, навичок, компетентностей, ділових та особистих якостей.

Таким чином, у обов'язки лінійних менеджерів щодо управління професійним розвитком працівників входить акумулювання та володіння наступними джерелами інформації: матеріали атестації працівників; результати виробничої діяльності підрозділу; матеріали особових справ працівників підрозділу; зібрані дані щодо кваліфікації та трудової діяльності працівників; результати співбесід з працівниками, відгуки колег, тощо.

Лише інтеграція представлених вище рівнів дозволяє говорити про реалізацію підприємством системного управління професійним розвитком працівників. Унаслідок відсутності єдиної державної системи професійного розвитку працівників підприємств (як, наприклад, у системі державних службовців, медичній сфері або сфері освіти) і висока роль управління розвитком персоналу для забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку призводить до зростання потреби підприємств організувати власну службу професійного розвитку працівників, що б задовольняла потреби у професійному навчанні молодих і досвідчених працівників, сприяла їх виробничій адаптації, створювала умови для планування трудової кар'єри, готувала управлінський резерв підприємства.

Основними методами діяльності такої служби є різні методи і технології неформальної освіти та професійного навчання, зокрема: лекції, семінари, практичні заняття, відеолекторії, ділові ігри, навчальні ситуації, моделювання та ін. Працівники служби розвитку персоналу повинні враховувати сильні і слабкі сторони кожної форми і методу професійного навчання.

Традиційні методи професійного навчання працівників на робочому місці включають: інструктаж, учнівство, ротацію, наставництво, метод ускладнених завдань. Поза робочим місцем основними традиційними методами навчання є: лекції, кейс-стаді (навчання на прикладі), ділові ігри, рольові ігри, моделювання, тренінги,

самостійне навчання.

Сучасними і перспективними вважаються методи професійного навчання працівників, до яких належать: аналіз професійних прийомів, метод відкриттів, дистанційне навчання або навчання з застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Дистанційне навчання – це метод навчання, за якого слухач і викладач-консультант (тьютор) розділені у часі та просторі, двосторонні навчальні контакти здійснюються з переважним використанням інформаційно-комунікаційних систем. Вони надають можливість слухачеві оволодіти навчальною програмою в результаті самоосвіти, незалежно від віку, місця проживання, термінів та періоду навчання. Головними компонентами пізнавальної діяльності слухачів є їх самостійність у визначенні змісту, форм, методів і режиму занять. Дистанційне навчання зорієнтоване на забезпечення максимальної доступності і зручності, проводиться з урахуванням інтересів слухачів. Його розвиток дає змогу слухачам мати доступ до міжнародних професійних та кваліфікаційних стандартів [5; 7].

Подальшої популярності і затребуваності у роботі служби розвитку працівників є тренінги, зокрема тренінги професійного навчання, які дозволяють відрефлексувати з учасниками зміст навчального матеріалу та запропонувати дієві методи планування кар'єри.

Важливим аспектом управління професійним розвитком працівників є оцінка ефективності діяльності служби професійного розвитку з метою розуміння її ефективності. Відповідно, окремим напрямом діяльності є контроль і оцінка якості впроваджених форм і методів професійного розвитку.

Можливі дві форми прямого контролю набутих працівниками професійних компетентностей:

- як контроль знань і умінь по закінченню професійного навчання (іспит, виробниче завдання, тощо);

- під час безпосереднього виконання обов'язків і використання на практиці набутих знань.

До непрямих методів оцінювання ефективності професійного навчання персоналу належать такі:

- вхідний та вихідний контроль, що проводиться відповідно до і після навчання й показує, наскільки поглибилися знання, уміння та навички слухачів;

- спостереження за реакцією і результатами діяльності слухачів у процесі навчання;

- спостереження за поведінкою працівників, які пройшли професійне навчання;

- оцінювання ефективності навчальної програми самими слухачами за допомогою анкетування або відкритого обговорення;

- оцінювання роботодавцем рівня професійного навчання робітника чи фахівця протягом певного періоду тощо [7; 9].

Загалом, процес контролю набутих працівниками професійних компетентностей повинен мати наскрізний і повторюваний (моніторинговий) характер та враховувати цілі і зміст професійної підготовки. Можливою є оцінка ефективності професійного навчання за допомогою врахування показників інтенсивності, швидкості, якості та продуктивності праці працівників, зокрема, до і після навчання.

Таким чином, нами описано можливі форми, методи, засоби, функції організації професійного розвитку працівників на підприємстві, що становлять сферу діяльності лінійних менеджерів і потребують від них постійного власного самовдосконалення

та пошуку шляхів організації професійного розвитку у підрозділі.

Список використаних джерел:

1. Базелюк В.Г., Кубіцький С.О., Михайліченко М.В., Михнюк С.В. (2022). Техніка управлінської діяльності : навчальний посібник. К.: Міленіум. 424 с.
2. Вознюк О.В., Кубіцький С.О. (2011). Характеристика кризового стану освіти. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія» / Редкол.: Д.О.Мельничук (відп. ред.) та ін. К., Вип. 159. Ч. 3. С.47-56.
3. Гугул О.Я. (2013). Теоретичні засади управління розвитком персоналу. Інноваційна економіка. № 6 (44). С. 194-198.
4. Кубіцький С.О. (2002). Деякі аспекти оцінки якості підготовки конкурентоспроможного фахівця в Україні та за її межами. Науково-методичний збірник «Проблеми освіти». К.: Вид-во НМЦ ВО, Вип. 27. С. 3-9.
5. Кубіцький С.О. (2010). Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах в схемах і таблицях: навчальний посібник. К.: НАКККіМ. 124 с.
6. Кучеренко С.К., Кот І.П. (2019). Сучасне управління професійним розвитком персоналу підприємства. Молодий вчений. № 11 (75). С. 521-525.
7. Левченко А.О. Методичні підходи до управління розвитком персоналу на підприємстві. К.: КНТУ, 2015. С. 156-157.
8. Сочинська-Сибірцева І.М. (2020). Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Управління компетенціями» для студентів спеціальності 051 – «Економіка», освітній рівень «Бакалавр», освітньо-професійна програма «Управління персоналом та економіка праці». Кропивницький: ЦНТУ. 74 с.
9. Kubitskyi S., Chaika O. (2020). Coaching core competencies as the key soft skill for successful human resources management. International scientific journal «Internauka». Series: «Economic Sciences». № 8 (40). С. 43-48.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗШИРЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ В ГАЛУЗІ FINTECH

Лагодієнко В.В.

студент-магістрант

КПІ ім. Ігоря Сікорського, Україна

Ситник Н.І.

канд. біол. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту підприємств

КПІ ім. Ігоря Сікорського, Україна

У тезах досліджується тема розробки стратегії розширення міжнародної діяльності компанії в галузі FinTech. Дослідження визначає основні виклики, з якими стикаються компанії під час виходу на міжнародний ринок, а також можливості та переваги, які таке розширення може надати. Спираючись на огляд відповідної літератури та прикладів успішних компаній у галузі FinTech, у тезах пропонується основа для розробки ефективної стратегії міжнародного розширення.

Галузь фінансових технологій стала одним із секторів світової економіки, який найшвидше розвивається, і компанії використовують технології, щоб трансформувати традиційні фінансові послуги та створити нові пропозиції для клієнтів. Оскільки фінансово-технічні компанії продовжують впроваджувати інновації та розширюватися, інтернаціоналізація стала ключовим стратегічним пріоритетом для багатьох компаній, які прагнуть захопити нові ринки та отримати конкурентну перевагу. Однак, міжнародне розширення також може бути малопрогнозованим та ризикованим бізнесом, оскільки компанії повинні орієнтуватися в складному нормативному середовищі, культурних відмінностях та інших перешкодах [1].

Незважаючи на те, що міжнародна експансія відкриває значні можливості для зростання для фінтех-компаній, вона також створює кілька проблем, які необхідно враховувати. Однією з головних проблем є відповідність нормативним вимогам, оскільки фінансове регулювання значно відрізняється в різних країнах і може створювати значні юридичні та операційні перешкоди для компаній, які виходять на нові ринки. Крім того, культурні відмінності та мовні бар'єри можуть ускладнити для компаній встановлення міцних стосунків із місцевими клієнтами та партнерами. Нарешті, конкурентний ландшафт може бути зовсім іншим на міжнародних ринках, причому місцеві провідні компанії та стартапи часто становлять серйозну загрозу для нових учасників [2].

Незважаючи на ці виклики, є також кілька ключових можливостей, які роблять міжнародну експансію переконливою стратегією для фінтех-компаній. Наприклад, вихід на нові ринки може допомогти компаніям диверсифікувати свої потоки доходів, зменшити залежність від будь-якого окремого ринку та отримати доступ до нових сегментів клієнтів з різними потребами та вподобаннями. Крім того, міжнародна експансія може допомогти фірмам отримати економію за рахунок масштабу та обсягу, особливо в таких сферах, як розробка технологій і маркетинг. Нарешті, вихід на нові ринки також може надати можливості для стратегічного партнерства та співпраці з місцевими компаніями, дозволяючи фірмам створювати додаткові можливості та розширювати свої пропозиції послуг [3].

Щоб допомогти фінансово-технічним компаніям розробити ефективні стратегії міжнародної експансії, пропонується застосування процедури, яка складається з чотирьох ключових кроків: дослідження ринку, вибір партнера, дотримання нормативних вимог і залучення талантів [4].

Дослідження ринку передбачає збір і аналіз інформації про цільові ринки, включаючи потреби та переваги клієнтів, нормативні вимоги, конкурентне середовище та культурні фактори. Цей крок має вирішальне значення для визначення найбільш перспективних ринків для розширення та розробки індивідуальної ціннісної пропозиції, яка відповідає потребам місцевих клієнтів.

Відбір партнерів включає визначення та відбір місцевих партнерів, які можуть допомогти компаніям орієнтуватися в нормативному середовищі, налагодити міцні стосунки з клієнтами та використати місцевий досвід і мережі. Цей крок особливо важливий на ринках, де дотримання нормативних вимог є складним і відносини з місцевими зацікавленими сторонами мають вирішальне значення для успіху.

Відповідність нормативним вимогам передбачає забезпечення відповідності продуктів і послуг компанії місцевим законам і нормам, які можуть значно відрізнятися в різних країнах. Цей крок вимагає глибокого розуміння місцевої нормативної бази та може включати партнерство з місцевими фірмами для забезпечення відповідності.

Залучення талантів передбачає наймання та розвиток місцевих талантів для підтримки діяльності компанії на міжнародних ринках. Цей крок має вирішальне значення для побудови міцних відносин із місцевими зацікавленими сторонами та забезпечення того, щоб продукти та послуги компанії відповідали місцевим потребам і вподобанням.

Підсумовуючи, розробка ефективної стратегії розширення міжнародної діяльності є ключовим пріоритетом для фінтех-компаній, які прагнуть захопити нові ринки та отримати конкурентну перевагу. Хоча міжнародна експансія створює кілька проблем, вона також пропонує значні можливості для зростання та диверсифікації. Дотримуючись принципів, викладених у цій статті, компанії можуть збільшити свої шанси на успіх на міжнародних ринках і побудувати міцні відносини з місцевими зацікавленими сторонами. Зрештою, стратегічне планування та реалізація є критично важливими для досягнення успіху в індустрії FinTech, що швидко розвивається.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стійкість. Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4.
2. FinTech and the future of finance. Royal Bank of Canada. URL: <https://www.rbcwealthmanagement.com/en-ca/insights/fintech-and-the-future-of-finance>.
3. Launching payment services for Ukrainian refugees. Revolut. URL: <https://blog.revolut.com/payment-services-to-ukrainian-refugees/>.
4. FinTechnicolor The New Picture of Finance. McKinsey. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/industries/financial%20services/our%20insights/bracing%20for%20seven%20critical%20changes%20as%20fintech%20matures/fintechnicolor-the-new-picture-in-finance.ashx>.

СЕКЦІЯ V. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кучеренко Діана В'ячеславівна

курсантка ДР-143 ННІПФПНП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Тінін Дмитро Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Тимофєєв Володимир Павлович

ORCID ID: 0000-0002-6805-8933

старший викладач кафедри ТСП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Професійна спрямованість передбачає розуміння і внутрішнє сприйняття цілей і завдань професійної діяльності. Зміни, котрі відбуваються у змісті професійної спрямованості, знаходять своє відображення в тому, що зміцнюють мотиви, котрі пов'язані з професійною діяльністю, викликають поклик до прагнення у добросовісному виконанні власних службових обов'язків, бажанні показати себе в якості кваліфікованого фахівця та досягати успіхів в роботі, посиленні почуття відповідальності [1].

Питання гендерної рівності у сучасному житті являється актуальним на даний момент. Жінки протягом тривалого часу борються за свої права та інтереси, прагнуть щоб їх досягнення цінувалися так само, як і чоловічі, а також не знецінювалися труд і старання. Для досягнення справедливості між чоловіками і жінками знадобилося багато часу, але навіть сьогодні не можна сказати, що мета остаточно досягнута.

Беручи до уваги сучасні тенденції в країні жінки дедалі частіше стають мотиваторами та рушійною силою суспільства. Так, вони більш впевнені у своїх силах та готові брати на себе відповідальність, вирішувати нагальні питання. Потенціал жінок величезний і полягає у їхньому внеску не лише в соціальний та економічний прогрес, але й у сектор безпеки й оборони. Важливість залучення жінок до роботи у зазначеній сфері має сприяти впровадженню гендерної політики та покращенню ситуації з гендерної рівності. У цьому контексті слід зазначити, що формування гендерної політики у сфері безпеки й оборони зумовлене необхідністю відповідати на виклики сучасного суспільства [2, с. 105].

Для підвищення поваги до себе зі сторони суспільства, треба вміти швидко та ефективно реагувати на потреби цивільних осіб, вміло здійснювати свої завдання. На нашу думку, одним із важливих елементів є доступність професії поліцейського як для чоловіків, так і для жінок, їх рівність у посадах, функціях і правах. Це забезпечить

високий рівень довіри серед населення та більшу ефективність під час виконання своїх повноважень. Наприклад, згідно зі статтею 34 Закону України «Про Національну поліцію», поверхневу перевірку повинен проводити поліцейський відповідної статі. Зустрічається багато випадків, коли правопорушником є жінка, тому роль жінок-правоохоронців досить велика. Також можна помітити, що іноді жінки діють краще під час комунікації із підозрюваними особами та правопорушниками і здатні психологічно мінімізувати застосування будь-якого виду насилля чи сили.

Запровадження й розвиток гендерної рівності у збройних силах має два напрями розвитку. Перший, жінки пристосовуються до вже існуючих норм та порядків, які є «маскулініми» за своїм характером. Другий, жінки своєю присутністю змінять характер та організацію збройних сил, роблячи її гендерно нейтральною. Найоптимальнішим є другий напрям. Жінки не гірше за чоловіків виконують свої обов'язки та сприяють зміцненню дисциплінарних та етичних норм спілкування на військовій службі. Змішані підрозділи, за твердженням фахівців з гендерної проблематики, є більш схильними до емпатії й врахування національних, культурних, релігійних тощо особливостей країн, де проводяться військові операції [3, с. 27-28].

На сьогодні сектор безпеки України не став винятком та зазнає масштабних змін із врахуванням запровадження елементів боротьби з проявами гендерної нерівності, дискримінації та насильства. Тому досить вагомим кроком для втілення гендерної рівності в секторі безпеки України стала імплементація норм гендерної рівності в силові структури, яке зумовлено одним із важливих напрямів співпраці нашої держави з міжнародними партнерами. Наприклад, за останні 7–8 років кількість жінок в ЗСУ збільшилась вдвічі. Найбільш помітні зміни відбулися щодо відкриття посад для жінок-військовослужбовців – рядового, старшинського, сержантського, а також офіцерського складу. Дівчата та жінки навчаються за спеціальностями військової професії, обіймають усе більше посад, які зовсім нещодавно були тільки чоловічими. Водночас не тільки збільшення кількості жінок в цій сфері зумовлює гендерну рівність, але й створення відповідних умов для забезпечення рівності. Наприклад, створення умов праці для жінок, забезпечення відповідними санітарними умовами та засобами гігієни (окремі санвузли, в приміщенні, а не на дворі тощо), можливості та вже непоодинокі випадки перебування чоловіків у декретній відпустці, рівнозначного грошового забезпечення з урахуванням займаної посади, робочого дня тощо [4, с. 395-396].

Одним із ключових напрямів і можливостей інтеграції гендерної складової в сектор безпеки та оборони є розвиток наукових досліджень з гендерних питань, а також політики національної безпеки. Також важливо проводити культурно-виховну та просвітницьку роботу з населенням і правоохоронцями для формування гендерної культури та розвитку гуманітарної діяльності. Іншими важливими аспектами є розроблення та впровадження механізмів юридичної відповідальності за випадки дискримінації за ознакою статі, використання позитивних дій для подолання гендерного дисбалансу в управлінні правоохоронцями, а також удосконалення рівня знань законодавства для забезпечення рівних прав жінок та чоловіків щодо участі в державному управлінні в галузі воєнної безпеки та поєднанні професійних та сімейних обов'язків під час проходження професійної підготовки.

В сучасних умовах імплементації гендерного компоненту до галузей життя українського суспільства потрібно також віднести й інформаційну боротьбу, тобто розповсюдження відповідної інформації на просторах Інтернет-ресурсів. До цього також потрібно віднести й інформаційну війну, адже процес комп'ютеризації є величезним полем інформаційної війни. Під час дії військового стану в Україні люди

на психологічному рівні починають шукати інформацію, для цього вони використовують надзвичайно багато різних ресурсів. Так ще з початку війни величезну популярність здобули такі програми, як «Телеграм» та «Фейсбук». Так вони стали центром інформаційної війни [5, 200].

Приходимо до висновку, що на території України відбуваються процеси практичної реалізації аспектів забезпечення гендерної рівності в секторі безпеки та оборони. Для приведення цієї мети в дійсність потрібно зробити один із головних кроків - спробувати змінити свідомість населення та змінити відношення до цього, адже в деякій мірі це заважає залученню жінок до роботи у секторі безпеки і оборони. Сталість міркування про аспект маскулінності в секторі безпеки та оборони потрібно віднести до пережитків радянської системи та відходити від неї, якщо ми прагнемо до розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Тінін, Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ», (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>.
2. Дрозд О. Гендерна рівність у сфері безпеки й оборони: міжнародний досвід. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 10. С. 105-110.
3. Світлана Ганаба Жінки у збройних силах України: можливості інтеграції. Правові гарантії гендерної рівності в секторі безпеки і оборони України: збірник тез доповідей учасників круглого столу (17 червня 2021 року) / упор. І. М. Євхутич. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 168 с.
4. Тінін Д., Тимофєєв В. Психологічні аспекти гендерної політики в секторі безпеки України: співвідношення маскулінності та фемінізму. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал. 2022. № 1 (116). 412 с. С. 393-398. ISSN: 2078-3566. URL: <http://dx.doi.org/10.31733/2078-3566-2022-1-393-398>.
5. ДЖАФАРОВ, Р. Ф. БОРОТЬБА З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ВІЙНОЮ В ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ. Друкується згідно з рішенням оргкомітету за дорученням Харківського національного університету внутрішніх справ від 30.07.2022 № 34, 200. С. 200-202. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5bce4379-3731-4cac-89a3-a885625b0fd9/content#page=200>.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РАМКАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС: КОНТРОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Клименко Д.О.

ORCID ID: 0000-0001-6817-0434

аспірант, 3 курсу юридичного факультету

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Бережна К.В.

ORCID ID: 0000-0002-8250-3562

доктор юридичних наук, доцент

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

В основу створення демократичної держави, де права та законні інтереси людини є основними цінностями, покладається політика, яка спрямована на політичні, соціальні, економічні та культурні права особи. Реалізація цих засад потребує зусиль не лише центральної влади, а й органів місцевого самоврядування. Реформування місцевого самоврядування сьогодні є невід'ємною складовою частиною національного законодавства України. Адже чіткий розподіл повноважень, функцій і фінансових ресурсів між регіонами та центром – запорука не лише економічного розвитку держави, а й добробуту її громадян.

В рамках становлення України, як демократичної держави члена Європейського Союзу невід'ємною складовою частиною є адаптація українського законодавства до законодавства Європейського Союзу. Таким чином з цією метою було прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [1].

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування [1].

Євроінтеграційні процеси України зумовлюють потребу удосконалити та посилити місцеве самоврядування як демократичну форму публічної влади. Цей політичний фактор безпосередньо впливає на рівень демократії особливо в рамках євроінтеграції України до ЄС. Потреба дослідження різних аспектів адміністративно-правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування включає в себе комплексне дослідження аспектів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. Дослідження правового регулювання контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування зумовлене нелінійним розвитком законодавства у цій сфері.

Питання правового забезпечення контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування отримало компаративне вивчення у межах наукового співтовариства України. Актуальність подальшого дослідження посилюється і тим,

що сучасне законодавство про місцеве самоврядування загалом та про контроль за його діяльністю зокрема необхідно привести у відповідність до міжнародних європейських стандартів із метою створення умов для євроінтеграції України.

Окремого закону, який би регулював здійснення контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні, не створено. Відповідні норми закріплені у великій кількості різних і часто не пов'язаних між собою актів [2].

Можна виділити три групи різновидності контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування України:

- Внутрішній контроль діяльності органів місцевого самоврядування;
- Державний контроль діяльності органів місцевого самоврядування;
- Громадський контроль діяльності органів місцевого самоврядування;

Правове забезпечення контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування – це процес створення, приведення в дію та постійної підтримки нормативно визначених якостей відповідної діяльності, забезпечення досягнення її мети за допомогою нормативно-правових засобів. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування розвивається у системі міжнародних актів. Тому важливим завдання залишається адаптація українського законодавства до законодавства ЄС, але адаптація обов'язково повинна враховувати досвід держав членів ЄС та перенесення його в українську модель законодавства включаючи аналіз переваг і недоліків тієї чи іншої системи правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування.

Одним із завдань децентралізації влади стало визначення нового підходу до організації державного контролю за дотриманням законності під час здійснення як власних, так і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. Державний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування знаходить хоч і несистемне, але деталізоване закріплення у чинному законодавстві. У національному законодавстві громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування закріплюється умовно та фрагментарно [3].

В рамках розвитку демократії в Україні з урахуванням підтримки євроінтеграційного руху до Європейського Союзу необхідно зміцнювати становлення ефективної та самостійної системи місцевого самоврядування, яка б функціонувала на засадах транспарентності.

Список використаних джерел:

1. Про Загальнонаціональну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 №1629-IV Відомості Верховної Ради України. 2004р. №29. стаття 367.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. Відомості Верховної Ради України. 1997р. №24. стаття 170.
3. Неугодніков А.О. Громадський контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації: наближення до міжнародних стандартів. Lex Portus. 2019. № 6. С. 66–80.4.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ОСВІТИ, НАУКИ, КУЛЬТУРИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ

Стаднік Роман Олегович

аспірант

ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна

Ієрусалимов Ігор Олександрович

канд. юрид. наук, доцент

ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна

Кожна сучасна молода людина власноруч створює та керує власним персональним брендом: молодь вигадує собі образ, рекламує його в соцмережах, щодня розкриває свою особистість на роботі, генерує й просуває ідеї у соціумі, залучає однодумців та підтримує зацікавленість своїх партнерів. Найбільш інноваційний клас у будь-якому розвиненому суспільстві – молоді підприємці. Довіра з боку суспільства додає їм упевненості, дозволяє набирати швидкість і силу, сподіватися, що найцікавіше та найважливіше — попереду, саме тому, їх потрібно надихати, підтримувати, тримати в курсі подій та можливих ризиків. Враховуючи те, що євроінтеграційні процеси в Україні будуть тільки прискорюватися, потрібно: з одного боку ліквідація інформаційного вакууму, а з іншого - зменшення до мінімуму інформаційного сміття і емоційної напруги. Тобто, необхідним є прагнення до отримання максимально якісної та актуальної інформації, поживної для розуму і натхнення, особливо в сучасних умовах випробувань та втрат через кризу та пандемію. Як би не було важко, молодь повинна розвиватися та рухатися на шляху вдосконалення з гідністю і честю. Безумовно, цьому сприяє розвиток її креативності — навички, корисної кожному, тому креативність в собі можна та потрібно розбудовувати. Як це зробити, знають відчизняни і закордонні експерти, а надихаючі приклади подають професіонали бізнесу й креативних індустрій, зокрема фахівці, що відроджують українські традиції та адаптують їх до сучасності.

У цьому аспекті очевидно, що розвитку освіти, науки, культури та національної самосвідомості молоді, в умовах євроінтеграції, сприяє її право на забезпечення необхідною інформацією, у тому числі, інформацією про можливості використання науково-технічних досягнень. Вказана вимога потребує засвоєння і впровадження сучасних досягнень науки і техніки, науково-дослідну і практичну роботу з програмування, накопичення значних масивів інформації в спеціальних банках даних і банках знань, удосконалення традиційних методів використання необхідної інформації в повсякденній діяльності.

Зазначені шляхи оптимізації практики неможливі без відповідного інформаційного забезпечення, розуміння якого вимагає глибокого і системно-структурного аналізу даного процесу, подальшої розробки проблем інформації і наукознавства.

Виділяються наступні класифікації визначення інформації, що вважаються ключовими: повідомлення про стан справ, відомості про що-небудь або про

кого-небудь, передані людьми через друковані видання, технічними засобами; повідомлення, зв'язане з управлінням, сигнали в єдності синтаксичних, семантичних і прагматичних характеристик; зменшувана невизначеність, що знімається в результаті отримання повідомлення; передача, відображення різноманітності в будь-яких об'єктах і процесах (живої і не живої природи).

У даний час не вироблено якогось єдиного і загально визнаного, прийняттого для використання у всіх галузях знань визначення інформації. Поряд із вищевикладеними існують ще й інші класифікації і тлумачення, нерідко суперечливі, взаємовиключаючі. Такий стан є відображенням визначеного етапу проникнення терміна в різні області сучасної науки, широкого використання інформації та інформаційної техніки. Наявність інтерпретацій терміна інформації можна розглядати і як прояв різноманітних підходів до пізнання феномена інформації, окремі з яких можна використовувати навіть у такому вигляді для аналізу процесів у сфері науки і наукового забезпечення.

Серед усього різноманіття поглядів і понять, чітко позначилися дві концепції сутності інформації. У рамках першого підходу виявляються розбіжності в рішенні питань, які взагалі властивості матерії або властивості її атрибутів варто розглядати як інформацію. Автори даного підходу зв'язують інформацію як з упорядкованим відбитком, так і з неоднорідністю розподілу матерії й енергії в просторі і часі, структурності, упорядкованості, розмаїтості матерії, усіх її конкретних форм, із фактом перетворення можливості в дійсність. До найбільш відомих належить визначення інформації як міри неоднорідності розподілу матерії та енергії в просторі і в часі, міри змін, що супроводжують всі процеси, що протікають у світі [2, с. 22 - 29].

Позитивні якості вищезазначеного підходу в тому, що він враховує реальні складові частини інформаційних відносин між суб'єктами інформаційного процесу і містить у собі кількісні його характеристики. Однак, при такому підході недостатньо враховуються багатоаспектність і неоднозначність змістовної і формальної сторін самої інформації, різноманіття застосування прагматичної, семантичної, синтаксичної й іншої характеристик.

У рамках другого підходу, також можна виділити розходження в розумінні проблеми. Одне розуміння пов'язує область інформаційних відносин з людиною, її взаємодією з зовнішнім світом і розглядає інформацію як людські знання, відомості, повідомлення тощо. Інший різновид узагальнює поняття інформації в кібернетичному змісті, розглядає інформацію та інформаційну взаємодію як властиву не тільки людині, але і всім самокерованим системам і системам, що самоорганізуються.

Кардинальне розходження двох основних концепцій інформації складається, з одного боку, з констатації її як об'єктивно існуючої різноманітності об'єктів будь-якого рівня організації, а з іншого боку - у розумінні інформації як функціонального, пристосованого відображення лише високоорганізованих систем. У науковій літературі, також, надається загальне розгорнуте визначення інформації як відмінної від матеріально-енергетичних факторів сторони відображення, що сприймається матеріальними системами зі ступенем організації, достатньо високої для її збереження, переробки і подальшого використання з метою управління, і ступеня, що виражається в упорядкованих зведеннях про ту або іншу подію з можливої різноманітності подій визначеного виду.

На сьогоднішній день інформаційне забезпечення молоді здійснюється за допомогою інноваційних технологій, зокрема, тренінгів з технології стартапів,

конференцій, семінарів, прямих ефірів, у аудіо- та відео форматі на он-лайн - платформах тощо. Тобто, знання доносяться до адресата всіма способами і в усіх середовищах де споживають інформацію, щоб ті, хто приймає або ухвалює відповідальні рішення в непередбачуваному світі мали змогу ретельно продумувати стратегію своїх дій та уміти заздалегідь передбачити їх наслідки.

Список використаних джерел:

1. Український Радянський Енциклопедичний Словник. - К, УРЕ, 1987. - 40с.
2. Ієрусалимов І.О. Інформаційне забезпечення використання науково-технічних досягнень в слідчій діяльності: Навчальний посібник / І.О. Ієрусалимов, О.О. Алексеєв. – К.: Науковий світ, 2001. – 45 с.

ОБ'ЄКТИ ТА ЗАВДАННЯ ЕКСПЕРТНОГО ТРАСОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНІХ ОСВІТЛЮВАЛЬНИХ ПРИЛАДІВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ЇХ УЛАМКІВ

Тертичний Олександр Валерійович

головний судовий експерт сектору трасологічних
досліджень відділу криміналістичних видів досліджень
*Черкаський науково-дослідний експертно-криміналістичний
центр МВС України, Україна*

Серед дорожньо-транспортних пригод особливе місце займають такі, після здійснення яких водії транспортних засобів зникають з місця події. Зокрема це стосується таких дорожньо-транспортних пригод, при яких має місце наїзд на пішоходів. Найчастіше такі випадки трапляються у темну пору доби, на міжміських дорогах та малолюдних вулицях. На місці події нерідко залишаються уламки розсіювачів зовнішніх освітлювальних приладів зниклих із місця події транспортних засобів, а також скло інших освітлювальних приладів автомобіля – підфарника, заднього сигнального ліхтаря тощо, які після вилучення направляються для проведення експертного трасологічного дослідження. Розсіювач фари призначений для перерозподілу світлового потоку, який виходить від відбивача (рефлектора) та являє собою кругле або прямокутне випукле скло, що закриває світловий отвір відбивача.

Кожен тип розсіювачів має свої конструктивні особливості і призначений для укомплектування певного типу фар та ліхтарів, які встановлюються на різні види і марки транспортних засобів. Це дозволяє використовувати уламки розсіювачів для звуження кола транспортних засобів, які підлягають перевірці. В ряді випадків за уламками розсіювачів вдається встановити і модель автомобіля.

Трасологічна експертиза є одним із найпоширеніших видів криміналістичних експертиз, що має свої особливості дослідження об'єктів. За уламками за допомогою трасологічної експертизи можна вирішити важливі ідентифікаційні завдання: встановити загальне джерело виготовленого розсіювача, уламки якого виявлені на місці події та на транспортному засобі, який перевіряється, а також вирішити питання належності вказаних уламків одному розсіювачу [1].

Аналіз та узагальнення матеріалів експертиз, пов'язаних із дослідженням уламків розсіювачів, показали, що в якості об'єктів дослідження на експертизу частіше направляються уламки розсіювачів фар та передніх ліхтарів. Уламки інших освітлювальних приладів зустрічаються в поодиноких випадках.

До огляду місця події дорожньо-транспортної пригоди висувають особливі вимоги у частині оперативності його проведення. Для того, щоб зібрати наявні на місці події дрібні речові докази, в тому числі уламки розсіювачів, огляд необхідно провести якомога швидше. В іншому випадку уламки можуть бути розкидані іншими транспортними засобами, які рухаються по проїжджій частині, що значно ускладнить їх наступне виявлення. Для виявлення на місці події уламків необхідно дотримуватись наступних правил. Перш за все, необхідно обмежити ділянку, на якій можуть бути речові докази, визначити місце зіткнення або наїзду. Однак уламки розсіювачів необхідно шукати в напрямку руху транспортного засобу. В процесі

огляді місця події збираються уламки в незалежності від їх розмірів. На практиці нерідко збираються лише найбільші з них. Це призводить до того, що при експертному дослідженні уламків, вилучених з місця події із транспортного засобу, який перевіряється, в ряді випадків виявляється, що між ними відсутні «проміжні» уламки, тобто уламки, які з'єднують їх в єдине ціле. Внаслідок цього, часто не видається можливим встановити належність уламків одному розсіювачу.

Пошук уламків в значній мірі ускладнений в темну пору доби. Успішне використання уламків при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод в багатьох випадках залежить також від своєчасного огляду транспортних засобів, які перевіряються та вилучення усіх наявних на них уламків. Як правило, водії не мають можливості швидко приховати сліди злочину. У випадку якщо огляд проводиться із запізненням, несвоєчасно, злочинці отримують можливість викинути уламки, які залишились на транспортному засобі, замінити розсіювач або повністю фари, забруднити пилом, багнюкою, мастилом тощо свіжі сліди монтажу фар і т.п.

Розглянемо завдання експертного дослідження експертного трасологічного дослідження зовнішніх освітлювальних приладів транспортних засобів та їх уламків.

Перед експертом найчастіше ставляться наступні питання:

- чи являються надані на дослідження уламки скла або пластику частинами розсіювача фари (підфарника і т.п.)?

- до якого типу розсіювача належать уламки і для встановлення на які транспортні засоби він призначений?

- чи склали уламки розсіювача, які виявлені та вилучені на місці події із уламками або освітлювальним приладом, які вилучені із транспортного засобу, який перевіряється (або виявлені в іншому місці) єдине ціле? [2].

Перелічені питання визначають характер експертних завдань при проведенні досліджень зовнішніх освітлювальних приладів транспортних засобів та їх уламків. Ці завдання можна сформулювати наступним чином:

Класифікаційні завдання:

- визначення належності уламка скла або пластику розсіювачу фари або ліхтарів транспортних засобів. Це завдання частіше всього вирішується тоді, коли на місці події вдається виявити певну невелику кількість уламків скла або пластику, визначити належність яких до розсіювачів шляхом слідчого огляду проблематично або неможливо;

- визначення типу розсіювача, частиною якого являється уламок;

- визначення типу фар або ліхтарів, які комплектуються даним розсіювачем і транспортних засобів, для встановлення на які вони призначені.

Ідентифікаційні завдання:

- встановлення належності досліджуваних уламків розсіювачам, які виготовлені в одній прес-формі, тобто ототожнення прес-форми або встановлення єдиного джерела виготовлення;

- визначення належності досліджуваних уламків одному розсіювачу, тобто ототожнення розсіювача за його частинами [3].

Висновки. На сьогоднішній день експертиза зовнішніх освітлювальних приладів транспортних засобів та їх уламків є досить поширеним видом трасологічної експертизи. Здебільшого необхідність призначення такого виду криміналістичної експертизи виникає внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, як-то наїзд на пішохода, після здійснення яких водії транспортних засобів зникають з місця події. На місці пригоди часто залишаються уламки освітлювальних приладів транспортного засобу (розсіювач фари, уламки ліхтаря тощо), які є важливими

речовими доказами. У випадку своєчасного вилучення уламків та надання пошкодженого освітлювального приладу транспортного засобу, який перевіряється, трасологічна експертиза може довести або спростувати їх тотожність, що буде важливою доказовою базою під час судового розгляду.

Список використаних джерел:

1. Судова трасологічна експертиза. Метод. посіб. / укл. К.М. Ковальов, В.А. Кузнецов. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2019.
2. Методика трасологического исследования изделий массового производства. -К.: РИО МВД СССР, 1983. -240 с., ил.
3. Методика встановлення цілого за частинами. Експертна спеціальність 4.2 «Дослідження знарядь, агрегатів, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами» Київ 2015.

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА В СУДІ

Дегтярьова Б.І.

Здобувачка освітнього ступеня «бакалавр» 3-го курсу, факультету №3 ІПФПНП
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Татарин І.І.

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) визначає дефініцію, права та обов'язки такого важливого учасника кримінального провадження як експерт. Згідно з ст. 69 КПК України, експертом є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» [2] на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань [1].

Також КПК України регламентує вичерпний перелік процесуальних джерел доказів, одним із яких є власне висновок експерта, який дуже часто допомагає встановити істину у кримінальному провадженні. При залученні експерта до справи, законодавець зобов'язує останнього дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок та в разі необхідності – роз'яснити його.

Слід зазначити, попри те, що експерт наділений відповідними знаннями, його висновок не є обов'язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, хоч і така незгода повинна бути вмотивована у відповідних процесуальних рішеннях (жоден доказ не має наперед встановленої сили).

Ще потрібно розуміти, що не завжди суб'єкти оцінки доказів володіють тим рівнем знань, яким можна буде належним чином здійснити достовірність доказу або розуміти, наприклад, відповідність методики, яку використовував експерт [5, ст. 64]. Для цього законодавець втілює у КПК України один зі способів перевірки достовірності висновку експерта – допит експерта в суді. Такий допит, згідно зі ст. 356 КПК України, може бути проведений за клопотанням сторін провадження, потерпілого або за власною ініціативою суду. Важливим буде розуміти всі деталі й тонкощі проведення такої процесуальної дії, тому вважаємо за необхідне проаналізувати особливості такого допиту.

Розпочнемо з доцільності проведення допиту, яка виникає у випадках, коли, наприклад, нема потреби призначати додаткову або повторну експертизу, а потрібно тільки роз'яснити певну термінологію або окремі визначення, пояснити розбіжності між обсягом поставлених питань і кількістю відповідей, резолютивною і дослідницькою частинами, думками членів експертної комісії (коли проведена комісійна експертиза) тощо [6, ст. 2]. Як вже зазначалось, висновок експерта подається суду у письмовій формі, проте кожна сторона чи потерпілий можуть подати клопотання про виклик експерта для допиту в суді для того, щоб він уточнив та/або роз'яснив його висновок через відсутність розуміння певних положень. Звідси вбачається основна мета допиту експерта – роз'яснення чи доповнення його висновку (ч. 7 ст. 101 КПК України, ч. 1 ст. 356 КПК України). Водночас потрібно розуміти, що проведення допиту в експерта в суді – процедура необов'язкова і такий допит можливий тільки після дослідження судом такого висновку.

При цьому для розкриття мети допиту експерта використовуються терміни «роз'яснення висновку експерта», «уточнення висновку експерта» та «доповнення висновку експерта», які істотно відрізняються за своїм змістом і функціональним призначенням. «Роз'яснення висновку експерта» являє собою тлумачення його змісту загалом або окремих частин, спрямоване на формування в учасників правильного їх розуміння. «Уточнення висновку» передбачає здійснення додаткової аргументації окремих його положень з метою надання їм більш детальної конкретизації. А «доповнення висновку експерта» передбачає поглиблення змісту окремих його частин шляхом формулювання та обґрунтування експертом додаткових тверджень, які не мають характеру висновків, ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та не потребують додаткових досліджень [4, ст. 149].

Що ж стосується самої процедури допиту, то вона закріплена в ст. 356 КПК України, відповідно до якої першою експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони обвинувачення, допитує сторона обвинувачення, а експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони захисту, – сторона захисту (прямий допит), після цього головуючий дозволяє поставити запитання протилежній стороні (перехресний допит). Далі експерту можуть бути поставлені запитання іншими учасниками, головуючим та суддями, а також за дозволом головуючого – присяжними. До цього ж, варто наголосити, що суд перш ніж допитати експерта, повинен мати чітке уявлення про питання, які хоче з'ясувати, в іншому випадку – це може мати наслідок поставлення таких запитань, котрі вимагатимуть додаткового дослідження [6, ст. 2].

Слід звернути увагу, що під час допиту експерт зобов'язаний надати показання щодо проведеного ним дослідження. Предметом допиту можуть слугувати такі обставини, які потребують спеціальних знань від експерта, але в будь-якому випадку, мають стосуватись предмета експертизи. Відомості, отримані під час допиту, стають додатковими до висновку, наданого експертом раніше. У ч. 3 ст. 356 наведений перелік таких питань, який до речі, є невичерпний, про що свідчать положення статті цієї частини.

Наведемо деякі рекомендації щодо проведення такого допиту: по-перше, запитання потрібно формулювати заздалегідь у чіткій формі; по-друге, необхідно дослідити висновок, щоб з'ясувати чи дотримано вимоги процесуального закону; по-третє, порівняти його з іншими матеріалами провадження й уточнити обставини отримання експертом матеріалів для дослідження, а також зробити акцент на допит експерта, який проводив повторну експертизу і надав висновок, що суттєво відрізняється від висновку первинної експертизи та з'ясувати причину такої відмінності тощо [5, ст. 67].

Дискусію серед науковців, викликає положення ч. 3 ст. 356, а саме: експерту можуть бути поставлені питання щодо наявності у нього спеціальних знань та кваліфікації з досліджуваних питань. Противники цього положення виступають проти доцільності даного питання, оскільки вважають, що ці відомості містяться в Реєстрі атестованих судових експертів Міністерства Юстиції України [3] і що спеціалізацію та компетентність експерта належить з'ясувати до проведення ним експертизи. На нашу думку, правильним рішенням буде ставити запитання, що стосуються досвіду роботи експерта (наприклад, чи проводив він раніше аналогічні експертизи), оскільки це може відігравати вагомий роль, особливо коли дві експертизи щодо одного об'єкта дослідження за зверненням різних сторін і надано протилежні за змістом висновки [6, ст. 171].

Під час допиту протилежна сторона також може з'ясувати питання щодо можливого перебування експерта, що проводив експертизу, у службовій або іншій залежності від іншої сторони кримінального провадження або потерпілого, оскільки не може бути експертом особа, яка перебуває у такій залежності. Наприклад, слідчий доручає своєю постановою провести експертизу певному науково-дослідному експертно-криміналістичному центру, який є структурним підрозділом установи, який проводив досудове розслідування в рамках одного і того ж кримінального провадження. Оскільки, ці суб'єкти будуть вважатись працівниками одного відомства, то можуть бути зацікавлені в доведеності вини обвинуваченого. Як наслідок суд може визнати недопустимим доказ висновок експерта.

Особливої уваги вимагає й аналіз ч. 4 ст. 356, яка передбачає проведення одночасного допиту двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках, що стосуються одного і того самого предмета чи питання дослідження (шаховий допит). Те, що суд має право прийняти таке рішення, видається логічним і правильним, оскільки під час судового розгляду як доказ можна надати одночасно два висновки, які виконали різні експерти з одних і тих самих питань, як за дорученням сторони обвинувачення, так і сторони захисту.

Зі змісту ч. 4 ст. 356 КПК України вбачається, що процесуальними передумовами одночасного допиту експертів є наявність розбіжностей у результатах досліджень експертів. Причини виникнення розбіжностей можуть бути різноманітні: надання сторонами кримінального провадження інших даних щодо досліджуваних об'єктів, інше формулювання питань, представлення інших порівняльних зразків, застосування експертами різної методики дослідження тощо. Також передумовою для цієї процедури можуть бути комісійні експертизи чи первинна експертиза, а за нею повторна [7, ст. 3].

Така процесуальна дія вимагає певної організації та послідовності. Ми вважаємо, що такий допит має відбуватись наступним чином: спершу проводимо одноосібний допит всіх експертів, яких передбачається допитувати одночасно. Важливим буде в цей момент, щоб усі вони знаходились в одному приміщенні. Бо експерт має право знаходитись під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження і буде слухати опонента і готувати контраргументи.

Після цього слід проводити одночасний допит декількох експертів. Погоджуємось з позицією багатьох авторів, що першому ставити питання слід експертові, який на думку суду, дав більш обґрунтований висновок. Коли всі відповіді будуть надані, дозволяємо експертам ставити питання один одному. Під час цієї послідовності проведення такого допиту, можемо простежити відображення принципу змагальності кримінального провадження. У кінцевому результаті, якщо розбіжності не вийшло усунути за допомогою шахового допиту, то суд за клопотанням сторін кримінального провадження, потерпілого чи за власною ініціативою має право доручити проведення експертній установі, експерту або експертам повторної експертизи. Після постановлення цієї ухвали судовий розгляд продовжується, за винятком випадку, коли таке продовження неможливе без отримання висновку експерта. У цьому разі судовий розгляд відкладається до завершення експертизи [5, ст. 67].

Отож, можна зробити висновок, що допит експерта в суді є однією із найскладніших форм встановлення істини у кримінальному провадженні та слугує дієвим способом для перевірки достовірності висновку експерта, який своєю чергою відіграє важливу роль у процесі доказування. Саме тому потрібно розуміти і знати особливості проведення такої процесуальної дії.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI (Редакція станом на 28.04.2023) // Відомості Верховної Ради України, – 2013, – № 9-10, – № 11-12, – № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII : станом на 01 січня 2023 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Офіц. вид. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.
3. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів: наказ Міністерства юстиції України від 3 березня 2015 року № 301/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text>.
4. Воробчак А. Р. «Допит експерта в кримінальному провадженні: мета, умови та предмет». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018 № 36 том 2. С. 148-152. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc36/part_2/juspradenc36-2.pdf#page=148.
5. Ізотов О., Ганова Г. «Процесуальні і тактичні особливості допиту експерта під час судового розгляду кримінального провадження». Вісник Національної академії прокуратури України. 2017. С. 64-71. URL: http://www.visnyknaru.gov.ua/files/issues-2017/Visnyk-NAPU_4_2017.pdf#page=64.
6. Куцкір Г.М. «Процесуальні особливості допиту експерта в суді». Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2020. С. 1-4. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/39.pdf>.
7. Щербаківський М. Г. «Особливості одночасного допиту декількох експертів». Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2017. № 2 (78) С. 1-6. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/317/281>.

РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА ІНШИХ ПРАВОВІДНОСИН, ЩО ВИНИКАЮТЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Миргородський Сергій Анатолійович

Аспірант

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Грабильнікова Олена Анатоліївна

канд. юрид. наук, доцент, юридичного факультету

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Сфера охорони здоров'я в Україні є складною та багатокомпонентною системою, оскільки вміщує різні правовідносини, комплексні за своєю правовою природою. Справа в тому, що саме наявність комплексних складних правовідносин забезпечує функціонування всіх напрямів діяльності системи охорони здоров'я, які потребують правового регулювання.

Більш того, правові відносини в цій сфері тісно пов'язані між собою настільки, що інколи практично неможливо без додаткового дослідження провести їх розмежування. Наприклад, процес виробництва та розповсюдження ліків або інших медичних препаратів одночасно може включати щонайменше три види юридичних відносин: адміністративні – у контексті встановлення органами державної влади норм, правил та стандартів, пов'язаних із виробництвом лікарських засобів; господарсько-правові відносини, що виникають під час організації самого процесу виробництва продукції та здійснення господарської діяльності; цивільні правовідносини, що можуть розвиватися у процесі організації постачання медичних препаратів. Розмежування різних видів правовідносин, що виникають в межах певного процесу, спрямованого на досягнення конкретного результату, дозволить оптимізувати такий процес шляхом детального та ефективного регулювання кожного з видів правовідносин.

На противагу нашому погляду, відповідно до якого сфера охорони здоров'я являє собою комплексну галузь права, в межах якої виникають і розвиваються сукупність різних видів юридичних відносин, які необхідно розмежовувати між собою, існують й інші погляди. Всі вони систематизовані в дослідженні Р.А. Майданика, в якому він виокремлює три відмінних підходи щодо галузевої належності відносин юридичного характеру в системі охорони здоров'я [1].

Відповідно до першого підходу, процес надання медичної допомоги належить до предмета цивільного права та регулюється його нормами з огляду на те, що в її основі лежить укладення договору, юридична природа якого тяжіє до інституту зобов'язального права. Необхідно зауважити, що такий підхід не охоплює різноманіття суспільних відносин, що виникають в межах сфери охорони здоров'я, оскільки остання передбачає надання екстреної медичної допомоги у виключних випадках, коли це необхідно для збереження здоров'я чи життя особи. З огляду на свій терміновий характер остання надається в терміновому порядку без згоди особи та інколи без документального оформлення, оскільки зволікання на оформлення дозволів на таке втручання, наприклад від родичів або інших близьких осіб, може призвести до каліцтва чи взагалі до летальних наслідків[1].

Другий підхід базується на віднесенні діяльності, пов'язаної з медичним

обслуговуванням, до предмета адміністративного права. Прихильники третього підходу виокремлюють медичне право як самостійну галузь чи підгалузь права соціального забезпечення, обґрунтовуючи це наявністю самостійного предмета, методів регулювання та наявністю специфічних відносин, що мають юридичне забарвлення [1].

Необхідно зазначити, що така правова дискусія ускладнює розуміння процесу правового регулювання системи охорони здоров'я і, як наслідок, відмежування зв'язків, що виникають всередині неї. Поділ та характеристику останніх вважаємо за необхідне розпочати з визначення правових відносин у сфері охорони здоров'я, визначення їх місця та співвідношення з правовими відносинами управління охороною здоров'я, які є складовою предмета адміністративного права.

У загальній теорії права правовідносини прийнято поділяти за різними критеріями, серед яких важливим є їх поділ за предметом правового регулювання (галузями права) на: конституційні, цивільні, адміністративні, кримінальні, трудові, фінансові, сімейні [2, с. 337] тощо. Переважна більшість із зазначених видів правовідносин, 73 разом із медичними та господарськими правовідносинами, перебуваючи в тісному взаємозв'язку, буквально наповнюють сферу охорони здоров'я. Між тим, кожен з видів правових відносин потребує особливого регулювання правовими нормами, характерними для різних галузей права. З огляду на зазначене пропонуємо розглянути кожен вид правових відносин, які виникають в системі охорони здоров'я, а саме: конституційно-правові, цивільно-правові, господарсько-правові, трудові та медичні правовідносини у їх взаємозв'язку з адміністративно-правовими відносинами, юридична природа яких була детально висвітлена в першому підрозділі дисертації.

Конституційно-правові відносини у сфері охорони здоров'я пов'язані з нормами статей 3, 24, 27, 28, 36, 43, 49, 50, 92, закріпленими в Основному законі держави [3], вони гарантують кожному право на охорону здоров'я і підтримання нормального фізичного та психоемоційного стану населення, яке забезпечує його існування та розвиток. Традиційно під конституційно-правовими відносинами розуміються «суспільні відносини, врегульовані нормами конституційного права України, змістом яких є юридичний зв'язок між його суб'єктами у формі взаємних прав і обов'язків, передбачених відповідною нормою конституційного права». Зміст цих правових відносин розкривається через набір суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених у конституційно-правових положеннях, що визначають коло прав і обов'язків суб'єктів, які пов'язані між собою конституційними правовідносинами, які по суті віддзеркалюють сутність політико-державного управління. У науковій літературі важливими ознаками правових відносин, що регулюються нормами конституційного права, вважають такі: «це найбільш суттєві суспільні відносини, котрі виникають у сфері здійснення влади народом України; це різновид політико-правових відносин, основним предметом їх регулювання є політика, тобто та сфера життєдіяльності суспільства, яка пов'язана з державною владою, зі змаганням різних політичних партій і соціальних груп за здобуття та здійснення влади; їм властиве особливе коло суб'єктів, головною ознакою яких є реалізація державно-владних повноважень; для них характерний особливий спосіб реалізації прав і обов'язків учасників відносин; вони виникають і реалізуються у сфері власне державної діяльності як такої; для них характерний особливий спосіб реалізації прав і обов'язків учасників відносин; вони виникають і реалізуються у сфері власне державної діяльності як такої» [4, с. 12–13].

Конституційно-правові відносини переважно виникають з приводу організації функціонування всього державного механізму, врегульовують порядок його

становлення та специфіку здійснення владної державної діяльності, яка реалізується народом України насамперед через Верховну Раду України, Кабмін України, Президента України, органи місцевого самоврядування. Визначальну роль в конституційно правових відносинах відіграють його об'єкти – явища, дії, соціальні цінності та блага, з приводу яких такі відносини виникають і розвиваються, заради отримання яких особи власне і вступають в такі правовідносини. Вказані об'єкти правовідносин у науці конституційного права визначаються по-різному. Наприклад, до них відносять: територію держави; поведінку людей; цінності, що мають як матеріальне, так і нематеріальне вираження; діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, а також інших державних і недержавних суб'єктів. Також відомий поділ вищезазначених об'єктів на матеріальні та нематеріальні, до перших відносять: «політичні блага – конституційний лад, суверенітет, влада народу, державна влада, громадянство, депутатський мандат, посада, територіальна цілісність тощо; дії уповноваженого суб'єкта; дії зобов'язаних суб'єктів (підпорядкованих органів державної влади, суб'єктів правовідносин, щодо яких прийняте відповідне рішення Конституційного Суду України); речі та інші майнові й духовні блага; поведінка суб'єктів конституційно-правових відносин; результати поведінки суб'єктів таких відносин; природні об'єкти» [5, с. 22]. Водночас другі об'єднують: «особисті нематеріальні блага людини та громадянина (життя, здоров'я, честь, гідність); певні соціальні властивості й риси об'єднань, спільнот; духовні цінності» [4, с. 14]. При цьому деякі з названих об'єктів так чи інакше стосуються цінностей, 75 що охоплюються сферою охорони здоров'я. Йдеться про життя та здоров'я, які формалізуються у відповідних конституційних правах.

Отже, самі по собі конституційно-правові відносини у сфері охорони здоров'я мають загальний характер, а тому вони створюють фундамент для подальшого розвитку всіх інших видів правових відносин у цій сфері, в тому числі й адміністративних. Це насамперед обумовлюється загальним правовим характером норм конституційного права, які не регулюють функціонування системи охорони здоров'я, але створюють умови для її розвитку та функціонування через закріплення права кожної особи на здоров'я, медичну допомогу й обслуговування та визначення їх забезпечення як обов'язку держави, а отже, й органів державної влади. Крім того, конституційні положення регламентують порядок роботи органів державної влади, що мають визначальний вплив на всі відносини системи охорони здоров'я, окреслюють напрями їх розвитку шляхом встановлення чіткої державної політики в зазначеній сфері (насамперед йдеться про Верховну Раду України, Кабмін України та Президента України).

Список використаних джерел:

1. Майданик Р. А. Цивільне право і законодавство у сфері охорони здоров'я. URL: <https://we-students.com.ua/glavy/72061-tsivlne-pravozakonodavstvo-u-sfer-ohoroni-zdorovya.html>.
2. Загальна теорія держави і права: підручник / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
4. Боняк В. О., Завгородній В. А., Самоутуга А. В., Філяніна Л. А. Конституційне право України: навч. Посібник. Дніпро: Дніпроп. Держ. Ун-т внутр. Справ, 2017. 293 с.
5. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2002. 536 с.

СЛІДЧИЙ СУДДЯ ЯК УЧАСНИК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Загорбенська Т.В.

здобувач освітнього ступеня «бакалавр» 3-го курсу, факультету №3 ІПФНП
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Татарин І.І.

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна

Поняття «слідчий суддя» є новим положенням у кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) від 2012 року. Кодекс закріплює, що: «Слідчий суддя - суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, - голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду» [2].

Складним на сьогодні є питання, що стосуються повноважень, обов'язків та прав слідчих суддів, так, як вони не систематизовані в КПК України, що призводить до постійних дискусій між науковцями. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» лише в одній статті коротко зазначає, що слідчі судді здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, визначеному процесуальним законом [3].

Якщо проаналізувати певні статті та їх частини в КПК України, можна зрозуміти, що до обов'язків слідчого судді також входять: застосування, зміна, перегляд чи скасування запобіжних заходів та заходів забезпечення кримінального провадження; постановлення ухвали на проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій; розгляд скарги на дії слідчого та прокурора під час досудового розслідування; здійснення судового контролю за дотриманням прав та свобод учасників провадження; повноваження, пов'язані із міжнародним співробітництвом (як приклад може бути те, що він вирішує певні процесуальні питання під час відеодопиту за запитом компетентного органу іноземної держави); вирішення питання щодо поміщення неповнолітнього у приймальник-розподільник та направлення осіб до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи. Окрім цього, не можливо зазначити, що найголовнішим завданням все ж таки є реалізація ст. 3 Конституції України: «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1].

За загальним правилом слідчий суддя розпочинає здійснювати свої повноваження разом із початком досудового розслідування, а завершує з моментом його закінчення. Тобто, відповідний суддя присутній лише на етапі досудового розслідування, що є такою певною особливістю.

В контексті обговорення слідчого судді, як учасника кримінального провадження варто розкрити питання, щодо його обрання. Як КПК України так і ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» закріплює, що такий суддя обирається з числа суддів місцевого загального суду, щодо питання кількості слідчих суддів, то вона визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду, з нашого

міркування, це залежить від завантаженості судовими справами. Мінімальна чи максимальна межа кількості суддів законодавством не встановлена, крім цього не встановлено і спеціальні вимоги до слідчих суддів або ж спеціальні навички та знання, якими вони мають володіти. Також не передбачені будь-які характеристики, якими повинен володіти кандидат на виконання функцій слідчого судді, що також призводить до суперечок.

«...Критеріями “допуску” судді суду першої інстанції до здійснення функцій слідчого судді пропонується визначити: “мати стаж роботи за фахом не менше 2 років із досвідом розгляду кримінальних справ, володіти знаннями у галузі міжнародних стандартів прав і свобод людини та практики Європейського суду з прав людини, за своїми моральними та діловими якостями відповідати критеріям оперативності, неупередженості, принциповості та професійності у прийнятті рішень у кримінальних провадженнях” [5].

Проведення зборів з метою обрання судді здійснюється за ініціативою голови такого суду, час на який обирається становить 3 роки з можливістю переобрання повторно. Як свідчить практика, обрати слідчого вкрай складно, через велику кількість труднощів, які виникають з здійсненням їх обов'язків (величезний об'єм судових справ, матеріалів, клопотань та скарг) тобто, призначення слідчим суддею – не заохочення, а на рівні покарання.

У професійній спільноті також дискутують стосовно особливостей статусу слідчого судді так, як згідно зі ч. 3 ст. 35 КПК України визначення слідчого судді для конкретного кримінального провадження здійснюється автоматизованою системою документообігу суду під час реєстрації відповідних матеріалів, скарги, клопотання, заяви чи іншого процесуального документа за принципом випадковості та в хронологічному порядку з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді.

Тлумачення норм КПК України дає можливість зробити висновок, що розумним було б те, що один слідчий суддя розглядає клопотання та постановляє рішення в межах кримінального провадження, мотивуючи це тим, що вже знайомий з матеріалами кримінального провадження і це дає змогу повно, всебічно та оперативно вирішувати поставлені питання. Втім згадана система автоматичного розподілу не передбачає такий порядок.

В кінцевому результаті слідчий суддя через надмірне навантаження, не має можливості через брак часу ретельно ознайомитися із справою у межах якого подається клопотання, також йому не відома подальша доля винесених ним рішень. Відповідно тут стикаються дві протилежні думки. Перша – про те, що судовий контроль не вимагає знання повного змісту кримінального провадження та тим більше результатів законно прийнятих рішень, а інша – що вивчення всебічно матеріалів, рішень, які попередньо приймалися стосовно підозрюваного, кримінальні процесуальні заходи, що застосовувалися відіграють вадливу роль з встановлення обґрунтованої підозри, прийнятті санкціонованих процесуальних рішень (наприклад щодо проведення негласних слідчих(розшукових) дій).

Деякі слідчі судді вважають, що постійна робота слідчого судді з одним прокурором та слідчим призведе до так званого “стокгольмського синдрому”, тобто він відчуватиме симпатію до сторони обвинувачення, що вплине на його безсторонність. Інші ж слідчі судді наполягають, щоб слідчий суддя був закріплений за кримінальним провадженням, хоча розуміють, що це вкрай складно з організаційного погляду [4].

Ми поділяємо думку тих, хто вважає, що в кожному конкретному кримінальному

провадженні повинен бути один слідчий суддя, з огляду на те, що він не витратить зайвий час на вивчення матеріалів справи, для того, щоб прийняти обґрунтоване та санкціоноване рішення, а також буде в курсі, раніше прийнятих, процесуальних та слідчих дій. Дану думку доцільно підкріпити положенням, що повинно забезпечуватись швидке, повне та неупереджене розслідування та судовий розгляд, як закріплює вищезгадана стаття 2 КПК України.

Підсумовуючи усе вищезазначене, ми можемо дійти висновку, що діяльність слідчого судді, як учасника кримінального провадження характеризується специфічними особливостями, через відсутність законодавчого закріплення кваліфікаційних вимог щодо слідчих суддів та критеріїв їхнього відбору, що, в свою чергу, впливають на якість судового контролю. Як результат – функції нерідко виконуються суддями, які не спеціалізуються на розгляді таких кримінальних проваджень. Також значущою прогалиною в законодавстві є відсутність систематизації повноважень в КПК України та визначення особливостей їхнього статусу, що призводить до постійних дискусій серед науковців, які вивчають порушене питання.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. –1996.–№ 30.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI (Редакція станом на 28.04.2023) // Відомості Верховної Ради України, – 2013,–№ 9-10,–№ 11-12, – № 13 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
3. Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII, «Про судоустрій і статус суддів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
4. Белоусов Ю., Венгер В., Орлеан А., Крапивін Є., Шапутько С., Яворська В.; за заг. ред. Белоусова Ю. – К., 2020. — 252 с. «Роль слідчого судді у кримінальному провадженні: звіт за результатами дослідження» URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/05/rol_slsuddya_web-2.pdf?fbclid=iwar3r1_t9ii_8mumqkumorawbvapcrmyhivfu3xrnnmoxfittz4ooyv7eli.
5. Усенко Ю.А. Особливості визначення правового статусу слідчого судді. Матеріали Науково-практичної Інтернет-конференції від 11 груд. 2014 р. Секція № 6. URL: <https://www.legalactivity.com.ua/index.php?...id>.

УНІВЕРСАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Колесник Володимир Андрійович

Курсант навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Жеглінська Тетяна Олегівна

Викладач кафедри теорії та історії держави та права
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Сучасний каталог прав людини закріплено і в міжнародно-правових документах і в конституціях держав. Говорячи про захист прав людини, слід пам'ятати, що крім досудового та судового захисту прав людини, що здійснюється в рамках внутрішнього законодавства держав та заснованої в більшості випадків на положеннях конституцій, існує і міжнародний механізм захисту прав людини, який забезпечується нормами міжнародного права та має незаперечне універсальне значення.

Міжнародно-правові механізми захисту прав прийнято ділити на універсальні та регіональні. Універсальні механізми призначені всім державам, порядок вступу до них простіший.

Яскравим прикладом універсального механізму захисту прав є Організація Об'єднаних Націй. Відповідно до статті 1 Організації Об'єднаних Націй цілями цієї міжнародної міждержавної організації є насамперед забезпечення миру та безпеки. Автор вважає за потрібне відзначити, що реалізація цієї мети здійснюється як для захисту держав, їх суверенітету і територіальної цілісності, так й для забезпечення захисту прав громадян, які населяють відповідні держави. Про це свідчить ч.3 ст.1 Статуту ООН, згідно з якою Організація Об'єднаних Націй бере участь у заохоченні та розвитку поваги до прав та основних свобод людини без дискримінації з будь-яких підстав [1].

Статут ООН, зокрема ст.7, передбачає систему головних органів ООН, до яких належать Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна та Соціальна Рада, Рада опіки та Міжнародний Суд ООН. Важливо мати на увазі, що діяльність цих органів здійснюється шляхом дотримання принципів міжнародного права, закріплених Статутом ООН, зокрема принципу поваги до прав людини.

Відповідно до Статуту ООН за підтримку міжнародного миру та безпеки відповідають Генеральна Асамблея та Рада Безпеки ООН. Генеральна Асамблея розглядає принципи співробітництва у справі підтримки міжнародного миру та безпеки, Рада Безпеки ООН несе головну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки.

Глави VI, VII Статуту ООН встановлюють коло повноважень Ради Безпеки у сфері міжнародної безпеки, які зводяться до складання рекомендацій та заходів щодо вирішення міжнародних спорів (спірних ситуацій) [2]

Поряд із Радою Безпеки певну роль у захисті прав людини відіграє Економічна та Соціальна Рада ООН, яка згідно з розділом X Статуту ООН займається здійсненням дослідницької діяльності з питань соціально-економічного характеру, а також з питань поваги та дотримання прав та свобод людини, внаслідок чого розробляє певні

рекомендації щодо удосконалення системи відповідних міжнародно-правових відносин.

Безпосередньо питаннями прав людини в системі ООН займаються Рада з прав людини та Управління Верховного комісара ООН з прав людини. Рада з прав людини є органом у системі ООН, що складається з 47 держав-членів ООН. З моменту створення цієї Ради (з 2007 р.) ним було розглянуто 14 скарг. Важливо зазначити, що для подання скарги до відповідного міжнародного органу необхідно, щоб скарга відповідала певним критеріям прийнятності. Не приймаються звернення, що мають політично мотивований характер, що суперечать принципам міжнародного права, що ґрунтуються виключно на джерелах засобів масової інформації та ін. Автор зазначає, що рішення цієї Ради мають рекомендаційний характер [3].

Основними напрямками діяльності Верховного комісара ООН з прав людини є впровадження прав людини у програмну діяльність усіх структурних елементів ООН, співробітництво з іншими міжнародними інституціями (організаціями), що займаються питаннями захисту прав людини. Управління Верховного комісара ООН також розглядає скарги, що надійшли від різних осіб, дає об'єктивну оцінку.

Таким чином, слід зазначити, що на сьогоднішній момент сформовано певні універсальні міжнародні механізми захисту прав людини. Однак, як показує практика, дані механізми правового захисту є не настільки ефективними доти, поки будь-які рішення, прийняті ними, не є обов'язковими для держав, мають виключно рекомендаційний характер, і, відповідно, держава може діяти на власний розсуд. Більше того, діяльність низки механізмів достатньо теоретизована, тобто в першу чергу здійснюються аналіз та дослідження стану сфери прав людини у світі.

Список використаних джерел:

1. Шостак В.Л., Міжнародно-правові механізми захисту прав людини. Рекомендовано до друку Вченою радою Центральноукраїнського національного технічного університету (протокол № 10 від 27.09. 2021 р.) (2021. С. 164.
2. Трагнюк О.Я. Універсальні та регіональні системи захисту прав людини. 2021.
3. Вода А.І. Міжнародне право захисту людських прав. Редакційна колегія 2020. С. 52.

СЕКЦІЯ VI. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В СИСТЕМІ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ МВС

Наліжитий Вадим Віталійович

здобувач вищої освіти 2 курсу, факультету стратегічних розслідувань
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Карпенко Олександр Миколайович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки, капітан поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Останнім часом спостерігається значне зростання кількості злочинів, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї. Це особливо стосується нападів на працівників Національної поліції України, які мають бути належно підготовлені для ефективного протистояння озброєним злочинцям.

До цього тривожного явища слід додати ще один фактор, який підкреслює необхідність високоякісної вогневої підготовки поліцейських під час виконання ними своїх службових обов'язків. Цим фактором є неконтрольоване поширення зброї серед населення, включаючи злочинне середовище. Погіршення суспільно-політичної та економічної ситуації в Україні, а також зростання криміналізації суспільства, призводять до незаконного поширення зброї, яку злочинці використовують зловмисно. Це критично погіршує загальну криміногенну ситуацію в країні, а застосування зброї створює реальну загрозу громадській безпеці і порядку [3].

Насамперед, необхідно звернути особливу увагу на боротьбу з незаконним поширенням зброї та підвищити контроль за її обігом. Такі заходи включають посилення контролю на кордонах, підвищення відповідальності за незаконне володіння та торгівлю зброєю, а також проведення превентивних заходів для зменшення суспільної напруженості та криміналізації.

Екстремальні і напружені ситуації, з якими доводиться стикатися співробітникам поліції, вимагають негайної дії, як правило, в умовах жорсткого дефіциту часу, надаючи тим самим великий вплив на поліцейських.

Одним з видів екстремальних ситуацій, з якими стикаються співробітники поліції, є ситуація застосування вогнепальної зброї. Аналіз випадків застосування і використання вогнепальної зброї співробітниками поліції, дозволяє зробити висновок про відсутність стійких навичок прицільної міткою стрільби, в тому числі по рухомій цілі, в обмежений час, після фізичного навантаження, в умовах недостатньої видимості, а також недостатній рівень теоретичної та психологічної підготовки [2].

Статистика випадків реальних вогневих контактів показує, що система професійної підготовки співробітників поліції повинна включати в себе три взаємопов'язаних складових: базова підготовка для швидкого і точного ураження цілі на дальностях від 1 до 25 метрів; правова підготовка, необхідна для миттєвої

оцінки обстановки і прийняття вірного рішення на застосування або використання зброї; психологічна підготовка.

В даний час в практичній стрільбі в умовах змагань застосовується безліч стрілецьких вправ, спрямованих на формування навичок стрільби, а також ведеться пошук найбільш ефективних методик навчання стрільби [3]. В свою чергу, в спецпідрозділах також здійснюється пошук сучасних методик навчання (в тому числі заснованих на міжнародному досвіді) і розробка відповідних додаткових заходів особистої безпеки співробітників для подальшого введення їх в тематику професійної підготовки особового складу підрозділів [1].

Інструктори професійної службової та фізичної підготовки використовують спеціальні навчальні вправи, що формують навички безпеки при поводженні зі зброєю, такі як: зняття пальця зі спускового гачка в момент відсутності такої мети; утримання та контроль стовбура в безпечному напрямку під час переміщення із зарядженою зброєю.

Разом з тим в даний час недостатньо вивчена область вогневої підготовки співробітників поліції, що стосується стрілянини в реальних умовах і ситуаціях службово-бойової діяльності, що не дозволяє в повній міру сформулювати необхідні навички, пред'являються до професійної компетенції співробітників поліції.

На основі зібраного міжнародного досвіду застосовується ряд вправ для тренування різних сторін стрілецького майстерності: швидке вилучення пістолета, перезарядка зброї, безпечне переміщення зі зброєю в різних напрямках, стрілянина в русі і т.д. [4]

Підводячи підсумок, хотілося б відзначити, що з метою оптимізації процесу навчання поліцейських, необхідно доповнити існуючу програму новими, найбільш адаптованими до реальної ситуації стрілецькими вправами, інтервал між заняттями в одній навчальній групі доцільно планувати в один - два дні, а кількість слухачів в групі скоротити до 15 осіб. Крім того проведення занять зі слухачами патрульної поліції, за існуючою програмою навчання і в дуже стислі терміни сприяє, прищеплення тільки первинних навичок в поводженні зі зброєю, які в подальшому повинні обов'язково вдосконалюватися в системі службової підготовки.

Удосконалення освітньо-наукової діяльності у ЗВО МВС України можливе за допомогою оновлення та вдосконалення нормативно-правової бази, налагодженого механізму бюджетного фінансування освітньої діяльності та наукових досліджень, ефективної реалізації вказаних форм взаємодії ЗВО МВС України з Національною поліцією з метою забезпечення територіальних органів та підрозділів висококваліфікованими працівниками, які будуть спроможні забезпечувати належний рівень безпеки в державі та суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бахчеван, Євген Федорович, Олександр Трифонович Ніколаєв, and Олександр Юрійович Конєв. "Пам'ятка щодо використання та застосування вогнепальної зброї." 2022 р.
2. Ульянов, Олексій Іванович, Євген Федорович Бахчеван, and Володимир Юрійович Мосузенко. "Довідник: Загальні поради особовому складу Національної поліції України щодо готовності до виконання завдань під час дії правового режиму воєнного стану в Україні." 2022 р.
3. Федоров, В. В., and О. Б. Піскунова. "Спеціальне застосування вогнепальної зброї поліцейськими: світовий досвід правового регулювання." Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Харків, 25 берез. 2022 р.).-Харків: ХНУВС, 2022.С. 97-100, 2022.
4. Шелест, Юлія Дмитрівна. "Вогнева підготовка працівників поліції під час воєнного стану." Проблеми сучасної поліцейстики: тези доп. наук.-практ. конф.(м. Харків, 20 квіт. 2022 р.).Харків, 2022.С. 316-318, 2022.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ДО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ НА БЛОКПОСТАХ

Тінін Дмитро Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

З початком повномасштабного військового вторгнення військ РФ на територію України життя всього нашого суспільства зазнало вимушених змін. Перед Україною постало багато викликів в різних сферах суспільного та державного механізму. В цьому аспекті Національна поліція України (далі – НПУ) активно залучається до супротиву та оборони нашої країни від загарбників та окупантів як на підконтрольній території, так і на непідконтрольній.

Тактико-спеціальна підготовка як співробітників правоохоронної сфери, так і курсантів навчальних закладів, забезпечує комплексне навчання доцільному та злагодженому алгоритму дій при виконанні оперативно-службових завдань в умовах, що будуть максимально наближені до реальних, де набуваються висока професійна майстерність, морально-психологічна стійкість, фізичне загартування і витривалість, а також розвиток кмітливості, аби співробітник був готовим до будь-якого розвитку подій. Високий рівень тактичної підкованості правоохоронців забезпечується через систематичне та інтенсивне навчання. Вимоги до тактичної підготовки з кожним днем зростають. Беручи до уваги воєнний стан потрібно відзначити, що кожна неординарна ситуація, що відбулась, знаходить закріплення в певному алгоритмі дій. А відповідно й навчання правоохоронців повинно бути адаптованим до нових змін й на постійній основі вдосконалювати вже існуючі форми та вишукувати нові методи навчання [1, с. 102].

До таких тенденцій потрібно віднести прилаштування навчального процесу курсантів до можливого несення служби на блокпостах. Така необхідність обумовлюється воєнним станом на території нашої країни.

Основною метою такого навчання повинно стати адаптування курсантів та набрання навичок несення служби разом з діючими поліцейськими або військовослужбовцями для виконання наступних завдань: повне або часткове блокування в'їзду (виїзду) в окремі райони, недопущення ввезення (вивезення) зброї, боєприпасів та інших засобів заборони, які можуть бути використані для протиправної діяльності, демонстрація військової присутності, спостереження та збір інформації від місцевого населення, а також багато інших аспектів. Крім цього, на блокпостах можуть виконуватись такі завдання:

1. візуальний огляд і перевірка людей, транспортних засобів і вантажів, які перетинають зону (буферну, контрольовану, демілітаризовану);
2. запобігання проникненню порушників та незаконному постачанню зброї, боєприпасів, вибухових речовин;
3. блокування руху транспортних засобів і людей;
4. затримання громадян і транспортних засобів при необхідності;
5. спостереження за місцевістю і контроль комунікацій та ін.

Важливим аспектом під час навчання курсантів для роботи на блокпостах донести необхідність та професійність комунікації як з цивільним населенням, так і з

поліцейськими та військовослужбовцями, бути готовими до різних сценаріїв. Так, існують ситуації, коли поліцейські намагалися виїхати з окупованої території. Як приклад, правоохоронець вдався до обману окупантів, приїхав до блокпосту, взяв собі жінку з дитиною, купив дешеву машину. Сказав окупантам, що підвезе жінку тільки до дамби. Його пропустили та не думали, що він залишить машину. Він кинув машину на тимчасово окупованій території та перейшов на підконтрольну територію України [2, с. 106].

В освітньому процесі за таких умов можливо використовувати методи формування психологічної готовності правоохоронців, якими можуть виступити активні групові методи спілкування, які спрямовані на формування навичок аналізу реальних ситуацій, ситуацій адаптації й вільного впливу вербальними й невербальними засобами на поведінку [3, с. 127].

Під час навчання потрібно навчати курсантів до позмінного та/або безперервного несення служби на блокпостах, зміни поліцейських згідно з графіком або в разі відсутності зміни. При відпрацюванні алгоритму раптового нападу відпрацьовувати дії згідно з бойового розрахунку поста, який доводиться до відома під час цільового інструктажу. Адже, вирішення проблеми попередження і припинення правопорушень, що вчиняються, значною мірою залежить від рівня організації і безпосереднього стану охорони порядку поліцейськими [4, с. 16-18].

При відпрацюванні алгоритму отримання сигналу «Напад на блокпост», необхідно забезпечити швидке реагування старшого групи щодо організації кругової оборони, повідомлення керівництву про обстановку, забезпечення підкріплення і вжиття необхідних заходів для відбиття нападу.

До цього ж, потрібно мати на увазі, що робота на блокпостах може здійснюватись в умовах міста. При цьому звертаємо увагу на те, що ведення бою в місті дуже сильно залежить від вміння працювати у команді. Тобто, керівник (старший) повинен якісно оцінювати ті чи інші здібності людини, розуміти не лише тактику розстановки людей на місцевості, але й розподіляти підрозділ на малі, проте більш ефективні групи. Важливо розуміти, що від злагодженої роботи залежить результат, тому вміння комунікувати в підрозділі, а також розуміти сильні та слабкі сторони один одного, виступає надважливим завданням для кожного підрозділу [5, с. 7].

Для досягнення успіху такої підготовці майбутніх поліцейських потрібно використовувати інноваційні методи. Вони повинні складатися з трьох складових: словесний, наочний і практичний. Однак, головним чинником є професійність викладача (тренера). Завдяки його знанням і навичкам здобувачі зможуть оволодіти необхідними знаннями, розвинути необхідні якості та сформувані світогляд поліцейського [6, с. 94]. Даний аспект також тісно пов'язаний зі специфікою таких занять по роботі на блокпостах. Потрібно мати не лише презентації та конспекти, а й потрібно мати облаштовану ділянку для моделювання таких сценаріїв.

Приходимо до висновку, що вказаний напрям підготовки курсантів в майбутньому зможе забезпечити укомплектування недостатності особового складу у випадку деокупації українських територій, а також забезпечить повноцінне розуміння набуття необхідних навичок для подальшого несення служби та виконання службово-бойових завдань. Отримані знання дозволять майбутнім правоохоронцям мати чітке уявлення про обладнання блокпосту, організацію роботи, заходів безпеки під час несення служби.

Список використаних джерел:

1. Тінін, Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І

- ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ», (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>
2. Гунько, К., & Тінін, Д. (2022). КОЛО ПОВНОВАЖЕНЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ. Матеріали конференцій МЦНД, (16.12.2022; Вінниця, Україна), 106–107. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/363>.
 3. Завістовський, О. Д. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ. In The III International Scientific and Practical Conference «Theories, methods and practices of the latest technologies», November 07–09, Tokyo, Japan. 387 p. (p. 126). <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2022/11/Theories-methods-and-practices-of-the-latest-technologies.pdf#page=127>.
 4. Завістовський, О. Д. ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ. In The III International Scientific and Practical Conference «Theories, methods and practices of the latest technologies», November 07–09, Tokyo, Japan. 387 p. (p. 123). <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2022/11/Theories-methods-and-practices-of-the-latest-technologies.pdf#page=124>.
 5. Тінін Д., Антипова А. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПОРЯДКУ ТА СПОСОБУ ВЕДЕННЯ БОЮ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ. Молодий вчений. 2022. № 8 (108). С. 5–7. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2>.
 6. Гриб, Б., & Тінін, Д. (2023). ПОРІВНЯННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ. Матеріали конференцій МЦНД, (05.05.2023; Вінниця, Україна), 93–95. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/553>.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ ТА ВЗАЄМОДІЇ З ЦИВІЛЬНИМИ ОСОБАМИ НА БЛОКПОСТАХ

Тінін Дмитро Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Сучасна Україна стикається зі складними завданнями щодо забезпечення публічної безпеки та порядку. Захист нашої держави на сьогоднішній день являється пріоритетним напрямом діяльності всіх правоохоронних структур. Професійна спрямованість передбачає розуміння і внутрішнє сприйняття цілей і завдань професійної діяльності. Зміни, котрі відбуваються у змісті професійної спрямованості, знаходять своє відображення в тому, що зміцнюють мотиви, котрі пов'язані з професійною діяльністю, викликають поклик до прагнення у добросовісному виконанні власних службових обов'язків, бажанні показати себе в якості кваліфікованого фахівця та досягати успіхів в роботі, посиленні почуття відповідальності [1].

Важливим аспектом під час навчання поліцейських для роботи на блокпостах донести необхідність та професійність комунікації як з цивільним населенням, так і з поліцейськими та військовослужбовцями, бути готовими до різних сценаріїв. Так, існують ситуації, коли поліцейські намагалися виїхати з окупованої території. Як приклад, правоохоронець вдався до обману окупантів, приїхав до блокпосту, взяв собі жінку з дитиною, купив дешеву машину. Сказав окупантам, що підвезе жінку тільки до дамби. Його пропустили та не думали, що він залишить машину. Він кинув машину на тимчасово окупованій території та перейшов на підконтрольну територію України [2, с. 106].

В освітньому процесі за таких умов можливо використовувати методи формування психологічної готовності правоохоронців, якими можуть виступити активні групові методи спілкування, які спрямовані на формування навичок аналізу реальних ситуацій, ситуацій адаптації й вільного впливу вербальними й невербальними засобами на поведінку [3, с. 127; 5, с. 5].

Під час службово-бойової діяльності поліцейського сектору превенції на блокпостах виникають деякі проблемні питання, пов'язані з перевіркою документів та взаємодією з цивільними особами. Ці питання потребують особливої уваги та розв'язання для забезпечення ефективності та безпеки такої діяльності.

Однією з основних проблем є впевненість у правильності перевірки документів. Поліцейським необхідно мати достатні знання та навички, щоб розпізнавати підроблені або недійсні документи, а також визначати особливості різних видів документів, які можуть впливати на дозвіл на проїзд чи перебування особи на блокпосту. Недостатня підготовка або відсутність актуальної інформації можуть призвести до пропуску небажаних осіб або злочинних груп, а у випадку помилки призведе до неправомірного затримання тих, хто має право на перетин блокпосту.

Крім того, взаємодія з цивільними особами може бути складною. Поліцейські повинні володіти навичками комунікації та дипломатії, щоб ефективно спілкуватися з водіями, пасажирами та іншими особами, які проходять через блокпост. Важливо забезпечити належний рівень взаєморозуміння та поваги до прав та обов'язків

кожної сторони. Конфліктні ситуації або неправильна комунікація можуть призвести до ескалації конфлікту та негативних наслідків, включаючи втрату контролю над ситуацією та погіршення відносин з громадою. Дане проблема може призвести до конфронтації на блокпостах та може привести до необхідності приведення вогнепальної зброї у бойову готовність, або фізичного контакту з особами [4, с. 123; 6, с. 94].

Однією з можливих стратегій для вирішення цих проблем є покращення процесу підготовки поліцейських в системі службової підготовки. Забезпечення достатньої теоретичної та практичної підготовки в області перевірки документів, взаємодії з цивільними особами, а також навичок комунікації та конфліктології може допомогти поліцейським бути більш компетентними та впевненими у своїх діях. Крім того, важливо забезпечити поліцейським доступ до актуальної інформації та баз даних, щоб вони могли швидко та ефективно перевіряти документи та ідентифікувати осіб. Використання технологій, таких як мобільні пристрої зі спеціалізованим програмним забезпеченням, може сприяти полегшенню цього процесу.

Загально визнано, що ефективне функціонування поліції і забезпечення публічної безпеки є пріоритетними завданнями для сучасної української держави. Належна підготовка поліцейських, особливо в тактичному плані, відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки громадян і розвитку правової держави.

Приходимо до висновку, що проблемні питання службово-бойової діяльності поліцейського на блокпостах вимагають ретельного вивчення та вдосконалення. Поліцейські повинні мати відповідну підготовку, знати особливості роботи з документами та взаємодії з цивільними особами, щоб забезпечити ефективну та безпечну роботу на блокпостах. Вказані аспекти потрібно відпрацьовувати на навчальних полігонах та змодельованих блокпостах. Потрібно пам'ятати, що кожна помилка, яку допускає правоохоронець, може коштувати життя йому та його напарників в момент виконання службово-бойових завдань.

Список використаних джерел:

1. Тінін, Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ», (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>.
2. Гунько, К., & Тінін, Д. (2022). КОЛО ПОВНОВАЖЕНЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ. Матеріали конференцій МЦНД, (16.12.2022; Вінниця, Україна), 106–107. вилучено із <https://archive.mcmd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/363>.
3. Завістовський, О. Д. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ. In The III International Scientific and Practical Conference «Theories, methods and practices of the latest technologies», November 07–09, Tokyo, Japan. 387 p. (p. 126). <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2022/11/Theories-methods-and-practices-of-the-latest-technologies.pdf#page=127>.
4. Завістовський, О. Д. ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ. In The III International Scientific and Practical Conference «Theories, methods and practices of the latest technologies», November 07–09, Tokyo, Japan. 387 p. (p. 123). <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2022/11/Theories-methods-and-practices-of-the-latest-technologies.pdf#page=124>.
5. Тінін Д., Антипова А. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПОРЯДКУ ТА СПОСОБУ ВЕДЕННЯ БОЮ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ. Молодий вчений. 2022. № 8 (108). С. 5–7. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2>.
6. Гриб, Б., & Тінін, Д. (2023). ПОРІВНЯННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ. Матеріали конференцій МЦНД, (05.05.2023; Вінниця, Україна), 93–95. вилучено із <https://archive.mcmd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/553>.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ДЛЯ ЗНЕШКОДЖЕННЯ ТВАРИН

Рабушко Назарій Вячеславович

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ, Україна

Поліцейські, відповідно до завдань поліції, визначених в статті 2 Закону України «Про Національну поліцію», здійснюють заходи з забезпечення публічної безпеки і порядку [1], що охоплює всі сфери життєдіяльності людей, в тому числі і в питаннях про поводження із тваринами.

Правовий статус тварин визначений в статті 180 Цивільного кодексу України де сказано, що тварини є особливим об'єктом цивільних прав. На них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом [2]. Отже, об'єктивно, тварини хоч і є живими істотами, але законодавство їх вважає за річ.

В ч. 13 статті 46 закону України «Про Національну поліцію», зазначено, що поліцейський може використати вогнепальну зброю для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб [1].

Поняття застосування і використання мають свої відмінності. Аналіз цих понять та тлумачення їх етимологічного значення провела Хованова Д.О., дійшовши до висновку, що застосувати вогнепальну зброю поліцейський може лише до людини, а використати для забезпечення допоміжних функцій, [3, с. 237]. Перелік випадків використання є вичерпним.

Однак, проаналізувавши статтю 32 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», виникає юридична колізія, адже в нормі статті зазначено, що поліцейські в порядку, установленому Законом України "Про Національну поліцію", мають право на застосування вогнепальної зброї для відбиття нападу тварин, які загрожують життю і здоров'ю особи чи поліцейського [4], що суперечить нормам Закону України «Про Національну поліцію». До того ж, Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» наслідує принципи цивільного законодавства, а саме в статті 3 зазначено, що його дія поширюється на поводження з тваринами незалежно від форми власності та інших речових прав на них [4]. Це визначення є важливим, оскільки речові права поширюються виключно на речі, що не дає змогу відносити даний закон до виключень, про які йде мова в статті 180 Цивільного кодексу.

Для унеможливлення в майбутньому проблем у діяльності Національної поліції необхідне офіційне тлумачення законодавцем етимології понять застосування та використання, оскільки наукова думка не завжди є істинною і спирається лише на дедуктивні умовиводи сформовані з власного досвіду науковця.

Значення розуміння цих понять важливе для практичного застосування, адже, відповідно до ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію»: у своїй діяльності поліція керується «...цим та іншими законами України...» [1], а згідно ч. 10 ст. 46 цього ж закону, поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника

про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора [1].

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення 15.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 09.05.2023).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення 28.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 09.05.2023).
3. Хованова Д.О. Активне застосування вогнепальної зброї: поняття та характеристика // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції ДДУВС, 12.03.2021. С. 237-238.
4. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.03.2006 № 3447-IV. Дата оновлення 08.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення 09.05.2023).

СЕКЦІЯ VII. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тінін Дмитро Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-8593-1706

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Тимофєєв Володимир Павлович

ORCID ID: 0000-0002-6805-8933

старший викладач кафедри ТСП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Сучасна ситуація в Україні зумовлена новим виміром суспільно-політичних, військово-стратегічних та економічних відносин, що ставить перед державою та суспільством важливі завдання щодо вдосконалення правової бази в інтересах зміцнення національної безпеки України. Відповідно, існує потреба не тільки у науковому дослідженні теоретичних аспектів національної безпеки у світлі глобалізації, а й практичному їх втіленні у сучасні реалії [1, с. 108].

На сьогодні професійна спрямованість передбачає розуміння і внутрішнє сприйняття цілей і завдань професійної діяльності. Зміни, котрі відбуваються у змісті професійної спрямованості, знаходять своє відображення в тому, що зміцнюють мотиви, котрі пов'язані з професійною діяльністю, викликають покликання до прагнення у добросовісному виконанні власних службових обов'язків, бажанні показати себе в якості кваліфікованого фахівця та досягати успіхів в роботі, посиленні почуття відповідальності [2, с. 101].

Професійна підготовка кадрів для правоохоронних органів в Україні та у країнах Європейського Союзу націлена на ефективне управління персоналом поліцейських органів, на кооперацію між країнами. Для професійного навчання поліцейських розвинених країн властивий прикладний характер освіти, невід'ємний зв'язок здобутих знань та навичок із повсякденною правоохоронною діяльністю. При цьому професійна освіта проводиться у раціональні та обґрунтовані терміни і включає в себе засвоєння теоретичної та практичної частини, їх належне поєднання [3, с. 165].

Проводячи аналогію між підготовкою поліцейських у мирний та воєнний час потрібно зазначити, що підготовка курсантів у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання повинна бути максимально наближена на досягнення результату підготовки таких поліцейських. Під час такої підготовки освітній процес має включати підготовку до виконання службово-бойових завдань,

враховуючи й з урахуванням необхідності діяти у складі військових формувань за статусом комбатанта. Така підготовка звісно може бути досягнута в рамках дисциплін тактико-спеціальної та вогневої підготовки. Однак, слід пам'ятати, що поліцейські вивчають тактику відмінну від загальновійськової.

Зазначаємо, що тактика роботи поліцейського загалом здійснюється в умовах міста, а також робота на блокпостах може здійснюватись в умовах забудови. Потрібно відзначити, що тактика дій поліцейських та військових суттєво відрізняється за своєю сутністю та алгоритмами, як мінімум за місцем їх проведення та видом необхідного екіпірування. При цьому, ведення бою в місті дуже сильно залежить від вміння працювати у команді. Тобто, керівник (старший) повинен якісно оцінювати ті чи інші здібності людини, розуміти не лише тактику розстановки людей на місцевості, але й розподіляти підрозділ на малі, проте більш ефективні групи. Важливо розуміти, що від злагодженої роботи залежить результат, тому вміння комунікувати в підрозділі, а також розуміти сильні та слабкі сторони один одного, виступає надважливим завданням для підрозділу [4, с. 7].

Для досягнення успіху такої у підготовці майбутніх поліцейських потрібно використовувати інноваційні методи. Вони повинні складатися з трьох складових: словесний, наочний і практичний. Однак, головним чинником є професійність викладача (тренера). Завдяки його знанням і навичкам здобувачі зможуть оволодіти необхідними знаннями, розвинути необхідні якості та сформувати світогляд поліцейського [5, с. 94]. Даний аспект також тісно пов'язаний зі специфікою таких занять по роботі на блокпостах. Потрібно мати не лише презентації та конспекти, а й потрібно мати облаштовану ділянку для моделювання таких сценаріїв.

Пам'ятаємо, що сучасна концепція сьогоденної Національної поліції України передбачає партнерство, довіру, спілкування та діалог між поліцією та громадянами. А отже, професіоналізм поліцейського будуватиме довіру населення до такої правоохоронної системи. Крім того, довіра громадян до Національної поліції, як до правоохоронної системи, безпосередньо залежить від успіху поліції у сфері захисту громадян, а також від рівня взаємодії громадськості з правоохоронними органами [6, с. 134].

Підводячи підсумок приходимо до висновку, що сучасна підготовка поліцейських починається з виховання молодого покоління. Нажаль, сучасний молодий поліцейський вимушений відразу та з головою зануритись до всієї проблематики майже одночасно, так як час на зайві балачки та нагадування відсутній. В сучасних умовах підготовка курсантів потребує дуже багато уваги та клопітливої праці, однак майбутній результат за своєю метою один – навчити зберегти життя і здоров'я, а також забезпечити безпеку нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Гунько, К. О., & Тимофеев, В. П. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ЇМ. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу, 108. <http://pli.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-29.09.pdf#page=108>.
2. Тінін, Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ», (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>.
3. Тимофеев В.П., Волков Ю.М. Проблеми забезпечення навчання майбутніх працівників національної поліції. Актуальні проблеми державотворення, право творення та правозастосування. Матеріали наукового семінару ДДУВС (08.12.2017 року). URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2975/1/33.pdf>.

4. Тінін Д., Антипова А. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПОРЯДКУ ТА СПОСОБУ ВЕДЕННЯ БОЮ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ. Молодий вчений. 2022. № 8 (108). С. 5–7. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2>.
5. Гриб, Б., & Тінін, Д. (2023). ПОРІВНЯННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ. Матеріали конференцій МЦНД, (05.05.2023; Вінниця, Україна), 93–95. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/553>.
6. Тінін, Д. Г. ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ. Шановні учасники міжнародної конференції!, 134. // Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (5 листопада 2021) / упор.: Г. Я. Савчин, У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 172 с. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4008/1/05_11_2021.pdf#page=134.

СЕКЦІЯ VIII. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ВМІСТ ПРОТЕЇНОВИХ ФРАКЦІЙ СИРОВАТКИ КРОВІ ЩУРІВ ЗА ДІЇ ЕКЗОГЕННИХ КСЕНОБІОТИКІВ

Місюра Степан Віталійович

Студент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Кеца Оксана Віталіївна

канд. біол. наук, доцент кафедри біохімії та біотехнології

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Вступ. До числа екзогенних ксенобіотиків, що негативно впливають на здоров'я людини належать фталати. Це складні ефіри фталевої кислоти, які потрапляють в організм через продукти харчування, засоби гігієни, лікарські препарати та медичні прилади. Після попадання в організм вони швидко метаболізуються до моноефірів, які виводяться із сечею. Серед відомих фталатів найпоширеніший – диетилфталат (ДЕФ), який є одним із найтоксичніших низькомолекулярних фталатів. Потрапляючи в організм, він може впливати на біохімічні процеси, основними маркерами порушення яких є зміни білкових фракцій крові [1].

Мета роботи – оцінити зміни рівня білкових фракцій у сироватці крові щурів за умов впливу на організм різних доз диетилфталату.

Матеріали та методи. Дослідження проводили на білих безпородних щурах масою тіла 110-130 г. Тварин розділили на три групи: I – інтактні тварини (контроль); II – тварини, яким вводили ДЕФ у дозі 2,5 мг/кг маси тіла тварин; III – тварини, яким вводили ДЕФ у дозі 5,4 мг/кг маси тіла тварин.

Введення ксенобіотика здійснювали протягом 21-ї доби. Евтаназію тварин проводили на 14-у та 21-у добу після початку введення ксенобіотичного засобу. Кров у тварин відбирали натще з сонної артерії у пробірки, які не містили антикоагулянтів. Для виділення сироватки кров центрифугували при 1000 об/хв протягом 15 хвилин. У сироватці крові визначали рівні альбуміну та фракцій глобулінів.

Результати та їх обговорення. Результати проведених досліджень показали, що введення ДЕФ піддослідним тваринам в дозі 2,5 мг/кг маси тіла протягом 14-и діб не призводило до статистично достовірної різниці вмісту альбумінів у сироватці крові порівняно з показниками контролю, що свідчить про невисоку токсичність досліджуваної дози ксенобіотика. Водночас, введення дози 5,4 мг/кг протягом даного періоду призводило до підвищення вмісту даної фракції у 1,2 рази порівняно із показниками контролю (рис.1.).

Подальше введення токсину сприяло поступовому підвищенню альбумінової фракції як при введенні ДЕФ у дозі 2,5 мг/кг, так і при введенні вищих доз (рис.1.). Причиною гіперальбумінемії може бути втрата рідини організмом та зменшення об'єму плазми [1].

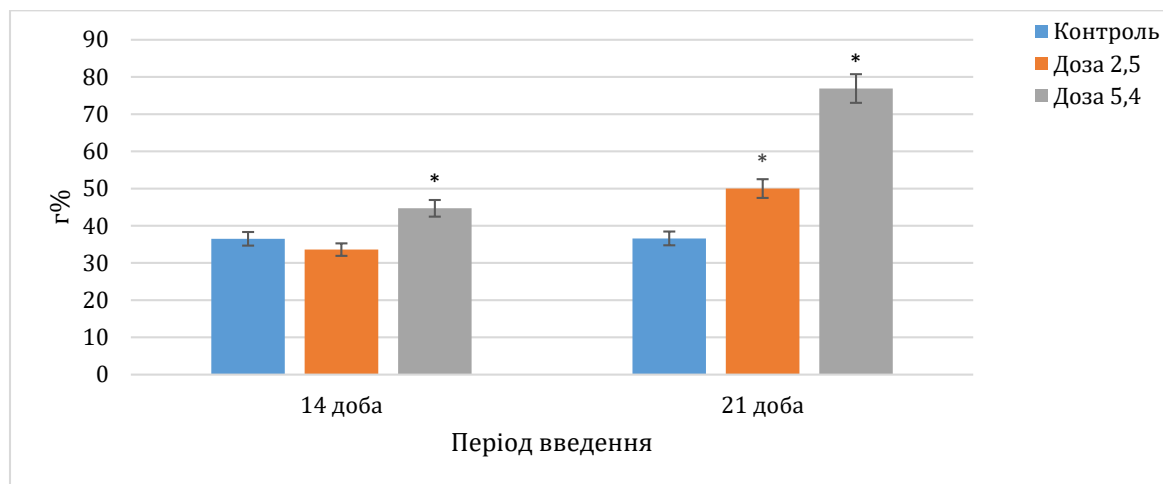

Рис. 1. Вміст альбумінів у сироватці крові щурів за умов введення диетилфталату

*Примітка (тут і надалі): *- статистично достовірна різниця порівняно з показниками інтактних тварин (контролю), $p \leq 0,05$.*

Дослідження α_1 -глобулінів показало, що після двотижневого введення ДЕФ їхній рівень підвищувався у 1,2 рази за дії дози 2,5 мг/кг та в 1,5 рази за дії вищої дози (рис.2.). Це може свідчити про розвиток гострих запальних процесів в організмі. Після тритижневого введення ДЕФ виявлено різноспрямованість дії різних доз ксенобіотика, оскільки при введенні дози 2,5 мг/кг концентрація α_1 -глобулінів залишалася на високому рівні, а при введенні дози вище 5,4 мг/кг виявлено зниження рівня α_1 -глобулінів (рис.2.). Зниження рівня α_1 -глобулінів, імовірно, пов'язано із нестачею α_1 -антитрипсину та α_1 -ліпопротеїнів, які є складовими цієї протеїнової фракції крові [2].

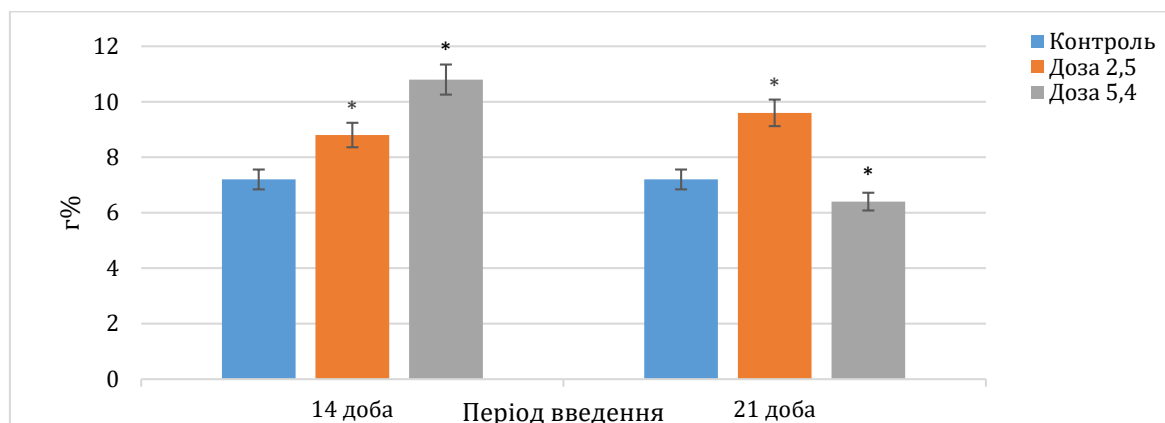

Рис. 2. Вміст α_1 -глобулінів у сироватці крові щурів за умов введення диетилфталату

Аналізуючи результати дослідження рівня α_2 -глобулінів, встановлено, що при введенні ДЕФ у дозах 2,5 мг/кг та 5,4 мг/кг протягом двох тижнів рівень даної фракції поступово знижувався у 1,6 разів та у 1,9 разів порівняно з показниками контролю, відповідно (рис.3.). Це може свідчити про розвиток гострих паренхіматозних змін у печінці, що супроводжується розпадом клітин печінки та її дистрофією за дії ДЕФ. Протягом тритижневого введення ксенобіотичного засобу спостерігалось незначне підвищення даної фракції відносно контрольної групи (рис.3.) Причиною цього може

бути збільшення рівня α_2 -макроглобуліну у відповідь на розвиток фіброзних процесів у печінці та нефротичного синдрому [3].

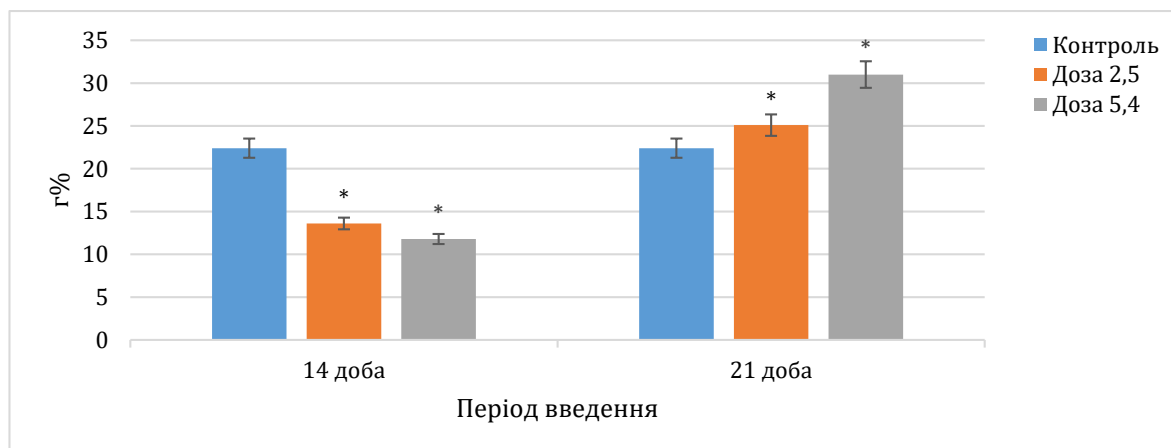

Рис. 3. Вміст α_2 -глобулінів у сироватці крові щурів за умов введення диетилфталату

Висновки. Отже, введення різних доз ДЕФ сприяє дисбалансу концентрації білкових фракцій крові, який проявляється в збільшенні рівня альбумінів та α_2 -глобулінів після трижневого введення ксенобіотика. Водночас, виявлено зменшення рівня α_1 -глобулінів переважно за дії високих доз ДЕФ після їх тривалого введення.

Список використаних джерел:

1. Watanabe A., Matsuzaki S., Moriwaki H., Suzuki K., Problems in serum albumin measurement and clinical significance of albumin microheterogeneity in cirrhotics. *Nutrition j.* 2004. Vol. 20. № 4. P. 351-357.
2. Carapeto M. V., Barrera R., Mañe M. C. Serum α -globulin fraction in horses is related to changes in the acute phase proteins. *Journal of Equine Veterinary Science.* 2006. Vol. 26, № 3. P. 120-127.
3. Loomba R, Jain A, Diehl AM, Guy CD, Portenier D, Sudan R, et al. Validation of Serum Test for Advanced Liver Fibrosis in Patients With Nonalcoholic Steatohepatitis. *Clin Gastroenterol Hepatol.* 2019. 17(9). P. 1867-1876.

ПОХІДНІ 7-(ТРИФЛУОРОМЕТИЛ)-2,3-ДИГІДРО-1H-ПІРОЛІЗИНУ ЯК ПОТЕНЦІЙНІ АНТИБАКТЕРІАЛЬНІ АГЕНТИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Година Діана Миколаївна

канд. біол. наук, старший науковий співробітник
Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України, Україна

Качаєва Марина Володимирівна

канд. хім. наук, науковий співробітник
Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України, Україна

Кліпков Антон Анатолійович

молодший науковий співробітник
Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України, Україна

Шульга Юрій Васильович

молодший науковий співробітник
Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України, Україна

Ковалішин Василь Володимирович

канд. хім. наук, старший науковий співробітник
Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України, Україна

Підвищена стійкість бактерій до антибіотиків стала серйозною загрозою для здоров'я людей у всьому світі [1]. За даними ВООЗ, опублікованими у 2019 році, щонайменше 700 000 людей помирають щороку через мікробну стійкість до ліків. Якщо не вжити необхідних заходів, то до 2030 року вагома частина протимікробних препаратів втратить свою ефективність, а до 2050 року смертність через антибіотикорезистентність може становити 10 млн осіб щороку [2].

Антимікробні засоби здатні пригнічувати ріст бактерій і порушувати життєво важливі клітинні функції, що призводить до швидкої загибелі клітин. Як правило, ці агенти діють на рівні бактеріальної мембрани, яка є вирішальною структурою для виживання клітини [3]. Є дві групи бактерій, які мають різні типи поверхневої мембрани. Так, грамнегативні бактерії мають зовнішню мембрану, багату ліпополісахаридами. Антимікробні препарати можуть зв'язуватися із зовнішньою мембраною грамнегативних бактерій і блокувати проходження ксенобіотиків між периплазмою та зовнішньою поверхнею клітини, викликаючи антибактеріальну дію [4].

Серед широкого спектру хімічних класів сполук пірол та його похідні продемонстрували низку біологічних властивостей, таких як протиалергічна, протипухлинна, антибактеріальна, протигрибкова, протизапальна, безпечна, протитуберкульозна, протипухлинна активності [5, 6].

Метою даної роботи було *in vitro* дослідження антибактеріальної активності 7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1H-піролізину та його похідних проти грамнегативних бактеріальних культур *E. coli* та *Ps. aeruginosa* та *in vivo* оцінка їх

гострої токсичності з використанням біомоделі *D. magna*.

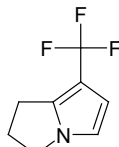
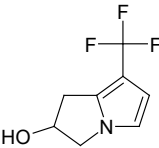
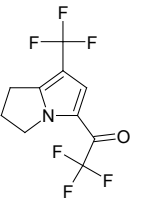
Антибактеріальну активність синтезованих сполук визначали диско-дифузійним методом [7] проти еталонних штамів *E. coli* ATCC 25922 та *Ps. aeruginosa* PA01 та їх антибіотико-резистентних клінічних ізолятів, отриманих з колекції Музею мікробних культур Національного університету охорони здоров'я України ім. В.П. Шупика. Концентрація інокуляту становила 1×10^5 колонієутворюючих одиниць в 1 мл і контролювалася за стандартом мутності МакФарланда (0,5). Досліджені сполуки наносили на стандартні паперові диски (діаметром 6 мм) в об'ємі 0,02 мл і розміщували на чашках Петрі із інокульованим поживним середовищем. Вміст кожної сполуки на диску становив 3,0 мкмоль, вміст на диску оксациліну становив 0,003 мкмоль, цефокситину – 0,07 мкмоль та цефтазидиму – 0,06 мкмоль. Активність сполук визначали шляхом вимірювання діаметрів зон затримки бактеріального росту.

Визначення гострої токсичності похідних 7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1H-піролізину проводили за показником LC₅₀ на моделі гідробіонта *D. magna* згідно Рекомендацій 202 Організації економічного співробітництва та розвитку [8]. Для тестування використовували особини *D. magna* віком <24 год. Кількість живих і мертвих дафнід реєстрували через 48 годин після початку кожного випробування, що було кінцевою точкою для розрахунку ефекту LC₅₀. Усі експерименти проводили тричі. Значення LC₅₀ в мг/л визначали за допомогою програми Statistica 7. Ступінь токсичності досліджуваних сполук визначали за класифікацією Passino D.R. і Smith S.B. [9].

Результати антибактеріальної активності досліджених 7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1H-піролізину та його похідних проти ряду стандартних (ATCC) та антибіотико-резистентних бактеріальних штамів представлено в таблиці.

Таблиця

***In vitro* антибактеріальна активність
7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1H-піролізину та його похідних**

Сполука	Діаметри зон затримки росту бактеріальних штамів (мм)			
	<i>E. coli</i> ATCC 25922	<i>E. coli</i> клінічний ізолят	<i>Ps. aeruginosa</i> PA01	<i>Ps. aeruginosa</i> клінічний ізолят
1 	НА	НА	НА	НА
2 	НА	18	15	26
3 	16	17	16	15
Оксацилін	НА	НА	НА	НА
Цефокситин	НА	НА	НА	НА
Цефтазидим	НА	НА	18	НА

*НА – сполука неактивна (діаметри зон затримки бактеріального росту < 15 мм)

Дані таблиці свідчать, що досліджені похідні 7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1*H*-піролізину **2** ((7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1*H*-піролізин-2-ол)) та **3** ((5-(трифлуороацетил)-7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1*H*-піролізин)) виявили антибактеріальну активність проти антибіотико-резистентних штамів-ізолятів *E. coli* та *Ps. aeruginosa* – діаметри зон затримки росту зафіксовані у діапазоні від 15 до 26 мм. Слід зазначити, що активність цих сполук проти стандартних штамів *E. coli* ATCC 25922 та *Ps. aeruginosa* PA01 за діаметрами зон затримки росту становила до 16 мм.

Результати вивчення гострої токсичності 7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1*H*-піролізин-2-олу (**2**) та 5-(трифлуороацетил)-7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1*H*-піролізину (**3**) як найбільш перспективних антибактеріальних агентів продемонстрували, що сполука **2** є малотоксичною речовиною ($LC_{50} = 33,39 \pm 4,57$ мг/л), тоді як сполука **3** виявилася помірно токсичною за показником $LC_{50} = 4,89 \pm 1,33$ мг/л відповідно до класифікації гострої токсичності, розробленої Passino D. R. i Smith S. B.

Таким чином, досліджені похідні 7-(трифлуорометил)-2,3-дигідро-1*H*-піролізину проявили себе як ефективні антибактеріальні засоби проти грамнегативних антибіотико-резистентних бактеріальних мікропатогенів *E. coli* та *Ps. aeruginosa* з низьким ступенем токсичності.

Список використаних джерел:

1. Antimicrobial Resistance Collaborators. (2022) Global burden of bacterial antimicrobial resistance in 2019: a systematic analysis. *Lancet*, 399(10325), 629-655. doi: 10.1016/S0140-6736(21)02724-0.
2. World Health Organization. (2019) New report calls for urgent action to avert antimicrobial resistance crisis. <https://www.who.int/news/item/29-04-2019-new-report-calls-for-urgent-action-to-avert-antimicrobial-resistance-crisis>.
3. Tavares T.D., Antunes J.C., Padrão J., Ribeiro A.I., Zille A., Amorim M.T.P., Ferreira F., Felgueiras H.P. (2020) Activity of Specialized Biomolecules against Gram-Positive and Gram-Negative Bacteria. *Antibiotics (Basel)*, 9(6), 314. doi: 10.3390/antibiotics9060314.
4. Epand R.M., Walker C., Epand R.F., Magarvey N.A. (2016) Molecular mechanisms of membrane targeting antibiotics. *Biochim. Biophys. Acta*, 1858. 980-987. doi: 10.1016/j.bbamem.2015.10.018.
5. Varshney H., Ahmad A., Rauf A., Husain F.M., Ahmad I. (2017) Synthesis and antimicrobial evaluation of fatty chain substituted 2,5-dimethyl pyrrole and 1,3-benzoxazin-4-one derivatives. *Journal of Saudi Chemical Society*, 21, S394-S402, <https://doi.org/10.1016/j.jscs.2014.04.008>.
6. Idhayadhulla A., Kumar R.S., Nasser A.J.A., Manilal A. (2012) Synthesis and antimicrobial activity of some new pyrrole derivative. *Bull. Chem. Soc. Ethiop.*, 26, 429-435.
7. Bauer A.W., Kirby W.M., Sherris J.C. et al. (1966) Antibiotic susceptibility testing by a standardized single disk method. *Am. J. Clin. Pathol.*, 45, 493-496. https://doi.org/10.1093/ajcp/45.4_ts.493.
8. OECD Guidelines for the testing of chemicals, Section 2: Effects on Biotic Systems. Test No. 202: *Daphnia* sp. Acute Immobilisation Test. 2004. <https://doi.org/10.1787/20745761>.
9. Passino D.R., Smith S.B. (1987) Acute bioassays and hazard evaluation of representative contaminants detected in Great Lakes fish. *Environ Toxicol Chem.*, 6, 901-907. <https://doi.org/10.1002/etc.5620061111>.

СЕКЦІЯ ІХ. ХАРЧОВЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

РАЦІОНАЛЬНІ РЕЖИМИ ПРИГОТУВАННЯ АКВАФАБИ ТА БОБОВИХ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В ЗАКУСКАХ ЕМУЛЬСІЙНОГО ТИПУ

Іванків Ірина Богданівна

магістрант факультету переробних і харчових виробництв
Державний біотехнологічний університет, Україна

Радченко Анна Едуардівна

ORCID ID: 0000-0002-7101-6208

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри
харчових технологій в ресторанній індустрії
Державний біотехнологічний університет, Україна

Гринченко Ольга Олексіївна

ORCID ID: 0000-0002-9867-5502

Д-р. техн. наук, професор, завідувач кафедри
харчових технологій в ресторанній індустрії
Державний біотехнологічний університет, Україна

Більшість закладів, зважаючи на модні тенденції переходу на здорове харчування, вводять в меню інноваційні та збалансовані за складом страви. Так як, споживачі все більше звертають увагу на якість та поживну цінність їжі, розробка продукції з високою біологічною цінністю та стабільною структурою є актуальною.

Закуски емульсійного типу користаються популярністю споживачів у зв'язку зі своєю зручністю, можливістю довготривалого зберігання та широким спектром смаків та текстур. Боби мають великий потенціал для використання в приготуванні овочевих закусок емульсійного типу. Вони є відмінним джерелом білка рослинного походження, який містить усі необхідні амінокислоти, що робить його повноцінним джерелом білка, вуглеводів, вітамінів (зокрема, В-групи) та мінералів (заліза, магнію, фосфору та калію) [1]. Після варіння бобових також можна використовувати рідину в якій вони були зварені (аквафабу). У складі аквафаби міститься білок, який здатний емульгувати і стабілізувати жирні компоненти. Завдяки цьому аквафаба може замінювати традиційні стабілізатори та емульгатори [2]. Для розробки технології закусок емульсійного типу необхідно визначити параметри технологічного процесу їх виробництва. Першим етапом є замочування та теплова обробка бобових. Визначення параметрів ТО, тривалість та гідромодуль, є актуальною задачею [3]. Варіння бобів зі зменшенням гідромодуля та визначений час може бути ефективним способом отримання аквафаби з високою концентрацією сухих речовин та в'язкістю. Однак, тривале варіння може впливати на якість та поживну цінність бобів, що несе зайві витрати, оскільки вимагає більше часу та енергії.

Тривалість теплової обробки бобових визначали експериментальним методом,

залежно від типу бобів, гідромодулю, температури та інших факторів. Використано метод органолептичної оцінки консистенції продуктів, включаючи оцінювання твердості бобів під час теплової обробки. Методика регламентується ДСТУ ISO 6658:2006 "Крупи, бобові. Оцінювання консистенції. Чуттєвий аналіз".

Для дослідження обрано нут, горох колотий та червону сочевицю. Твердість бобових вимірювали за допомогою бальної системи за шкалою від 1 до 5, де 1 - дуже слабкий зразок, а 5 - дуже міцний зразок. Визначено раціональну тривалість теплової обробки та співвідношення води до бобових, результати наведені на (рис. 1).

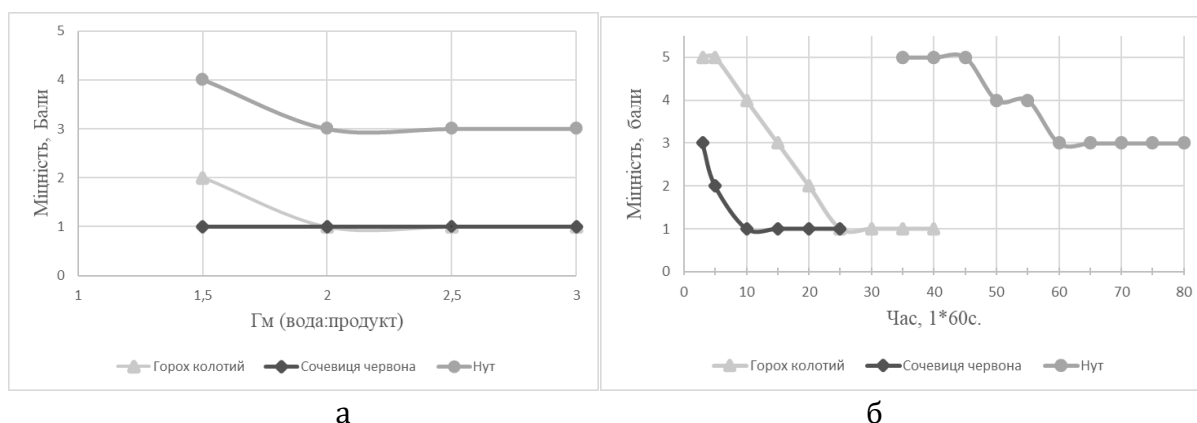

Рис. 1. Діаграма залежності міцності бобових від ГМ (а) та часу варіння (б)

Згідно результатів досліджень під час застосування гідромодулю 1:1,5 кількість аквафаби була недостатньою для подальшого використання в приготуванні закуски, міцність нуту становила 4 бали, гороху колотого 2, а сочевиці червоної 1. За гідромодуля 1:2 та 1:2,5 боби досягають мінімальної твердості, яка становить 3 бали для нуту та 1 - для гороху та сочевиці. Використання гідромодуля більшого ніж 1:3 може призвести до зменшення сухих речовин, що може впливати на процес емульгування, при цьому міцність бобів не змінюється. Під час теплової обробки, мінімального ступеня твердості, що становить 1 бал, досягли сочевиця за 10·60с та горох - 25·60с. Мінімального ступеня твердості, який для нуту складає 3 бали боби досягають за 70·60с. Подальше збільшення тривалості теплової обробки бобів на твердість не впливає.

Висновки. Раціональний гідромодуль та тривалість теплової обробки для приготування закуски емульсійного типу рекомендовано ті, які дозволяють отримати найбільш задовільну консистенцію та текстуру бобів: нут з гідромодулем від 1:2 до 1:3 – час варіння -70..80·60с, горох з гідромодулем від 1:2 до 1:3 – 25·60с, сочевиця від 1:1,5 до 1:2,5 – 10·60с.

Список використаних джерел:

- Кулик, О. І., & Положишнікова, Л. О. (2020). Удосконалення технології соусів з використанням бобової сировини (с. 87-92). Полтавський університет економіки і торгівлі.
- Антоненко, А.В., Бровенко, Т.В., Василенко, О.В., Земліна, Ю.В., Толок, Г.А., & Грищенко, І.М. (2021). Використання нетрадиційної сировини у технології холодних закусок. Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки, №2, 239-244.
- Meurer, M. C., de Souza, D., Damasceno, L., & Marczak, F. (2020). Effects of ultrasound on technological properties of chickpea cooking water (aquafaba). Journal of Food Engineering, 16(№), 3, 56-59.

СЕКЦІЯ Х. ГІРНИЦТВО ТА НАФТОГАЗОВА ІНЖЕНЕРІЯ

УЛОВЛЮВАННЯ ВУГЛЕЦЮ, ВАЖЛИВІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Дрінь Наталія Ярославівна

ORCID ID: 0000-0002-2386-6996

канд. техн. наук, доцент кафедри транспорту та зберігання енергоносіїв
Івано Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

Пиріг Тарас Юрійович

ORCID ID: 0000-0002-5421-0260

канд. техн. наук, доцент кафедри газонафтопроводів та газонафтосховищ
Івано Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

Маркевич Микола Володимирович

Студент 4 курсу кафедри транспорту та зберігання енергоносіїв
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

Погіршення ситуації зі зміною світового клімату є очевидним та потребує прийняття мір. Глобальною метою усіх держав на найблищі роки є декарбонізація та в подальшому досягнення, так званого чистого нуля.

Паризька кліматична угода — міжнародна ініціатива протидії глобальному потеплінню, однією з головних причин якого вважається зростання викидів парникових газів в атмосферу. Підписавши та ратифікувавши цю угоду, Україна забов'язалась дотримуватись умов скорочення викидів та спільно з іншими країнами досягти спільної мети.

На додаток до Паризької угоди, у 2019 році ЄС затвердив масштабну програму The European Green Deal, яка повинна зробити Європу кліматично нейтральною до 2050 року з проміжними цілями у 2030 та 2040-х роках.

Досягнення цілей чистого нуля буде практично неможливим без CCUS Технології захоплення, використання та зберігання вуглецю.

Аналіз МЕА постійно показує, що для досягнення значного скорочення викидів, як практично, так і економічно, необхідний широкий портфель технологій. Енергоефективність і відновлювані джерела енергії є центральними стовпами, але інші технології та стратегії також відіграють важливу роль.

У своєму нещодавно опублікованому звіті МЕА визначило чотири важливі шляхи, за допомогою яких CCUS може сприяти успішному переходу на чисту енергію:

CCUS можна модернізувати на енергетичних і промислових підприємствах, які в іншому випадку все ще можуть викидати 8 мільярдів тонн CO₂ у 2050 році – приблизно чверть сьогоденних річних викидів в енергетичному секторі.

CCUS може боротися з викидами в секторах з обмеженими іншими можливостями, такими як виробництво цементу, сталі та хімікатів, а також у виробництві синтетичного палива для транспорту на великі відстані.

CCUS дозволяє виробляти водень з низьким вмістом вуглецю з викопного палива, що є найменш витратним варіантом у кількох регіонах світу.

CCUS може видаляти CO₂ з атмосфери, поєднуючи його з біоенергією або прямим захопленням повітря, щоб збалансувати викиди, яких неможливо уникнути або технічно важко уникнути. Обмеження доступності CCUS значно збільшить вартість і складність енергетичного переходу через посилення залежності від технологій, які зараз є дорожчими та знаходяться на більш ранніх стадіях розробки. Одним із таких прикладів є електрифікація дуже високотемпературних теплових печей, які використовуються для виробництва цементу та виробництва сталі.

Список використаних джерел:

1. Шевченко В. В., Клепко В. В. Термостабільні протон-провідні мембрани для паливних елементів // В: Фундаментальні проблеми водневої енергетики. – Київ: Видавництво «КІМ», 2010. – С. 361– 384.
2. Основи загальної хімії./ За ред. В.С.Телегуса.- Підручник.- Львів: Світ. 2000.- 424 с.
3. М. Астрелін, А. К. Запольський, В. І. Супрунчук, Г. М. Прокоф'єва. Теорія процесів виробництв неорганічних речовин.- Київ: Вища школа, 1992.- 399 с.

СЕКЦІЯ XI. АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

РОЛЬ РОБОТОТЕХНІКИ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ В ПРОМИСЛОВИХ ПРОЦЕСАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кашпуренко Богдан Олександрович
магістрант факультету комп'ютерно-інтегрованих
технологій, мехатроніки і робототехніки
Державний університет «Житомирська політехніка», Україна

Науковий керівник: Ткачук Андрій Геннадійович
ORCID ID: 0000-0003-2466-6299
канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедри робототехніки,
електроенергетики та автоматизації ім. проф. Б.Б. Самотокіна
Державний університет «Житомирська політехніка», Україна

У сучасному світі, де розвиток не стоїть на місці та з кожним днем з'являються новітні технології, інновації й розробки, посилюється роль робототехніки й автоматизації в промислових процесах. Зважаючи на повномасштабне вторгнення агресора на територію України, виникла життєво важлива потреба в пошуку нових стратегій і технологій з метою посилення безпеки та можливості виживання. Використання робототехніки та автоматизації може створити потужний потенціал та вплив на результати воєнних дій.

Робототехніка передбачає проектування, виробництво та використання роботів для автоматизації процесів у різних галузях. Автоматизація ж передбачає використання комп'ютерних систем і технологій для моніторингу та управління процесами без прямої участі людини.

Робототехніка та автоматизація уже віднайшла своє застосування в умовах війни, чим і зумовлюється її роль та підтверджується актуальність дослідження. Найбільш відомим та поширеним прикладом нині є використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА), що дозволяють проводити нагляд, розвідку й атаки на ворожі цілі без необхідності безпосередньої присутності пілота в повітрі. БПЛА можуть бути оснащені різними сенсорами, включаючи відеокамери, теплові зображення та радіоелектронну розвідку, що дозволяє збирати розширену інформацію про положення ворожих сил і територій. Вони можуть також використовуватись для виконання точних ударів по ворожих цілях, що знижує ризик для життя військових.

Можливість підтримки безперервного зв'язку в умовах війни є життєво важливим фактором. Автоматизовані системи зв'язку, зокрема супутниковий зв'язок, криптографічне шифрування й мережеві протоколи, забезпечують безперебійну передачу інформації між військовими підрозділами, що дозволяє ефективно координувати дії та швидко й точно приймати рішення.

Автоматизація виробничих процесів в сучасному становищі може забезпечити

підвищення ефективності та швидкості виробництва військової техніки, створення високоякісних кінцевих продуктів. Використання роботів у виробничому процесі дозволяє знизити ризик для працівників та забезпечити більш точні та повторювані результати. Роботи можуть виконувати рутинні та небезпечні операції, що звільняє людей від монотонної та потенційно небезпечної роботи. Таким чином, роботи та автоматизовані системи можуть використовуватися не лише безпосередньо на полі бою, а й знайти широке застосування у військовій промисловості.

Окрім того, війна тягне за собою велику кількість поранень, що викликає критичну потребу у наданні швидкої та якісної медичної допомоги. Медична робототехніка, така як автоматизовані хірургічні системи, телемедицина та мобільні медичні роботи, забезпечує ефективне та точне надання медичних послуг на полі бою. Вона дозволяє виконувати складні операції, моніторити стан поранених та надавати дистанційну консультацію медичним фахівцям.

Отже, використання робототехніки та автоматизації в умовах війни має ряд переваг, до яких можна віднести наступні:

- зниження ризику для життя та здоров'я людей;
- підвищена швидкість, ефективність та точність виконання завдань за рахунок виключення емоційного та людського факторів;
- підвищена витривалість та мобільність під час проведення військових операцій;
- висока стійкість до небезпек, що є обмеженими чи небезпечними для людей (використання в радіаційних, хімічних або біологічних зонах).

Разом з тим, існують виклики, пов'язані з використанням робототехніки та автоматизації:

- комплексність впровадження;
- необхідність значних фінансових інвестицій;
- потреба у високому розвитку технічної сфери;
- необхідність залучення висококваліфікованих кадрів;
- вразливість до кібератак.

Отже, впровадження робототехніки та автоматизації створює проблеми, пов'язані зі складністю реалізації та кібербезпекою. Тому успішне використання робототехніки та автоматизації у війні потребує розробки надійної системи захисту, кібербезпеки та достатніх ресурсів для їх впровадження.

Незважаючи на труднощі, робототехніка та автоматизація мають великий потенціал для трансформації промислових процесів у воєнний час, оскільки їх використання сприяє прискоренню розвитку військових технологій, збільшенню можливостей збройних сил. Це, у свою чергу, дозволяє забезпечити значні переваги для успішного виконання військових завдань, знизити ризики для життя та здоров'я військових та підвищити ефективність, точність та швидкість виконання військових завдань.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що використання робототехніки та автоматизації дозволить посилити позиції українських військових, що в майбутньому дасть змогу зменшити інтенсивність бойових дій зі сторони окупантів. Разом з тим, це висуватиме високі вимоги до розробки заходів контролю та безпеки, з метою збалансування зростаючої потужності роботизованих систем у військових операціях.

СЕКЦІЯ XII. ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДМИВАННЯ ДРУКОВАНИХ ПЛАТ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЗАСТОСОВУВАНИХ ФЛЮСІВ

Часник Дмитро Васильович

провідний науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна*

Для забезпечення найкращої працездатності та зменшення відмов друкованих вузлів, а також для якісного подальшого нанесення вологозахисних покриттів необхідно проводити очищення поверхонь друкованих вузлів від усіх типів забруднень. Під відмиванням друкованих плат після пайки мають на увазі видалення залишків флюсу з поверхні друкованих вузлів і електронних компонентів. Тип флюсу в складі паяльної пасти визначає її активність, необхідність відмивання і способи відмивання. Кожна група флюсів охоплює кілька рівнів активності з межами, що визначаються відповідними тестами.

Виділяють три категорії флюсів за методом видалення їхніх залишків.

1. Каніфольні флюси. Виготовляються на основі очищеної натуральної смоли, що добувається з деревини сосни (55-65%). У середині групи за ступенем активності флюси діляться на:

- а) неактивовані (Rosin, R);
- б) середньоактивовані (Rosin mildly activated, RMA);
- в) активовані слабокорозійні (Rosin activated, RA).

Каніфольні флюси групи R мають найнижчу активність серед перерахованих вище. Містять каніфоль і розчинник. Ці флюси підходять тільки для чистих поверхонь, що легко піддаються пайці. Залишок флюсу групи R твердий, некорозійний, неструмопровідний і може не видалятися з більшості виробів. Залишок видаляють за допомогою відповідного розчинника.

Найбільшого поширення набули флюси середньої активності (RMA), що складаються з каніфолі, розчинника і невеликої кількості активатора. Багато флюсів RMA мають досить низьку активність і найкраще підходять для поверхонь, які легко паяються. Мають достатню очищувальну здатність, забезпечують хороше змочування і розтікання припою. Такі флюси стали попередниками матеріалів, які не потребують відмивання. Проте вони можуть бути корозійними, тому рекомендується проводити відмивання виробів після пайки (розчинниками або водними мильними розчинами). Залишок флюсів RMA прозорий і м'який. Якщо залишок флюсу RMA необхідно змити, то відмивання проводиться відповідним розчинником.

RA-флюси використовуються досить рідко внаслідок своєї високої активності, переважно для пайки поверхонь, що зазнали сильного окислення. Складаються з каніфолі, розчинника й агресивних активаторів. Залишки флюсу RA вважаються корозійними і мають бути очищені негайно після оплавлення органічними розчинниками на основі спирту.

2. Водозмивні флюси (Water soluble, WS), виготовлені на основі органічних кислот (organic acid, OA), гелеутворювальної добавки і розчинника. Флюс WS виробляється з широким діапазоном рівнів активності – від нейтрального до надзвичайно високого, що дає змогу застосовувати його для паяння навіть найважчих для паяння поверхонь, таких як нержавіюча сталь. З огляду на те що флюси WS мають різну активність, необхідно враховувати дані специфікації щодо корозії та струмопровідності. Забезпечують хороші результати паяння завдяки своїй високій активності, проте вимагають обов'язкового відмивання гарячою деіонізованою водою (55-65 °C).

3. Безвідмивні флюси, які не потребують відмивання (No-clean, NC), що виготовляються на основі натуральних і синтетичних смол. Мають у складі менше смол, ніж RMA-флюси (35-45%). Як правило, флюси NC мають низьку або середню активність і призначені для поверхонь, що легко паяються. Відсоток твердих залишків NC-флюсів зведений до мінімуму і становить менше 2%. Відмивання під час використання таких флюсів необов'язкове, тобто передбачається, що залишок можна не змивати в більшості випадків. Якщо відмивання все ж таки необхідне, то проводиться із застосуванням тих самих матеріалів, що і для RMA-флюсів. Деякі (але не всі) флюси NC відмиваються складніше, ніж флюси RMA. На пакуванні або в інструкції до флюсів написано, що флюс виробництва якоїсь компанії дуже високоякісний і зовсім не потребує відмивання після пайки, оскільки не має корозійної активності і не електропровідний. Але, нажаль, це оптимістичне перебільшення. Зазвичай під час використання того чи іншого виду флюсу після пайки з'являються такі величезні витоки, що електроніка просто відмовляється працювати. Іноді виробники флюсу або паяльної пасту чесно пишуть, що їхній продукт потрібно змити з друкованої плати не пізніше кількох годин після нанесення. Якщо цього не зробити, то згодом навіть нормально промита друкована плата може отримати такі непереборні струми витоку, які вкрай негативно позначаються на роботі електронного пристрою. Зрозуміло, що після нанесення будь-якого флюсу потрібно якомога швидше виконати пайку і ретельне промивання, щоб не експериментувати з якістю продукції, що випускається.

У більшості випадків хочеться швидко промити друковану плату після ручного монтажу, не вдаючись до допомоги струменевих промивних машин або ультразвукових ванн. Як правило, цілком можна обійтися підручними засобами, не знижуючи якість промивання друкованої плати. Для промивання плат після монтажу з паяльною пастою на основі вазелінового масла можна застосовувати бензин "Галоша" (НЕФРАС С2-80/120). Бензин фактично розчиняє вазелінове масло. Зрозуміло, слід враховувати, що якщо кількість використовуюваного бензину під час такого промивання невелика, то на поверхні плати утвориться помітна жирна плівка, яка має деяку електропровідність із рівнем витоку, вищим за припустимий для багатьох пристроїв, а це навіть може призвести до виходу таких приладів з ладу. Щоб уникнути зазначених проблем, слід робити промивання два або три рази, щоразу замінюючи бензин. Під час першого промивання друкованої плати слід дати їй полежати в бензині від 10 до 50 хв для кращого розчинення флюсу у важкодоступних місцях, періодично необхідно погойдувати ванночку, щоб бензин омивав друковану плату. Для компонентів SMD час збільшується до 50 хв залежно від того, наскільки складно буде проникати бензин під напаяні деталі. Для друкованих плат, що містять тільки вивідні деталі, достатньо 10 хв для першого промивання. Два промивання, що залишилися, можуть тривати від 1 до 10 хв (знову ж таки залежно від типу встановлених деталей) з інтенсивним обмиванням плати за допомогою

погойдування ванночки.

Для промивання друкованих плат після монтажу з флюсом із чистої каніфолі потрібно застосовувати 98%-вий ізопропіловий спирт (ізопропанол). Отримати помітно кращий результат промивання друкованих плат можна, використовуючи універсальну спирто-бензинову суміш (СБС), яку також слід застосовувати після пайки комбінованими пастами, що містять одночасно жир і каніфоль. СБС готують у пропорції 50% спирту і 50% бензину. Це основний універсальний розчин для промивання друкованих плат після будь-яких флюсів. Однак не слід такий спосіб промивання і розчин вважати оптимальним вибором взагалі, оскільки такі варіанти гарні лише своєю простотою, але на цьому їхні переваги можна вважати вичерпаними. Під час проведення знежирення у ваннах зануренням необхідно враховувати, що розчинювальна здатність подібного виду розчину помітно знижується за умови вмісту в знежирювальному складі понад 0,7% масел. Після завершення промивання друкованих плат треба виконати їх ополіскування в дистильованій воді.

Звичайно, описаними методами повною мірою відмити з контактних майданчиків вазеліновий або каніфольний флюс під такими SMD-компонентами, як корпуси BGA, QFN і подібні, практично неможливо. Для цих цілей слід використовувати ультразвукову ванну і відповідні розчини. Відмивання в ультразвуці забезпечує більш швидке розчинення поверхневих забруднень порівняно з іншими методами агітаційних впливів.

Стадія ополіскування важлива нарівні зі стадією відмивання, повне і якісне видалення залишків розчинених флюсів і промивної рідини може бути забезпечено тільки за умови використання чистих матеріалів у поєднанні з їх правильною експлуатацією. Ополіскування залежно від типу промивної рідини може проводитися із застосуванням різних середовищ, наприклад води, та різних видів обладнання для струменевого миття.

Основна перевага струменевого відмивання перед ультразвуковим у тому, що застосовуючи струменеве відмивання можна відмивати елементи, чутливі до ультразвуку (такі як танталові конденсатори, кварцові резонатори). Друкований вузол поміщається в порожню камеру, потім на нього впливають струмені мийного розчину, що нагнітається помпою через форсунки. Для струменевого відмивання використовуються рідини на водній основі. Як вдалий приклад можна навести рідину VIGON A201 [1]. Це універсальний засіб для плат з дрібними компонентами, компонентами Flip Chip та модулями CMOS для видалення залишків флюсів і паяльних паст у важкодоступних місцях, підходить для очищення модулів після застосування безсвинцевих паяльних паст.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт компанії з виробництва засобів прецизійного очищення електронних виробів ZESTRON. URL: <https://www.zestron.com/en/precision-cleaning/product-finder/vigon-a-201-p124.html>.

СЕКЦІЯ XIII. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЕНЕРГЕТИЧНЕ МАШИНОБУДУВАННЯ

ТЕРМОЕЛЕКТРИЧНІ ПЕРЕТВОРЮВАЧІ: ПРИНЦИП РОБОТИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПЕЛЬТЬЄ

Червоток Олександр Богданович

здобувач вищої освіти факультету інженерії та енергетики
Поліський національний університет, Україна

Слободенюк Роман Володимирович

здобувач вищої освіти факультету інженерії та енергетики
Поліський національний університет, Україна

Грибан Роман Вячеславович

здобувач вищої освіти факультету інженерії та енергетики
Поліський національний університет, Україна

Мета: Розглянути принцип роботи термоелектричних перетворювачів, розглянути застосування елементів Пельтьє як варіант термоелектричного перетворювача, описати переваги та недоліки, а також природні обмеження.

Принцип роботи. Термоелектричні перетворювачі (Рис.1) є пристроями, які перетворюють теплову енергію в електричну енергію і навпаки. Основою для їх роботи є термоелектричний ефект, який полягає у генерації електричної потужності внаслідок температурної різниці між двома матеріалами, з'єднаними в електричному ланцюзі.

Природні обмеження. Одним з природних обмежень є низький ККД елементів Пельтьє, що зменшує ефективність перетворення енергії. Крім того, температура елемента обмежує його застосування, оскільки висока температура може пошкодити елемент. Також існує обмеження на максимальну температуру, до якої може нагрітися гарячий кінець елемента.

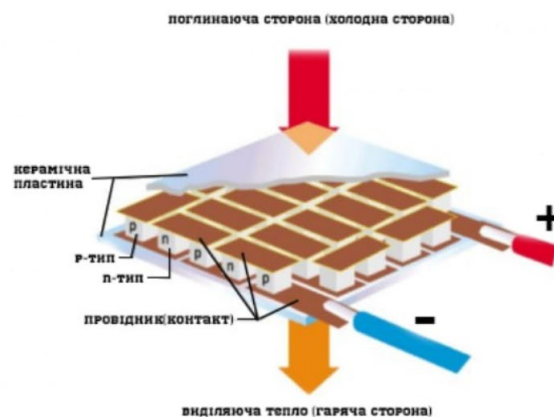

Рис. 1

Принцип роботи елементів Пельтьє полягає в тому, що при проходженні струму через спеціальний напівпровідник, який нагрівається на одному кінці і охолоджується на іншому, відбувається перенесення тепла від холодного кінця до гарячого кінця за рахунок зміни концентрації електронів у напівпровіднику. Якщо різниця температур створиться внаслідок зовнішніх сил, то з'явиться напруга на виходах елемента яку можна використовувати.

Переваги та недоліки. Основною перевагою елементів Пельтьє є їх висока надійність та довговічність. Вони також не мають рухомих деталей, що дозволяє їм працювати безшумно та без зношування. Крім того, елементи Пельтьє досить компактні та легкі, що робить їх ідеальним вибором для портативних пристроїв.

Однак, вони мають низький коефіцієнт корисної дії (ККД), що означає, що частина енергії, яка потрапляє в елемент, не перетворюється в електричну енергію. Крім того, елементи Пельтьє не дуже ефективні при перетворенні великих кількостей теплової енергії, через потребу в охолодженні.

У підсумку, елементи Пельтьє є важливим компонентом термоелектричних перетворювачів, які забезпечують перетворення теплової енергії в електричну енергію та навпаки. Вони мають свої переваги та недоліки, тому їх використання потребує врахування ряду факторів, таких як ефективність, розмір, вага, вартість, температурні обмеження та інші.

Перспективи. Не зважаючи на свої недоліки, елементи Пельтьє мають потенціал для застосування в різних галузях, включаючи автомобільну промисловість, електроніку та аерокосмічну промисловість. Застосування елементів Пельтьє у різних галузях може допомогти зменшити використання традиційних джерел енергії та зменшити вплив на довкілля.

Загалом, елементи Пельтьє - це важливий елемент технологій термоелектричних перетворювачів, який має потенціал для використання в різних галузях, включаючи автомобільну промисловість, електроніку та аерокосмічну промисловість. Хоч вони і мають свої недоліки, але вони все ще залишаються важливим компонентом при створенні енергоефективних та екологічно чистих технологій.

Список використаних джерел:

1. DiSalvo, Francis (July 1999). "Thermoelectric Cooling and Power Generation". *Science*. 285 (5428): 703–6. doi:10.1126/science.285.5428.703. PMID 10426986.
2. Poudel, Bed (May 2008). "High-Thermoelectric Performance of Nanostructured Bismuth Antimony Telluride Bulk Alloys". *Science*. 320 (5876): 634–8. Bibcode:2008Sci...320..634P. doi:10.1126/science.1156446. PMID 18356488. S2CID 206512197.
3. "PCB Heaven – Peltier Elements Explained". PCB Heaven. PCB Heaven. Retrieved 1 May 2013.

ТЕС: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ РОБОТИ, ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ, ПРИРОДНІ ОБМЕЖЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЧНІ НЕБЕЗПЕКИ

Дячук Артем Сергійович

здобувач вищої освіти факультету інженерії та енергетики
Поліський національний університет, Україна

Конончук Олександр Павлович

здобувач вищої освіти факультету інженерії та енергетики
Поліський національний університет, Україна

Хаб'юк Владислав Юрійович

здобувач вищої освіти факультету інженерії та енергетики
Поліський національний університет, Україна

Вступ

На сьогодні ТЕС є другим у списку за способом виробництва електроенергії в Україні та мала до війни понад 29% від всієї виробленої енергії в країні після лідера АЕС понад 55%. Саме тому варто: досліджувати та удосконалювати даний вид вироблення електроенергії, адже цей вид можна зустріти в багатьох містах України. На цей час вчені по всьому світу шукають методи удосконалення, модернізації та заміни ТЕС на більш екологічні способи генерування електроенергії. На жаль наша країна не переймає досвід американських та європейських колег з дійсно сучасної модернізації теплових електростанцій. Наші колеги вже давно показали як вони роблять ТЕС: більш екологічною, економнішою, і т.п. В цій роботі ми розглянемо всі актуальні питання та проблеми даного виду електростанцій які варто знати чи не кожному мешканцю країни яка використовує даний вид вироблення електроенергії.

Мета роботи: Дослідження роботи теплових електростанцій. Принципи роботи ТЕС. Особливості застосування. Недоліки та переваги даного виду електростанцій

Принципи роботи ТЕС

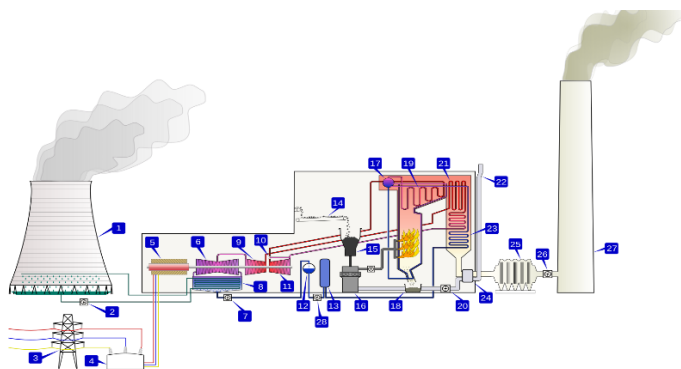

Рис. 1. Типова схема теплової електричної станції на вугіллі

1. Охолоджувач пари; 2. водний помпа; 3. Високовольтна лінія; 4. Підвищувальний трансформатор; 5. електричний генератор трьох фазний; 6. турбіна низького тиску; 7. водяний помпа; 8. збірник конденсату; 9. турбіна середнього тиску; 10. клапан контролю пари; 11. турбіна пари високого тиску; 12. водяний дозатор; 13. водяний нагрівач; 14. конвеєр для вугілля; 15. бункер для вугілля; 16. вугільний пульверизатор; 17. паровий котел; 18. бункер для золи; 19. головний контур теплообмінника; 20. помпа гарячого повітря; 21. вторинний контур теплообмінника; 22. вхідна труба для повітря; 23. первинний контур теплообмінника; 24. повітряний теплообмінник; 25. фільтрувальна установка; 26. витяжний вентилятор; 27. димова труба.

Опис принципу роботи:

Теплоелектростанція (ТЕС), електростанція, в якій основна енергія знаходиться в хімічній формі та виділяється при спалюванні вугілля, рідкого палива або газу; парова електростанція (з паровою турбіною) в топці парового котла, де хімічна енергія частини палива перетворюється на газ. Теплота є продуктом згоряння; ця теплота передається теплоносії, пара з котла потрапляє в парову турбіну, де тепло перетворюється в кінетичну енергію для обертання турбогенератора; пара, що виходить з турбіни, конденсується і забезпечує охолоджену воду. (наприклад, з річкової води) для забезпечення тепла.

Особливості застосування:*Переваги:*

1. Може використовуватися не тільки для електропостачання, але і для опалення житлових будинків, громадських будівель і промислових підприємств.
2. Завдяки одночасному виробленню електроенергії та тепла теплоелектростанції є найбільш ефективними та економічними при тривалій експлуатації. У році є кілька місяців, які потребують максимальної теплової потужності системи опалення. Щоб забезпечити близько 60% споживання тепла, потрібно встановити лише 20% теплової потужності.
3. Поки теплоелектростанція виробляє електроенергію, також запущена система опалення. На теплових електростанціях передбачений режим, при якому одночасно виробляється тепло для задоволення пікових потреб в електроенергії.
4. Теплова енергетика має найбільший внесок, на неї припадає 80% загального виробництва електроенергії в моїй країні.
5. На відміну від багатьох інших варіантів генерації електроенергії даний вид не потребує якогось певного місця де потрібно будувати теплоелектростанцію як, наприклад ГЕС. Цим самим можна наблизити розташування електростанції до споживачів.
6. ТЕС робота із майже всіма видами палива на органіці.

Недоліки:

1. Під час створення, передачі та використання електроенергії проявляється електромагнітне забруднення яке негативно впливає на навколишнє середовище.
2. У вугіллі спостерігається досить велика кількість радіоактивних домішок. Від викидів ТЕС спостерігається радіоактивність в ґрунтах, що перевищує радіоактивність після викидів від АЕС.
3. Неймовірно великі за обсягом шкідливі викиди в атмосферу двооксиду вуглецю, двооксиду сірки, оксидів азоту та золи.
4. Після спалювання різного виду палив для ТЕС в повітрі спостерігається досить велика кількість CO₂, що призводить до парникового ефекту.
5. Після спалювання в повітря викидається досить велика кількість оксидів сірки та азоту. Після реакції із навколишнім середовищем на землю падають кислотні дощі.
6. Для теплової енергетики потрібно досить велика територія для видобутку та транспортування

Природні обмеження:

Кількість палива: Для даного виду електростанції потребується досить велика кількість палива такий як природний газ, нафта, вугілля для генерації енергії. Якщо обмежити кількість палива, ми отримаємо, що теплові електростанції втрачають свою ефективність.

Водні ресурси: Для охолодження використовується досить велика кількість

води, це призводить до того, що потрібно використовувати великі запаси природних джерел. Це досить негативно впливає на природні ресурси та на екосистему в цілому.

Емісії: Із-за величезних шкідливих викидів в повітря від ТЕС, ми спостерігаємо, що населення яке проживає поблизу теплових електростанцій ризикує мати серйозні проблеми зі здоров'ям.

Енергетична ефективність: Хоч ТЕС є досить ефективними та навіть бути над ефективними в порівнянні з іншими видами добування електроенергії, але можна досягнути великого прориву в цьому плані завдяки новітнім впровадженням в цій галузі. На жаль це є дуже затратною та дуже складною модернізацією для наших ТЕС.

Екологічні небезпеки:

Парникові гази: ТЕС щорічно викидає в атмосферу неймовірно велику кількість забруднень. Гази які потрапляють в навколишнє середовище призводять до змін клімату, зміни рівня моря та ще купу інших негативних наслідків для нашої планети та здоров'я її населення.

Забруднення повітря: Радіоактивні речовини, важкі метали та інші токсичні елементи які потрапляють в навколишнє середовище призводять до погіршення людського здоров'я та серйозних ускладнень.

Водні ресурси: Майже всі ТЕС використовують воду в якості охолодження обладнання. Надалі це призводить до погіршення стану екосистеми в цілому через те, що вода є невіддільна (частина/ознака) частиною нашого природного середовища.

Відходи: Під час роботи ТЕС генерується досить велика кількість відходів які містять попіл, шлам та купу іншого хімічного та токсичного сміття. Відходи даного типу можуть досить серйозно нашкодити навколишньому середовищу та здоров'ю населення.

Акустичне забруднення: Під час спалювання палива та охолодження електростанції генерується велика кількість шуму, що призводить до серйозних проблем зі здоров'ям.

Список використаних джерел:

1. Теплотехніка Б.Х. Драганов, А.А. Долінський, А.В. Міщенко, Є.М. Письменний; За ред. Б.Х. Драганова. – К.: ТОВ «Астра Пол», 2005.
2. Розвиток теплоенергетики та гідроенергетики [Електронний ресурс] / [С. Г. Плачкова, І. В. Плачков, Н. І. Дунаєвська та ін.] – Режим доступу до ресурсу: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-3/part-1/section-1/1-2>.

СЕКЦІЯ XIV. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕЛЕГРАМ ЧАТ-БОТУ ДЛЯ АБІТУРІЄНТІВ ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Єремеев Андрій Русланович

Студент 4 курсу, групи ПД-43

Державний університет телекомунікацій, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Трінтіна Наталія Альбертівна

кандидат технічних наук, доцент кафедри "Інженерії програмного забезпечення"

Державний університет телекомунікацій, м. Київ, Україна

Telegram чат-бот може бути дуже актуальним для абітурієнтів Державного Університету Телекомунікацій. Він може надавати корисну інформацію щодо процесу вступу, розкладу вступних випробувань, необхідних документів та дедлайнів. Крім того, чат-бот може відповідати на питання щодо спеціальностей, факультетів та можливостей навчання університету. Він також може надавати інформацію про події, оголошення та новини, що стосуються абітурієнтів. Завдяки телеграм чат-боту абітурієнти можуть швидко отримувати актуальну інформацію безпосередньо на своїх мобільних пристроях. Telegram-чат-бот для абітурієнтів Державного Університету Телекомунікацій (ДУТ) може бути дуже актуальним і корисним інструментом для студентів, які подають заявки на вступ до цього університету. Ось кілька причин, чому такий чат-бот може бути корисним:

Інформація про вступний процес: Чат-бот може надавати абітурієнтам актуальну інформацію про терміни подачі документів, необхідні документи, вимоги до вступників та інші важливі деталі про процес вступу.

Відповіді на запитання: Абітурієнти мають багато запитань про вступний процес, спеціальності, факультети, програми навчання тощо. Чат-бот може відповідати на запитання і надавати детальну інформацію без необхідності звертатися до живих консультантів.

Розклад вступних випробувань: Чат-бот може надавати розклад вступних випробувань та нагадування про них, щоб абітурієнти завжди були в курсі своїх обов'язків і не пропустили важливі дати.

Результати вступних випробувань: Після проведення вступних випробувань, чат-бот може повідомляти абітурієнтам про їхні результати та подальші кроки, які вони повинні зробити.

Інформація про житлове приміщення : Чат-бот може надавати інформацію про гуртожитки або рекомендувати місця для проживання неподалік університету. **Оновлення інформації:** Університет може використовувати чат-бот для надання оновленої інформації про події, університетські новини, зміни у програмах навчання тощо.

Висновки: Враховуючи все це, телеграм-чат-бот для абітурієнтів Державного

Університету Телекомунікацій може бути цінним допоміжним інструментом, який забезпечує швидкий доступ до актуальної інформації та допомагає абітурієнтам у процесі вступу до університету.

Список використаних джерел:

1. Gartner Inc. // [Електронний ресурс]. URL: <http://www.gartner.com/newsroom/id/3215217/> (дата звернення: 21.04.2023).
2. Інтернет 2017-2018 у світі: Статистика та тренди // [Електронний ресурс]: URL: <https://www.web-canare.ru/business/internet-2017-2018-v-mire-statistika-i-trendy/> (дата звернення: 21.04.2023).
3. Офіційна сторінка мобільного додатка «Абітурієнт ТПУ» // [Електронний ресурс]. URL: <https://www.mobile.tpu.ru/> (дата звернення: 21.04.2023).
4. Новина про запуск програми мобільного додатка «Хочу в ТДУ» // [Електронний ресурс]. URL: <http://www.tsu/news/tgu-zapustil-mobilnoe-prilozhenie-dlya-abituriento/> (дата звернення: 21.04.2023).
5. Моделювання UML. Загальні діаграми // [Електронний ресурс]: Моделювання UML. URL: http://book.uml3.ru/sec_1_5#p7 (дата звернення: 21.04.2023).

ОРГАНІЗАЦІЯ VPN МЕРЕЖІ ОФІСУ КОМПАНІЇ

Лук'янець Анастасія Олегівна

здобувач вищої освіти факультету автоматизації і інформаційних технологій
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

Науковий керівник: Делембовський Максим Михайлович

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри кібербезпеки та комп'ютерної інженерії
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

Метою даної роботи є аналіз існуючих засобів підвищення безпеки даних в корпоративних мережах та виявлення найбільш вразливих ланок в програмному та апаратному забезпеченні, що можуть нести загрозу безпеці даних в корпоративній мережі та її функціонуванню в нинішніх умовах роботи [1].

Завдяки всесвітній мережі Інтернет людство отримало можливість передавати інформацію в усі сфери життя суспільства і держави, використовуючи новітні інформаційні, телекомунікаційні та інформаційно-телекомунікаційні системи [2].

Сьогодні вже неможливо представити компанію без Інтернету, особливо без корпоративної мережі. Корпоративна мережа об'єднує підрозділи компанії, навіть географічно віддалені, і створює унікальний простір для швидкого обміну даними та безпечної взаємодії співробітників із корпоративними ресурсами. Однак передача корпоративних даних через загальнодоступну мережу часто становить загрозу безпеці мережі компанії.

Для вирішення цих проблем використовується технологія віртуальних приватних мереж. Ця технологія дозволяє перетворювати з'єднання в публічних пакетних мережах на захищені канали з гарантованою пропускну здатністю, забезпечуючи безпеку та широкий спектр послуг за доступною ціною для встановлених з'єднань, тому технологія VPN затребувана багатьма підприємствами та організаціями. Використання VPN пропонує багато переваг, зокрема [3]:

1. Дозволяє віддалений доступ. VPN створює приватну віддалену мережу з вибраних пристроїв, що ідеально підходить для віддалених співробітників;

2. Більш високий рівень безпеки;

3. Обхід блокування розташування. VPN приховує місцезнаходження користувача та дозволяє вибрати сервер у певному регіоні, користувач може переглядати контент з будь-якого місця, навіть якщо він стикався з блокуванням більшості цих сайтів;

4. Зняття обмежень швидкості. Якщо інтернет-провайдер починає обмежувати швидкість передачі даних після досягнення певного ліміту, VPN може маскувати деякі дії користувача для продовження інтернет-трафіку [1].

Аналізуючи можливості мережі VPN, можна прийти до висновку, що мережа VPN дозволяє організувати безпечний доступ до корпоративної мережі.

Основною перевагою VPN є те, що це повністю захищений і безпечний спосіб передачі даних за протоколами OpenVPN, L2TP/IPSec, PPTP. Контроль віддаленого доступу рекомендовано впроваджувати відповідно до вимог ДСТУ. Моделі VPN дотримуються важливих принципів кожної організації, таких як: сумісність, безпека, доступність, керованість.

Для організації мережі VPN в офісі компанії рнадобиться наступне обладнання та програмне забезпечення:

1. VPN-сервер.

2. Клієнтське програмне забезпечення для кожного користувача.

3. Налаштування мережевого обладнання.

4. Налаштування безпеки. Для цього можна використовувати шифрування даних, двофакторну аутентифікацію та інші методи безпеки [4].

Отже, шифрування VPN віддаленого доступу забезпечує зв'язок між зовнішнім користувачем і приватною мережею. VPN віддаленого доступу створює та керує зашифрованим з'єднанням між користувачем і мережею компанії, незалежно від фізичного розташування користувача. З точки зору віддаленої безпеки, мережі VPN зазвичай вважаються золотим стандартом завдяки своїм розширеним функціям шифрування. Користувачі отримують такий самий рівень безпечного доступу до всіх даних і додатків компанії, як і під час фізичного перебування в офісі.

Список використаних джерел:

1. Харьковский, В. С., & Цай, Б. (2018). Засоби підвищення безпеки даних в корпоративних мережах.
2. Рошін, А. О., Рошин, А. О., & Бубенцова, Л. В. (2017). Дослідження технології VPN з метою організації високопродуктивного та надійного транспортного середовища.
3. Жуковська, М. В., & Жуковская, М. В. (2021). Організація зв'язку між двома офісами (Master's thesis, Національний університет «Запорізька політехніка»).
4. Білоцерковець, С. А. (2020). Графічний інтерфейс налаштування розподіленої обчислювальної мережі компанії з використанням IPSEC VPN.

РОЗРОБЛЕННЯ БАЗИ ДАНИХ ЧАТ-БОТА ДЛЯ СЛУЖБИ ТАКСІ В TELEGRAM

Маслов Олег Віталійович

студент кафедри програмних засобів і технологій
Херсонський національний технічний університет, Україна

Ляшенко Олена Миколаївна

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри програмних засобів і технологій
Херсонський національний технічний університет, Україна

Для розроблення бази даних (БД) програмного продукту було обрано систему керування базами даних PgAdmin4. PgAdmin4 є безкоштовним та відкритим програмним забезпеченням, яке розповсюджується під ліцензією PostgreSQL, що дозволяє використання бібліотек та розширень PostgreSQL без розповсюдження додаткового програмного забезпечення під відкритою ліцензією.

БД містить п'ять таблиць: «Користувачі», «Історія поїздок», «Типи таксі», «Закази», «Водії».

Приклади таблиць «Історія поїздок» та «Закази» подано на рис. 1-2.

Програмні методи організації взаємодії консольного сервісу і бази даних було реалізовано за допомогою Entity Framework в середовищі C# .NET.

Entity Framework є об'єктно-реляційним маппером (ORM), який надає зручні засоби для роботи з БД за допомогою об'єктно-орієнтованого підходу.

Для реалізації взаємодії було виконано такі етапи:

1. Встановлення залежностей. Для цього було додано до проекту такі NuGet пакети:

– EntityFrameworkCore: основний пакет Entity Framework.

– EntityFrameworkCore.SqlServer: пакет, який надає підтримку для роботи з SQL Server.

Name	Data type	Length/Precision	Scale	Not NULL?	Primary key?	Default
Id	bigint			☒	☒	
UserId	bigint			☒	☐	
PickupAddress	text			☒	☐	
DestinationAddress	text			☒	☐	
OrderStatus	integer			☒	☐	
CreationDate	date			☒	☐	
PaymentAmount	integer			☒	☐	

Рис. 1. Приклад таблиці «Історія поїздок»

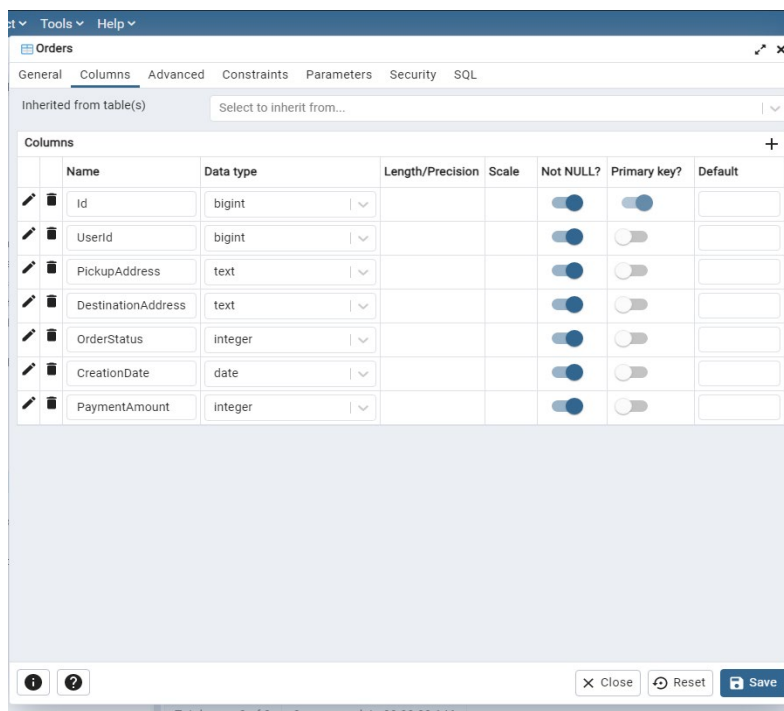

Рис. 2. Приклад таблиці «Закази»

2. Визначення моделі даних. На цьому етапі було створено класи, які відображають сутності БД. Наприклад, для таблиць «Користувачі» з полями «Ідентифікатор» і «Ім'я», створено клас «Користувач» з відповідними властивостями:

```
public class Користувач {
    public int Ідентифікатор { get; set; }
    public string Ім_я { get; set; }
}
```

3. Налаштування контексту БД. На цьому етапі було створено похідний клас від DbContext, який представлятиме контекст БД. У цьому класі встановлено з'єднання з БД та вказано набір сутностей:

```
public class МійКонтекст : DbContext {
    public DbSet<Користувач> Користувачі { get; set; }
    protected override void OnConfiguring(DbContextOptionsBuilder optionsBuilder) {
        optionsBuilder.UseSqlServer("рядок підключення до БД");
    }
}
```

4. Взаємодія з БД в консольному сервісі. Використовуючи контекст БД, можна виконувати різні операції з БД, такі як додавання, читання, оновлення та видалення даних.

5. Використання запитів LINQ. Entity Framework надає можливість використовувати мову запитів LINQ (Language Integrated Query) для взаємодії з даними. Це дозволяє зручно формулювати запити до БД з використанням об'єктів і методів. Наприклад, для отримання всіх користувачів з певним іменем, можна скористатись таким запитом:

```
var користувачі = контекст.Користувачі.Where(k => k.Ім_я == "Ім'я користувача").ToList();
```

6. Використання відношень між сутностями: Entity Framework дозволяє встановлювати відношення між сутностями, такі як один до одного, один до багатьох та багато до багатьох. Це можна зробити за допомогою властивостей навігації та атрибутів. Наприклад, якщо у проекті є дві сутності: «Користувач» і «Замовлення»,

існує відношення один до багатьох, де кожен користувач може мати кілька замовлень, можна визначити це відношення так:

```
public class Користувач{
    public int Ідентифікатор { get; set; }
    public string Ім_я { get; set; }
    public List<Замовлення> Замовлення { get; set; }}
public class Замовлення {
    public int Ідентифікатор { get; set; }
    public string Опис { get; set; }
    public int КористувачІдентифікатор { get; set; }
    public Користувач Користувач { get; set; } }
```

У цьому прикладі використано властивість «Замовлення» у класі «Користувач» для визначення відношення один до багатьох, а також властивість «Користувач» у класі «Замовлення» для визначення зворотного зв'язку.

Список використаних джерел:

1. Entity Framework Core. Документація Microsoft. URL: <https://docs.microsoft.com/uk-ua/ef/core/> (дата звернення 29.05.2023).
2. C# Yellow Book. URL: <https://www.csharpcourse.com/> (дата звернення 29.05.2023).
3. C# Programming Guide. Документація Microsoft. URL: <https://docs.microsoft.com/uk-ua/dotnet/csharp/programming-guide/>(дата звернення 29.05.2023).
4. Microsoft Developer Network (MSDN). URL: <https://msdn.microsoft.com/>(дата звернення 29.05.2023).
5. C# Online Documentation. URL: <https://www.learn-c.org/>(дата звернення 29.05.2023).

СЕКЦІЯ XV. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ЗНАЧЕННЯ ДОКУМЕНТООБІГУ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ

Карюк Анна Геннадіївна

здобувач вищої освіти факультету економіки моря, спеціальності облік та аудит
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Україна

Науковий керівник: Баланенко Олена Георгіївна

Старший викладач

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Україна

Сучасною тенденцією у світі, а також в Україні, є створення ефективної системи бухгалтерського обліку. Запаси, які є важливою частиною підприємства, займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Усі зміни запасів супроводжує безперервний документообіг. Правильно розроблений документообіг дозволяє мінімізувати витрати робочого часу на обробку документів і оптимізувати облік.

Запаси визнаються активом, якщо існує вірогідність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена. Запаси – це великі капіталовкладення, що мають швидку оборотність і саме ефективність їх використання збільшує фінансовий результат. Проте багато підприємств не надають належного значення обліку запасів. Недооцінка майбутніх потреб призводить до більших капіталовкладень ніж передбачалось[1].

В Україні бухгалтерський облік виробничих запасів регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3], П(С)БО 9 «Запаси» [4], Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 [5].

Бухгалтерія підприємства розробляє оптимальний та ефективний комплекс документообігу. Для цього використовують: електронні таблиці (Excel, Lotus і т.п.) програми бухгалтерського обліку з можливістю ведення в них різних видів обліку; програми, написані власними силами (макроби в Excel, SQLServer і т. п.); профільні програми для різних видів обліку; ERP-системи, в рамках яких використовується блок з ведення обліку [6]. Керівники підприємства узгоджують організаційні заходи, а також результати організаційних заходів, таких як перелік робіт, відповідальних виконавців, технічних заходів – оперограми руху первинних документів по обліку запасів. За необхідністю організаційні заходи додатково узгоджуються з керівниками інших служб.

Облік запасів ґрунтується на таких первинних документах [7]:

- від постачальників
- рахунки-фактури,

- накладні
- податкові накладні
- товарно-транспортні накладні
- документи складського обліку
- прибутковий ордер
- картки складського обліку
- книга складського обліку
- матеріальний звіт
- документи цехів на відпуск матеріалів
- накладні-вимоги на відпуск матеріалів
- лімітно-забірні картки

Запаси проходять 3 стадії обліку: первинний, поточний та підсумковий, і весь процес супроводжується документами. Рух документів від створення до здачі в архів називається документообігом [7].

Визначимо основні критерії ефективного документообігу на всіх стадіях обліку запасів [8]:

- проходження документу через оптимальну кількість виконавців та підрозділів;
 - знаходження документів у підрозділах мінімальне;
 - раціональний маршрут документа, етапи та виконавці не повинні повторюватись;
 - документообіг повинен посилювати контролюючу функцію, а не обтяжувати її.
- Розглянемо основні заходи з удосконалення обліку виробничих запасів рис. 1.

Рис. 1. Заходи з удосконалення обліку виробничих запасів [1].

Реалізація перелічених заходів допоможе удосконалити облік та підвищити результативність фінансової діяльності підприємств. Проміжним результатом виконання буде менш трудомісткий облік, покращення контролюючої функції, економія запасів.

Список використаних джерел:

1. О.О. Одношевна. (2016). Практичні аспекти та шляхи вдосконалення обліку виробних запасів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство, (6), 146-148. Вилучено з: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/12388>.
2. «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Закон України №996–XIV (2022). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
3. «Загальні вимоги до фінансової звітності», Національне положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1. № 73 (2023). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
4. "Запаси", Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9. № 246. (2023). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. №291. (2022). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
6. С.В.Скрипник, І. Б. Франчук, І. В. Шепель. (2020). Особливості автоматизації обліку підприємств у сучасних умовах. Економіка та держава. (10), 40–45.
7. Т.О.Меліхова. Формування інформаційної безпеки підприємства на основі документування обліку запасів. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. Вилучено з: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/546>.
8. Н.Бурдюг. Роль документообігу у створенні ефективної системи обліку запасів. Вилучено з: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravyloaofrmlennyaspyskuykorystanyhdzherel.pdf>.

ТЕХНОЛОГІЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ ВИБОРУ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ АДМІНІСТРУВАННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Сорокін Дмитро Олексійович

здобувач вищої освіти факультету комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Саєнко Володимир Іванович

ORCID ID: 0000-0002-1596-9629

канд. техн. наук, доцент, професор кафедри інформаційних управляючих систем
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Сучасний менеджмент комп'ютерних мереж активно використовує концепції фреймворків для покращення ефективності управління мережами. До таких фреймворків відносяться MOF (Модель управління операційними функціями), FCAPS (Функції управління мережею) і ITIL (Інформаційні технології і бібліотека інфраструктури), які задають набір функцій менеджменту [1]. У рамках менеджменту адміністратор має діяти відповідно до певної функції, що задає набір дій, і для їх здійснення використовується спеціальний програмний інструментарій.

Для використання інструментарію можна вибрати один із перелічених шляхів (політика компанії): використання спеціалізованих платформ, використання систем управління мережею (NMS), використання окремих функціональних програм, використання скрипт-програм, використання спеціалізованих програм, розроблених у самій компанії [2].

Згідно з IT політикою компанії може бути вибрано використання спеціалізованих функціональних платформ, таких як MS System Center (Operation Manager, Configuration Manager), HP OpenView, IBM Tivoli. Недоліками таких систем є висока вартість, складність та пропріетарність. Однак переваги полягають у можливості підтримки практично будь-якої функції менеджменту.

Інший варіант політики передбачає, що адміністратор повинен мати необхідний набір інструментів, які допоможуть йому здійснювати потрібні дії згідно з заданим набором функцій. У зв'язку зі зміною вимог, які можуть бути складними, створюється багато програм на різних скриптових мовах – PowerShell, VBasic, Java Script, Python. Для адміністратора дуже важко обрати ефективні реалізації програм.

Для вирішення цієї проблеми пропонується сформувати основи створення інформаційно-довідкової системи для вибору таких програм. Така система дозволяє реалізувати принципи автоматизації вибору тієї чи іншої скрипт-програми. Якщо вхідними даними є безліч скрипт-програм, пропонується створити спеціальну бібліотеку. Для бібліотеки створити спеціальний класифікатор та рубрикатор. Наявність класифікатора допоможе вибирати програми, а рубрикатор дозволить розширювати бібліотеку.

Використання скрипт-програм надає адміністратору більшу ступінь свободи при розробці необхідного інструментарію. Цей варіант є зручним, коли компанія обмежена фінансуванням інфраструктури комп'ютерної мережі, адміністратор бажає мати власний інструментарій і готовий самостійно розробляти такий інструментарій.

Згідно з методологією формування бібліотеки пропонується, при розробці скрипт-програм, вибрати тип скрипта. Для кожного виду скрипта є своя ніша

застосування. Пропонується розглядати в цьому напрямку вирішення наявних задач менеджменту мережевої інфраструктури.

Використання скриптів має безліч можливостей. Вони підтримуються на різних операційних системах і є універсальним та доступним інструментом для використання на різних платформах. Їх об'єднують у бібліотеки і модулі, що спеціалізуються на роботі з мережевими пристроями і протоколами. Це дозволяє реалізовувати широкий спектр функціональності в скриптах управління мережею, включаючи налаштування мережевих пристроїв, моніторинг, збір і обробку логів, аналіз мережевих даних, автоматизацію задач і багато іншого. Це дає можливість створювати скрипти з різним рівнем складності, від простих автоматизованих завдань до складних аналітичних інструментів.

Для того, щоб сформувати бібліотеку спеціальних програмних засобів, представимо інформаційний простір як гіперкуб. При цьому створимо два простори: А і В. Фактично, елементи простору А будуть ідентифікаторами програм. За цим ідентифікатором можна буде здійснити пошук цього скрипту у бібліотеці інструментальних засобів. Цей простір призначений для впорядкування всіх інструментів та пошуку необхідної програми. Крім того, це дозволяє впорядкувати програми, скопійовані з інтернет-ресурсів. Розмірностями простору А є фреймворк, функція, завдання, об'єкт, режим використання та вид звітності. Простір В призначений для формування скрипту, його розмірностями є мова скрипту, режим використання, клас змінної та форма звіту.

Використовуючи обидва простори, можна реалізувати принципи автоматизації та вирішити такі завдання, як вибір всіх програм для заданого виду звітності або режиму використання програм. Автоматизація дозволяє значно скоротити час, необхідний для вибору інструментальних засобів.

Створення інструментарію адміністрування комп'ютерної мережі має значні перспективи у майбутньому. З ростом складності та розмірів мережевих інфраструктур, а також збільшенням обсягу даних та вимог до безпеки, потреба в ефективних та автоматизованих засобах управління стає все більш актуальною.

Список використаних джерел:

1. Subramanian, M. (2012). Network Management: Principles and Practices (2nd ed.). Prentice Hall.
2. Adebaiye, R., & Owusu, T. (2013). Network Systems Management (2nd ed.). CreateSpace Independent Publishing Platform.

СЕКЦІЯ XVI. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ "FAMILY" В АНГЛІЙСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Бойко Андрій Андрійович

Студент

Дніпровський національний університет імені О. Гончара, Україна

Анотація: У статті розглянуто деякі базові поняття когнітивної лінгвістики. Наведено опис номінативних засобів вербалізації концепту FAMILY на основі даних англомовних лексикографічних джерел.

Ключові слова: концепт, фрейм, вербалізація, картина.

Однією з основних характеристик сучасного суспільства є безперервний розвиток, що характеризується формуванням і поширенням нових концепцій. Цей процес знаходить своє відображення і в художній літературі, зміцнюючи існуючі концепти та створюючи нові. На формування нових концептів впливають історичні факти, наукові відкриття, технологічний прогрес і соціальні зміни. Це дослідження базується на теоретичному внеску фреймового аналізу, який розглядає концепт як сукупність знань, що містить інформацію про типові (стереотипні) ситуації в навколишньому світі.

Концепти - це абстрактні ментальні репрезентації предметів, подій, процесів та явищ, які містять інформацію про їхні властивості, відношення та значення. Селіванова О.О. розглядає концепт як інформаційну структуру свідомості, одиницю пам'яті, багатосуб'єктну та безперервно організовану, що містить сукупність відомостей про мовні та позамовні інформаційні об'єкти, набутих завдяки взаємодії п'яти свідомих і несвідомих психічних функцій [5, с. 410]. Концепти можуть бути представлені лексичними одиницями, такими як слова, словосполучення та інші мовні одиниці, які містять семантичну інформацію про певний об'єкт або явище. Ці лексичні одиниці можуть бути пов'язані між собою в систему концептуальних відношень, які формують концептуальну картину світу в мові користувача.

У сучасній лінгвістиці існують різні підходи до розуміння цього поняття. У лінгвістиці його зазвичай розуміють як культурно значущу та культурно усвідомлену одиницю (наприклад, А. Вежбицька, І.О. Голубовська, В.І. Карасик, Т.В. Радзієвська, О.О. Тищенко). У когнітивній лінгвістиці домінують такі механізми аналізу знань про концепти, де культурна домінанта може бути відсутня (С.А. Жаботинська, О.С. Кубрякова, О.О. Селіванова, В.А. Маслова, В.М. Телія та ін.).

На думку В.І. Карасика, лінгвокультурологічний та лінгвокогнітивний підходи до розуміння концептів взаємопов'язані та взаємодіють: "концепт як ментальне утворення в індивідуальній свідомості є відправною точкою в концептуальне поле суспільства, тобто в кінцевому підсумку в культуру, а концепт як одиниця культури стає надбанням індивіда і фіксацією колективного досвіду". Іншими словами, ці підходи мають різні вектори по відношенню до індивіда.

Лінгвокогнітивний концепт спрямований від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний - від культури до індивідуальної свідомості" [9, с. 117].

Словниковий склад і смислова структура будь-якої мови відображає як універсальні параметри світосприйняття, так і етнічні особливості, пов'язані з історією та культурою певної країни. Для того, щоб виявити та проаналізувати універсальні категорії, які визначають регулятори людської свідомості, необхідно дослідити мовну картину світу, що відображає картину світу певного етносу. За І.Б. Штерном, мовна картина світу визначається як спосіб відображення дійсності у свідомості людини і полягає в усвідомленні цієї дійсності крізь призму мовних та етнічних особливостей, характерних для мовного колективу, та інтерпретації навколишнього світу відповідно до етнічних структур і концептуальних канонів [8, с. 156].

Терміни "картина світу", "мовна картина світу" та "концептуальна картина світу" широко використовуються в різних лінгвістичних дослідженнях.

Вони широко використовуються в лінгвістичних дослідженнях. У сучасній лінгвістиці особливо виділяють такі теми наприклад, мовна картина світу. Робляться також спроби проаналізувати саму картину світу та намагаються також зрозуміти, чи є ця картина світу універсальною, чи вона однакова для кожної людини. Це питання вивчається.

Апресян, Карасик, Караулова, Кубякова, Поствалова, Серебніков та інші. Перш ніж перейти до визначення виразу світогляд, вважаємо за необхідне дати визначення кожному з наведених вище термінів. Поняття світогляду має довгу історію розвитку та активно використовується науковцями не лише в галузі лінгвістики, а й практично в усіх галузях науки:

Це і філософія, і культурологія, і історія, і етнографія, і соціологія, і психологія, і літературознавство. Термін "мовна картина світу" як відображення картини світу в мові нині є досить поширеним. Під мовною картиною світу вчені розуміють модель системно організованих, соціально значущих символів, що містять інформацію про навколишній світ, виражену за допомогою різних мовних засобів. Основою мовної картини світу є концептуальна картина світу, яка формується різними видами мислення, в тому числі й невербальними.

Ядро фразеологічної картини світу – фразеологічні одиниці, які є носіями культури, зберігають інформацію щодо історії, етнографії, національної психології, національної поведінки певного народу. Кожний фразеологізм – це носій культурної інформації певної нації, у якому відображається історичне, культурне й духовне життя певного народу. Ідіоматика, за визначенням А. М. Бабкіна, є «святим національної мови, де досить чітко відображається дух певної нації та проявляється уся своєрідність нації» [1, 220]. В. Н. Телія стверджує, що «система образів, які лежать в основі фразеологізмів, відображає світобачення та пов'язана із матеріальною, соціальною та духовною культурою певної мовної спільноти» [7, 215].

Концепт може бути виражений у мові різними способами, такими як готові лексеми та фразеологізми, вільні словосполучення, структурні та позиційні схеми речень. Однак, зазвичай слово є найбільш поширеним представленням концепту у мові, що найбільш точно передає його зміст. Проте, слід зазначити, що слово не може передати усі аспекти концепту, оскільки воно передає лише деякі ознаки, які мають безпосереднє значення для конкретного повідомлення. Цілісний концепт можна виразити лише сукупністю мовних засобів, усім номінативним полем концепту.

Для визначення назви концепту FAMILY виявляються ключові слова, що виражають цей концепт в англійській мові, тобто «основні засоби, за допомогою яких

концепт найчастіше зустрічається в мові. Критеріями для їхнього відбору будуть частота їхнього вживання в мові, достатня абстрактність у мові, загальновідомість тощо» [4, с. 97], крім того, назва концепту має відповідати домінанті відповідного ряду синонімів [3, с. 53].

Аналіз словників синонімів англійської мови [9; 7] дозволив побудувати таку синонімічну парадигму: group, home, menage, house, background, kin, household, clan, relations, folks та ін. Аналіз синонімічного ряду іменника family показав, що ця лексема є домінантою синонімічного ряду, до якого вона входить. Лексема family не має такого синоніма, який би повністю збігався з нею за змістом. Члени парадигми співвідносяться між собою тільки за одним або декількома значеннями або відтінками значень семантичної структури базової лексики та характеризують концепт за різними параметрами й ознаками.

Наприклад, синонім household має тільки одну спільну семантичну ознаку з лексемою family – a house and its occupants regarded as a unit, всі інші семантичні ознаки є різними. Єдине спільне значення лексики home – це a family living together. Лексема menage близька за значенням до базової лексики: all the people who live together in one house, the members of a household. Спільне значення синоніма relations таке: a person who is connected by blood or marriage; a kinsman or kinswoman.

Останнім часом проблематика когнітивного аналізу зосередилася на двох напрямках: концептуальному та фреймовому аналізі. Головною метою концептуального аналізу є: *«реконструкція когнітивних механізмів індивідуальної чи колективної свідомості, які опосередковують формування й упорядкування знань про об'єкти дійсності та результати внутрішнього рефлексивного досвіду»* [4, с. 419]. Найчастіше використовується поєднання аналізу на основі словникових визначень і контекстуального аналізу.

Ключовим поняттям фреймового аналізу є фрейм (від англ. framework - каркас) – це організована структура понять і уявлень про світ, яка включає процеси оброблення тих самих понять і здатність до узагальнення. Це система даних, що містить представлення типових або стереотипних ситуацій в навколишньому середовищі. Філлмор розглядає фрейми як моделі розуміння. Він стверджує, що значення певного слова чи поняття не може бути повністю зрозумілим без урахування фрейму чи контексту, в якому воно вживається [11, с. 8]. Е. Гоффман асоціює фрейм з англійським словом framework (каркас) і вказує на аналітичні підпори, за допомогою яких людина осягає розумом свій власний досвід [13, с. 7].

Фреймовий аналіз використовується для вивчення складних концептів, які можна представити у вигляді фреймів та докладно проаналізувати їх.

С. А. Жаботинська виокремлює такі базові фрейми: акціональний, посесивний, предметний (предметно-центричний), таксономічний і асоціативний [8, с. 12]. У різних культурах усього світу розрізняють різні види сімей, наприклад, прості сім'ї – «a nuclear family», що складаються тільки з матері, батька та їхніх дітей. У деяких культурах люди живуть у розширених сім'ях – extended family, коли родичі різних поколінь живуть разом. Сім'ї, які з дітей і лише одного з батьків – батька чи матері, називають «single—parent family». Якщо ви живете із сім'єю, яка не є генетично рідною, але ставиться до вас саме так, така сім'я називається приймальною — adopted family.

Міцна сім'я (Close family)

«A close family» - це фраза відноситься до сім'ї, в якій всі члени мають прекрасні стосунки один з одним. Сюди входять, як правило, ті ваші близькі родичі, з якими ви найчастіше бачитеся (you see most) – це ваші батьки (parents: father & mother), брати

та сестри (siblings: brothers & sisters), а також ваші діти (children). Для деяких людей «close family» включає прийомного батька (a stepparent – того, хто одружений на вашій матері або одружена з вашим батьком) або зведеного брата (a stepbrother) або зведену сестру (stepsister) – дитину прийомного батька та іншу людину, не пов'язану з вами генетично. Ще одним членом міцної сім'ї може бути a half-sibling – це брат чи сестра, рідні або з батька, або з матері.

Розширена велика родина (Extended family)

Така сім'я включає вашу тітку (aunt) або дядька (uncle), братів і сестер ваших батьків, а також ваших двоюрідних братів і сестер (cousins) – дітей вашої тітки чи дядька. Дітей ваших братів і сестер ми називаємо niece (племінниця) або nephew (племінник), а дітей ваших кузенів (cousins) називаємо second cousins (троюрідними). Люди інших поколінь також можуть бути членами розширеної родини. Батьки ваших батьків називають grandparents, а їхніх батьків great-grandparents. Усі члени extended family проживають по сусідству чи навіть під одним дахом.

Родичі шлюбу (The in-laws)

Не кровні ваші родичі, а по шлюбу - тобто, родичі з боку вашого чоловіка/дружини, належать до категорії «in-law». Відповідно, мати подружжя (теща) або дружина (свекруха) будуть називатися однаково - mother-in-law, тещь і свекр - father-in-law, людина, одружена з вашою сестрою, а також брат дружини або чоловіка буде brother-in-law і т.д.

Друзі сім'ї (Family friends)

Якщо у вас дуже тісні стосунки з другом, ви можете сказати, що він вам як брат (friend is like a brother) або сестра. На сленгу люди часто звертаються один до одного «брат» або «сестра», і англійська виняток – тут також прийнято звертатися «brother» і «sister».

Таким чином, було визначено лінгвокультурний та лінгвокогнітивний підходи до дослідження концептів, а концепт «family» було взято як приклад лінгвокультурного концепту. За допомогою компонентного аналізу та аналізу синонімічних рядів було визначено лексему family як ім'я концепту «family». Етимологічний аналіз дозволив простежити історію концепту та формування нових семантичних функцій, показавши, що полісемія в даному випадку є не випадковою, а визначальною внутрішньою формою лексеми. Це дослідження відкриває перспективи для виявлення зв'язків між лексико-семантичними варіантами лексеми family, змодельованої реченнями базової структури, та побудови концептуальної мережі цієї лексики.

Список використаних джерел:

1. Бабкин А. М. Русская фразеология, ее развитие и источники / А. М. Бабкин. – Л.: Наука, 1970. – 264 с. Воркачев С.Г. Постулаты лингвоконцептологии / С.Г. Воркачев // Антология концептов / под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. – Волгоград: Парадигма, 2005. – Т. 1. – С. 10 – 13.
2. Карасик В.И. О категориях лингвокультурологии / В.И. Карасик // Языковая личность: проблемы коммуникативной деятельности. – Волгоград: Перемена, 2001. – С. 3–16.
3. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А.М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 322 с.
4. Попова З.Д., Стернин И.А. Очерки по когнитивной лингвистике / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж: Изд-во «Истоки», 2003. – 192 с.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

6. Скаб М.В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери. Чернівці: Рута, 2008. 560 с.
7. Телия В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288с.
8. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: Енциклопедичний словник. Київ : Артєк, 1998. 336 с.
9. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов. Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки, 1999. Вип. 11. С. 12–25.
10. Collins English Dictionary – Complete and Unabridged [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.
11. Fillmore, C. J. Frame semantics. University of California, Berkeley, 2006. 14 p.
12. Geoffrey of Monmouth “Kings of Britain”. In parentheses Publications. Medieval Latin Series. Cambridge, Ontario, 1999. 214 p.
13. Goffman E. Frame Analysis. An essay on the organization of experience. Harvard University Press, 1974, 586 p.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯ ГЕРОЇВ СЕРІАЛУ «ПЕРШІ ЛАСТІВКИ» (НА ПРИКЛАДІ МОВЛЕННЯ НІКІТИ МАСЛОУ)

Бобро Марія Павлівна

ORCID ID: 0000-0003-4086-4607

канд. філол. наук, доцент кафедри загального та прикладного мовознавства
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Демяніва Катерина Олександрівна

здобувач вищої освіти філологічного факультету

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Мовлення героїв в художній літературі та кіно допомагає читачеві або глядачеві краще зрозуміти характер персонажу, його особистість та ставлення до навколишнього світу, адже є відтворенням процесу реальної комунікації між людьми, оскільки «висловлювання персонажів лексично наближуються до реальної комунікації за допомогою вживання табуйованої, зниженої лексики, вульгаризмів, жаргонізмів, неологізмів, діалектичних та сленгових лексичних одиниць» [1, с. 56; 2]. Саме тому вивчення мовлення героїв кінотвору є важливим для кращого розуміння їхніх особистостей, а отже і твору в цілому.

Особистість Нікити Маслоу – одного з головних героїв українського серіалу «Перші ластівки» – привертає до себе увагу з перших серій фільму, оскільки вся його поведінка, включно з мовленнєвою, спрямована на привернення уваги. Навіть своє ім'я та прізвище – *Микита Маслоу* – хлопець видозмінює так, щоб воно виділялося з-поміж інших: український варіант імені він замінює на транскодоване російське *Нікіта*, водночас прізвище дещо англіфікує, змінивши закінчення російськомовного походження *-ов* на його англомовний відповідник *-оу*.

З огляду на лексичний складник мовлення Нікити Маслоу можна виділити кілька груп лексики, що характеризують його мовлення:

- жаргонізми та сленгові слова: *опа, братан, ульот, кабздец, огонь, пранк, бомбезний, вангую, спакуха, полтос, зачьотний, вдути, фіфа, втріскатися, чьо, довбнутися, здорово, відос, заливати, стрьомний, тіпа, предки, фігня, сцикло, кончалига, чьокнутий, дебіл, нахер, при ділах, бляха-муха, рамси, овца, хрень, вечеруха, двіжуха, охрінеть, альо, ща, сіганути, стрелка, офігеть, ментовка, не хілий, прикрити, хітрожопо, кинути, промишляти, шиза* тощо;

- зменшувально-пестливі форми іменників: *Феденька, бабосік, Максіку, дочурка, Лерок, відосік, тьотушка, тьолочка, бабулі, тіпок, подпісота, дітки, Федюня, дружок, папік, пупсик* тощо;

- русизми: *стіснятися, огонь, обрацати, вніманіє, прімер, посмотріти, еслі, предупреджати, просмотр, очнутися, вобщє, особенний, встреча, одініца* тощо.

Сленг та жаргонізми, що є притаманними мовленню тінейджерів, Нікіта виокрестовує передовсім у спілкуванні з друзями або знайомими. Наприклад, слова *спакуха, братан, здорово, пацан, ау, салют, чао* хлопець часто вживає для звертання до друзів або ровесників, а використання грубих слів з негативною конотацією (*хітрожопо, кончалигі, дебіли, рамси попутала, овца, довбнувся, храбрі, чьокнутий, пішли ви в жопу, нахер пішли, стикуни, хворі, урод*) свідчить про його невдоволення або дещо агресивний настрій у спілкуванні. Утім, використання Нікітою такої лексики

зокрема у розмовах з бабусяю, свідчить про зневажливе ставлення до неї.

Нікіті Маслоу притаманне домінування у стосунках з людьми, що його оточують, особливо коли йдеться про вирішення певних проблем або прийняття рішень. Це спостерігаємо у частому вживанні дієслів наказового та умовного способу (*не лізь, знімай*), а також виразів, що вживаються для привернення уваги та встановлення авторитету того, хто говорить (*значить так*):

- *Не лізь!*

- *Значит так, через 10 минут я вас або здаю, або ви розказуєте, що за хрень була на криші.*

- *Не сси, знімай давай!*

Привертає увагу також використання Нікітою риторичних питань, найчастіше для привернення уваги щодо хибності поглядів співрозмовника. Зокрема, в діалозі з Лерою Фаркаш, коли вона пропонує допомогти сестрі Нікіті з лікуванням, хлопець реагує досить агресивно, вказуючи на неможливість, навіть абсурдність такої допомоги, оскільки сама дівчина нічого не має, окрім суто матеріальних речей на кшталт гарного одягу та косметики, отриманих завдяки батькам:

- Нікіта: *Що ти хочеш?*

Лера: *Я не знала, що в тебе є сестра і що в неї з обличчям.*

Нікіта: *Не лізь!*

Лера: *Нік, ти не зрозумів, я можу допомогти*

Нікіта: ***Шо? Допомогти? А чим? Баблом? Чи он брендовими шмотками? Чи тональними кремами фейс закрасіш?***

Мовлення Нікіти відображає його психологічний та емоційний стан, ставлення до співрозмовника, комунікативну мету. Зокрема, використання зменшувально-пестливих форм слів, свідчить не про його доброзичливість, прихильність до того, про кого / що йдеться, а здебільшого про іронічне, іноді саркастичне вираження неприязні, висміювання, зменшення значущості об'єкта мовлення:

- *Федю, ай-я-я-й, а кого мама сьогодні предупредила: дітки, не ходіть по кришах, не вкорочуйте собі життя. Федюню, що ти мене сюди позвав? Ну покажись моєї підписоті, розкажи нам...Погнать з мене рішив? Феденька...*

- *Коротше, ми з Максом спорім на...500 грн, на то, хто з нас перший прочистить духовку Лерке Фаркаш. Готуй бабосік, Максіку! Тобі цю фіфу не покорити.*

Така схильність героя до іронії та сарказму по відношенню до інших певною мірою відбиває його побоювання і небажання самому стати об'єктом іронії чи навіть прямого висміювання, передовсім через зовнішність, що відкривається в його розмові з Лерою Фаркаш, коли вони стають ближче один до одного і більш відвертими:

- Лера: *Нік, ну ти чого?*

Нікіта: *Ну, ось Маша, моя сестра, вона не така, як я. Я даже думав, що коли вона виросте, то буде схожа на тебе. Я даже завідував їй, що ніхто не буде ржати там не за її вуха, там тіпа казати, що вона конопата. А потім, коли її там зуродували собаки, я поняв, що їй буде ще хуже, ніж мені.*

Сестра Маша є чи не єдиною людиною, з ким Нікіта завжди по-справжньому відкритий, лише з нею його мовлення повсякчас є не конфронтативним, а спрямованим на підтримку та допомогу, що виражається, зокрема в використанні в розмові з нею слів позитивної оцінної конотації:

- Сестра: *Привіт ти чого?*

Нікіта: *Нічого*

Сестра: *Ти перелякався, бо я страшна?*

Нікіта: *Що ти таке кажеш? Ти ж для мене **красотка**, да? А будеш ще **краща!***

Таким чином, можемо говорити, що мовлення персонажів художнього кінотвору є важливим засобом створення образу героя. Лексика та граматичні форми, що їх використовують герої, відбивають їхній характер, емоції, ставлення до людей, які їх оточують і подій, які трапляються в їх житті.

Список використаних джерел:

1. Косенко Ю.В. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2011. 187 с.
2. Антонов О. В. Комунікативні стилі персонажного мовлення: лінгвопрагматичний та соціолінгвістичний аспекти (на матеріалі сучасної американської драми): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Житомир, 2016. 226 с.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ НА РАДІО Й ТЕЛЕБАЧЕННІ СУЧАСНОСТІ

Валерій Башманівський

кандидат філологічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Любов Башманівська

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Медіа, зокрема радіо й телебачення, відіграють важливу роль у сприянні міжкультурної комунікації в сучасному світі. Завдяки своїй широкій аудиторії та впливовій позиції ці засоби масової інформації мають потенціал для створення платформи для обміну ідеями, для відкриттів та збагачення різноманітних культурних перспектив. Вони здатні проникати в будь-які куточки світу, дозволяючи людям сприймати та розуміти традиції та світогляди інших народів. Це розширює горизонти глядачів та слухачів, допомагаючи їм поглибити своє розуміння інших культур та забезпечити більш гармонійне співіснування.

Дослідження міжкультурної комунікації на радіо й телебаченні є предметом зацікавленості для багатьох дослідників, серед яких О. Гоцур, В. Гоян, В. Золяк, В. Ковалевський, Ю. Костюк, Ю. Лавриш, О. Мітчук, Г. Почепцов, В. Різун, Ю. Фінклер, Т. Хоменко та інші. Зокрема, В. Гоян наголошує, що «телебачення без перебільшення вважається одним із найвпливовіших та найефективніших джерел комунікації, що створює своєрідну діалогічну взаємодію комунікатора й аудиторії» [1]. На думку В. Ковалевського, важливою групою ЗМІ та комунікації є електронні засоби масової інформації (телебачення, радіо, Інтернет). Автор вважає телебачення й радіо «безперечним лідером за поширенням і впливом на громадськість, ефективно відпрацьовуючи схему «рекламодавець – ЗМІ – споживач» завдяки використанню символів в одночасній візуальній та аудіальній репрезентації і вбудовуванню їх у суспільно-політичні та масово-розважальні програми» [2].

Сучасний глядач і слухач є активним учасником телевізійної та радіокомунікації, що сприяє усвідомленню місця та ролі людини в міжкультурній комунікації, вихованню політичної свідомості, зміцненню громадянської самодостатності, умінню впливати на навколишнє суспільне середовище тощо. Це вимагає від сучасних телерадіокомпаній розробки нових форм організації та управління соціально орієнтованими теле- та радіомовниками. Відтак радіо та телебачення в інформаційному просторі знаходяться на рівні універсального компонента суспільного життя, що змінює пасивних телеглядачів на активних і рівноправних партнерів у процесі міжкультурної комунікації.

Телебачення та радіо є найдоступнішими комунікативним засобами, що пропонують глядачам і слухачам портрет учасника комунікації з певною моделлю поведінки, актуальною для конкретної національної групи. Відповідно теле- та радіокомунікація є потужним джерелом інформації, що висвітлює актуальні проблеми та впливає на вирішення питань міжкультурної взаємодії.

У сучасному інформаційному просторі телебачення та радіо активізують діалог культур, завдяки цьому відбувається обмін культурною інформацією в історико-культурному і філософському контекстах. У період інтенсивного розвитку

інформаційно-комп'ютерних технологій вибудовується система медіакультури, яка швидко розповсюджується й створює можливість налагоджувати комунікацію між людьми.

Радіо й телебачення мають можливість на якісно новому рівні репрезентувати національні традиції, культурні пам'ятки, розвиваючи ідею зв'язку поколінь. Ці доступні засоби масової інформації формують інформаційний комунікативний простір, що має можливість об'єднати національні й регіональні комунікаційні мережі, а також створити умови для інтеграції різних культур, налагоджуючи діалог культур між національними об'єднаннями, оскільки тільки осмислюючи інші культури, можна оцінити значимість власної.

Міжкультурна комунікація в сучасному інформаційному просторі посилює необхідність діалогу, де одночасно може спілкуватися багато представників різних національних культур. Радіо та телевізійні новітні технології разом з традиційними роблять значний вплив на появу та розвиток нових складових сучасної культури, що доповнює систему комунікації новими тенденціями. Це нова форма спілкування, представлена діалогом культур у сучасному інформаційному просторі, який заповнений аудіо та відеосюжетами, кінофільмами, інформацією про національні пам'ятки тощо.

Під час комунікації різних соціальних груп і окремих учасників діалогу зокрема, інколи стає визначальною система уявлень щодо конструювання суспільних відносин, які розповсюджує телебачення. Телевізійні сюжети формують у глядачів картину світу, що здатна вибудувати їхню уяву про систему загальнолюдських цінностей та суспільство в цілому. Уявлення про сучасність, що поширює телебачення, набуває рівня підґрунтя в діяльності особистісної та соціокультурної систем, різних соціальних і національних груп, сприяючи налагодженню взаєморозуміння та комунікації.

Як телебачення, так і радіо своїми технічними засобами комунікації включають у систему культурних цінностей зразки, створені в інших сферах, а також пропонують нові цікаві матеріали. Як транслятори театральних постановок, демонстрації фільмів, створених для великого екрану, концертів, автори таких проєктів активно працюють над розробкою оригінальних телевізійних програм, зокрема інформаційного плану, куди входять постійні репортажі з концертних залів, виставок, музеїв, конкурсів, фестивалів тощо.

Глядачі й слухачі останніх десятиліть стають активними учасниками теле- чи радіоспілкування. Зміни в просторі телекомунікації були пов'язані із суспільно-економічними перетвореннями.

Отже, телебачення та радіо для більшості населення продовжують бути позитивним фактором у процесі ознайомлення з культурними здобутками представників різних національних груп та об'єднань.

Список використаних джерел:

1. Гоян В. Телевізійна комунікація як складова масової комунікації у світлі медіадосліджень. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1669>.
2. Ковалевський В. Сучасний стан і тенденції розвитку медіасфери України. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/kovalevskyi_suchasnyi.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. ЕРПЕНБЕК «ПРОКЛЯТТЯ ДОМУ»

Росоха Олена Василівна

асистент кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури
Донецький національний університет ім. Василя Стуса, Україна

У пропонованій роботі розглядається переклад власних назв у художній літературі на матеріалі роману Дж. Ерпенбек «Прокляття дому», досліджуються пов'язані з цим складнощі та різні підходи, що застосовуються перекладачем для збереження як мовної, так і культурної цілісності оригінального тексту.

Дія роману відбувається в сільській місцевості Бранденбурга, Німеччина, і розповідає про життя різних персонажів у будинку біля озера протягом різних історичних періодів. Одним із визначних аспектів роману є зв'язок між героями та конкретним географічним розташуванням. Будинок і ландшафт відіграють важливу роль у формуванні ідентичності персонажів. У главі «Das Mädchen», одна із головних персонажів твору – *Doris* 'Доріс' згадує підводні гори, ховаючись у тісній темній комірчині. Її спогади про озеро та підводні гори дарують Доріс комфорт і розраду, поки вона ховається: *Gurkenberg* 'Огіркова гора', *das Schwarze Horn* 'Чорний Піг', *der Keperling* 'Кеперлінг', *der Hoffte* 'Гоффтє', *der Nacklige* 'Гола гора', *der Bulzenberg* 'Бульценберг', *Mindachs Berg* 'Міндахова гора'. Перекладачка Христина Назаркевич вибрала вдалі способи перекладу цих власних назв. Для топонімів, які мають семантику, використано калькування, для того, щоб читач зрозумів значення відповідних онімів, оскільки вони є важливою складовою особистості персонажа. Для власних назв, які існують, особливо топонімів, були, в основному, підібрані традиційні відповідники, напр.: *Holland* 'Голландія'.

Інша значна проблема полягала в перекладі антропонімів, оскільки вони часто мають символічне чи метафоричне значення в романі. Наприклад, персонаж, відомий як *Architekt* 'Архітектор', уособлює силу прогресу та змін, розвиває свою ідентичність через будівлю, тоді як персонаж *Schriftstellerin* 'Письменниця' уособлює силу оповідання та пам'яті. Ці персонажі не мають власних імен, авторка вважає їх непотрібними. При перекладі цих антропонімів було б недоречно використовувати засоби транслітерації чи транскрипції, оскільки перекладачу необхідно точно передати ці символічні значення, тому що ці імена додають глибини та складності персонажам та їх взаємодії в романі.

Цікавим є переклад фразеологізму 'лоно Авраама', який містить антропонім «Авраам». В оригіналі словосполучення звучить так *Abrahams Wurschkessel*, що при дослівному перекладі означає «казан для ковбасок Абрахама». Цей вираз походить із Біблії та позначає метафоричне місце відпочинку в потойбічному світі. Для початку, перекладачка замінила антропонім *Abraham* на вже традиційне 'Авраам', а загальну назву *Wurschkessel* переклала як 'лоно', оскільки саме в такому варіанті цей фразеологізм і відомий українському читачу, тим самим використавши прийом транспозиції.

Окрім того, роман охоплює кілька історичних періодів, починаючи з початку 20-го століття і до наших днів. Цей часовий діапазон вводить власні назви, пов'язані з різними епохами, відображаючи історичний контекст, у якому живуть персонажі. Наприклад, топонім *Westberlin* 'Західний Берлін', частина сучасної столиці Німеччини,

яка у 1949-1990 роках була під контролем Західних союзників. Вищезазначений топонім було перекладено саме калькуванням, оскільки поділ Берліна – важлива історична та культурна подія в історії Німеччини. Ще один приклад історичного колориту: «Пізнім ранком вони їдуть на своєму «Адлері» прибережною дорогою у східному напрямку. *Адлер*, – каже Артур, старший у родині, – незмінна німецька якість». Автомобіль Адлер був створений однойменною німецькою компанією. Дослівно *Adler* перекладається як «орел», але було б недоречно використати прийом калькування при перекладі цього хрестоматію, оскільки україномовний читач не зрозуміє, що таке «авто Орел».

Підсумовуючи, переклад власних назв у романі Дженні Ерпенбек «Прокляття дому» представляє унікальний виклик для перекладачів. Назви місць, персонажів та історичних подій мають значну культурну, історичну та символічну цінність у романі. Оними у творі є дороговказами, які ведуть читачів крізь оповідь, водночас відображаючи тонкощі пам'яті, історії та людського досвіду. Тому влучний їх переклад допомагає читачам краще зрозуміти сюжет книги. У перекладі твору українською мовою зустрілися такі способи перекладу, як транскрипція, транслітерація, калькування, транспозиція та традиційні відповідники. Способом перекладу, що переважає у творі, виявилася транскрипція.

Список використаних джерел:

1. Бияк Н. Я. Особливості найменувань осіб в українській художній прозі та збереження їх функцій у німецькомовних перекладах: автореф. дис. ... канд. філолог. наук: Івано-Франківськ, 2004. 19 с.
2. Ерпенбек Дж. Прокляття дому. Чернівці : Книги – XXI, 2016. 67 с.
3. Jenny Erpenbeck. Heimsuchung. München : btb Verlag, 2010. 140 S.

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Боднар Надія Іванівна

здобувач вищої освіти факультету української та іноземної філології
Дрогобицький державний університет імені Івана Франка, Україна

Тарас Шевченко—пророк, геній, поет, прозаїк, художник, громадський діяч, великий мислитель і батько патріотизму та духу любові до Батьківщини всіх українців. Твори Кобзаря перекладені більш ніж ста мовами світу. Життя та творчість Тараса Шевченка поділяють на чотири періоди.

Перший період 1837-1843 роки-- **ранній період творчості**, його ще називають петербурзьким та «добом романтичного націоналізму». У житті це період від викупу з кріпацтва до першої поїздки в Україну.

Цей період творчості характеризують осмислення життя та побуту українців, історії, традиції та етнічні особливості рідного народу, критика сучасних поетові суспільних вад та усвідомлення стосунків свого народу із сусідніми.

У творах побутують такі основні мотиви: соціальна нерівність, сирітство, тема життя поета в суспільстві, трагічна доля жінки-покритки, туга за козацькою вольницею («тяжко-важко в сіті жити», «Катерина», «Іван Підкова», «До Осно'яненка», «Тарасова ніч», «Гайдамаки», «Гамалія», «Думи мої»).

Деякі ранні поезії стосуються однієї з центральних проблем романтичної естетики: стосунків митця й суспільства. Хронологічно першою йде поезія **“На вічну пам'ять Котляревському”** (1838). Скорботні роздуми, пов'язані зі смертю поета. Вірш побудовано за принципом психологічного паралелізму: натхненна творчість Котляревського порівнюється зі співом соловейка. Проводиться думка про спадкоємність літературних традицій, про невмирущість людського генія.

Вірш **“Думи мої, думи мої”** (1839) вміщений у “Кобзарі” (1840) як поетичний вступ. Він породжений почуттям дисгармонії в зовнішньому та внутрішньому світі. Думами Шевченко називає свої твори. Тобто поезія для нього – це перенесення на папір наслідків роботи душі, глибоких роздумів про навколишній світ, людину, істину, причину зла, сенсу буття. Думи ці поетові дуже дорогі, бо звертається до них як до коханих дітей, іменує квітами. Але вони чомусь стали на папері сумними рядами. Їх навіть лихо не приспало, бо сааме ж породило.

“Катерина” (1838) – перший твір, у якому поет звернувся до теми жінки-покритки (дівчини, що народила позашлюбну дитину). Термін *“покритка”* походить від звичаю одягати жіноче головне вбрання дівчині, що виходить заміж, а також тим, хто народив дитину поза шлюбом.

Тарас Шевченко підкреслює соціальну й національно-етичну зумовленість конфлікту, що не робили попередники митця. Повна несправедливість і взаємна ворожнеча, скутість людини класовими, становими, майновими пересудами – ось що оточує Катерину й оповідача, викликає неминучість випадків, подібних до змальованого. Визначальною ж є етична відмінність культурних традицій закоханих:

*«Кохайтеся, чорнобриві,
Та не з москалями..»*

У сюжеті твору переосмислюються біблійні алюзії (про Богородицю, Марію Магдалину, блудного сина та ін.), акцентовано такі біблійні концепти, як *“гріх”*, *“жертва”*, *“Бог”*, *“душа й тіло”*, *“життя”*, *“смерть”*, *“світло”*, *“темрява”* тощо.

Поєднання біблійних структур зі структурами українського фольклору (архетипи “дім”, “сад”, “гай”, “дорога”, “вітер” та ін.) у поемі “Катерина” надає позачасового значення історії про обмануту жінку. Образ покритки (традиційний образ українського фольклору) постає в Шевченковій поемі не тільки як образ зневаженого, але і святого Божественного начала (мати з дітям на руках – символ Богородиці), і як символ усієї стражденної України, що потерпає від насильства.

Також багато відображено інтерес до історичного минулого. Повністю побудовані на історичному матеріалі поеми «Тарасова ніч», «Іван Підкова», «Гайдамаки», «Гамалія». Поряд з звичайними мотивами “національної туги” також являють інший підтекст: заклик до сучасників бути гідними нащадками славних предків. Уже в перших творах Шевченко поставив перед собою завдання будити національну свідомість сучасників, показуючи їм, «чий ми діти».

У всіх ранніх історичних творах Шевченко підкреслює різкий контраст між героїчним минулим Батьківщини та сучасним українським занепадом. Таким способом він намагається пробудити сучасних українців від летаргічного сну, викликати у них прагнення піднятися на боротьбу за відродження України. Найпотужніше ця настанова втілюється у поемі «Гайдамаки».

Другий період творчості 1843 – 1847 – **період «трьох літ»**, період політичної сатири, петербурзько- український. Це період від першої поїздки в Україну до арешту.

По-новому звучать мотиви революційної боротьби у творах Шевченка. Провівши вісім місяців в Україні, Шевченко зрозумів своє історичне завдання й свій обов'язок перед батьківщиною як прямий шлях безкомпромісної революційної боротьби. Перехід Шевченка до нового періоду літературної діяльності позначився в поезіях “Розрита могила” (1843), «Чигрине, Чигрине» (1844), і поемі «Сон» (1844). Поет написав ці твори під безпосереднім враженням від тогочасної дійсності в Україні. У сатиричному творі «Сон» («У всякого своя доля») автор з їдким сарказмом змалював свавілля та жорстокість російського імперіалізму й закликав до знищення цієї деспотичної системи. Поема «Сон» вважається одним із найвизначніших взірців світової сатири. Сатиричні ознаки також помітні в політичних поемах Шевченка «Великий льох», «Кавказ», «І мертвим, і живим...» та вірші «Холодний Яр» (усі 1845).

У поемі-містерії **«Великий льох»**, що складається з трьох частин («Три душі», «Три ворони», «Три лірники») й епілогу («Стоїть в селі Суботові»), Шевченко втілює свої роздуми про історичну долю України в алегоричних образах, що зазнали в літературознавстві особливо тенденційної інтерпретації (Шевченкова наскрізь негативна оцінка Переяславської угоди різко суперечить так званим «Тезам про 300-річчя возз'єднання України з Росією»). Причина бездержавності української нації криється у відсутності національної свідомості, роздвоєнні національного «Я».

Перша частина «Три душі»- це три історичні етапи національної несвідомості:

- 1) ті, хто підтримав Переяславську раду;
- 2) зрадив Мазепу й допоміг Петрові 1 нищити Україну
- 3) хто сприяв Катерині II у ліквідації Запорізької Січі.

Друга частина «Три ворони»(української, польської, російської ворон) - троїсте представлення цих сил є своєрідною геополітичною моделлю української історії: тобто сума бід, яких зазнав той чи інший народ. Українська ворона – реалізація потенціалу 3-х душ із I частини; власне кожна з ворон утілює й «негатив» своєї нації «Два Івани» - це дві різноспрямовані енергії в одному народі.

Третя частина « Три лірники» - знімає апокаліптичну напругу і занижує тон містерії до побутового.

Серед творів періоду «Трьох літ» на історичні теми особливе місце посідає поема

«Іван Гус» («Єретик»), з поетичною присвятою Павелу Шафарикові.

Поєднуючи історичний сюжет з дійсністю свого часу, Шевченко створив поему, що була сприйнята читачами як алюзія на адресу російського імперіалізму.

До збірки «Три літа» включено також соціально-побутові поеми «Сова» і «Наймичка». У поемі «Сова» змальовано трагічну долю матері-вдови, у якій забрали в солдати єдиного сина. До зображення нового аспекту морально-психологічної драми матері-покритки звернувся Шевченко в поемі «Наймичка». Ця тема хвилювала поета протягом усієї творчої діяльності. До неї він звертався в ранній поемі «Катерина», а згодом — у поемах «Відьма», «Марина» та інших. Тему трагічної долі покритки Шевченко розробляв також у відмінних одна від одної баладах «Лілея» та «Русалка».

Третій період творчості 1847-1857—період невільницький, філософсько-антропологічний, людинознавчий. У цей період написаний цикл «В казематі».

Цикл «В казематі», написаний навесні 1847-го в умовах ув'язнення і допитів у Петербурзі, відзначається глибоким ідейним змістом і високою художньою майстерністю. Він відкриває один із найважчих періодів у житті й творчості Шевченка — час арешту й заслання (1847–1857). Переливи різних душевних станів, настроїв породили жанрову палітру циклу – тут і послання («Чи ми ще зійдемося знову»), і елегія («Мені однаково..», «В неволі тяжко...»), і балади («За ббайраком байрак», «Не кидай матері – казали»), і діалог («Не спалося, а ніч як море»), і пейзаж (Садок вишневий коло хати»), і пісня «Ой, одна я, одна».

Основний тон циклу – сумовито-елегійний. Чимало віршів присвячено союзникам – товаришам по братству. Поет співчуває їм, веде внутрішній діалог, і просить про одне «Свою Україну любіть...»

Роки поетової неволі поділяють на 2 етапи. Перші три роки (1847-1850) він провів в Оренбурзі, Орську, в Аральській експедиції. Другий етап – семирічне заслання на півострові Мангишлак.

Творчо найпліднішим виявився перший етап – орсько-аральський. Нехтуючи «височайшою забороною», поет уперто продовжував писати.

Попри вкрай несприятливі умови для творчої праці, поет написав понад 100 творів, серед яких – 9 поем. Деякі твори загубилися, деякі мусив знищувати сам при загрозах обшуку.

Провідна тема цього періоду – трагізм людської долі у темному царстві імперії, жорсткого світу і водночас здатність людини протистояти суспільному злу. Лиш тепер кут зору на проблему стає не стільки суспільно-політичним, як морально-етичним.

У роки заслання, як і раніше, Шевченко працює в **різних поетичних жанрах**. Він пише:

1. **соціально-побутові поеми** («Варнак», «Марина», «Княжна», «Москалева криниця»)
2. **історичні поеми та вірші** «Чернець», «Іржавець», «У неділеньку святую..»
3. **сатиричні вірші суспільно-побутового характеру** («П. С.», «Царі»).
4. **медитативну лірику.**

Четвертий період 1857-1861 - філософсько-релігійний.

У ці роки творчості переважають християнські ідеї жертвовної любові до ближнього, непротивлення злу насильством. З'являється цілий цикл поем, у яких автор прагне збагнути першопричини гріха, помсти, доводить, що коло зла можна розірвати тільки одним способом – саможертвовною любов'ю, прощенням ворогові, добротворенням («Княжна», «Марія», «Неофіти»)

1857 р. були написані лише 2 поеми – «Неофіти» та «Юродивий» (незакінчена),

1858 р. – п'ять невеликих віршів – «Доля», «Муза», «Слава», «Сон» (На панщині пшеницю жала), «Я не нездужаю нівроку», 1859 – 11 віршів і одну поему, 1860 – 35 поезій, 1861 останній вірш — «Чи не покинуть нам, небого».

Це був період найвищого його піднесення, час основоположних узагальнень його попередніх пошуків.

Ключовими мотивами цього періоду можна назвати два: громадсько-політичний та медитативно-філософський. Ці 2 ліричні струмені переплітаються між собою.

З новою силою спалахували давні бунтарські настрої. Та просвітлена Христовою мудрістю душа трансформувала люту у зрівноважену віру в Господню справедливість та любов до ближнього, навіть до ворога.

Говорячи про релігійні мотиви у творчості Т. Шевченка, неможливо не згадати таких суто “біблійних” жанрів, як переспіви Давидових псалмів чи “Подражання” старозавітним пророкам – Іезекіїлю, Ісаї, Осії. Вони засвідчують глибоку релігійність поета та досконалу його обізнаність з біблійними текстами. Адже тільки глибоко віруюча душа має потребу шукати суголосне собі в рядках Святого Письма і знаходити там джерело поетичного натхнення.

Список використаних джерел:

1. <https://sites.google.com/site/tgsevcenkozittaitvorcist/literaturna-tvorcist/period-troh-lit>.
2. <https://www.bishop.kharkov.ua/kursi-lekcij/istoria-ukraienskoie-literaturi-per-pol-hih-st/lekcia-11-ranna-tvorcist-tarasa-sevcenka>.
3. https://allref.com.ua/uk/skachaty/harakteristika_i_ocinka_poem_tg_shevchenka_periodu_zaslannya_napisanih_u_1847-1850_roki?page=5.
4. <https://studfile.net/preview/9324363/page:3/>.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ

Герман Ксенія Віталіївна

Викладач

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

У розвинених мовах, таких як англійська, українська, новогрецька і багато інших, кількість неологізмів, зафіксованих у газетах і журналах протягом одного року, складає тисячі. Це обумовлено соціальною потребою в іменуванні всього нового та в його осмисленні, внутрішньомовними чинниками - тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів, етимологією, завданнями експресивно-емоційної стилістичної виразності. У дисертації Ю. К. Волошина зазначено: «При аналізі визначень поняття «неологізм» різними дослідниками стають очевидними дві точки зору, які полягають в тому, що термін «неологізм» застосовується як до слів, що з'явилися в мові для позначення нових понять, так і до слів, які по-новому позначають вже існуючі поняття, й до слів, що набувають нового значення (Гальперін І. Р., Олексенко Н. Г. тощо)» [1].

Збагачення словникового складу мови є необхідною умовою її існування. Стрімкий розвиток технологій у сучасному світі і поява нових можливостей забезпечує постійне поповнення мови новою лексикою, а необхідність її вивчення і опису обумовило створення та розвиток окремої галузі лінгвістичної науки – неології. Дослідження у галузі неології охоплюють чимало питань з метою пояснити поняття неологізму, процес виникнення нових слів, а також зміни, які новітня лексика вносить у розвиток мови. Для того, щоб охопити всі аспекти дослідження появи і функціонування неологізмів, сформувалися підходи до вивчення цього явища, які варто розглянути детальніше.

Хоча й існує чимало різних підходів до вивчення неологізму як основної одиниці неології, що зумовлено різними поглядами і трактуваннями цього явища, більшість наукових робіт і досліджень українських і закордонних вчених ґрунтуються на класичному у сфері неології підході - структурно-семантичному. Вивчення неологізмів в рамках цього підходу дає можливість описувати нові факти і явища мови й мовлення, досліджувати їх структуру і семантику, способи творення й особливості вживання, класифікувати нові слова, визначати їх місце і роль у системі сучасних мов, а також вивчати їх вплив на мови і зміни, що вони зумовлюють. Саме за допомогою цього підходу лінгвістика поповнилася численними працями, орієнтованими на дослідження неологізмів. 4В останнє десятиліття активізувався соціолінгвістичний підхід до вивчення нової лексики. Відзначається значний вплив просторіччя, спеціальних підмов, особливо жаргонів і терміносистем (наприклад, комп'ютерної, економічної, політичної й іншої термінології) на сучасну літературну мову і мову мас-медійного дискурсу [2].

У рамках соціолінгвістичного дослідження нової лексики розглядаються питання розвитку лексичної підсистеми мови, обумовленого впливом соціально-економічних і політичних перетворень, що відбуваються в суспільстві. Останнім часом у лінгвістиці з'явився новий підхід у дослідженні неологізмів – когнітивний, який пояснює появу нових слів у мові активною пізнавальною діяльністю людини, переосмисленням відомих фактів і явищ, продукуванням нових об'єктів та ідей і необхідністю їх найменування [3].

Дослідження нової лексики з точки зору функціонального підходу передбачає

аналіз способів утворення неологізмів, виявлення внутрішніх закономірностей, за якими здійснюється вибір та адекватне вживання тої чи іншої лексичної одиниці у конкретному комунікативному акті [4]. При функціональному підході розглядається вживання лексичних одиниць, їх функціонування у певних сферах діяльності, які забезпечують комунікативний процес та функції, які вони виконують, а саме:

- **словотворча** – утворення нових слів шляхом словоскладання, афіксації і т.д.;
- **номінативна** – виникнення нової лексичної одиниці з новою структурою та значенням, тобто нового номінанту, що позначає нове поняття;
- **емотивна** – внесення стильового забарвлення афіксами.

В основі прагматичного підходу до вивчення нової лексики лежить дослідження варіативності слова. Під варіативністю розуміють сукупність варіантів в межах слова, кожен з яких може бути прагматичним варіантом і виконувати прагматичну функцію. Тому при прагматичному підході розглядається вживання слова в різних комунікативних ситуаціях залежно від соціального, територіального, національного, вікового та інших статусів учасників комунікації [4].

Певний період вживання неологізму є важливим фактором добору лексичних інновацій тому, що впливає на збереження "новизни" або її втрати, наприклад, **βιομηχανοποίηση, κλωνοποίηση, αποκεντροποίηση, χριστιανοποίηση** дослідники відносили до неологізмів у вісімдесятих - дев'яностих роках, тому вважаємо доцільно вказувати в реєстрах неологізмів рік появи та рік втрати цього статусу.

Лексикографічне опрацювання неологізмів на сучасному етапі розвитку лінгвістики включає наявність у словниковій дефініції системи позначок про прагматичну ситуацію та прагматичні компоненти нового слова (наприклад, **μτφ., λογ., λαϊκот**).

Отже, ми можемо зробити висновки, що відсутність чіткого визначення поняття неологізму зумовлене різними підходами до вивчення цього поняття, а основними підходами до вивчення нової лексики є структурно-семантичний, соціолінгвістичний, когнітивний, функціональний та прагматичний.

Список використаних джерел:

1. Волошин Ю. К. Общий американский сленг: Состав, деривация и функция. Лингвокультурологический аспект : дис. докт. філ. наук / Волошин Ю. К. – Краснодар, 2000. – 341 с.
2. Грицай І.С. Сучасні підходи до вивчення неологізмів [Електронний ресурс] / І.С. Грицай. – Режим доступу : <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1010>.
3. Грицай І.С. Сучасні підходи до вивчення неологізмів [Електронний ресурс] / І.С. Грицай. – Режим доступу : <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1010>.
4. Заботкина В.И. Соотношение прагматической и семантической вариативности в лексике современного английского языка / В.И.Заботкина // Вариативность в германских языках: Тез. докл. Всесоюз. науч. конф. – Калинин, 1988. – 300 с.

ЧАС І ПРОСТІР У П'ЕСІ ЕРІКА-ЕММАНЮЕЛЯ ШМІТТА «НІЧ У ВАЛОНІЇ»

Васильєва Ольга Сергіївна

аспірантка 4-го року навчання факультету романо-германської
філології факультету іноземних мов
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Черкашина Тетяна Юріївна

Доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри романо-германської філології
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Відображаючи дійсність, письменники не можуть оминати відображення часопросторових форм існування, адже часопростір є одним з основних структурних елементів поезики будь-якого твору.

У п'есі відомого французького письменника сучасності Еріка-Емманюеля Шмітта часу і простору приділено велику увагу, адже, працюючи над своїми п'єсами автор орієнтується на класичні риси побудови драматичних творів, де єдність дії, часу і місця є основними визначними рисами. П'єси Еріка-Емманюеля Шмітта характерні саме вибором одного конкретного дня (в певний обраний історичний період) та місця, яке драматург окреслює на початку п'єси.

У обраний п'єсі «Ніч у Валонії» місце розгортання всіх подій читачеві презентується вже з самого заголовку. Валонь – реальне місто. Це муніципалітет у Франції у регіоні Нормандії, департамент Манш. Розташоване це місто на відстані близько 290 кілометрів від Парижу [1]. Саме ці деталі драматург підкреслює за допомогою монологів деяких дійових осіб: «...але ж затягнути мене в таку діру, в цю нормандську глухомань...І кому це спало на думку, звести собі маєток так далеко від Парижу» [2, с.1].

Уже у першому акті драматург презентує детальніше місце дії, адже вона розгортається у більш конкретно окресленому місці зі своїми власними декораціями, які не змінюються протягом усіх п'ятнадцяти сцен. Ерік-Емманюель Шмітт розміщує своїх дійових осіб у: «Салоні занедбаного провінційного замку. Середина 18-го століття. Старі меблі, затерті гобелени, деякі предмети прикриті від пилу та павутини простирадлами...» [2, с.1]. Саме у цьому описі присутня згадка про історичний період, який драматург обирає для своєї п'єси. За допомогою опису інтер'єру замку, він додає йому старини і одразу занурює читача у потрібну атмосферу даного місця у певну епоху.

У п'єсі Еріка-Емманюеля Шмітта «Ніч у Валонії» час і простір відіграють дуже важливу роль, адже певне обране автором століття надає своєрідного забарвлення діалогам, накладає свій відбиток на поведінку дійових осіб, надає їм певних характеристик (наявність титулів, слуг тощо). Нормандський покинутий замок створює атмосферу ностальгії, некомфортної для присутніх ситуації, усамітненого місця, що є важливим для аналізу інших структурних елементів твору і розумінні проблематики та поезики в цілому.

Список використаних джерел:

1. Валонь: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 26.05.2023).
2. Schmitt E.-E. La nuit de Valogne. – P. 1991.

СЕКЦІЯ XVII. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

ЕПІКУРЕЇЗМ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Рубцов Дмитро Олександрович

здобувач вищої освіти факультету інфокомунікацій

Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Епікуреїзм – одна з найвпливовіших філософських шкіл давньої Греції, заснована Епікуром у IV столітті до н.е. [1]. Головною метою епікуреїзму є досягнення щастя та блаженства шляхом досягнення насолоди і уникнення болю. Використовуючи принципи поміркованості, дружби та задоволення, епікуреїзм пропонує філософський підхід до життя, який має вплив на сучасне суспільство.

Епікуреїзм передбачає кілька ключових принципів, які визначають його сутність. Перш за все, епікуреїзм покликаний допомогти людям знайти щастя та блаженство, але не шляхом безконтрольної насолоди, а шляхом розумного вибору і поміркованості. Епікурейці вважали, що найбільшим джерелом задоволення є прості насолоди, такі як добрі стосунки, мудрість та внутрішня гармонія [2].

Другим важливим принципом є віра в атомізм – теорію, що світ складається з недільних атомів, які рухаються випадковим чином. Епікуреїсти вважали, що людські почуття та емоції походять зі зіткнення атомів, і розуміння цього може допомогти уникнути болю і страждання.

Епікуреїзм має вплив на різні аспекти сучасного суспільства. Одним з них є акцент на важливості психічного благополуччя та самозадоволення. У світі, де стрес та невпевненість є поширеними явищами, принципи епікуреїзму нагадують нам про значення самозахисту і забезпечення власного щастя. Епікуреїзм надає інструменти для розуміння та заспокоєння своїх емоцій, а також сприяє розвитку ментального здоров'я.

Епікуреїзм також впливає на моральність та етику в сучасному суспільстві. Концепція епікуреїзму, що базується на позитиві, справедливості та взаємопідтримці, надає основу для розуміння та визначення моральних цінностей в індивідуальному та колективному житті. Принципи закликають дбати про добробут і щастя не тільки для себе, а й для інших людей і сприяти створенню гармонійного та етичного суспільства.

Епікуреїзм також зазнав критики та контрверсій. Його противники стверджують, що підхід, заснований на насолодах, може призвести до бездумного споживання та відсутності відповідальності [3]. Крім того, існують дебати щодо того, чи можна досягти справжнього щастя, фокусуючись лише на насолоді. Деякі критики спростовують ідею, що епікуреїзм може бути універсальним підходом до щастя, вважаючи, що різні люди мають різні джерела задоволення і щастя.

Проте, цей напрям продовжує залишатися актуальним у сучасному світі. За допомогою психології та наукових досліджень, ми можемо краще розуміти принципи задоволення та щастя. Також існує зростаючий інтерес до практичних аспектів

епікуреїзму, таких як медитація, самопізнання та зосередження на простих радощах життя. Багато людей шукають способи зниження стресу та забезпечення емоційного благополуччя, і епікуреїзм може надати цінні інструменти для досягнення цих цілей [4].

Епікуреїзм є філософським напрямом, який надає нам інструменти для досягнення щастя і задоволення в житті. Його принципи про поміркованість, дружбу та задоволення можуть мати значний вплив на сучасне суспільство, сприяючи психічному благополуччю та етичному розвитку та слугувати як важливе джерело натхнення та розуміння, щоб досягти більш збалансованого, щасливого та задоволеного життя. Незважаючи на критику, епікуреїзм залишається актуальним у постійно змінюваній та сучасній реальності. Розвиток епікуреїзму в сучасному суспільстві потребує відкритості, дебатів та адаптації до нових викликів, щоб зберегти його цінність і актуальність для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Епікуреїзм, Епікур (Epicurus) – Історія філософії [Електронний ресурс] – <https://stud.com.ua/56235/filosofiya/epikureyizm>.
2. Епікуреїзм як етичне вчення античного Риму. [Електронний ресурс] – URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/30409/>.
3. Криворучко М.В. Роль сучасних інформаційних технологій у розвитку особистості. [Електронний ресурс] – URL: <https://naurok.com.ua/stattya-rol-suchasnih-informaciynih-tehnologiy-u-rozvitku-osobistosti-231485.html>.
4. Петренко М.О. Сучасні морально-етичні виклики: соціокультурні засади та філософські дискурси. [Електронний ресурс] – URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/17079>.

ПРОВІДНІ РЕЛІГІЇ СВІТУ

Тирон Володимир Октавянович

магістр соціальних та поведінкових наук, магістр освітніх, педагогічних наук
Україна

Сьогодні в Україні проживають представники багатьох національностей та народностей, які сповідують різні релігії. Незнання або нерозуміння релігійних традицій людей, що мешкають поряд, нерідко призводять до непорозумінь або навіть конфліктів. У статті надаються короткі характеристики провідних релігій світу: іудаїзму, християнства, буддизму, ісламу (мусульманства), індуїзму.

Іудаїзм. Євреї – один з найдавніших народів світу. У ранній період своєї історії (перша половина II тис. до н.е.) цей народ представляв собою племена, які розводили худобу. Кочували ці племена, в основному, у Північній Аравії. На той час у них ще не було єдиної для всіх релігії, у кожного племені існував власний культ покровителів, духів-предків.

Також серед племен було прийнято обожнювання сил природи, віра в демонів і духів, табу, різниця між чистими та нечистими тваринами, повага до мертвих. Однак деякі моральні принципи, що в подальшому були розвинені Мойсеєм і пророками, вже існували. Багато цих стародавніх повір'я увійшли і у священні тексти іудеїв, наприклад, почитання євреями дерев, гір, джерел, священних стовпів, які називалися ашер.

Відповідно до П'ятикнижжя Мойсеєва, Авраам був першим, хто визнав духовну природу єдиного Бога. Тоді ж він покинув свою сім'ю, яка не відмовилася від власних вірувань, і до смерті у Ханаані кочував з місця на місце та сповідував віру в єдиного Бога.

Вчені вважають, що образ єдиного Бога став формуватися в євреїв з причини необхідності об'єднання різних племен у єдине ціле в XV-XIV ст. до н.е. Оскільки племена розводили худобу, їм постійно були необхідні нові площі для випасання. І єврейські кочівники почали наступ на палестинські землі. Яхве (Ягве) був верховним Богом у єврейського племені левітів, він був і покровителем худоби, і воїном. Завдяки цій універсальності він і був обраний в якості єдиного божества.

Загарбницька війна розтяглася на століття, хід її подій досить повно зображений у Біблії. Як розповідає священний для іудеїв текст Тори, Бог надихав воїнів і допомагав їм. Наприклад, у битві ізраїльтян з аморійцями Бог кидав в останніх з неба важке каміння. На згадку про ті часи у біблейських текстах найчастіша назва для Яхве – Саваоф (Сеабот), що означає «Бог війни».

Умовно історію іудаїзму можна поділити на такі періоди: палестинський період; епоха Другого Храму; епоха розсіяння; середньовіччя; XVIII-XIX ст.; XX століття. Голокост; сучасний період.

Християнство. На сьогодні майже третина жителів Землі хоча б номінально належить до тієї чи іншої християнської конфесії. А в нашій країні християнами себе вважає більшість населення. Але при цьому багато з них мають вельми віддалене розуміння про християнство, його історію, віровчення та практику.

В Європі, яка довгий час була колискою християнства, зараз налічується понад 300 млн. християн, у Латинській Америці – понад 350 млн., у Північній Америці – приблизно 250 млн., в Азії – біля 300 млн., в Африці – 400 млн., в Австралії – 14 млн.

Більшість з них (приблизно 1 млрд.) належить до католицької церкви, у тому числі 17 млн. католиків різних східних обрядів; протестантів і віруючих

постпротестантських деномінацій налічується біля 400 млн., біля 200 млн. належать до автокефальних православних церков, і 70-80 млн. – до так званих «дохалкидонських» церков.

Усіх цих людей об'єднує більш-менш глибока віра в Бога Творця та Божого Сина Ісуса Христа, обряд хрещення, що вони пройшли, та намір дотримуватися певних моральних вимог, який знову ж може втілюватися в їхнє життя відносно повно.

Християнство, поряд з іудаїзмом та ісламом, належить до так званих авраамітських релігій, тобто релігій, що зародилися внаслідок одкровення, наданого єдиним Богом ватажку одного з семітських племен Аврааму. В основі християнського Придання лежить Придання іудейське, не можна передісторію християнства відокремити від історії іудаїзму.

Буддизм. Буддизм – найдавніша із світових релігій, основним регіоном розповсюдження якої був Схід. Але сьогодні зацікавленість буддизмом виявляють люди у всьому світі. В нашій країні також є послідовники вчення Будди.

Що таке буддизм? Хто такі буддисти? Як живуть, про що думають послідовники одного з найдавніших та розповсюджених на сьогодні віровчень?

Що, як правило, першим приходить в голову при слові «буддизм»? Оголений монах у помаранчевому балахоні, який вірить у те, що після смерті на нього чекає нове народження, за ним – знову смерть і так далі. Теорія реінкарнацій є для багатьох таким самим яскравим символом буддизму, як і розп'яття для християнства.

Реінкарнація – теорія, що відповідає індуїзму та деяким іншим течіям, про те, що після смерті людина народжується знову в образі людини, тварини, смертного божества тощо до того часу, поки за допомогою відпрацювання минулих гріхів і нескоєння нових не звільниться від перенароджень та не піде назавжди в щасливий духовний світ. Буддійська теорія реінкарнації відрізняється від цієї теорії.

Іслам (мусульманство). Іслам (мусульманство) – наймолодша із світових релігій. В світі налічується біля 900 мільйонів її прихильників, здебільшого у Північній Африці, Південно-Західній, Південній та Південно-Східній Азії. Практично всі арабомовні, тюркомовні та іраномовні народи сповідують іслам. Багато мусульман серед представників північноіндійських народів. Населення Індонезії також майже в цілому сповідує іслам.

Іслам, необхідно визнати, найсильніша із релігій світу. Це пояснюється, перш за все, тим, що як релігійна доктрина і форма соціальної організації він завжди грав на мусульманському Сході дещо іншу роль, ніж, скажімо, християнство в Європі. Ніколи, навіть у часи свого повного панування над людьми, у періоди найжорсткіших гонінь та розгулу інквізиції, християнство не витісняло повністю світську владу. Іслам же заповнив собою всі пласти мусульманського суспільства, визначив характер економічних відносин і форми політичного адміністрування, соціальну структуру, культуру та побут правовірних. Духовне життя в ісламських країнах не лише завжди було під контролем ісламу – воно протікало виключно в рамках ісламу, було ісламським як по суті, так і по формі.

Іслам як релігійна система з її найсуворішим і завершеним, доведеним до вершини монотеїзмом склалася на базі двох її попередників – іудаїзму та християнства. Головна особливість мусульманської духовної традиції полягає у принциповій неподільності в ній релігійного та світського, сакрального та земного, в її абсолютній, «чистій» релігійності.

Вихідним і головним положенням цієї релігії є ствердження: Аллах є творцем світу та людини, і все існуюче є результатом прояву Промислу Божого. Від інших світових релігій іслам відрізняється більш жорстким і однозначним постулатом цієї

ідеї, що знайшло своє відображення у популярному на Сході виразі: «Не розмислюй: в нього (у світу) є промислитель».

Назва «іслам» походить від арабського слова «салам», що в буквальному перекладі означає «мир», але має ще й додаткове значення «підпорядкування». Таким чином, назву цієї релігії можна перекласти як «абсолютний мир, який настає, якщо життя людини підпорядковане Богу». Людина, яка сповідує іслам, називається мусульманином. Стан мусульманина включає в себе стан, відомий як іхсан, що означає «народження заново».

Іслам зародився в Аравії. Для Аравії необхідним було об'єднання, яке б завершило кровопролитні війни та встановило рівновагу. І цим об'єднанням стала релігія, засновником якої вважається пророк Мухаммед.

Індуїзм. Ареал виникнення та розповсюдження індуїзму – Індійський субконтинент, більшість людей, які сповідують цю релігію, мешкають у Республіці Індія. Історична назва індуїзму санатана-дхарма, що в перекладі з санскриту означає «вічний шлях» або «вічний закон». Сучасний термін «індуїзм» виник на підставі слова «хинду», яке представляє собою персидський варіант санскритського імені ріки Синдху (Інду).

Важливо підкреслити, що сам по собі індуїзм не має одного засновника, не представляє собою єдиної релігії зі сталим віровченням, а вмщує безліч релігійних шляхів, які мають одні ведичні корені, але часто протиставляються один одному.

Індуїзм внутрішньо неоднорідний і представляє декілька напрямів. Перш за все, він поділяється на дві течії – шиваїзм (шайвизм) і вішнуїзм (вайшнавизм). Ці течії беруть свої назви від імен індуїстських богів – Шиви та Вішну. Обидва напрями є по суті політеїстичними культурами, оскільки Шива та Вішну мають богів-дітей, богинь-дружин, почитання яких також є обов'язковим у контексті релігійної практики обох напрямів. У кожному напрямі Шива та Вішну претендують на роль голови політеїстичних пантеонів Індії. У свою чергу, шиваїзм і вішнуїзм також розпадаються на декілька напрямків. Паралельно з шиваїзмом і вішнуїзмом процвітає народний індуїзм, що полягає у почитанні сотень місцевих богів, які, у більшості випадків, знаходяться між собою в подружніх або інших сімейних стосунках. В той же час, з народним індуїзмом в Індії існує міцна організація жрецької касты брахманів, які зберігають основні тексти релігії та займаються обрядовою практикою.

Всі напрями індуїзму об'єднує декілька положень: 1) віра в богів та їхнє почитання у вигляді ідолів (мурти), тобто статуй та скульптурних зображень; 2) віра в переселення душ, тобто можливість душі вселятися в тіла всіх видів живих істот – від комах до людини (сансара); 3) віра в те, що порядок перенароджень визначається скоєними при житті поступками та їхніми наслідками (карма).

Шиваїзм і вішнуїзм наполягають на можливості звільнення (мокша) від закону перевтілення через почитання божеств. Для цього прихильники цих напрямів розробляють різні методи звільнення (йога). Пропоновані шиваїзмом і вішнуїзмом методи звільнення від сансари багатоваріантні. Однак всі вони так чи інакше включають два моменти: 1) почитання провідного Бога політеїстичного пантеону та божеств, що йому відповідають; 2) систему психічних та фізичних вправ для досягнення байдужості до земного життя.

Індуїстські культури та методи здолаття сансари часто піддаються критиці іншого релігійного напрямку, який також з'явився на території Індії, – буддизму.

Більш детально про історію, закони, принципи, свята, обряди, напрямки, течії, таїнства, символи віри та ін. провідних релігій світу ми розповімо в наступних публікаціях.

СЕКЦІЯ XVIII. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

CHATGPT ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Хорошайло О.С.

канд. пед. наук, доцент кафедри психології та суспільно-гуманітарних наук
*ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Ю. Бугая», Україна*

Кочергіна С.С.

канд. філол. наук, доцент кафедри мовних та гуманітарних дисциплін
ТОВ Технічний Університет «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», Україна

З того моменту, як наприкінці 2022 року чат-бот ChatGPT з'явився у відкритому доступі, викладачів ВНЗ турбує питання його ролі на заняттях та поза ними, враховуючи (відносно) якість його відповідей і потенційно неетичне використання щодо академічної доброчесності.

ChatGPT — це чат-бот, програма, яка імітує онлайн-розмову за допомогою технології штучного інтелекту (AI). GPT розшифровується як Generative Pre-trained Transformer (генеративний попередньо навчений трансформер).

Як викладачі англійської мови, ми вважаємо, що використання ChatGPT є інноваційним способом залучити студентів і зробити заняття більш інтерактивними та інформативними.

Ця програма допомагає створити інтерактивні вправи та спонукати студентів до дій з метою тренування навичок говоріння, аудіювання, читання та письма.

Деякі загальні приклади використання викладачами таких інструментів, як ChatGPT, включають:

- створення персоналізованих навчальних матеріалів: ChatGPT можна навчити створювати навчальні матеріали на основі індивідуальних стилів навчання та потреб студентів;
- відповіді на запитання: ChatGPT може діяти як віртуальний викладач, відповідаючи на запитання студентів і допомагаючи їм зрозуміти складні поняття;
- створення підказок для творчого письмового завдання: ChatGPT допомагає студентам покращити свої навички письма та творчі здібності;
- підтримка дослідницьких проєктів: ChatGPT можна використовувати для створення дослідницьких пропозицій, рефератів і оглядів літератури, щоб допомогти студентам завершити свої дослідницькі проєкти;
- створення тестів: ChatGPT забезпечує адаптовану та персоналізовану перевірку навичок студентів;
- допомога у вивченні граматики. Ви можете дати студентам твір із граматичними помилками та попросити їх виправити помилки. Потім нехай вони внесуть текст у ChatGPT і попросять виправити його. Студенти можуть порівняти два варіанти та оцінити схожість і відмінності, а також оцінити обмеження технології;

- отримання особистого відгука. ChatGPT може надати персоналізований відгук про письмові та домашні завдання студентів. Ви можете скопіювати студентські роботи в чат і попросити ChatGPT відредагувати їх. Звичайно, ви також маєте залишати власні коментарі, але ChatGPT може виявити помилки, які ви не помітили;

- доступ до ресурсів. ChatGPT може надавати посилання на онлайн-ресурси та навчальні матеріали щодо досліджуваної теми. Незалежно від того, чи шукаєте ви відео, статті чи інтерактивні посібники, ChatGPT допоможе вам знайти те, що вам потрібно;

- допомога в практикуванні письмової мови. Попросіть своїх студентів поговорити з ChatGPT на певну тему, а потім показати вам розмову. Потім студент може виправити свою розмову та попросити ChatGPT також виправити помилки.

Наприклад, ви можете використовувати цю модель для створення кросвордів, пошуку слів або тестів, щоб допомогти вашим учням тренувати свій словниковий запас і граматичні навички.

Але, мабуть, найцікавішим аспектом ChatGPT є його здатність генерувати творчі підказки та ідеї для студентів. Це чудовий спосіб заохотити учнів більше писати, мислити критичніше та розвивати свою уяву.

Ось кілька прикладів підказок, які викладачі англійської можуть надавати ChatGPT:

«Generate a descriptive paragraph about requirements for a modern IT specialist – the text should be 50 words long and aimed at intermediate-level learners studying English.

«Explain the difference between 'lend' and 'borrow' using real-life examples»

«Create an engaging warm-up activity for an online group lesson – 10 students of specialty ...learning English – advanced level»

«Write a persuasive 200-word essay on the importance of fire safety and create 5 comprehension questions for intermediate students» (для студентів спеціальності «Охорона праці»)

«Correct the grammar errors in the following sentence: 'Me and my friends is going to the mall' and give me the grammar rules that explain the mistakes»

«Write a bad letter of complaint to a company about a poor service experience so my students can find and correct the mistakes»

ChatGPT — це чудовий інструмент, який допомагає розпалити творче мислення викладачів та студентів.

Але не слід забувати і про недоліки використання ChatGPT:

- Плагіат та зниження критичного мислення студентів: ChatGPT може генерувати текст на основі введених даних, що може призвести до відсутності оригінальності в роботах та зниження критичного мислення серед студентів;

- залежність від технології: ChatGPT може призвести до залежності від технології;

- відсутність людської взаємодії: ChatGPT покладається на машину для створення тексту, що може призвести до відсутності людської взаємодії в групі;

- неадекватний зворотній зв'язок: ChatGPT може бути не в змозі надати адекватний відгук про роботу студентів, що може перешкоджати процесу навчання;

- питання конфіденційності: ChatGPT може використовуватися для збору та аналізу даних студентів, що може викликати проблеми конфіденційності студентів і викладачів.

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕСТАНДАРТНИХ ТА ІНТЕГРОВАНІХ УРОКІВ

Козловська Христина Романівна

студентка 4 курсу відділення «Початкова освіта»
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича», Україна

Науковий керівник: Кравчук Ніна Володимирівна

викладач
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича», Україна

Ключові слова: дидактичні особливості, нестандартні уроки, інтегровані уроки, нові освітні технології, педагогічна технологія, проектне навчання, активне навчання, розвиток компетентностей, критичне мислення, творчість, співпраця.

Ця наукова стаття розглядає дидактичні особливості нестандартних та інтегрованих уроків у контексті нових освітніх технологій. Зосереджуючись на перевагах і викликах, які вони пропонують, стаття досліджує, як ці інноваційні підходи впливають на процес навчання та навчальні досягнення учнів. Деякі конкретні приклади нестандартних та інтегрованих уроків надаються для кращого розуміння їхнього впровадження та ефективності. Крім того, стаття розглядає роль вчителя як фасилітатора у цих підходах та надає практичні рекомендації щодо успішного впровадження цих технологій у навчальний процес.

У сучасному світі освіти, вимоги до освітнього процесу постійно змінюються. Традиційні методи навчання все менше задовольняють потреби сучасних учнів, які зростають у цифрову еру. З цією метою виникають нові освітні технології, які спрямовані на покращення якості навчання та розвитку критичного мислення, креативності в учнів. Два з таких інноваційних підходів - нестандартні та інтегровані уроки - привертають увагу педагогічної спільноти своєю ефективністю та потенціалом у покращенні навчання.

Нестандартні уроки - це підхід до навчання, який виходить за рамки традиційних методів та стандартних підходів. Вони передбачають використання творчих, інтерактивних і ігрових елементів, що сприяють активній участі учнів у навчальному процесі [2]. Одним з прикладів нестандартного уроку є використання рольових ігор або симуляцій, де учні виконують ролі реальних чи уявних персонажів та розв'язують проблемні ситуації. Це сприяє їхньому зануренню у конкретну тему, розвитку комунікативних навичок та критичного мислення. Нестандартні уроки також можуть включати використання інтерактивних технологій, таких як віртуальна реальність або веб-конференції, які роблять навчальний процес більш захоплюючим і доступним для учнів.

Ці технології можуть відтворювати реальні ситуації, де учні можуть експериментувати, робити помилки і вчитися на них. Інтегровані уроки - це підхід, що поєднує різні предмети або теми в один урок. Замість традиційного вивчення окремих предметів, інтегровані уроки сприяють зв'язку між різними областями знань та показують їхню взаємодію в реальному житті. Наприклад, урок з теми "Математика та мистецтво" може поєднувати вивчення геометрії зі створенням

художніх композицій або дизайну [1].

Цей підхід допомагає учням бачити зв'язок між різними предметами, розвиває їхнє аналітичне мислення, творчість та проблемне розв'язування. Він також сприяє більш глибокому розумінню матеріалу та його застосуванню у реальному житті.

У нестандартних та інтегрованих уроках роль вчителя перетворюється з традиційного "розповідача" на фасилітатора навчання. Вчителю потрібно стати наставником, організатором та співробітником у навчальному процесі. Він повинен створити стимулююче середовище для учнів, де вони можуть самостійно досліджувати, ділитися думками та співпрацювати один з одним.

Вчителю також слід надавати учням пояснення, сприяти їхньому розвитку критичного мислення та мотивувати до активної участі. Нестандартні та інтегровані уроки є важливими елементами нових освітніх технологій. Вони сприяють активному навчанню, розвитку критичного мислення та творчості учнів. Ці підходи дозволяють учням зануритися у навчальний процес, ставити запитання, експериментувати та розв'язувати проблеми. Крім того, вони сприяють зв'язку між різними предметами та розумінню їхньої взаємодії. Успішне впровадження цих технологій вимагає підготовки та підтримки вчителів, а також налагодження співпраці між педагогами, школами та освітніми організаціями. Навчальні заклади повинні створювати сприятливе середовище для інноваційного навчання, забезпечувати доступ до сучасних технологій та підтримувати професійний розвиток вчителів [3].

Нестандартні та інтегровані уроки разом з новими освітніми технологіями відкривають нові можливості для покращення навчання та залучення учнів до активної пізнавальної діяльності. Вони сприяють розвитку ключових компетентностей, таких як критичне мислення, співпраця, творчість та проблемне мислення, які є необхідними для успішного функціонування у сучасному світі. Однак, необхідно враховувати виклики, пов'язані з впровадженням цих підходів. Нестандартні та інтегровані уроки вимагають більшої підготовки та планування з боку вчителів. Вони також можуть потребувати додаткових ресурсів та підтримки з боку адміністрації школи. Крім того, оцінювання навчальних досягнень учнів на нестандартних та інтегрованих уроках може вимагати нових підходів та інструментів. Загалом, нестандартні та інтегровані уроки разом з новими освітніми технологіями відкривають широкі перспективи для сучасного навчання. Вони сприяють розвитку творчих, критичних та інтелектуальних здібностей учнів і підтримують їх активну участь у навчальному процесі. Перехід до цих інноваційних підходів вимагає спільних зусиль вчителів, шкіл, освітніх організацій та держави для створення стимулюючого та розвиваючого навчального середовища.

Одним з ключових аспектів сучасної освіти є використання нестандартних та інтегрованих уроків, які спрямовані на покращення навчального процесу та розвиток комплексних навичок учнів. Ці підходи базуються на нових освітніх технологіях, що включають активне навчання, проектне навчання та співпрацю учнів у команді.

Нестандартні уроки передбачають використання нетрадиційних методів, прийомів та матеріалів, що стимулюють творче мислення та активну участь учнів у процесі навчання. Інтегровані уроки, у свою чергу, поєднують зміст з різних предметів з метою показати зв'язки та взаємозв'язки між ними, що допомагає збагачувати розуміння матеріалу та сприяє глибшому осмисленню навчального матеріалу [5].

Одним із найефективніших підходів до нестандартних та інтегрованих уроків є проектне навчання. Ця педагогічна технологія дозволяє учням активно досліджувати та досліджувати різні теми, виконувати проекти та презентації, співпрацювати у команді та розв'язувати реальні проблеми [4]. В процесі проектного навчання учні розвивають навички критичного мислення, аналітичних та презентаційних вмінь, а

також виявляють свою творчість та самостійність.

Висновок Нестандартні та інтегровані уроки разом з використанням нових освітніх технологій, таких як проектне навчання, є ефективними педагогічними підходами, що сприяють активному навчанню та розвитку ключових компетентностей учнів. Вони створюють сприятливе середовище для розвитку критичного мислення, творчості, співпраці та проблемного розв'язування. Такі підходи підтримують інтеграцію знань з різних предметів та стимулюють учнів до активної участі у навчальному процесі.

Однак, успішна реалізація нестандартних та інтегрованих уроків потребує належної підготовки вчителів, підтримки адміністрації шкіл та налагодження співпраці між освітніми організаціями. Вчителі повинні бути готові до змін, активно вдосконалювати свої методи та використовувати інноваційні педагогічні підходи для досягнення максимальних результатів. Також необхідно забезпечувати наявність достатніх ресурсів, доступ до сучасних технологій та постійну підтримку учителів у процесі впровадження цих підходів.

В цілому, нестандартні та інтегровані уроки, разом з новими освітніми технологіями, є ключовими елементами сучасної освіти, спрямованої на розвиток комплексних навичок і готовності учнів до викликів сучасного світу. Їх впровадження дозволить забезпечити якісну освіту, що відповідає потребам сучасного суспільства та підготує молоде покоління до активної участі в суспільному, економічному та технологічному розвитку. Впровадження нестандартних та інтегрованих уроків разом з новими освітніми технологіями стимулює учнів до креативного мислення, вирішення складних проблем, аналізу й оцінки інформації та здатності до ефективної комунікації.

Щоб забезпечити успішну і ефективну реалізацію цих підходів, необхідна відповідна підготовка вчителів, постійна підтримка та навчання вчителів у сфері нових освітніх технологій. Також важливо створити сприятливі умови у навчальних закладах, що включають доступ до необхідних матеріальних ресурсів та інфраструктури, а також підтримку адміністрації школи та освітніх організацій.

Загалом, впровадження нестандартних та інтегрованих уроків разом з новими освітніми технологіями є важливим кроком у напрямку сучасної освіти, спрямованої на розвиток комплексних навичок та підготовку учнів до життя в сучасному світі. Ці підходи стимулюють активне навчання, критичне мислення та творчий розвиток учнів, що робить їх більш готовими до викликів і можливостей, які майбутність приносить.

Список використаних джерел:

1. Дем'яненко, О. М. Нестандартні методи навчання в загальноосвітній школі. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди: Серія "Педагогіка", (52) 2017, 75-82.
2. Соловйова, І. В. Інтеграція знань на уроках природничо-математичних дисциплін у середній школі. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, (28), 2018, с. 87-93.
3. Інститут модернізації змісту освіти. Проектне навчання: основні поняття та принципи роботи. Київ: Авторське видання. 2016.
4. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Методичні рекомендації щодо застосування інтегрованих уроків в загальноосвітніх навчальних закладах. Київ: Авторське видання, 2019.
5. Мартиненко, В. О. Педагогічні умови впровадження проектного навчання в загальноосвітній школі. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія "Педагогіка", (5), 2018, с.42-49.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ СФОРМОВАНOSTІ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧИТАННІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ПРИКЛАДНОЇ МЕХАНІКИ

Котковець Аліна Леонідівна

ORCID ID: 000-0003-0894-0374

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

Контроль дозволяє управляти процесом формування англомовної лексичної компетентності (АЛК) та оптимізувати його. Провідним етапом у розробці методики контролю сформованості АЛК майбутніх бакалаврів з прикладної механіки є створення комплексу завдань для здійснення вступного, поточного, тематичного та підсумкового контролю АЛК в усіх видах мовленнєвої діяльності. Розглянемо групу контрольних завдань для перевірки сформованості англомовної лексичної компетентності у читанні.

Питанням розробки вправ та завдань для оволодіння та контролю іншомовної лексичної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності студентів немовних ЗВО займалися Л. С. Бірецька, О.А. Гришина, А.В. Дроздова, О.В. Кміть, Т.Г. Король, І. Ф. Мусаєлян, Н.С. Саєнко, Ю. О. Семенчук та інші. Проблема створення завдань для контролю сформованості АЛК у читанні майбутніх бакалаврів з прикладної механіки є недостатньо дослідженим. Системою вправ є сукупність типів, родів і видів вправ, об'єднаних за призначенням, матеріалом, способом виконання [1, с. 276]. Вужчим є поняття комплексу вправ, що стосується окремої теми або мовного чи мовленнєвого матеріалу. Подібно до вправ, контрольне завдання є також спеціально організованим виконанням операцій, дій, або діяльності [2, с. 181], що здійснюється з метою контролю іншомовної комунікативної компетентності або її складників. Завдання для поточного контролю сформованості АЛК у читанні включають тестові завдання для контролю лексичних навичок читання та лексичних знань, а також контрольних листків для здійснення самоаналізу та самооцінювання для контролю лексичної усвідомленості. Вслід за Семенчуком вважаємо, що формування лексичних навичок відбувається в три етапи (ознайомлення і семантизації лексичних одиниць (ЛО); автоматизації дій з ЛО на рівні слова, речення, фрази; автоматизації дій з ЛО на рівні речення) [3, с. 90], тому і контроль можна здійснювати на різних етапах автоматизації дій з ЛО. Так на рівні слова та словосполучення можна застосовувати некомунікативні або умовно-комунікативні завдання на зіставлення термінологічної ЛО з визначенням, перекладом, синонімом, антонімом, а також на об'єднання ЛО для створення словосполучень як перед читанням тексту, так і після. (*Match the word from the text with its Ukrainian equivalent.* 1. Bearing a. вал 2. Shaft b. Вальниця). Такі завдання підходять для контролю лексичних навичок та знань.

Для контролю лексичних навичок на рівні речення чи тексту можна запропонувати студентам завдання альтернативного або множинного вибору, де необхідно заповнити пропуски одним із варіантів. (*Your friend confuses certain terms. Help him choose the correct option to complete the sentences.*

1. These elements are the basic building _____ in many types of machines.

a) *blocks* b) *parts* c) *pieces*). Завдання такого типу можна подати як некомунікативні або умовно-комунікативні.

Для контролю лексичної усвідомленості доцільно запропонувати запитання для рефлексії у вигляді карток, вихідних квитків після заняття чи листків для самооцінювання. Прикладом запитань може бути: *Complete the sentences about you. Today I have learned how to use such terms... I didn't quite understand ...; Choose the correct option. I can identify terms to the topic Bearings in spoken and written authentic technical texts. Yes. No. My goal.*

Список використаних джерел:

1. Азимов, Э. Г., & Шукин, А. Н. (2009). Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: Издательство ИКАР.
2. Бігич, О. Б., Борецька, Г. Е., Бориско, Н. Ф., Гапонова, С. В., Майер, Н. В., Ніколаєва, С. Ю., ... Шукліна, С. І. (2013). Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика (Ред. Ніколаєва, С. Ю.). Київ, Україна: Ленвіт.
3. Семенчук Ю. О. (2007). Формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання (Кандидатська дисертація). Київський національний лінгвістичний університет, Київ.

МАТЕМАТИЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ СУДНОВОДІЇВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ОСНОВНИХ ФАХОВИХ ЗАДАЧ

Чумаченко Марія Миколаївна

ORCID ID: 0000-0002-1618-6175

старший викладач кафедри управління в транспортній галузі
*Дунайський інститут Національного університету
«Одеська морська академія», Україна*

Математика є універсальною мовою науки, яка обумовлює розв'язання різноманітних завдань професіонального спрямування. Викладання дисципліни «Вища математика» у вищих навчальних закладах морського профілю полягає в тому, щоб курсант у своїй майбутній професії мав можливість чітко використовувати математичні методи, які дають можливість аналізувати і моделювати пристрої та характер процесів.

Отримуючи математичну підготовку, курсанти, в першу чергу отримують чітке уявлення про місце дисципліни у створенні теоретичних основ навігації, теорії судна та керування судном, без якої неможливе розуміння цих предметів у подальшому навчанні. Компетентний підхід до математики розглядається як система методів, яка базується на виконанні конкретних професійних вимог, логічній послідовності дій та алгоритмів.

Фундаментальною дисципліною для засвоєння таких фахових дисциплін як, морехідна астрономія, навігація, теорія будови судна та інших є саме математика. Перелічені дисципліни розрізняються за характером використання математичного апарату, тому потрібно встановити структуру їх зв'язків з розділами: «Алгебра», «Функції», «Початки математичного аналізу», «Рівняння та нерівності», «Елементи комбінаторики, статистики та теорії ймовірностей», «Геометрії», «Вектори та координати», «Комплексні числа». Наприклад, щодо розділу «Вектори та координати», який вивчають курсанти на першому курсі, звертається увага на вивчення теми «Визначення полярних координат точки», далі використовуються ці знання в дисципліні «Навігація».

Завдяки математики тренуються такі розумові якості, які формують основу всього мислення людини. В першу чергу, логічні здібності, це саме те, що організовує всі знання в пов'язану систему понять та уявлень. Для забезпечення безпечної навігації судна, проаналізувати заздалегідь всі необхідні параметри, які дозволять не ризикувати життям людей, ми застосовуємо математичні розрахунки.

Математика й інші точні науки дуже важливі як для людства в цілому, так і конкретно для пароплавства. Звичайно, збалансований розумовий розвиток особистості передбачає освоєння не лише математики, але й предметів, які конче потрібні за спеціальністю, та й ще гуманітарних дисциплін. Програма вищої математики, що вивчається на першому курсі, охоплює математичні основи, які вважаються важливими для подальшого отримання знань, так необхідних для офіцера чи капітана на морських та річкових судах, таких як здатність здійснювати судноводіння в різноманітних умовах для використання всіх наявних навігаційних даних та проробку і планування рейсу.

Майбутні офіцери морського або річкового флоту повинні вміти розв'язувати задачі судноводіння, де застосовуються пропорції, масштаби та географічні

координати. Курс вищої математики виховує високу математичну культуру, розвиває логічне, абстрактне та алгоритмічне мислення курсантів, навчає використовувати сучасні математичні методи мислення у професійній сфері.

Розв'язання великої кількості задач під час судноводіння або під час навігації повсякчас супроводжується різноманітними та багатоцільовими розрахунками. Для того, щоб отриманими даними можна було користуватись у практичній діяльності, розрахунки необхідно виконувати за певними правилами та догмами, та на основі математичного аналізу й тривалого професійного досвіду у вирішенні таких вправ.

У сучасних судових умовах штурману та капітану не доводиться проводити великі розрахунки на папері, тому що було створено спеціалізовані комп'ютерні програми або пристрої, але якщо у разі якій-небудь несправності використання комп'ютеру неможливе, то саме володіння навичками математичних розрахунків дає можливість судноводію знаходити такі методи розв'язання навігаційних задач, які сприятиме більш точному розрахунку курсу судна, кращій оцінці точності обсервації, поповнення запасів води, пального, мастила та визначення кількості можливого вантажу, що буде завантажений.

Професійна підготовка судноводія неможлива без знань теорії судноводіння та будови судна, яка традиційно спирається на саме ті розділи математики, які мають безпосереднє відношення до навігації, дозволяють розглядати прикладні теоретичні завдання: сферична тригонометрія, математична статистика та елементи теорії наближення функцій.

Система теоретичних знань цих розділів вищої математики дозволяє визначати координати місця судна з оцінкою його точності. Саме цьому вища математика так важлива для майбутніх капітанів.

Список використаних джерел:

1. Доброштан О.О., Гудирева О.М. Особливості викладання курсу «Вища математика» для майбутніх судноводіїв з урахуванням стандартів «INTERNATION MARITIME ORGANIZATION» / О.О. Доброштан, О.М. Гудирева //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота» Випуск 28, стр. 51-54.

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анісімова Юлія Павлівна

викладач кафедри іноземних мов

Національний університет "Одеська юридична академія", Україна

Ключові слова: методика, іноземна мова, інтерактивні способи, англійська мова.

Вивчення проблематики нашого дослідження має надзвичайно велику актуальність у сучасному світі. Англійська мова є міжнародною мовою комунікації, що використовується в бізнесі, науці, технологіях, медіа, дипломатії та інших галузях. Навчання англійської мови є важливою складовою освіти у багатьох країнах світу, і це стає все більш важливим, оскільки зростає міжнародна співпраця і потреба в міжкультурній комунікації.

Дослідження в галузі методики викладання англійської мови дозволяють вчителям і педагогам збільшувати ефективність своєї роботи та покращувати результати навчання студентів. Дослідження методів і технік викладання англійської мови допомагають знаходити нові, більш ефективні та цікаві способи передачі знань та навичок учням, що підвищує їх мотивацію та інтерес до навчання.

До того ж, з поширенням онлайн-освіти та дистанційного навчання вивчення методів викладання англійської мови стає ще більш актуальним, оскільки вчителям потрібно знати, як ефективно передавати знання та вміння через онлайн-формат.

Отже, вивчення та дослідження методичних особливостей викладання англійської мови є дуже важливою та актуальною темою, яка має велике значення для педагогів та студентів, які вивчають англійську мову.

У наші дні значно більше уваги приділяється вивченню іноземних мов як мов професійного спілкування. Проблеми, що виникають під час викладання іноземних мов з професійною спрямованістю, розглядаються у працях різних авторів, таких як О. Г. Поляков, Н. Д. Гальскова, А. Waters, Т. Hutchinson, О. П. Биконя, В. Д. Борщовецька, А. И. Гордеева, Т. М. Корж, Г. А. Гринюк, Т. М. Каменева, Л. Я. Личко, Ю. В. Манько, І. М. Мельник, Н. М. Одегова, О. П. Петрашук, О. М. Середа, В. Ю. Соколов та інші [4, с. 99].

Слід зазначити, що найбільш відомою методикою викладання іноземних мов в контексті обраної теми є кооперативне навчання (corporate learning). Цей підхід базується на партнерській або груповій роботі з метою досягнення спільних результатів, що дозволяє досягти високих показників вивчення іноземної мови. Крім того, завдяки використанню цього підходу, студенти та учні стають більш активними в процесі навчання, що сприяє досягненню стійких результатів. Важливою умовою успішності кооперативного навчання є позитивний настрій учнів і студентів [2, с. 344].

Отже, кооперативне навчання – це форма навчального процесу, яка сприяє підвищенню успішності учнів, студентів та новачків завдяки спільній діяльності. Цей метод включає п'ять основних елементів: позитивну взаємозалежність, відповідальність під час виконання завдань, активне сприяння взаємодії, розвиток соціальних навичок та оцінювання.

Інший метод навчання, який можна використовувати, – це колаборативне навчання. Цей метод вважається дієвим у фокусі навчання та викладання. Викладачі

активно допомагають студентам засвоювати знання про певний предмет за допомогою різних онлайн-інструментів, що забезпечують зацікавленість під час навчального процесу. Особлива увага приділяється методиці колаборативного письма, яка включає в себе лінгвістичні, педагогічні та технічні аспекти. Учні отримують зворотний зв'язок щодо завдання засвоєння певного аспекту або явища. Вчителі мають завдання ініціювати та контролювати процес. Основна перевага використання колаборативного письма з онлайн-інструментами полягає в тому, що результати письмової діяльності стають зрозумілими для всіх учасників, які створюють спільний продукт в мережі Інтернет. Використання таких онлайн-інструментів сприяє розвитку медіа-грамотності, яку можна набути за допомогою спільного листування на відповідних платформах. Колаборативне письмо допомагає учням розвивати такі навички та знання, як логіка міркувань, орфографія, функціональний стиль тощо.

Використання запропонованої методики може відбуватися в онлайн-режимі поза межами навчального закладу та в необмеженому темпі для тих, хто навчається іноземній мові. Викладач формує невелику групу з трьох або чотирьох студентів, можливо із рандомним складом. Це дає вчителю змогу індивідуально підтримувати недосвідчених студентів. Викладач може дати доступ до документу та працювати з учнями, запрошуючи їх електронною поштою. Перевагою такої методики є можливість наочного огляду усіх змін у тексті, що дозволяє усім учасникам чітко розуміти, хто, коли та який розділ тексту змінив. Ця прозорість сприяє зовнішній мотивації. Процес спільного використання Quip спрощений завдяки власному чату, де кожен може обговорити незрозумілі моменти, а викладач може пояснити правила та здійснити виправлення. Серед найпопулярніших ІКТ-засобів можна відзначити WordPress, GoogleDocs, Wiki, Moodle, Skype, Prezi, SlideShare, Movie Maker та YouTube. Один з можливих недоліків цієї методики – це фінансові витрати на купівлю або користування певних програм [1, с. 169].

У контексті обговорюваної проблематики важливо розглянути соціальні медіа як комунікативні інструменти, що є дуже ефективними та популярними. Серед цих інструментів можна виділити електронні листи, форуми, блоги, подкасти, веб-та інтернет телефонію, чати та віртуальні класні кімнати. Важливо розрізняти між синхронними та асинхронними комунікативними інструментами. Асинхронні інструменти не вимагають одночасної присутності студента, такі як електронні листи, форуми, блоги та подкасти, тоді як синхронні інструменти передбачають онлайн присутність, наприклад, веб-та інтернет телефонію й чати. Віртуальні класні кімнати можуть бути як синхронними, так і асинхронними комунікативними методами [5, с. 171].

Для вивчення іноземної мови також існують корпоративні текстові редактори, відеопрограми на відеопорталах, таких як YouTube, Twitter та Facebook тощо. Однак важливо, щоб викладач мав вміння використовувати інструменти доцільно й з індивідуальним підходом до кожного студента, мотивуючи їх до вивчення іноземної мови, щоб досягти високих результатів успішності [3, с. 110].

Висновок. Отже, після аналізу різних джерел та досліджень, метою було описати найбільш популярні методи викладання англійської мови. Було виявлено, що запропоновані нові інструменти викладання почали активно впроваджувати в навчальний процес приватні школи, викладачі та спільноти. Відгуки про імплементацію цих методик в основному позитивні, але є потенційний недолік, що полягає у тому, що деяким старшим людям може бути складно вивчати іноземну мову з використанням новітніх онлайн-інструментів та програм. Проте, цей недолік можна

легко подолати, якщо учень має високу та стійку мотивацію вивчати англійську мову.

Список використаних джерел:

1. Голубнича Л. Нестандартні методи у навчанні англійської мови професійного спрямування. *Foreign languages in professional training of specialists: issues and strategies*. 2020. С 169.
2. Дроб Н. Ч., Трофимова М. Л. Інтерактивні методи викладання англійської мови у вищих військових навчальних закладах. In *The 9 th International scientific and practical conference «Modern research in world science»* (November 28–30, 2022) SPC «Sci-conf. com. ua», Lviv, Ukraine. 2022. 1977 p. (p. 786).
3. Іваненко В. В. Інноваційні методики у викладанні англійської мови для спеціальних цілей. In *Colloquium-journal* (No. 8 (60), 2020. pp. 110–112).
4. Качанов В. І., Кодалашвілі, О. Б. Сучасні методичні підходи до викладання англійської мови. Випуск СХХХІІ (142), 2020. С. 98–102.
5. Попович О. Р. Сучасні проблеми викладання англійської мови. *Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури: Матеріали IV Всеукраїнської*, 2021. С. 171.

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВУЗАХ

Чаплик Віктор Васильович

канд. мед. наук, доцент, завідувач кафедри медицини
катастроф та військової медицини

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

Чаплик Ольга Андріївна

старший викладач кафедри іноземних мов

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

Проблема навчальної мотивації, безсумнівно, є актуальною як для студентів, так для викладачів (2,3). На жаль, слід зазначити, що за останні роки інтерес студентів до навчання помітно знизився.

У 21 столітті, коли доступ до інформації вже не є складним питанням, постає запитання – як мотивувати студентів до навчання, до постійного вивчення матеріалу та ефективного вибору і засвоєння знань. Мотивація є основним засобом, який дає змогу підвищити зацікавленість студентів до навчального процесу і дозволяє підняти їх особистий творчий потенціал (1,4). Відповідальність за підвищення рівня мотивації студентів до навчання лежить як на викладачах вузу, так і на самих студентах. Нині перед викладачами вузів стоїть нелегке завдання зі створення таких умов, за яких студенти за стислі терміни змогли б засвоїти максимально можливу кількість знань разом із набуттям необхідних практичних навичок. Ступінь мотивації студентів до навчання - це дзеркало суспільства, так як саме молода інтелігенція є основним потенціалом і основою сталого розвитку економік країн, основною рушійною силою у цьому непростому світі.

Мотивація – це спонукання людини до здійснення усвідомлених чи неусвідомлених дій, здатність активно задовольняти свої потреби, досягати поставленої мети. Мотивація відповідає за те, чому люди вирішують щось робити, як довго вони продовжуватимуть це робити та скільки зусиль докладатимуть. Для кожної людини мотивація може бути різною: постановка цілей, визначення шляхів досягнення цих цілей, часові рамки, винагорода, виклики і т.п. Існує понад 20 різноманітних теорій мотивації, втім науковці так і не досягли згоди щодо єдиної правильної теорії.

Навчальна мотивація визначається як окремий вид мотивації і має системний характер. За фактом – це один із найбільш ефективних способів покращити процес та результати навчання студентів. Загальну структуру навчальної мотивації утворюють потреба і сенс вчення, мотив вчення, мета, інтерес, завдання, бажання та наміри тощо. Рівень мотивації до навчання є основним фактором, який впливає на результати навчального процесу. Здійснення мотивації студентів до навчання є досить непростим і неоднозначним процесом. Мотивацію можна вважати основною складовою для формування майбутніх професіоналів. У зв'язку з цим, дуже важливим є питання, пов'язане зі стимулами та мотивами навчально-професійної діяльності студентів.

Вступаючи вчитися до вузу, молоді люди прагнуть отримати знання, вміння та навички, які надалі допомогли б їм знайти самостійність, досягти успіху та благополуччя. За час навчання одні студенти багато і охоче працюють для того, щоб оволодіти знаннями та професійною майстерністю, а труднощі, що виникають, тільки додають їм енергії та бажання досягти поставленої мети, інші роблять все наче «з-під

палиці», а поява будь-яких значних перешкод різко знижує їх активність у навчальній діяльності.

Мотиви до навчання для студентів у вищих навчальних закладах можуть бути різними: пов'язані з підвищенням професіоналізму, підвищенням суспільного статусу, бажанням отримувати високу зарплату, пошуком нових знайомств та ін. Важливо, щоб викладачі цікаво вели свої заняття, а не просто видавали знання як зачитування, наприклад, лекцій. Викладачі мають бути харизматичними і демократичними особистостями, вміти поважати та зацікавити студентів.

Нині у багатьох вишах існує освіта на контрактній основі. Студенти мають можливість, сплативши, перездати будь-які заліки та іспити. Відповідно можна говорити про зниження мотивації до навчання. Але, при цьому в суспільстві формуються нові вимоги до випускників, які повинні не тільки мати спеціальні знання, а й відповідні навички, які дозволяють їм постійно удосконалюватися.

Система мотивації студентів у сфері активної навчально-пізнавальної діяльності може містити мотиви двох типів: внутрішні та зовнішні. Найбільш продуктивними є внутрішні мотиви, оскільки вони засновані на інтересі, на чомусь важливому та значущому для студентів. До внутрішніх мотивів відносяться такі, які спонукають людину до вчення як своєї мети і як важливого інструменту досягнення своїх цілей. При цьому інтерес може проявлятися як до самих знань, так і до процесу їх отримання. Внутрішніми мотивами можуть виступати також допитливість, прагнення студента підвищити свій культурний та професійний рівень, його потребу у новій інформації і т.п. Взагалі внутрішня мотивація характерна для сильних студентів, які прагнуть освоїти професію на належному рівні, набути практичних умінь і навичок. До зовнішніх мотивів належать спонукачі такого типу як покарання чи нагорода, загроза, вимога, тиск групи, очікування майбутніх благ, оцінка викладача, прагнення уникнути неприємностей тощо.

Британський вчений Золтан Дерней описує мотивацію як процес і виділяє 4 етапи мотивації:

1. Створення умов для мотивації студентів. Завдання викладача – створити передумови для того, щоб студенти могли покращувати власну мотивацію. Це досить просто, адже основним інструментом мотивації для студентів є поведінка викладача. Якщо викладач випромінює ентузіазм, то студенти заряджаються ним. Сприятлива атмосфера на заняттях – це те, що викладач створює своєю поведінкою та ставленням, і студенти це відчують. А ще важливо вірити у своїх студентів. Слід також дозволити студентам налагодити контакти з викладачем, щоб останній зміг допомогти їм порадою або відповісти на їх додаткові запитання. Викладач повинен ділитися своїм досвідом та розповідати про свої успіхи та поразки.

Формування початкової мотивації. Найчастіше мотивація студента не генерується автоматично. Викладачам необхідно створити умови, за яких студенти виконуватимуть різні завдання на заняттях. Тут важливо пам'ятати: чим більше студенти вірять у те, що вони можуть виконати завдання, і чим більша цінність мети, тим більша ймовірність, що вони досягнуть успіху.

Підтримка та захист мотивації. Мотивацію слід виховувати та постійно підтримувати. Потрібно робити процес навчання приємним і вносити до нього різноманітність. Також необхідно створити безпечне середовище на занятті – усунути фактори, що призводять до занепокоєння. Чим нижчий рівень занепокоєння у студентів, тим швидше вони досягнуть мети.

Заохочування студентів до ретроспективної позитивної самооцінки. Викладач повинен допомогти студентам побачити прогрес у виконаній роботі, заохотити їх

аналізувати наскільки добре вони виконали конкретне завдання і допомогти покращити їх результативність.

Немає слабких чи погано мотивованих студентів, є погано організована робота в університеті, який має підтримувати студентів та допомагати їм реалізувати свій потенціал. Для того, щоб студенти хотіли робити якісь дії, університет має створити їм для цього умови та сприяти розвитку їх умінь.

Необхідно удосконалювати систему освіти і підвищувати мотивацію студентів до навчання. Одним із інструментів вимірювання та підвищення мотивації є те, що університет сам має бути націлений на свій розвиток. Коли студенти відчують, що університет активно розвивається, вони зрозуміють свою впевненість у виборі професії та працевлаштуванні. Сьогодні студенти не готові слухати переказ сухих і нудних лекцій. Ця інформація є у відкритому доступі в мережі Інтернет, вони вміють її знаходити. Викладачі повинні навчити їх аналізувати цю інформацію.

Один із важливих стимулів для студентів – можливість працевлаштування після закінчення університету. Працевлаштування — один із провідних стимулів навчання для студентів. Це той основний результат, якого прагнуть досягти студенти. Університети змінюють ставлення студентів до практичної підготовки, підвищують рівень її значимості, надавши студентам можливість проходити повноцінне виробниче стажування у реальному секторі економіки. Завдяки подібному підходу, майбутні фахівці, випускники на завершальному курсі мають повну інформацію про майбутнє місце працевлаштування, щодо не тільки технологічних процесів, виробничих циклів, а й кадрового складу та рівня матеріального забезпечення.

Негативне ставлення студентів до навчання виникає тоді, коли є бідність і вузькість мотивів: слабка зацікавленість у своїй успішності, невміння визначати цілі, долати труднощі, негативне ставлення до освітнього закладу, до викладачів і т.п.

Позитивне ставлення студентів до навчання: поступове наростання мотивації, уміння ставити перспективну мету, передбачати наслідки своєї навчальної роботи і поведінки, долати перешкоди в досягненні цієї мети. У навчальній діяльності спостерігається пошук нестандартних способів вирішення навчальних завдань, гнучкість і мобільність способів дій, перехід до творчої діяльності, збільшення частки самоосвіти.

Список використаних джерел:

1. Занюк С. С. Психологія мотивації : Навчальний посібник / С. С. Занюк. – К. : Вид. «Либідь», 2002. – 304 с.
2. Малінка О. О. Психологічні проблеми мотивації навчально-професійної діяльності студентів у сучасних умовах / О. О. Малінка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.psyh.kiev.ua.
3. Пінська, О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів / О. Пінська // Проблеми трудової і професійної підготовки. – 2009. – Випуск 14. – С. 111-115.
4. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи / Л.Г.Подоляк, В.І.Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – 352 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО МАЙБУТНЬОГО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Гончар Людмила Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор

Інститут проблем виховання НАПН України, Україна

«Готовність молодшої особистості до майбутнього сімейного життя» на наш погляд, характеризується: 1) певною сумою знань: щодо значення сім'ї в житті людини та її функцій; щодо подружніх і батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, способи взаємодії між молодим подружжям та з майбутньою дитиною; знання з основ репродуктивного здоров'я; 2) наявністю емпатійної здатності, позитивного ставлення до нових обов'язків, прагнення свідомо і відповідально виявляти подружні й батьківські почуття; здатність до самовдосконалення; 3) вміння застосовувати необхідні знання у спілкуванні і міжособистісній взаємодії; уміння регулювати власні емоції і поведінку.

Для того, щоб у подальшому дослідним шляхом визначити реальний стан готовності сучасної учнівської молоді до майбутнього сімейного життя, було розроблено критерії й показники такої готовності, а саме: критерій «знання про майбутнє сімейне життя» (знання про значення сім'ї в житті людини та її функції; щодо подружніх і батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, знання основ репродуктивного здоров'я), критерій «емоційно-ціннісне ставлення до створення майбутньої сім'ї» (бажання створити сім'ю у майбутньому, наявність емпатійного сприйняття іншої людини – емоційної чуйності, відгуку, розуміння); критерій «уміння виявляти якості, необхідні для майбутнього сімейного життя» (вміння забезпечувати конструктивну міжособистісну взаємодію з іншими, уміння надати співчуття, допомогу, уміння виявити тактовність і контактність).

Наведемо результати діагностики рівнів готовності до майбутнього сімейного життя у старшокласників за критерієм «емоційно-ціннісне ставлення до створення майбутньої сім'ї» (бажання створити сім'ю у майбутньому, наявність емпатійного сприйняття іншої людини).

З метою з'ясування значення майбутньої сім'ї для старшокласників, скористалися анкетною «Головна життєва ціль старшокласників» [2]. Результати, одержані нами у рамках нашого дослідження, представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Головна життєва мета старшокласників

Ранг	Життєва мета	Дівчата	Ранг	Життєва мета	Хлопці
1	Мати гарну сім'ю	27,5	1	Отримати гарну освіту	21,0
2	Отримати гарну освіту	17,3	2	Відкрити власний бізнес	18,2
3	Жити в достатку	15,5	3	Влаштуватися на гарну роботу	17,4
4	Відкрити власний бізнес	13,1	4	Мати гарну сім'ю	16,2
5	Влаштуватися на гарну роботу	8,9	5	Жити в достатку	10,4
6	Забезпечити майбутнє собі і своїм дітям	7,8	6	Заробити багато грошей	7,3
7	Мати власну квартиру	5,5		Забезпечити майбутнє собі і своїм дітям	5,0
8	Заробити багато грошей	2,4		Мати власну квартиру	3,2
9	Мати дорогі речі	1,0		Мати дорогі речі	0,7
10	Інше	0,5		Інше	0,3

Отже, як свідчать одержані результати, переважна частина дівчат-

старшокласниць бажає в майбутньому мати гарну сім'ю, тоді як у хлопців місце сім'ї у відповідях знаходиться на 4-му місці. Зазначимо, що як дівчата, так і хлопці мають у своїх життєвих планах «забезпечити майбутнє своїм дітям», хоча ця ціль у дівчат на 6-му ранговому місці, а у хлопців – на 8-му місці. Це свідчить про те, що старшокласники уявлення про власну сім'ю в майбутньому ще не пов'язують із вихованням дітей, ця ціль у них є далекою, ілюзорною.

З метою виявлення здатності старшокласників до емпатійного сприйняття іншої людини (емоційної чуйності, відгуку, розуміння) тощо на основі емоційного досвіду і шляхом емоційних асоціацій та перенесень використовувалася модифікований опитувальник А.Мегрєбяна, Н.Епштейна «Здатність співпереживати» [1].

Аналіз відповідей старшокласників за цією методикою засвідчив, що лише 16,9% учнів здатні до розпізнавання емоцій батьків, інших людей та вміють впливати на емоційний стан оточення; хлопці та дівчата цієї групи емоційно чуйні, великодушні, здатні пробачати, небайдужі до людей, що їх оточують, та їх проблем. Вони швидко встановлюють контакти з людьми, знаходячи спільну мову з ними, намагаються знаходити компромісні рішення. Ця група старшокласників продемонструвала високий рівень прояву емпатійності за означеним показником емоційно-ціннісного критерія.

Значна частина учнів (47,9%) за результатами цієї методики виявили середній рівень емпатії. Для них наявні проблематичність розпізнавання емоційного стану інших, насамперед, батьків, у взаєминах з близькими людьми вони більшою мірою пасивні, аніж ініціативні, час від часу виявляють байдужість; часто виконують завдання батьків за примусом, а не власною волею; не так швидко встановлюючи контакти з людьми, керуються більше егоїстичними мотивами, менше цікавлячись мотивами останніх; більшою мірою уважні до близьких, однак при зайвому вияві ними почуттів втрачають терпіння.

Третя категорія старшокласників, яка засвідчила низький рівень прояву емпатійності, має труднощі у встановленні контактів з батьками, іншими людьми. Для них незрозумілі емоційні прояви з боку оточуючих, які сприймаються респондентами цієї групи з іронією. Їхні взаємини з батьками вимушені, будуються за статусно-рольовим принципом. Таких старшокласників виявилось 35,1 % із загальної кількості опитаних.

Відстежено, що глибше висловлюють своє емоційне ставлення до ситуації дівчата, тоді як у хлопців спостерігалась чіткіша позиція щодо урегулювання проблемної ситуації.

Досліджено, що більш глибокими психологічними чинниками, які впливають на емоційно-ціннісне ставлення до подружнього життя, прагнення старшокласників у майбутньому створити сім'ю, є: сімейні цінності, установки, стереотипи поведінки батьків, які закарбувались на ранніх етапах особистісного розвитку дитини у сім'ї та несвідомо впливають на стереотипи майбутніх шлюбно-сімейних взаємин. Результати дослідження свідчать також про те, що уявлення про шлюбно-сімейні взаємини в сучасній учнівській молоді часто характеризуються споживчою нереалістичністю, що відображається у розходженні якостей бажаного супутника життя і ймовірного партнера у повсякденному спілкуванні; надмірній вимогливості до майбутнього шлюбного партнера.

Список використаних джерел:

1. Гончар Л.В. (2017). Формування гуманних взаємин батьків з дітьми молодшого шкільного і підліткового віку: монографія. Київ: ТОВ «Задруга». 360 с.
2. Шахрай В.М. (ред.), Гончар Л.В., Канішевська Л.В., Малиношевський Р.В. (2022). Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: теорія і практика: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 169 с.

СЕКЦІЯ ХІХ. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

КАЗКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Єременко Наталія Вікторівна

Магістрант

Міжрегіональна академія управління персоналом, Україна

Протягом останніх десяти років Україна перебуває у стані глибоких трансформаційних процесів, які викликають зміни у суспільно-політичному житті країни, призводять до перегляду усталеної в суспільстві системи цінностей, появи нових культурно-ідеологічних орієнтирів та відмови від застарілих соціально-психологічних установок.

Виклики, що стоять зараз перед Україною, стали причиною глобального переосмислення правил співжиття в державі і потягли за собою зміни в соціальній структурі суспільства. За таких умов формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку відбувається в умовах невизначеності та ускладнюється зовнішньою нестабільністю суспільства в цілому.

Проблему формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку згадували у своїх роботах такі вітчизняні науковці, як М.В. Савченко, Н.М. Бібік, Л.А. Лепехова, І.Г. Єрмаков, М.В. Гончарова-Горянська, С.Б. Серякова та інші.

Слід зазначити, що єдиного визначення терміну соціальної компетентності наразі не існує, але в розрізі заявленої теми видається найбільш вдалим використання термінів, запропонованих М.В. Савченко та Н.М. Бібік.

Так, М.В. Савченко вважає, що соціальна компетентність є частиною структури життєвої компетентності особистості, а майбутнє дитини багато в чому визначається тим, наскільки успішно вона зможе пристосуватися до соціального середовища та ефективно взаємодіяти в ньому, коли поруч не буде дорослого, який міг би їй допомогти [1, ст.185-191].

На думку Н.М. Бібік соціальна компетентність визначається здатністю людини жити в соціумі, враховуючи інтереси і потреби своїх соціальних груп та дотримуючись встановлених соціальних норм і правил [2, ст.46].

Отже, соціальна компетентність включає в себе такі елементи як розуміння та прийняття встановлених правил співжиття у суспільстві, добровільну згоду на дотримання цих правил, врахування потреб та інтересів інших під час задоволення власних прагнень, а також готовність нести відповідальність у випадку порушення суспільного договору.

Формування соціальної компетентності бере свій початок з молодшого шкільного віку, адже саме в цей час дитина входить у соціальне середовище як самостійний член суспільства, що має свої права та зобов'язання, несе відповідальність за свої вчинки на рівні покладених обов'язків. Приймаючи на себе новий соціальний статус школяра, дитина цілком усвідомлює свою нову роль серед людей та має здатність опанувати нові правила взаємодії з дорослими та

однолітками.

Період навчання у початковій школі, що охоплює вік дитини з 6 до 10-11 років, – це час активного розвитку практично всіх психічних новоутворень, які матимуть значний вплив на подальший розвиток дитини та її успішну інтеграцію в суспільство. Саме тому надважливо приділяти увагу формуванню соціальної компетентності молодших школярів з метою створення в подальшому суспільства відповідальних та свідомих громадян. Особливо важливим це завдання є в умовах загальної нестабільності та суттєвої зміни суспільно-політичного життя держави.

Школа – це свого роду спрощена модель дорослого суспільства, де існують взаємовідносини різного характеру: це і спілкування на рівних, і відносини підпорядкування, і щоденна робота з її обов'язками та кінцевим терміном виконання, і відповідальність за невиконану роботу або порушення встановлених правил, і потреба планувати свою діяльність з урахуванням часу та інтересів інших учасників процесу навчання тощо.

Саме в школі діти мають можливість спробувати різні моделі поведінки, приміряти на себе різноманітні соціальні ролі, навчитися в екологічний спосіб вирішувати конфлікти та, зрештою, обрати ті стратегії, які найчастіше приводять їх до бажаного результату з найменшими витратами та відповідно до власних психологічних особливостей. Тож дорослі, залучені в процес взаємодії з дітьми молодшого шкільного віку, мають всіляко допомагати їм засвоїти найбільш ефективні моделі просоціальної поведінки.

Таким чином педагоги, шкільні психологи та інші спеціалісти, що працюють з молодшими школярами, мають у своїй діяльності особливу увагу звертати на розвиток уміння дитиною розуміти себе (включаючи своє місце у соціальній структурі, розуміння своїх соціальних ролей та вміння вчасно переключатися між ними, усвідомлення своїх прагнень та мотивів, а також доступних та релевантних моделей поведінки), ефективно взаємодіяти з однолітками (включаючи поняття про існування зустрічних потреб, інтересів та прав, особистісні кордони, як свої, так і партнера по спілкуванню тощо), а також уміння взаємодіяти з дорослими, дотримуючись прийнятих соціальних та моральних норм і обмежень.

У той же час реалізувати вказані вище завдання в межах структурованого навчального процесу не уявляється можливим, тож на перший план для формування соціальної компетентності молодших школярів має вийти позаурочний час.

Оскільки соціальна компетентність не може бути визначена як чіткий перелік єдиних ознак і не містить в собі вичерпного переліку конкретних навичок та умінь, процес її формування є доволі суб'єктивним та визначається, в першу чергу, отриманим досвідом кожної людини. За таких умов навчання просоціальним стратегіям поведінки не ефективно здійснювати у вигляді навчання шляхом прямої передачі настановчих директив від дорослого до дитини. Значно ефективнішим є шлях особистого проживання дитиною різноманітних життєвих ситуацій з подальшим аналізом причинно-наслідкових зв'язків між вчинком та його результатами.

Створити умови для отримання такого досвіду дитиною можна за допомогою казки. Казка – це невичерпне джерело народної мудрості, що містить у собі всі базові поняття про добро та зло, основні правила співжиття, норми моралі та межі дозволеного. Казка також попереджає про відповідальність, яка неминуче настане для тих, хто не дотримується встановлених у суспільстві правил. Життєві настанови, що містяться у казках, пройшли перевірку часом та є універсальними, тобто такими, що можуть бути застосовані у будь-якому суспільстві (недарма у кожного народу

можна знайти схожі історії) та у будь-якій соціальній ситуації.

У той же час, казкові історії не сприймаються дітьми як директивні настанови або моралізаторство. Навпаки, діти із задоволенням слухають казки, співпереживають події разом із казковими персонажами, усією душею прагнуть до відновлення справедливості і покарання для порушників норм моралі, а також щиро бажають, щоб казковий герой, який чесно здолав усі перешкоди на своєму шляху і проявив найкращі моральні якості, отримав свою нагороду.

Казка непомітно впливає на свідомість дитини, формуючи у неї уявлення про те, які вчинки є соціально-схвалюваними, а які – ні, які риси особистості вважаються позитивними та бажаними, а які відштовхують людей та викликають неприємні емоції, які мотиви вчинків є шляхетними, а які спонукають людину до негідних вчинків. Насамкінець, казка вчить, що кожний вчинок матиме свої наслідки: якісь моделі поведінки ведуть до нагороди та поваги інших людей, а якісь зрештою стають причиною покарання та ізоляції.

Молодший шкільний вік характеризується прагненням дитини до схвалення себе як особистості та позитивної оцінки своєї діяльності від дорослих та однолітків. Тому, слухаючи казкові історії, дитина мимохіть ототожнює себе із головним героєм, бере до відома стратегії його поведінки, оцінює мотиви його вчинків та знайомиться з емоційним станом усіх персонажів.

Проживаючи емоційно події, що відбуваються з казковими героями, розділяючи з ними емоції, дитина отримує безцінний досвід взаємодії між людьми з різними мотивами та стратегіями поведінки, вчиться долати перешкоди, залагоджувати конфлікти та проживати негативні емоції на чужому прикладі. Такий досвід є безпечним, не створює дискомфорту та не викликає спротиву у дитини і в той же час дійсно формує у школяра моральні, культурні, естетичні цінності, що засновані на базових, універсальних правилах співжиття.

Таким чином, казка – це безпечний, але досить потужний інструмент формування соціальної компетентності учнів початкової школи. Оскільки казка звертається безпосередньо до підсвідомості, вплив її непомітний, але сформовані у дитинстві під її впливом моральні установки, лежатимуть в основі рішень, що їх прийматиме людина протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Савченко М. В. До проблеми формування основ життєвої компетентності у дітей старшого дошкільного віку: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. Гол. ред. Мартинюк М. Т. Умань, 2007. Ч. 2. С. 185–191.
2. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія / Савченко О. Я., Бібік Н. М., Байбара Т. М., та ін. Педагогічна думка, 2012. С. 46–53.
3. Проценко О. В. Соціальна компетентність молодших школярів як предмет наукових досліджень / О. В. Проценко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. - 2014. - Вип. 35. - С. 451-457.
4. Bettelheim B. The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales. New York: Knopf, 1976

САМООЦІНКА ЯК ЧИННИК АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Сергієнко Дарина Ігорівна

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 013 Початкова освіта

*Обласний коледж «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А.С. Макаренка» Полтавської обласної ради, Україна*

Московець Л.П.

викладач-методист вищої кваліфікаційної категорії, асистент кафедри початкової
освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики

*Обласний коледж «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А.С. Макаренка» Полтавської обласної ради, Україна*

У період підліткового розвитку самооцінка займає важливу роль у формуванні особистості та соціально-емоційному становленні підлітків. Одним із значущих аспектів, які пов'язані з самооцінкою, є агресивна поведінка. Агресія серед підлітків може мати негативний вплив на їхнє фізичне та психічне благополуччя, а також на їхні соціальні відносини. У зв'язку з цим, розуміння ролі самооцінки у формуванні агресивної поведінки є критично важливим для розробки ефективних стратегій попередження та втручання.

Підлітковий період характеризується пошуком власної ідентичності, формуванням самооцінки та встановленням взаємин з оточуючими. У цьому процесі важливу роль відіграють оцінки, які підлітки ставлять собі та їхнє сприйняття оцінки оточуючими. Низька самооцінка може виникати з різних причин: невдачі, негативний досвід, низькі оцінки з боку оточуючих, негативні внутрішні переконання тощо.

Коли підліток має низьку самооцінку, він може почуватися невпевненим, неприйнятним та нездатним досягнути успіху. Це може викликати почуття образи, роздратування та невдоволення. Для деяких підлітків, особливо тих, які мають недостатні навички вирішення конфліктів, агресивна поведінка може стати способом виявлення себе, захисту від потенційно вразливого стану та засобом контролю над іншими людьми.

Самооцінка – це індивідуальна оцінка себе, своїх якостей, здібностей та цінностей [4]. Вона включає в себе сприйняття себе як особистості, визначення своїх сильних та слабких сторін, а також визнання своєї цінності.

Самооцінка включає в себе дві складові: самооцінку власної особистості (як я сприймаю себе) та соціальну самооцінку (як я сприймаю себе в порівнянні з іншими) [1].

Агресивна поведінка розвивається як негативна форма енергії особистості та вираженість негативних емоцій, спрямованих на шкоду іншим людям або майну. У підлітковому віці агресивна поведінка може набувати різні форми: вербальну, фізичну, реляційну агресію та агресію в інтернеті. Агресивна поведінка підлітка може бути спричинена певними факторами, з-поміж яких вагоме місце посідає соціальне середовище, сімейні відносини, психологічні чинники та самооцінка.

Негативна самооцінка може бути пов'язана зі збільшенням виявленої агресивної поведінки серед дітей середнього шкільного віку. Підлітки, які мають

низьку самооцінку, можуть використовувати агресивну поведінку як спосіб прояву своєї незадоволеності, привернення уваги чи зміцнення свого соціального статусу. Негативна самооцінка може спричинити внутрішні конфлікти та неврівноваженість, що збільшує ймовірність прояву агресивної поведінки.

Для забезпечення позитивного розвитку підлітків важливо працювати над зміцненням їхньої самооцінки та встановленням позитивного сприйняття себе. Це може бути досягнуто за допомогою таких стратегій, як похвала та визнання досягнень, надання підтримки та емоційного зв'язку, сприяння розвитку навичок самоуправління та позитивного мислення.

Крім того, важливо працювати з підлітками над виробленням альтернативних способів вираження себе та вирішення конфліктів. Для цього доцільно здійснювати навчання навичкам комунікації, емоційного регулювання, співпраці та конструктивного вирішення проблем.

Враховуючи, що самооцінка є важливим фактором, що впливає на агресивну поведінку підлітків, важливо надавати їм підтримку, створювати сприятливе середовище для розвитку позитивної самооцінки та вчити їх конструктивному способу самовираження.

Значний вплив на зменшення агресивної поведінки та сприяння позитивному соціальному розвитку підлітків здійснює розуміння та підтримка з боку батьків, педагогів та інших дорослих [3].

Розглядаючи самооцінку з контексту «Я-концепції» слід зазначити, що завищення самооцінки супроводжується переоцінкою людиною самої себе, що призводить до втрати контактів з оточуючими, егоцентризму та виявів агресивної поведінки. Занижена ж самооцінка характеризується невпевненістю людини у собі, своїх силах, високою тривожністю і недооцінкою своєї особистості, що часто приводить до почуття меншовартості і, як наслідок, проявів аутоагресії, яка є різновидом агресивної поведінки особистості.

Формування низької самооцінки у підлітків, а також агресивної поведінки може бути спричинене різними факторами. Родинне середовище, виховання, соціальне оточування, шкільна атмосфера та інші зовнішні фактори можуть мати значний вплив на самооцінку та поведінку підлітків. Наприклад, сімейні конфлікти, насильство в сім'ї або недостатня підтримка можуть призвести до зниження самооцінки та сприяти розвитку агресивної поведінки [2; 4].

Для зниження агресивної поведінки серед підлітків і покращення їхньої самооцінки важливо використовувати превентивні підходи та ефективні стратегії втручання. Серед таких стратегій можна виділити психологічну підтримку, тренінги з розвитку соціальних навичок, програми психологічного консультування та освітні проекти, спрямовані на підвищення самооцінки підлітків.

Отже, самооцінка є чинником, що впливає на формування агресивної поведінки підлітків. Занижена самооцінка може сприяти виникненню агресії, тоді як адекватна самооцінка може зумовлювати зменшення агресивної поведінки. Розуміння взаємозв'язку між самооцінкою та агресивною поведінкою потребує розробки ефективних стратегій попередження та втручання. Здійснення психологічної підтримки та проведення тренінгів з розвитку соціальних навичок, може сприяти покращенню самооцінки та зниженню агресивної поведінки підлітків.

Список використаних джерел:

1. Внутрішній конфлікт як одна з причин агресивної поведінки підлітків. веб-сайт.

- URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/390031439.pdf> (дата звернення: 27.05.2023).
2. Ворона С. В. Феномен агресивної поведінки в підлітковому віці. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Харків, 2019. 294–296 с.
 3. Крупник І. Р. Образи «ідеальних» чоловіка та дружини в уявленнях молоді: теорія і практика. Психологічні ресурси в умовах життєвої та суспільної кризи: соціальний та особистісний виміри: моногр. Херсон, 2021. С. 322–342.
 4. Шилин Д. С. Психологічні особливості самооцінки в юнацькому віці. Психологічні виміри суспільства: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. конф. Херсон: ВД «Гельветика», 2019. С. 302–304.

СЕКЦІЯ XX. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

FEATURES OF THE MORPHOGENESIS OF UROLITHS IN THE ACID ENVIRONMENT OF THE URINE OF PATIENTS OF THE INDUSTRIALLY DEVELOPED REGION SUFFERING FROM UROLITHIASIS

Barannyk Kostyantyn

candidate of medical sciences, assistant of the Department of Surgery No. 1 and urology
"Dnipro State Medical University", Dnipro, Ukraine

Introduction. According to the World Health Organization, the incidence of this disease has increased 1.5 times over the past 12 years. It affects one person in a hundred in the world. Urolithiasis is called the "disease of civilization" for a reason. For many centuries, information about the symptoms of the disease and methods of its treatment has been accumulated, many issues of mineralogy, in particular, the ontogeny of uroliths, remain insufficiently studied. Minerals of biogenic origin are integral elements of the structure of many living organisms. Along with genetically physiogenic minerals, pathogenic biominerals are also common. These include, in particular, urinary stones — uroliths, which are formed as a result of the development of urolithiasis. Today, the ontogeny of minerals is a developed branch of genetic mineralogy. The available information makes it possible to reconstruct the conditions of their genesis and growth based on the external shape and features of the internal structure of minerals and mineral aggregates. The rich experience of researching inorganic compounds can and should be effectively used in biology and medicine to highlight possible mechanisms of biomineralization in processes of pathogenic origin based on their geological analogues.

The aim of the study. To determine the peculiarities of the structure of urinary stones in residents of an industrially developed region suffering from oxalate and urate urolithiasis.

Research methods. To perform the work, a comparative analysis of the morphology of more than 246 renal uroliths of the Dnipropetrovsk region was performed and their petrographic study was performed. The morphology of uroliths was studied using a stereoscopic binocular microscope MBS-9. Microscopic examination of urolith sections is performed using an optical polarization microscope MIN-8. The qualitative composition of uroliths was studied with the help of X-ray structural analysis of fragments and dusty remains of stones, which were formed during the production of grinding.

Research results and their discussion. It is common in the structure of urinary stones of residents of the Dnipropetrovsk region to have a core ("pocket") around which is a shell (body) of urolith of varying thickness. As a rule, regardless of the mineral composition of the urinary stone itself, the nuclei consist of an accumulation of organic matter (a kind of "matrix") impregnated with finely dispersed.

During the study of kidney stones of residents of the Dnipropetrovsk region using optical petrography methods, we identified the following oxalates: juvelite, uedelite; urates: uricite, pseudomalachite, ammonourate, natrouurate monohydrate; phosphates: struvite,

hydroxylapatite, brushite, vitlokite, as well as xanthite, cystine, quartz, gypsum and goethite. Monomineral formations occurred very rarely (<1%). Among them, uric acid stones (urates) accounted for 14.23% (35 cases).

The color of urates ranged from yellowish-white to orange shades. The surface was mostly uneven with hills, cavernous, and sometimes thinly drusy. The luster of the main amount of urates was matte, rarely glassy. The macrostructure is fine-grained and fine-grained.

The microstructure of the vast majority of uroliths was cryptocrystalline. They represented a cryptocrystalline aggregate, which consisted mainly of individual cryptocrystalline grains of oxalates: veddyllite and wavellite with minor impurities of uric acid dihydrate (which mainly enriched the 5th generation, which was located in the peripheral part of the urolith). Organic matter was usually distributed very unevenly. Its main part was accumulated in the 5th generation of stone formation in the form of separate flaky inclusions and interlayers. In other generations of stone formation, organic matter was localized mainly in the form of inclusions in the hollow space between aggregates of mineral matter, highly dispersed film inclusions between individual grains and their microblocks ("organic shirt"), at the same time, a slightly smaller amount of organic matter was localized in microcavities and "organic core".

The microstructure of urates was mainly fine-crystalline, hypidiomorphic. The urate stone represented an aggregate of small crystals, which consisted mainly of individual small grains of uric acid monohydrate. Developed crystals of uric acid dihydrate were often found on the surface in the form of a fine powder. In the central part of the urates, calcium oxalate crystals (wavellite) were encountered, which were mainly in the form of inclusions ("prison minerals") in relatively large crystals of uric acid monohydrate and few accumulations of colophane. Organic matter was unevenly distributed. Its main part was concentrated in the form of highly dispersed inclusions between individual microblocks of mineral grains, in cracks and microcavities, at the same time, a certain amount of organic matter was localized in the form of an "organic core" of an irregular shape due to several phases of one generation. The analysis of the relationship between mineral phases indicated the sequential substitution of mineral formation: colophan (phosphate) → wavellite (oxalate) → uric acid monohydrate (urate).

Special attention was drawn to various options for the construction of the urate stones themselves. At the same time, the main part of the examined section was composed of the mineral substance of heterogeneous crystals of uric acid monohydrate. However, inclusions of wavellite (calcium oxalate monohydrate) were detected in large crystals of uric acid monohydrate. Sometimes, in addition to this inclusion, a second inclusion in uric acid phosphate monohydrate was observed - colophan in the "shirt" of wavellite. In addition, a fragment of the "organic core" with a thin border of colophan was repeatedly observed. The analysis of these observations also confirms the successive replacement of mineralization phases. Organic matter (matrix) was mainly concentrated in the form of extremely thin films ("organic shirt") along the surface of the crystals and their microblocks, as well as in the form of numerous finely dispersed inclusions in the microblocks of individual crystals. Sometimes, during observation, cells with polygonal microblock crystals of uric acid monohydrate, as well as cells of colophan accumulation, were found.

The peculiarities of the construction of the central part of the oxalate urolith consisted in the fact that in most of them it was possible to trace various fragments of the gradual generation of stone formation. This was especially pronounced under conditions of urolith formation in conditions of more or less stable supersaturation of urine with constituent minerals without sharp fluctuations in their concentration. Pronounced areas of stone

generation came into view. The first generation was represented by a concentrically zonal aggregate of barrel-shaped wavelite formed around a fragment of the "organic core". The mineral substance of the second generation of stone formation in the form of log-like aggregates of wavelite of concentric zonal structure radially covered the aggregate of the first generation. For the third generation of stone formation, the structure was often characterized by combinations of spherical aggregates with layered and tuber-like alternations, which were immersed in organic matter. In the mineral ratio, a slight advantage of wavelite over weddelite was observed.

The peculiarities of the construction of the peripheral part of oxalate uroliths consisted in the fact that in the fourth generation, variations in the composition of the mineral component in the total content and forms of concentration of organic matter were clearly recorded. The fifth generation of stone formation was characterized by a sharp increase in the content of the organic component (up to 62%), the presence of uric acid dihydrate crystals, the predominance of calcium oxalate dihydrate oxalates (weddelite), a finer-grained mineral part and smaller aggregates.

In addition, on micrographs of the peripheral part of oxalate uroliths, the main part of the mineral component was represented by the mineral substance of multi-grained oxalate crystals (wavelite and weddelite) with a minor admixture of urates - dispersed crystals of uric acid dihydrate in the form of small acute-angled crystals and their aggregates, concentrated around the outer surface of the stone and often spatially close to cells enriched with organic matter. Organic matter was mainly concentrated in separate layers along the perimeter of the stone, less often in the form of thin films ("organic shirt") on the surface of crystals and their microblocks, as well as in the form of numerous finely dispersed inclusions in the microblocks of individual crystals.

It should be noted that in conditions of high saturation of urine with components in the kidney bowl, the mechanism of layer-by-layer growth of crystals should dominate. At the same time, the morphology of the future individual will be determined mainly by the point at which the growth of the next growth layer will begin.

In the formation of urinary stones, not only thermodynamic, but also kinetic factors play an important role. This greatly complicates the physicochemical analysis of potential crystallization phenomena and forces us to take into account the degree of supersaturation of the solution, the presence of inhibitors that prevent the formation of microcrystallites and their aggregation, the nature of the organic matrix, the phenomenon of epitaxy, as well as the position in which the nucleation and growth of urolith occurred.

In the case of crystallization of minerals from environments with high supersaturation, which we are interested in, the crystal can grow not only due to the incorporation of individual atoms, but also by the deposition of mostly associates — so-called two-dimensional nuclei — on the growth edge. Their joining also takes place mainly near the tops and edges of the crystal. Layer-by-layer growth according to this mechanism proceeds from the edges to the centers of the faces, causing specific morphological manifestations of layer-by-layer growth. As a result of high saturation and high speed of two-dimensional nucleation, the growth layers break off before reaching the center of the growth face. They are overlapped by successive layers, the result of which is the edge growth of crystals. This leads to the destruction of flat faces and the appearance of dendrite-like skeletal forms and the splitting of crystals. In conditions of very high supersaturation, the presence of both chemical and mechanical impurities (primarily organic matter), low temperature of the environment, the crystallized face will lose its stability and break up into a series of differently oriented microblocks.

Urinary stone spherulites, as a rule, are heterogeneous. Several zones are usually

distinguished in their structure. The zonal structure is formed by the alternation of essentially mineral and mainly organic layers, as well as mineral layers of different composition. Layering can be observed at different levels of research — during the visual study of samples of large stones, and in the process of studying some areas of the samples. The layered structure in urinary stones of the spherulite type is recorded most clearly, somewhat worse - in granular aggregates. The central ("nuclear") part of such uroliths is most often represented by an accumulation of organic matter, which plays the role of a kind of "seed". In this case, the spherulite first forms as a polycrystalline aggregate of several split individuals. The sub-individuals that make up the spherulite have a conical shape, but in the process of increasing the splitting intensity, they interact with each other, obeying the law of geometric selection. Optimally oriented individuals, the elongation of which coincides with the radius of the future spherulite, will later transform into the thinnest fibers.

Conclusions. The size, shape, mineral composition and structure of uroliths of patients from industrially developed regions are quite diverse. Most often, spherulites and drusen-like aggregates, as well as their combinations, occur. Areas of attachment to renal papillae are usually observed on the surface of spherulite formations of urinary stones. As a rule, drusen aggregates are formed in the free space of the renal pelvis. The presence of 15 mineral species was established in the composition of kidney stones using optical petrography methods, among which oxalate and urate compounds predominate. Monomineral formations occur very rarely — less than 1%. The central part of uroliths is usually represented by accumulations of organic matter containing finely dispersed mineral components. A characteristic feature of all mineral individuals, without exception, is their multi-scale microblocking and the presence of inclusions of organic matter.

Oje, a complex of multi-scale studies combining morphological analysis of the sample and its petrographic study, aimed at identifying structural features and mineral composition of urolith, makes it possible to confidently establish the main regularities of its ontogenesis and determine an adequate and unambiguous decision in the choice of methods and methods of prevention of this disease and metaphylaxis relapses of stone formation.

References:

1. Ішков В.В., Козій Є.С., Труфанова М.О. Особливості онтогенезу уролітів жителів Дніпропетровської області. Мінералогічний журнал Mineralogical journal (Ukraine). 2020. 42, № 4. С. 50-59.
2. Irwin Tadeo Rodriguez-Plata, Marta Medina-Escobedo, Mario Basulto-Martinez, Azalia Avila-Nava, Ana Ligia Gutierrez-Solis, Nina Mendez-Dominguez, Roberto Lugo. Implementation of a technique based on Hounsfield units and Hounsfield density to determine the composition of kidney stones. Tomography. 2021. 7 (4). 606-613.
3. Zhu Wang, Ying Zhang, Jianwen Zhang, Qiong Deng, Hui Liang. Recent advances on the mechanisms of kidney stone formation (Review). International journal of molecular medicine 48: 149, 2021. P. 2-10.
4. Barannik C., Ichkov V., Molchanov R., Barannik S. Signification pratique des caractéristiques de la composition et de la structure des pierres d'urée chez les résidents de la région industrielle développée. The XXI International Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice», May 31 – 03 June, 2022, Paris, France. 873 p. P. 410-414.
5. Barannik K., Molchanov R., Barannik S. Practical significance of the features of lithogenesis of ureatic stones in residents of the developed industrial region, patients with urial stone disease. II International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 3), June 24, 2022. Helsinki, Republic of Finland: European Scientific Platform. 110 p. P. 40-44.
6. Barannik K., Molchanov R., Barannik S., Kasparova M. The practical significance of preliminary study of the chemical scale, structure and strength of urinary stones for choosing a rational

method of their destruction. The current state of development of world science: characteristics and features: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference, August 5, 2022. Lisbon, Portuguese Republic: European Scientific Platform. 200 p. P. 153-157.

7. Barannik C., Molchanov R., Barannik S., Kasparova M. Practical significance of chemical composition, structure and strength of urinary stones for choosing a rational method of their destruction. International scientific journal «Grail of Science» | № 20 (September, 2022). P. 170-177.
8. Barannyk K., Balalaev O., Ishkov V., Molchanov R., Barannyk S. Complex determination of the identification of urinary stones in patients residents of the industrial region. International scientific journal «Grail of Science» | № 24 (February, 2023). P. 669-676.
9. Barannyk K., Ishkov V., Molchanov R., Barannyk S. Features of the structure of urinary stones in residents of industrially developed regions suffering from oxalate urolithiasis. Theoretical and practical aspects of modern scientific research: II International Scientific and Practical Conference, Seoul, April 28, 2023. Seoul-Vinnytsia: Case Co., Ltd. & European Scientific Platform, 2023. P. 229-232.
10. Barannyk K., Ishkov V., Molchanov R., Barannyk S. Features of the structure of urate urolithiasis in inhabitants of an industrially developed region. Current issues of science, prospects and challenges: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, May 5, 2023. Sydney, Australia: European Scientific Platform. 2023. P. 171-174.

THE PECULIARITIES OF PSYCHOPHYSIOLOGICAL ADAPTATION OF MODERN PUPILS AND STUDENTS

Serheta Ihor

Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the
Department of General Hygiene and Ecology
National Pirogov Memorial Medical University, Vinnitsya, Ukraine

The social psychological, mental and psychophysiological adaptation are considered to be the leading components of the adaptation process of modern pupils and students. Social psychological adaptation is the process of adapting a person to existence in the structure of a certain group and developing an individual style of behavior, mental adaptation is the process of establishing an optimal relationship between the individual and the environment during the performance of activities, which allows satisfying the actual socially significant needs of the individual, ultimately, psychophysiological adaptation is a process related to ensuring the optimal organization of psychophysiological relationships and, therefore, maintaining mental and somatic health [1, 2, 3, 4, 5].

In the course of the research a methodology was developed for the use of the adaptation approach to prognostic assessment of the peculiarities of the course of the processes of psychophysiological adaptation of modern pupils and students, at the center of which is a probabilistic approach with the wide application of correlation, cluster, regression and factor analysis procedures. Thus, according to the results of the correlation analysis, the indicators of such psychophysiological functions as the speed of a simple and differentiated visual-motor reaction, the characteristics of the main nervous processes, the indicators of movement coordination, as well as the characteristics of such personality traits as the level of expression of neurotism, state and trait anxiety, asthenic and depressive states. Attention was also drawn to the fact that as a result of the use of various programs of psychophysiological influence and psychohygienic correction, a significant increase in the number of established connections was registered, which should be interpreted as a favorable positive adaptation-significant phenomenon caused by the effect of adequate "transfer" of the consequences of the accelerated development of one component of the working dynamic system that has developed, on a number of others. The obtained results provided an opportunity for scientifically based methodological approaches to the implementation of an objective comprehensive point assessment of the level of psychophysiological adaptation of pupils and students.

References:

1. Сергета, І. В., Браткова, О. Ю., Серебреннікова, О. А. (2022) Наукове обґрунтування гігієнічних принципів профілактики розвитку донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я учнів сучасних закладів середньої освіти (огляд літератури і власних досліджень). Журнал НАМН України. 28 (1). 306-326.
2. Сергета, І. В., Серебреннікова, О. А., Стоян, Н. В., Дреженкова, І. Л., Макарова, О. І. (2022) Психогігієнічні принципи використання здоров'язберігаючих технологій у сучасних закладах вищої освіти. Довкілля та здоров'я. 2 (103). 32-41.

3. Сергета, І. В., Бардов, В. Г., Дреженкова, І. Л., Панчук, О. Ю. (2020) Гігієнічні нормативи рухової активності студентів закладів вищої медичної освіти та шляхи її оптимізації. Вінниця : ТОВ "ТВОРИ".
4. Тимощук, О. В., Полька, Н. С., Сергета, І. В. (2020) Наукові основи комплексної гігієнічної оцінки якості життя та адаптаційних можливостей сучасної учнівської і студентської молоді. Вінниця: ТОВ "ТВОРИ".
5. Makarov, S. Y., Stoyan, N. V., Serheta, I.V., Taran, O. A., Dyakova, O. V. (2019) Peculiarities of the interaction of the indicators of psychophysiological adaptation of modern students in the context of the effective monitoring of individual health of young women and young men. *Wiadomości Lekarskie.*, LXXII, nr 5 cz II. 1053-1058.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Різник Ольга Іванівна

ORCID ID: 0000-0002-2658-2120

канд. мед. наук, доцент, доцент кафедри соціальної медицини,
громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, Україна

На сучасному етапі вітчизняна охорона здоров'я вирішує основне стратегічне завдання – підвищення якості та доступності медичної допомоги. При реалізації цього завдання у нових соціально-економічних умовах велику цінність представляє всебічно освічений лікар, який буде здатний ефективно спрямовувати професійну діяльність на користь здоров'я людини та суспільства загалом. Сучасна система підготовки медичних працівників має формувати в них потребу до вдосконалення професійних знань, умінь та навичок протягом усього життя. Безперервний професійний розвиток став визначатися як головний компонент національної освіти. Однією із досить складних та багатогранних сфер суспільних взаємин є сфера охорони здоров'я людини взагалі та медичної діяльності зокрема. Бурхливий розвиток високотехнологічних методів діагностики, лікування, реабілітації, проведення біомедичних досліджень, виникнення та розвиток нових галузей медицини поставило перед фахівцями практичної медицини, організаторами охорони здоров'я, юристами-практиками, вченими медиками та правознавцями низку серйозних питань з проблем правого регулювання медичної діяльності [1]. Надання медичної допомоги є специфічною сферою суспільних відносин, у процесі здійснення яких реалізуються різноманітні права особистості, передбачені міжнародними угодами та закріплені у вітчизняному законодавстві, при цьому підкреслюється, що належна підготовка та навчання лікарів є вирішальним елементом надання якісної медичної допомоги. Для оновлення навичок та умінь, підтримки та покращення якості наданої допомоги дуже важливе значення має безперервний медичний розвиток та постійне підвищення професійної кваліфікації. Основну відповідальність за безперервний медичний розвиток несуть самі лікарі, які використовують різні способи та можливості, що дозволяють досягти та підтримувати належний рівень своєї компетентності. Нині безперервна підготовка лікарів більшості спеціальностей у Європі будується на трьох базових принципах: модульна структура лікарських планів та програм, дистанційна технологія навчання, оцінка безперервного професійного розвитку лікаря через накопичувальну систему обліку балів [2]. В даний час проводяться серйозні перетворення в галузі вищої медичної освіти. Перед вітчизняними медичними вишами стоять важливі завдання щодо реформування освітніх процесів. Нові вимоги визначають пріоритетні напрями розвитку медичної освіти, такі як:

- модернізація медичної освіти у руслі загальної стратегії розвитку та реформування вітчизняної освіти;
- збереження академічної автономії медичних вузів;
- збереження та розвиток кращих традицій вітчизняних наукових медичних шкіл;
- розвиток системи безперервної медичної освіти;
- зміцнення та модернізація матеріально-технічної бази медичних вузів,

зокрема клінічної.

Проте розвиток та реформування вищої медичної освіти стикаються з низкою проблем. Серед них:

- навчання студентів практичним навичкам на різних клінічних базах;
- удосконалення нормативно-правової бази безперервної медичної освіти;
- зміна номенклатури медичних спеціальностей відповідно до реалій охорони

здоров'я.

Навчання студентів практичним навичкам на клінічних базах визначає професійну підготовку лікарів: в освітньому процесі слід приділяти особливу увагу стимулюванню клінічного мислення учнів, міждисциплінарним підходам при наділенні знаннями, вміннями, навичками. Для цього необхідно розвивати систему вищої освіти як інтегральний компонент освітнього процесу та науково-дослідної діяльності. З іншого боку, важливо вирішити питання щодо дотримання прав пацієнтів при наданні медичної допомоги. Йдеться не лише про гарантії належної якості медичної допомоги, а й про дотримання інших прав, наприклад, на конфіденційність персональних даних пацієнтів.

Таким чином, медична освіта має забезпечити високоякісну підготовку студентів і стати важливою складовою реформування галузі охорони здоров'я й реалізації соціальних пріоритетів держави, оскільки від рівня підготовки майбутніх лікарів залежить якість надання медичної допомоги населенню нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Biggs J.B., Collis K.F. (2014) Evaluating the quality of learning: The SOLO taxonomy (Structure of the Observed Learning Outcome): Academic Press.
2. Witheridge A., Ferns G., Scott-Smith W. (2019) Revisiting Miller's pyramid in medical education: the gap between traditional assessment and diagnostic reasoning. *Int. J. Med. Educ.*, 10: 191–192. doi: 10.5116/ijme.5d9b.0c37.

ОПТИМАЛЬНИЙ ВІК ХЛОПЧИКІВ ДЛЯ ХІРУРГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ГІПОСПАДІЇ

Лапшин Вячеслав Васильович

канд. мед. наук, доцент кафедри дитячої хірургії та дитячої анестезіології
Харківський національний медичний університет, Україна

Бадалов Заур Адалят огли

здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Продан Юлія Олександрівна

здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ. Гіпоспадія у дітей є другою за поширеністю вродженою вадою статевих органів у хлопчиків після крипторхізму. Це стан, при якому сечовий канал відкривається не на кінці пеніса, а в іншому місці, зазвичай ближче до стовбура статевого члена, мошонці та промежності. Ця вада зустрічається приблизно у 1 із 150-300 новонароджених хлопчиків [1]. Лікування гіпоспадії зазвичай включає хірургічну корекцію, що дозволяє перемістити відкриття отвору уретри на фізіологічне місце. Оперативні етапи хірургії гіпоспадії включають випрямлення статевого члена, корекцію VC (ортопластика), реконструкцію уретри (уретропластика), забезпечення васкуляризованого покриття для уретропластики, реконструкцію головки (гланспластика) і, нарешті, косметичне покриття шкіри для створення обрізаного вигляду пеніса. Ключові хірургічні принципи для досягнення оптимальних хірургічних результатів включають використання мікрохірургічної техніки, операційного мікроскопу і розмоктуючий шовний матеріал [2]. Змінні, що впливають на короткострокові та віддалені результати лікування гіпоспадії, включають: ступінь наявної вади розвитку, тип хірургічної процедури, яка використовується для відновлення, а також підготовка та досвід хірургів, які виконують відновлення. Поточні рекомендації педіатричних медичних товариств у Європі передбачають виконання операції гіпоспадії у віці від 6 до 12 місяців [3]. У таких країнах, як Китай, відновлення гіпоспадії зазвичай відбувається у старших хлопчиків, як правило, у віці від 4 до 6 років. Ця різниця в хірургічному підході викликає потенційне занепокоєння, оскільки старші пацієнти, які отримують операцію з приводу гіпоспадії, частіше повідомляють про затримку статевої активності та мають психологічні проблеми у дитячому колективі.

Мета роботи. Порівняти вік першої операції з відновлення гіпоспадії та хірургічних ускладнень з баз даних медичних досліджень, які включають рецензовані дослідження результатів (Pubmed). Включення бази даних дозволяє безпосередньо порівнювати відмінності в хірургічній практиці та результатах між хірургами, які оперують у західних країнах, і в східних. З'ясувати, чи пов'язаний більш пізній вік першої хірургічної процедури з більшою кількістю ускладнень та/або унікальними типами післяопераційних ускладнень після відновлення гіпоспадії та психологічних.

Матеріали та методи. Дослідження результатів гіпоспадії з 2010 по 2019 роки були визначені за допомогою баз даних Pubmed. Пошукові терміни та фрази включені: «результати гіпоспадії», «ускладнення відновлення гіпоспадії» та «терміни відновлення гіпоспадії». Було розглянуто дослідження, які містили дані про вік пацієнтів під час першої операції, ступінь гіпоспадії та тип використаної процедури.

Під час порівняння в різних регіонах світу різниці у віці, типі ускладнень і захворюваності враховувалися лише перші операції.

Результати та обговорення. Загалом було відібрано 43 досліджень із Європи і Китаю. У сукупності 2460 пацієнт у цих дослідженнях отримали хірургічне лікування гіпоспадії. Понад 1846 пацієнтів звернулися з дистальною гіпоспадією, для відновлення якої зазвичай потрібна одноетапна процедура. Інші мали більш важкий ступінь гіпоспадії, що в деяких випадках вимагало дво- або триетапної процедури для відновлення. Одноетапні процедури зазвичай включали уретропластику з використанням вільної внутрішньої крайньої плоті або слизової оболонки сечового міхура, процедури TIP, MAGPI, Mathieu, Duckett і Duplay. Як і очікувалося, була різниця у віці під час першої операції з приводу гіпоспадії між різними досліджуваними регіонами. Пацієнти з гіпоспадією з західних країн зазвичай отримували першу процедуру протягом перших двох – трьох років, а пацієнти з Китаю – протягом перших п'яти років життя. Багато досліджень описували післяопераційні ускладнення, такі як: уретральні фістули, стриктури уретри та розрив головки. Найнижчі показники ускладнень були повідомлені північноамериканськими дослідниками, а найвищі показники спостерігалися серед хірургів у Китаї. Уретральні нориці були найпоширенішим ускладненням, про яке повідомляли в усіх регіонах, але найчастіше - в країнах Азії. Крім того, існує зворотний зв'язок між віком на момент операції та пам'яттю про операцію, тому пацієнти, які не пам'ятають попередні процедури, повідомляють про більшу задоволеність косметичним результатом [4].

Висновки. У регіонах світу, де існує спеціалізована педіатрична хірургічна підготовка, вік першої процедури гіпоспадії спостерігається у молодших пацієнтів і пов'язаний з нижчим рівнем ускладнень [5]. Це відповідає рекомендаціям щодо раннього хірургічного втручання до 18 місяців життя або після трьох років, якщо рання операція неможлива. Можливим поясненням наших результатів є те, що діти молодшого віку одужують краще після хірургічних процедур, незалежно від підготовки та можливостей хірурга. У дослідженнях, які розглядали вік під час операції в установах, які контролювали підготовку хірургів і рівень досвіду, ускладнення були мінімізовані, коли лікування гіпоспадії проводилося у молодших пацієнтів. Але рекомендації раннього лікування не означає, що дітям більш старшого віку не треба надавати допомогу. Таким чином, вище сказане свідчить, що рання операція гіпоспадії може бути пов'язана з кращими віддаленими результатами. Виконання операцій для відновлення гіпоспадії в більш пізньому віці може бути ймовірною причиною післяопераційних ускладнень, найпоширенішими з яких є уретральні фістули.

Список використаних джерел:

1. Halaseh S A, Halaseh S, Ashour M (July 31, 2022) Hypospadias: A Comprehensive Review Including Its Embryology, Etiology and Surgical Techniques. Cureus 14(7): e27544. doi:10.7759/cureus.27544.
2. Manzoni G, Bracka A, Palminteri E, et al. Hypospadias surgery: When, what, and by whom? BJU Int. 2004;94:1188–95.
3. Timing of elective surgery on the genitalia of male children with particular reference to the risks, benefits, and psychological effects of surgery and anesthesia. American Academy of Pediatrics. Pediatrics. 1996;97(4):590–4.
4. Джонс Б.К., О'Брайен М., Чейз Дж., Саутвелл Б.Р., Хатсон Дж.М. Рання операція гіпоспадії може призвести до кращого довгострокового психосексуального результату. J Urol. 2009;182(4 додаток):1744–9.
5. ДеЛейр С.М., Танака С.Т., Яп С.А., Курцрок Э.А. Обучение резидентов ремонту гипоспадии: варианты участия. Дж Урол. 2008;179(3):1102–6. doi: 10.1016/j.juro.2007.10.090.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МОНОКЛОНАЛЬНИХ АНТИТІЛ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ХРОНІЧНОГО БОЛЮ

Тафічук Тамара Федорівна

студентка 3 курсу, медичний факультет

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

Вступ. Хронічний біль залишається серйозною проблемою в усьому світі, незважаючи на наявність різних немедикаментозних і фармакологічних варіантів лікування. В даний час, ці варіанти все ще мають обмеження через недостатню ефективність або небажані побічні ефекти. Тому потрібні нові анальгетики з новими механізмами дії. Використання моноклональних антитіл (МАТ), спрямованих проти специфічних цільових молекул, залучених у сигналізацію болю є дуже ефективним та багатообіцяючим підходом у терапії хронічного болю. Моноклональні антитіла мають потенціал для подолання обмежень для лікування хронічного болю, тому необхідно визначити стратегії для забезпечення їх належного використання.

Мета роботи. Дослідити та проаналізувати перспективи використання моноклональних антитіл для лікування хронічного болю.

Матеріали та методи дослідження. Використано бібліосемантичний метод. Проведено контент-аналіз сучасної наукової літератури на платформах Scopus, PubMed, Google Scholar відносно питань оцінки перспективи використання моноклональних антитіл для лікування хронічного болю.

Результати. Антитіла (Ат) — це глікопротеїни, що належать до імуноглобулінів (Ig), які виділяються В-лімфоцитами для нейтралізації антигенів. Антитіла складаються з двох важких і двох легких ланцюгів і групуються в різні ізотипи залежно від того, який тип важкого ланцюга вони містять. У кінці минулого століття синтетичним шляхом були створені моноклональні антитіла (МАТ) з терапевтичною метою. Моноклональні антитіла отримують шляхом клонування унікальної В-клітини [1].

Варіабельні ділянки в ланцюгах МАТ надають їм антигенну специфічність, яка забезпечує різні терапевтичні дії на різних лігандах. Під час розробки МАТ зазвичай обирають ізотипи імуноглобулінів із тривалим періодом напіввиведення, оскільки вони забезпечують подовжену фармакологічну відповідь, що дозволяє зменшити частоту введення. Таким чином, періоди напіврозпаду МАТ, що розробляються, для лікування хронічного болю, дозволяють введення їх з більшими інтервалами між дозами, ніж звичайні засоби [2].

МАТ розроблені таким чином, що як тільки Fab-область розпізнає та зв'язує антиген, він одразу блокує патологічного загострення, яке виникає. Таким чином, МАТ дуже корисні для терапії хронічного болю при таких патологіях, як аутоімунні, інфекційні та онкологічні захворювання [3].

Аутоімунні захворювання характеризуються проліферацією, міграцією та активацією В- і Т-клітин, що призводить до секреції цитокінів і прозапальних молекул, що призводить до пошкодження клітин. Тут МАТ відповідають за інгібування взаємодії антигенпрезентуючих клітин з Т-клітинами та блокування активації В- і Т-клітин, тим самим пригнічуючи вивільнення прозапальних цитокінів [3, 4].

При інфекційних захворюваннях моноклональні антитіла можуть зв'язувати віруси, безпосередньо пригнічуючи їх реплікацію, або, як у випадку з ВІЛ, зв'язуючись

із рецепторами CD4 імунних клітин, перешкоджають проникненню вірусу всередину клітини-господаря [3, 5].

При онкологічних захворюваннях моноклональні антитіла пригнічують пухлиноутворення та міграцію пухлинних клітин декількома шляхами. По-перше, кон'юговані МАТ працюють як специфічні носії лікування пухлини, включаючи кон'юговані з лікарським засобом антитіла (переносять сам препарат) або радіоактивно кон'юговані антитіла (переносять радіацію до пухлинної клітини). Другий підхід полягає в зв'язуванні з рецептором, шляхом індукції каскаду клітинного апоптозу через агонізм рецептора який інгібує зв'язування ліганду, що призводить до зниження проліферації або апоптозу [3, 5].

Метаболізм МАТ відбувається через ретикулоендотеліальну систему з низькою печінковою або нирковою токсичністю, і завдяки своїм молекулярним характеристикам вони мають високу обмежену здатність долати гематоенцефалічний бар'єр, зменшуючи можливість побічних ефектів з боку ЦНС. Однак у застосуванні МАТ для лікування болю також були виявлені певні недоліки: через їх високий молекулярний розмір, гідрофільність і розпад у шлунку необхідне парентеральне введення (внутрішньовенне, внутрішньом'язове або підшкірне) [6].

Подібним чином інтерлейкіни, такі як IL-6 та IL-20, а також їхні рецептори можуть переслідуватися моноклональними антитілами. Інтерлейкіни є ключовими учасниками реалізації запального компонента патогенезу болю і периферичної та центральної сенсibiliзації, що призводить до збільшення передачі болю. Блокування активності IL за допомогою моноклональних антитіл могло б змінити процес периферичної сенсibiliзації, а також розвиток центральної сенсibiliзації [7].

Висновки. Проведений аналіз наукових джерел дозволяє встановити, що моноклональні антитіла виступають новим потенційним варіантом лікування хронічного болю. Аналгетична ефективність моноклональних антитіл, що супроводжується зменшенням побічних ефектів і кращою прихильністю до лікування порівняно зі звичайними анальгетиками, вказує на те, що ці препарати у майбутньому можуть стати цікавим фармакологічним варіантом для лікування хронічного болю та покращення якості життя пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Parray, H.A.; Shukla, S.; Samal, S.; Shrivastava, T.; Ahmed, S.; Sharma, C.; Kumar, R. Hybridoma Technology a Versatile Method for Isolation of Monoclonal Antibodies, Its Applicability across Species, Limitations, Advancement and Future Perspectives. *Int. Immunopharmacol.* 2020, 85, 106639.
2. Bayer, V. An Overview of Monoclonal Antibodies. *Semin. Oncol. Nurs.* 2019, 35, 150927.
3. Lu, R.-M.; Hwang, Y.-C.; Liu, I.-J.; Lee, C.-C.; Tsai, H.-Z.; Li, H.-J.; Wu, H.-C. Development of Therapeutic Antibodies for the Treatment of Diseases. *J. Biomed. Sci.* 2020, 27, 1.
4. Balakrishnan, P.B.; Sweeney, E.E.; Ramanujam, A.S.; Fernandes, R. Photothermal Therapies to Improve Immune Checkpoint Blockade for Cancer. *Int. J. Hyperth.* 2020, 37, 34–49.
5. Haight, E.S.; Forman, T.E.; Cordonnier, S.A.; James, M.L.; Tawfik, V.L. Microglial Modulation as a Target for Chronic Pain: From the Bench to the Bedside and Back. *Anesth. Analg.* 2019, 128, 737–746.
6. Chen, L.-H.; Yeh, Y.-M.; Chen, Y.-F.; Hsu, Y.-H.; Wang, H.-H.; Lin, P.-C.; Chang, L.-Y.; Lin, C.-C.K.; Chang, M.-S.; Shen, M.-R. Targeting Interleukin-20 Alleviates Paclitaxel-Induced Peripheral Neuropathy. *PAIN* 2020, 161, 1237–1254.
7. Hochberg, M.C.; Carrino, J.A.; Schnitzer, T.J.; Guermazi, A.; Walsh, D.A.; White, A.; Nakajo, S.; Fountaine, R.J.; Hickman, A.; Pixton, G.; et al. Long-Term Safety and Efficacy of Subcutaneous Tanezumab Versus Nonsteroidal Antiinflammatory Drugs for Hip or Knee Osteoarthritis: A Randomized Trial. *Arthritis Rheumatol.* 2021, 73, 1167–1177.

СУЧАСНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ ЕКСТРОФІЇ СЕЧОВОГО МІХУРА У ДІТЕЙ

Костиря Марина Іванівна

здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Холявко Марина Володимирівна

здобувач вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Лапшин Вячеслав Васильович

канд. мед. наук, доцент кафедри дитячої хірургії та дитячої анестезіології
Харківський національний медичний університет, Україна

Екстрофія сечового міхура (ЕСМ) — мультисистемна вроджена патологія, що характеризується відсутністю передньої стінки сечового міхура і відповідної частини черевної стінки та інверсією задньої стінки сечового міхура через утворений отвір. ЕСМ поєднується з: епіспадією, паховими грижами, слабкістю анального сфінктера та випадінням прямої кишки, аномаліями сигмоподібної кишки, одно- та двосторонніми уретерогідронефрозами, а також крипторхізмом, аноректальними вадами, недорозвиненням куприка та мієлодисплазією [1, 2]. Ми знаємо мало клінік, які мають достатній досвід лікування цієї важкої патології.

Частота ЕСМ зустрічається у новонароджених у співвідношенні 1:40000-1:50000. Хлопчиків із зазначеною патологією народжується у 3-6 частіше, ніж дівчата.

У хлопчиків патологія полягає у вродженій відсутності передньої стінки сечового міхура та відповідної їй частини черевної стінки, розщепленні сечовипускального каналу та розбіжності лобкового симфізу, що досягає 10-12 см; при цьому задня стінка міхура виглядає як яскраво-червоний виступ. У нижньому відділі слизової оболонки сечового міхура знаходяться гирла сечоводів, з яких постійно виділяється сеча. Практично завжди ЕСМ супроводжується епіспадією сечовипускального каналу[3]. Статевий член укорочений, слабдорозвинений, зазвичай спрямований догори, іноді подвоєний.

У дівчаток, разом з дефектами сечового міхура спостерігаються розщеплення клітора на дві частини, розщеплення або відсутність сечівника, спайки великих і малих статевих губ.

Причиною загибелі хворих на екстрофію сечового міхура є вторинний пієлонефрит та ниркова недостатність. У деяких неоперованих хворих з віком спостерігається злоякісне переродження слизової оболонки сечового міхура, що й веде їх до загибелі [4, 5].

Проблема лікування екстрофії сечового міхура залишається актуальною і на сьогоднішній день. Головною метою сучасного лікування є підвищення успішності досягнення утримування сечі, задовільного косметичного ефекту та якості життя.

Мета: представити огляд сучасних методів лікування, їх ефективності та потенційних хірургічних ускладнень.

Історично пацієнтів з екстрофією лікували за допомогою цистектомії, але згодом такі пацієнти помирали від ниркової недостатності. Сучасні методи лікування дозволяють не лише зберегти сечовий міхур, а й виконати пластику зовнішніх

статевих органів з метою косметичного ефекту.

Головні завдання в лікуванні екстрофії сечового міхура:

• Сформувати сечовий міхур достатнього об'єму, який не бути мати перешкод для відтоку із верхніх сечовивідних шляхів. Досягти герметичності та здатності до адаптації сечового міхура стосовно зростання об'єму сечі.

• Створити механізм, що буде утримувати сечу.

• Сформувати уретру

• Сформувати зовнішні статеві органи. Подовжити кавернозні тіла та усунути деформацію у хлопчиків.

• Закрити дефект передньої черевної стінки.

• З'єднати та зафіксувати лобкові кістки, сформувавши тазове кільце.

• Попередити інфекції сечовивідних шляхів.

Ми важаємо, що хірургічна тактика повинна базуватися на розмірах дефекту стінки сечового міхура, дефекту лобкового діастазу та об'ємах сечового міхура. Цим критеріям найкраще відповідає класифікація Г. А. Баїрова [1] та І. Б. Осіпова [6], які виділили 3 ступені екстрофії сечового міхура:

• 1 ступінь - характеризується дефектом передньої черевної стінки, що не перевищує 4 см в діаметрі, а мінімальний діастаз лобкових кісток складає 1,5 см, нормальна довжина уретеротезикального співустя, незначні порушення гістологічної структури стінки органу. Для такого ступеню рекомендують проводити пластику сечового міхура місцевими тканинами за Young-Dees. Така реконструктивно-пластична операція при 1 ступені ЕСМ дає 98% позитивних результатів.

• 2 ступінь - дефект передньої черевної стінки до 5-7 см, величина діастазу лобкових кісток до 6,1см, помірне вкорочення уретеровезикального співустя та виражені морфологічні порушення у будові стінки міхура. Для даного ступеню реконструктивно-пластичні операції будуть мати вже лише 42% позитивних результатів, тому при 2 ступеню надають перевагу операції відведення сечі в товсту кишку або реконструктивно-пластичній операції з антирефлюксним захистом сечоводів за Cohen. Така операція також показана дітям у яких не вдалося досягти потрібних розмірів сечового міхура для проведення реконструктивно-пластичної операції за допомогою механічного та медикаментозного розтягання.

• 3 ступінь - при дефекті передньої черевної стінки до 9 см та діастазі лобкових кісток більше 7 см. При третьому ступені пластичні операції взагалі протипоказані. Третя ступінь є показанням до створення штучного органу з відведенням сечі в кишку після заходів по укріпленню анального сфінктера або на передню черевну стінку, якщо сфінктер прямої кишки не вдається пристосувати для утримання рідини [7] або до імплантації штучного сфінктера. У 5,8-10% хворих після операції відведення сечі в товсту кишку розвивається нетримання калу та сечі [3].

Виходячи з даної класифікації можна виділити такі види хірургічних втручань:

• реконструктивно-пластичні операції;

• відведення сечі в товсту кишку (має лише історичне значення);

• створення артифіціального сечового міхура.

Окрім даної класифікації існує також поділ операцій за часом та етапністю виконання.

Наразі існує два головних концептуальних підходи до лікування екстрофії:

• Поетапна реконструкція «Jeffs & Gearhart», Джон Хопкінс (Балтимор, штат Мэриленд). Включає наступні етапи: первинне закриття сечового міхура зі зведенням лобкових кісток (перші 48 годин); пластика статевих органів (у віці 1-го року);

пластика шийки сечового міхура (у віці 3-4 років).

• Одномоментний підхід «Grady & Mitchell», Майк Митчел (Michael G. Mitchell), DDS (Сіэтл, штат Вашингтон): всі етапи виконується в ході однієї операції.

Сучасна поетапна корекція екстрофії сечового міхура:

Перший етап - первинне закриття сечового міхура (перші 24-48 години після народження). Точаться дискусії щодо термінів первинного закриття сечового міхура, але все ж таки більшість лікарів надають перевагу саме ранньому закриттю сечового міхура (в перші 48 годин життя), зумовлюючи це тим, що при такому варіанті досягається краще розширення сечового міхура та знижується ризик виникнення передракових змін [8]. Також вибір таких термінів закриття сечового міхура зумовлений зростанням шансів на зведення лобкових кісток без подвздошної остеотомії. Відкладання операції більш ніж на 3 місяці ускладнює їх зведення за рахунок зменшення еластичності та збільшує діастаз у віддаленому періоді. Якщо період новонародженості минув, а операція не була виконана, закриття сечового міхура доцільно проводити в 1 рік з двосторонньою остеотомією і фіксацією спицями. Слід зазначити, що в деяких випадках (недоношені діти, малі розміри сечового міхура), неможливо провести раннє закриття сечового міхура. У випадку недостатніх розмірів сечового міхура (менше 20мм) вдаються до збільшення його розмірів шляхом механічного розтягнення за допомогою катетера Фолея. Принцип методики: у балон катетера Фолея 10-12 Ch вводять фізіологічний розчин, починаючи з об'єму 3 мл. Балон катетера укладають на місце сечового міхура і, поступово натискаючи на нього зверху пальцями, занурюють у порожнину малого таза. У міру розтягування міхурової стінки об'єм рідини, що вводиться, і діаметр катетера збільшують. Після досягнення глибокого занурення катетера з малою кількістю фізіологічного розчину, об'єм балона може бути ще збільшений для забезпечення подальшого розтягування. Для посилення результату мануального розтягування стінки сечового міхура використовують ін'єкції препарату Ботулотоксину типу А. Обколювання м'язової стінки міхура дає змогу зняти надлишковий тонус, а в сукупності з механічним розтягуванням допомагає досягти більшого розтягування стінки в менші терміни. У зв'язку з особливостями фармакологічних властивостей діючої речовини, найефективнішим є дво-триразове обколювання в 10-12 точках, не частіше ніж 1 раз на 6 міс. Залежно від віку та ваги дитини застосовується 50-100 Од діючої речовини, розведеної на 4-8 мл фізіологічного розчину. Якщо сечовий міхур не піддається розтягуванню, то використовують аугментувальну пластику сегментом кишки[9].

Об'єм операції первинного закриття сечового міхура:

- Відділення сечового міхура від шкіри, м'язів і лобкових кісток
- Мобілізація кавернозних тіл від нижньої гілки лобкових кісток
- Двостороння реімплантація сечоводів у дно сечового міхура (для подовження шийки сечового міхура)

• Формування довгої та вузької шийки сечового міхура на 8Ch; ушивання сечового міхура (створення вузької шийки у дітей до 5 років перешкоджає розвитку сечового міхура і спричиняє обструктивні ускладнення: міхурово-сечовідний рефлюкс, мегауретер, інфекції та зниження функції нирок)

- Дренування цистостома, 2- уретеростоми, уретральний катетер
- Зведення і фіксація лобкових кісток
- Ушивання дефекту передньої черевної стінки
- Формування пупка

Другий етап- пластика зовнішніх статевих органів та уретри за модифікацією операції Cantwell.

- Cantwell-Ransley.

- Cantwell+grafting. Довжину білкової оболонки по дорзальній поверхні збільшують за допомогою вставок із крайньої плоті.

- Cantwell+множинні насічки.

У хлопчиків довжину статевого члена вдається досягти за рахунок мобілізації ніжок кавернозних тіл і за рахунок зведення лобкових кісток.

У дівчаток для досягнення потрібного косметичного ефекту також проводять пластику зовнішніх статевих органів.

На цьому етапі можуть виникнути такі післяопераційні ускладнення, як персистуюча хорда, уретро-шкірна норичя та дегіценція рани. Можуть бути додаткові кишкові ускладнення, такі як ілеус, вольвулюс і непрохідність тонкого кишечника[10].

Третій етап - пластика шийки сечового міхура за Young-Dees-Leadbetter (при об'ємі міхура не менше 80-120 мл). Ця операція застосовується для корекції стенозу шийки сечового міхура у дітей та комбінує методику Янга-Діса, яка використовується для створення нової шийки міхура, з методом Ледбеттера, який включає ушивання сечового міхура, щоб забезпечити ширшу шийку та зменшити звуження.

Перед пластикою шийки хворі зазвичай потребують пересадки сечоводів, щоб запобігти міхурово-сечовідному рефлюксу. При великому міжлобковому проміжку та для естетичного відновлення зовнішнього вигляду дітям показана пластика тазу. При цьому, стабілізація ходи досягається лише у дітей з міжлобковим проміжком більше 6 см.

Остеотомія зі зближенням лобкових кісток може виконуватися окремо від закриття сечового міхура або разом. За даними літератури, всі спроби усунення міжлобкового проміжку без остеотомії (у дітей старше 5 днів життя) не призвели до позитивних результатів і давали безліч ускладнень. Остеотомія тазу рекомендована дітям, які вже не мають такого податливого тазу як у перші 72 години після народження. Така операція може збільшити час операції та збільшити ризик післяопераційних ускладнень. Проте застосування остеотомії під час закриття асоціюється з покращенням успішності закриття дефекту шляхом забезпечення наближення лобкового симфізу і черевної стінки, що також призводить до глибшого розміщення сечового міхура в малому тазу [11].

Консолідація у місцях остеотомії відбувається протягом 1-2 місяців залежно від віку. Дітям старшого віку необхідна остеотомія таза для відновлення цілісності тазового кільця, що є умовою для успішного виконання надалі інших етапних реконструктивно-пластичних операцій на сечостатевих органах та передній черевній стінці.

Задачі клубової остеотомії:

1. Замкнути тазове кільце

2. Заповнити простір в області шийки після проведеної пластики

3. Подовжити кавернозні тіла члена, поєднати їх разом, провести корекцію статевого члена ліквідуючи його скривлення догори.

4. Попередити випадання матки та піхви (зміцнити діафрагму тазу).

Остеотомію можна проводити задню вертикальну доклубову, поперечну надацетабулярну. Після остеотомії проводять іммобілізацію кокситною пов'язкою та фіксують спицями або метал-остеосинтезстрижневими апаратами.

Перед остеотомією можна використовувати накладення стрижневого компресійно-дистракційного апарату МКЦ (МКЦ - за О. А. Малахову, О. В. Кожевнікову, В. Є. Цуканову) з діагональним розташуванням штанг[12]. Апарат МКЦ дозволяє

усунути міжлобковий діастаз та звести лобкові кістки для виконання остеосинтезу лобкових кісток та пластики дефекту м'яких тканин. Одночасно зі зведенням лобкових кісток усувається їхня зовнішня ротація. Оригінальне компонування апарату з дистальним розташуванням штанг (хрест на хрест) дозволяє стабілізувати тазове кільце без побоювань зміщення уламків таза за типом «висувної шухляди» в області остеотомії та «зміщення тулуба вниз» по відношенню до тазостегнових суглобів, що дозволяє ранню вертикалізацію пацієнта.

Остеотомії підвищують ризик транзиторних паралічів нервів і м'язів (які зазвичай минають через 12 тижнів після операції), затримки зрощення клубової кишки, появи поверхневої інфекції та запалення у місцях введення штифтів. Крім того, остеотомія може бути невдалою, що призведе до рецидивуючого лобкового діастазу, якщо таз частково обертається або якщо продовжується затримка росту сіднично-лобкової кістки.

Висновок: У минулому екстрофія сечового міхура була руйнівним мультисистемним вродженим дефектом з різким негативним впливом на весь спектр сечостатевої функції дітей. Однак за допомогою сучасних методів закриття сечового міхура, остеотомії таза, тракції і іммобілізації більшість цих пацієнтів можуть досягти повне утримання сечі, але лише часткове її утримання, задовільний косметичний ефект та гідну якість і тривалість життя.

Список використаних джерел:

1. Баиров Г.А (1968). Хирургия пороков развития у детей.
2. Rickham P.P., Stauffer U.G.(1984). Prog.Pediatr.Surg. (Vol.17) pp.169 - 188
3. Осипов И. Б. (1996). Реконструктивно-пластические операции при экстрофии мочевого пузыря у детей
4. Austin P. F., Homsy Y.L. et al. J.Urol.(1998). Vol. 160. pp.1179-1181.
5. Cederna J.P. (1994). Ann Plast. Surg. Vol.33. p. 571.
6. Осипов И.Б., Казачков С.А. и др. 1996.Урол. и нефрол. №5 С. 21-23.
7. Баблюян А.С. (1968). Непосредственные и отдаленные результаты хирургического лечения экстрофии мочевого пузыря.
8. P. C. Rubenwolf, F. Eder, A. K. Ebert, F. Hofstaedter, C. R. Woodhouse, and W. H. Roesch (2013) "Persistent histological changes in the exstrophic bladder after primary closure—a cause for concern?" Journal of Urology, vol. 189, pp. 671–677.
9. Ю.Е. Рудін, Ю.Ю. Соколов, А.Ю. Рудін, Д.В. Марухненко, В.І. Руненко, О.С. Кірсанов, Є.В. Карцева, Н.В. Медведєва (2020) Відстрочене первинне закриття сечового міхура у дітей з екстрофією та мікроцистисом. Журнал "Експериментальна та клінічна урологія" №4, с. 5-6.
10. Inouye VM, Tourchi A, Di Carlo HN, Young EE, Gearhart JP. (2014) Modern management of the exstrophy-epispadias complex. Surg Res Pract., p.4
11. K. K. Meldrum, A. D. Baird, and J. P. Gearhart (2003) "Pelvic and extremity immobilization after bladder exstrophy closure: complications and impact on success," Urology, vol. 62, pp. 1109–1113.
12. Малахов О. А., Яцык Сергей Павлович, Шарков С. М., Гранковский С. Е., Шамов Б. К. (2011). Лечение экстрофии мочевого пузыря с коррекцией межлонного диастаза у ребенка старшего возраста. Клинический случай. ВСП №6. с.4.

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В РЕАЛІЯХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Товкун Лідія Павлівна

ORCID ID: 0000-0002-4091-1322

кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології, завідувача навчально-методичною лабораторією діагностики здоров'я та профілактики хвороб
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна

Порхун Ярослава Юрївна

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету гуманітарно-природничої освіти і соціальних технологій
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна

Війна – це один із найбільших стресогенів, які впливають на психіку людини. Нинішня російсько-українська війна є основним джерелом стресу для всіх громадян України, а для учасників освітнього процесу особливо.

Травматичний стрес є нормальною реакцією на відповідні події, що виходять за межі життєвого досвіду особистості. Шлях подолання наслідків такого травмування залежить від індивідуальних особливостей людини. Завдяки внутрішнім ресурсам, які притаманні людині з самого народження, забезпечується вихід із кризових станів [2].

В умовах воєнного сьогодення освіта намагається створювати безпечне і стабільне середовище для всіх учасників освітнього процесу в Україні, а також відновлювати відчуття нормального життя, достоїнства та надії завдяки спланованим і потрібним заходам. Правильно стратегічно розроблена система навчання також допомагає учням під час війни долати важкі ситуації, надає важливу інформацію про стратегію виживання, способи самозахисту і водночас підтримує ті стратегії, котрі розроблені для додання труднощів сьогодення. Освітній процес нині повинен забезпечувати перш за все безпеку і благополуччя всіх дітей, підлітків та учнівської молоді, в тому ж числі з груп підвищеного ризику чи дітей із особливими потребами [1, с. 177].

Отже, першочерговим завданням є створення простору безпеки, в якому всі учасники освітнього процесу будуть відчувати себе захищеними. Для цього необхідно щоб навчальний заклад став спільнотою односторонців. Для цього необхідно популяризувати шляхи надання підтримки психічного здоров'я у шкільному середовищі та залучати до цього всіх учасників освітнього процесу і членів колективу (адміністрацію, вчителів, бібліотекарів, технічний персонал, працівників їдальні).

При цьому важливим компонентом для створення простору безпеки є встановлення зв'язку між педагогічним колективом та учнями. Так школярі розуміють, що вчителі не лише передають знання, але за потребою нададуть допомогу, направлять, вислухають і підтримають.

Важливим також є формування колективу. Школярам необхідно відчувати свою приналежність до певної спільноти, знати, що її однаково чекають як в школі, так і вдома. Водночас, учням необхідно навчитися приймати рішення і нести відповідальність за них. Такі вміння ефективно розвиваються у співпраці та

спільному вирішенню проблемних питань [2].

Отака взаємодія допоможе створити в школі безпечну довірливу атмосферу, сприятливі умови для вирішення будь яких проблем, а також для розвитку та самореалізації особистості.

Відчуття безпеки дуже залежить від поваги до кожного школяра, визнаючи при цьому всі сильні та слабкі сторони особистості.

Варто також забезпечити затишок фізичного середовища. Тобто зробити навчальні класи комфортними для роботи та приємними візуально: столи зі стільцями розмістити секторами, щоб учням було зручно працювати у малих і великих групах. Не зайвим буде урізноманітнити дизайн, помістивши надихаючі цитати, малюнки учнів, постери тощо.

Увесь педагогічний колектив будь якого навчального закладу нині відіграє провідну роль у підтримці психічного здоров'я та психосоціального благополуччя учнів. В умовах війни часто і самим педагогам зовсім не легко справлятися з тими проблемами, з якими стикаються вони, їх учні, в тому числі з проблемами особистого психічного здоров'я та психосоціального благополуччя. Навчання, наставництво та підтримка вчителів необхідні для того, щоб вони могли чітко розуміти свою роль у підтримці благополуччя учнів, щоб в умовах нинішнього воєнного стану вміли захищати та сприяти розвитку дітей, підлітків, та учнівської молоді [1, с. 182].

Педагоги можуть забезпечувати психоемоційну підтримку учням, як коригуючи способи спілкування з ними, створюючи безпечне і підтримуюче середовище, в якому учні можуть виражати свої емоції та переживання, так і включаючи до процесу навчання заплановані психосоціальні дії. Проте займатися терапією не варто, оскільки для цього потрібні спеціальні знання та вміння.

Для підтримки учнів також великого значення має психосоціальне благополуччя їх педагогів. Корегувати взаємодію з учнями можна таким чином: 1) додаючи до навчального процесу ті теми, котрі стосуються нинішньої війни в Україні; 2) обговорюючи причини проблемної поведінки в класі (приміром, агресивності); 3) надавати поради учням, як розуміти та підтримувати один одного [1].

Варто також забезпечити педагогам можливість постійного навчання, шляхом надання потрібних тренінгів і професійної підтримки у критичній ситуації, не обмежуватися разовими тренінгами чи короткотривалими курсами без подальшого контролю. Основні теми можуть включати інформацію щодо: створення безпечного освітнього середовища; впливу важливих переживань і ситуацій на психосоціальне благополуччя та резильєнтність школярів, в тому числі хлопців і дівчат різного віку; етики психосоціальної підтримки; конструктивних прикладів реакції на такі прояви як гнів, страх чи горе учнів; застосування механізмів переспрямування для додаткової підтримки учнів із проявами серйозних порушень психічного здоров'я чи психосоціальних проблем; розробки планів дій щодо включення питань психосоціальної підтримки до роботи спеціалістів системи освіти; допомоги педагогам у методах подолання життєвих проблеми під час війни, в тому числі наслідків стресу; навичок копінгю; методів супервізії та підтримки з боку колег.

В умовах воєнного сьогодення дуже важливо закріплювати потенціал системи освіти для підтримки учнів із психосоціальними проблемами та порушеннями психічного здоров'я. Для цього необхідно посилювати можливості навчальних закладів у галузі підтримки учнів із конкретними порушеннями психічного здоров'я та психосоціальними проблемами. Зокрема, призначити певних осіб, які будуть здійснювати моніторинг і контролювати стан певних учнів. За наявності шкільних

консультантів провести навчання, як працювати з проблемами, що пов'язані з нинішнім воєнним станом у нашій країні [1, с. 183].

Для ефективнішої підтримки та допомоги учням під час війни необхідна стабільність і надійність зав'язків між усіма учасниками освітнього процесу. Додатковою опорою в цьому стане налагоджена ефективна співпраця батьків і вчителів. Основними напрямками роботи педагогів із батьками є підтримка, просвіта і моніторинг стану школярів.

Педагогічний колектив є самобутньою експертною групою, до якої можуть звернутися батьки за допомогою і підтримкою в різних кризових ситуаціях і не лише з питань навчання. Така підтримка виявляється у повсякденній комунікації. Змога отримати якусь пораду від педагогів додає батькам впевненості та єдності [2].

Просвіта це пояснення і донесення певної інформації щодо особливостей розвитку дитини, специфіку реагування школярів різного віку на стрес і способи допомоги в періоди переживання стресових ситуацій. Така участь батьків у просвітницьких заходах є важливим кроком, який допоможе подолати емоційне навантаження, дасть змогу піклуватися про безпеку, здоров'я і розвиток учнів в умовах воєнного часу. Просвітницьку діяльність з батьками можна здійснювати у різних формах: індивідуальні та групові консультації; заняття у вигляді практикумів, майстер-класів і тренінгів тощо. Під час таких занять дуже важливо опрацювати з батьками поради щодо подолання стресу відповідно до вікових категорій; шляхи підтримки дітей в умовах проживання посттравматичного досвіду; різних технік відновлення ресурсу; активності для заземлення та саморегуляції; рекомендації щодо того, як говорити з дітьми про сучасну війну; шляхи налагодження позитивного, близького контакту з дитиною та стосунків із нею.

Наслідком спільної роботи батьків і педагогів, шляхом моніторингу стану дітей, є забезпечення стабільного емоційного простору дитини. Адже спостереження за поведінкою, настроєм, реакціями, ставленням до навчання чи до однокласників є певними маркерами для визначення потреб дітей у додатковій підтримці як із боку вчителів, психолога, соціального педагога, так і батьків [2].

Отже, створення безпечного та стабільного середовища для всіх учасників освітнього процесу, психосоціальне благополуччя педагогів, стабільність і надійність зав'язків між учнями та вчителями, ефективна взаємодія педагогів і батьків допоможе школярам покращити свій стан психічного здоров'я, а також вдало адаптуватися до нового стилю життя в умовах нинішньої російсько-української війни, надасть безпечні канали підтримки у цьому нестабільному світі, а також дасть змогу продовжувати успішно навчатися і розвиватися.

Список використаних джерел:

1. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації : [пер. з англ.] / Міжвідомчий постійний комітет. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2017. 216 с.
2. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни: посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти, розроблений Громадською організацією «GoGlobal» спільно з Центром «Розвиток КСВ» та експертною платформою Career Hub у рамках програми «Мріємо та діємо». URL: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbjVj-lXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view>.

СЕКЦІЯ ХХІ. ФАРМАЦІЯ ТА ФАРМАКОТЕРАПІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕДНАПОВНЕНИХ ШПРИЦІВ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Полова Жанна Миколаївна

ORCID ID: 0000-0002-1874-2841

Д-р. фарм. наук, професорка, завідувачка кафедри
аптечної та промислової технології ліків

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Негода Тетяна Степанівна

ORCID ID: 0000-0001-8254-0737

канд. фарм. наук, доцентка, доцентка кафедри
аптечної та промислової технології ліків

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Алейник Світлана Леонідівна

ORCID ID: 0000-0003-2901-9189

Д-р. філос. наук, асистентка кафедри аптечної та промислової технології ліків

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Чумак Єгор Андрійович

здобувач вищої освіти фармацевтичного факультету

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Новітні досягнення в галузі лікування хвороб дають змогу проводити лікування в домашніх умовах, що тягне за собою економію коштів пацієнтів і при цьому забезпечує бажаний рівень комфорту. Переваги попередньо наповненого шприца як лікарської форми полягають у тому, що за відсутності потреби у зміні голок виключаються помилки в дозуванні і підтримується гігієна, а також суттєво зменшується час, необхідний для маніпуляції.

Оскільки застосування даної лікарської форми є актуальним, літературні джерела налічують багато наукових публікацій, в яких охарактеризовано дослідження з даної проблематики.

А. Rauger та ін. вивчали вплив використання переднаповнених шприців на точність дозування лікарських засобів за участі двох груп пацієнтів. Результати дослідження показали, що використання переднаповнених шприців сприяє покращенню точності дозування лікарських засобів, забезпечуючи більш ефективне та безпечне лікування пацієнтів [1].

Наукові праці інших авторів присвячені вивченню відповідальності пацієнтів та їх комфортного лікування. Результати досліджень демонструють, що використання переднаповнених шприців покращує комфорт та задоволення пацієнтів під час терапії, сприяючи позитивній взаємодії з медичним персоналом та позитивному процесу лікування. Адже готовий до використання лікарський засіб та зручність переднаповнених шприців як лікарської форми допомагає зменшити тривалість процедури та забезпечує більш приємний досвід для пацієнтів. Простота використання переднаповнених шприців, їхня точність та зручність сприяє зменшенню помилок в адмініструванні лікарських засобів, що позитивно впливає на дотримання лікування та загальний стан пацієнтів [1, 2].

Існують й інші наукові дослідження оцінки ефективності та безпеки застосування переднаповнених шприців, що оцінюють точність дозування, зручність використання та витрати часу на приготування розчинів лікарських засобів. Безпека та ефективність переднаповнених шприців підтверджується з погляду запобігання медичних помилок, зменшення ризику контамінації та захисту персоналу та пацієнтів від потенційних ризиків [1, 3].

K. Larmené-Beld та ін. вивчали екологічні та економічні переваги використання переднаповнених шприців як засобу зменшення відходів та оптимізації процесу адміністрування лікарських препаратів. Екологічний аспект дослідження включав оцінку кількості пластикових відходів, які утворюються внаслідок використання переднаповнених шприців порівняно з традиційними методами дозування. Результати дослідження показали, що переднаповнені шприци сприяють значному зменшенню кількості відходів, оскільки вони виготовляються з мінімальною кількістю пластикових компонентів та не потребують окремого упакування. Економічний аспект дослідження включав оцінку витрат на переднаповнені шприци порівняно з традиційними методами дозування. Встановлено, що початкові витрати на переднаповнені шприци є вищими, однак загальні витрати зменшуються завдяки зменшенню часу маніпуляції, збільшенню точності дозування та зменшенню витрат препарату [3].

Описано також дослідження технологічного удосконалення переднаповнених шприців, їхніх інноваційних можливостей та перспектив у медичній галузі, що включає огляд останніх технологічних розробок у сфері переднаповнених шприців, таких як автоматичне блокування після використання, інтегровані системи контролю дозування та моніторингу, додаткові захисні механізми та маркування для покращення ідентифікації препаратів. Результати дослідження підтверджують, що технологічне удосконалення переднаповнених шприців надає значні переваги у медичній практиці за рахунок автоматизації процесів, забезпечення точності дозування та безпеки, спрощення застосування та зменшенню тривалості процедур [1, 3].

Отже, подальші дослідження та розробка технології виробництва переднаповнених шприців як лікарської форми з метою покращення якості і ефективності лікування, а також задоволення потреб пацієнтів є актуальним питанням сучасної фармацевтичної галузі.

Список використаних джерел:

1. Pager, A., Combedazou, A., Guerrero, K., Tzvetkova-Chevolleau, T., Morel, D., Frolet, C., & Glezer, S. (2020). User experience for manual injection of 2 mL viscous solutions is enhanced by

- a new prefillable syringe with a staked 8 mm ultra-thin wall needle. Expert opinion on drug delivery, 17(10), 1485–1498. <https://doi.org/10.1080/17425247.2020.1796630>.
2. Maruno, T., Watanabe, H., Yoneda, S., Uchihashi, T., Adachi, S., Arai, K., Sawaguchi, T., & Uchiyama, S. (2018). Sweeping of Adsorbed Therapeutic Protein on Prefillable Syringes Promotes Micron Aggregate Generation. *Journal of pharmaceutical sciences*, 107(6), 1521–1529. <https://doi.org/10.1016/j.xphs.2018.01.021>.
 3. Larmené-Beld, K., Wijnsma, R., Kuiper, A., van Berkel, S., Robben, H., Taxis, K., & Frijlink, H. (2022). Science- and risk-based strategy to qualify prefillable autoclavable syringes as primary packaging material. *European journal of hospital pharmacy : science and practice*, 29(5), 248–254. <https://doi.org/10.1136/ejhpharm-2020-002333>.

ТАБЛЕТКИ ЖУВАЛЬНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ РОЗРОБКИ ЛІКАРСЬКОЇ ФОРМИ

Вакула Анастасія Петрівна

здобувач вищої освіти фармацевтичного факультету
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Буткевич Тетяна Анатоліївна

канд. фарм. наук, асистент кафедри аптечної та промислової технології ліків
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Сучасна фармацевтична технологія спрямована на одержання якісного конкурентноспроможного готового продукту. Розробка нового лікарського засобу є складним, дороговартісним та тривалим процесом, який вимагає не тільки залучення висококваліфікованих спеціалістів різних галузей знань, але й використання сучасних технологій та пошуку інноваційних методик виробництва. Значну роль на сьогодні відіграє також забезпечення комплаєнсу пацієнтів різних вікових груп: дітей, підлітків, пацієнтів похилого та старечого віку тощо. Адже певний вік характеризується особливостями функціонування внутрішніх органів, що впливає на біологічну доступність активного інгредієнту, певними психологічними аспектами, а також може вимагати зручності та полегшення для використання лікарських засобів.

Таблетки жувальні призначені для розжовування перед проковтуванням [1]. Вони володіють певними перевагами порівняно з іншими пероральними формами випуску: краще вивільняють активний фармацевтичний інгредієнт, можуть забезпечувати вищу біологічну доступність лікарського засобу, є стабільними, досить простими з технологічної точки зору, приємними на смак, не потребують води для запивання, можуть бути використанні з метою одержання як системної, так і місцевої дії [2, 3].

Оскільки лікарська форма досить довго перебуває у ротовій порожнині, забезпечення стабільності активного інгредієнту у слині, при досить швидкому розчиненню у шлунку (кишківнику) є одним із важливих питань під час розробки складу та технології препарату. Також, зважаючи на цей фактор, необхідно надати оптимальні смакові характеристики таблеткам жувальним, адже більшість активних фармацевтичних інгредієнтів мають неприємний смак та запах (особливо субстанції синтетичного походження). Як зазначають Н. М. Белей та ін. (2016), варто враховувати не тільки сам смак, але й запах, «післясмак», а також «відчуття в ротовій порожнині» лікарської форми [2]. Підбір допоміжних речовин також має бути спрямованим на легке руйнування лікарського засобу при жуванні [1].

Серед технологічних методів виробництва лікарської форми нашу увагу привернули методики вологого гранулювання та формування сорбенту (із застосуванням розчинника або ж процесу плавлення). Використання вологого гранулювання є одним із найпростіших способів маскування помірного неприємного (гіркого, кислого) смаку / запаху активного фармацевтичного інгредієнту, а також одержання готового продукту. Формування сорбенту може бути застосованим для субстанцій із різко вираженими смаковими та запашними характеристиками, не вимагає складних технологічних операцій, проте не може бути використаним для термолабільних активних фармацевтичних інгредієнтів, адже технологія вимагає використання нагрівання. В цілому, жувальні таблетки можуть бути

альтернативними лікарськими формами для застосування у педіатрії та геріатрії [3].

Список використаних джерел:

1. Державна Фармакопея України: в 3 т. / ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-е вид. Х.: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2015. Т. 1. 1128 с.
2. Белей Н. М., Грошовий Т. А., Белей С. Я. Сучасний стан створення, виробництва та дослідження таблетованих лікарських препаратів. Повідомлення 26. Таблетки для розжовування: характеристика, класифікація, методи одержання, допоміжні речовини при виробництві таблеток для розжовування. Фармацевтичний часопис. №4. 2016. С. 85-90. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2016.4.7130>
3. Сучасні фармацевтичні технології: навч. посібник до лабораторних занять магістрантів денної, вечірньої та заочної форми навчання спеціальності 8.110201 «Фармація» / Під ред. О.А. Рубан. Харків.: Вид-во НФаУ, 2015. 249 с. Видання п'яте, доповнене та виправлене.

СЕКЦІЯ XXII. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ПИТАННЯ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ В ШКІЛЬНИХ КУРСАХ ІСТОРІЇ

Кулагін Ейрік Олександрович

здобувач вищої освіти факультету управління,
адміністрування та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Сучасний етап характеризується стійкою тенденцією звернення вітчизняної історичної думки до соціального аспекту. Одним із найпріоритетніших напрямів історичних наукових пошуків у даному контексті є дослідження повсякденного життя населення.

О. Коляструк визначає, що «історія повсякденності є галуззю соціально-антропологічних студій, оскільки її об'єктом є людина у життєвому світі щоденності в інститутах суспільної організації і культурної комунікації». Отже, її предмет локалізується в площині соціальної історії, а її домінантою залишається антропологічна спрямованість [3]. Думку дослідниці підтримує А. Шауренко: «історію повсякденності ототожнюють з таким поняттям як історична антропологія. Вона об'єднала такі напрями як: мікроісторія, локальна історія, історія «знизу», історія ментальностей, нова культурна історія, міська історія, історія сім'ї, гендерна історія тощо» [5]. Істотною ознакою історії повсякденності є її міждисциплінарний зв'язок із такими науками, як соціологія, психологія, антропологія, культурологія, етнологія тощо [4].

І. Вакуленко наголошує, що в історичній науці «склалися два підходи до розуміння й вивчення історії повсякденності. Це реконструкція ментального макроконтексту епізодів історії та реалізація прийомів мікроісторичного аналізу» [1].

Метою статті є аналіз чинних навчальних програм з історії для закладів загальної середньої освіти в межах основної школи щодо виявлення наявних тем, котрі висвітлюють повсякденність в історичній ретроспективі.

Вивчення змісту навчальних програм з історії для основної і старшої школи дозволяє визначити, що повсякденне життя характеризується в контексті наступних розділів: «Стародавні цивілізації Азії та Африки» (Всесвітня історія, 6 клас). В змісті навчально-пізнавальної діяльності даного розділу передбачається висвітлення питань повсякдення й господарського життя в таких темах, як «Цивілізація долини Нілу», «Цивілізації Дворіччя», «Фінікія. Ізраїльсько-Юдейське царство». У результаті навчально-пізнавальної діяльності визначається уміння учнів/учениць описати повсякденне життя представників різних верств давніх суспільств [2]. У розділі «Антична цивілізація та її сусіди» (Всесвітня історія, 6 клас) наявна тема «Господарювання і повсякденне життя в Давній Греції». В результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні демонструватимуть уміння: схарактеризувати й порівняти суспільний устрій та повсякденне життя Афін і Спарти, схарактеризувати повсякденне життя мешканців античних полісів Північного Причорномор'я [2]. В

розділі «Середньовічний світ Західної Європи» (Всесвітня історія, 7 клас) конкретних тем з означеної проблематики не виділено. Однак, планується робота над формуванням у здобувачів середньої освіти умінь описати повсякденне життя у феодальному замку, міському будинку (майстерня, крамниця), селянській господі [2].

Розділ «Виникнення Русі-України» (Історія України, 7 клас) також не містить окремих тем, пов'язаних із повсякденням. Але в результаті навчально-пізнавальної діяльності окреслюються умінь учениць/учнів схарактеризувати спосіб життя (господарство, побут, організацію суспільства і влади, світосприйняття) слов'ян, які жили на теренах сучасної України. Наступний розділ «Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст.» (Історія України, 7 клас) включає в зміст навчально-пізнавальної діяльності такі складові, як-от: «Влада. Суспільний устрій. Господарство. Повсякдення. Села. Міста. Ремесла. Торгівля». Відзначимо відповідно й розділ «Руські землі в складі сусідніх держав (середина XIV – початок XVI ст.). Кримське ханство» (Історія України, 7 клас), в якому в змісті навчально-пізнавальної діяльності передбачається тема «Релігійне життя. Культура (політична/повсякденна) українських земель як система цінностей. Пам'ятки культури». Належно в результаті навчально-пізнавальної діяльності є умінь учениць/учнів схарактеризувати політичний устрій, господарство та культуру Кримського ханства, повсякденне життя його населення (знаті й простолюдинів, кочовиків і осілого люду) [2].

Розділ «Великі географічні відкриття та становлення капіталістичних відносин» (Всесвітня історія, 8 клас) у змісті навчально-пізнавальної діяльності охоплює, крім інших, питання «Повсякденне життя населення Західної Європи». В структурі розділу «Епоха просвітництва» (Всесвітня історія, 8 клас) тем із досліджуваної проблематики не міститься. Тим не менше в результаті навчально-пізнавальної діяльності планується, що учні/учениці розумітимуть визначальний вплив індустріальної революції на зміни в структурі економіки (формування промисловості) і соціальній структурі суспільства (зростання чисельності та ролі найманих працівників), на рівень життя людей праці та інші аспекти повсякденного життя; умітимуть виявляти зміни в повсякденному житті європейців протягом XVIII ст., що стали наслідком індустріальної революції, поширення ідей Просвітництва [2].

Розділ «Козацька Україна (Гетьманщина) другої половини XVII – початку XVIII ст.» (Історія України, 8 клас) так само не включає конкретних тем із повсякдення. Втім, у результаті навчально-пізнавальної діяльності окреслюється, що учні/учениці умітимуть схарактеризувати адміністративно-територіальний, державний, політичний устрій, господарське та повсякденне життя Гетьманщини, Слобожанщини та Запорожжя (Війська Запорозького Низового) [2].

Уваги заслуговує й програма зі всесвітньої історії для 9-го класу. Мова про розділ «Європа та Америка в добу революцій і національного об'єднання (1815-1870 рр.)». В змісті навчально-пізнавальної діяльності є тема «Повсякденне життя». У результаті навчально-пізнавальної діяльності відзначається, що здобувачі середньої освіти умітимуть схарактеризувати політичний і соціально-економічний розвиток країн Європи та Америки в першій половині XIX ст., соціальну структуру європейських суспільств, зміни в повсякденному житті. Наведемо також розділ «Розвиток культури і повсякденне життя (кінець XVIII – початок XX ст.)» (Всесвітня історія, 9 клас), який хоч і не містить відповідних тем, але в результаті навчально-пізнавальної діяльності передбачає формування в учнів/учениць умінь в цілому схарактеризувати досягнення науки і техніки, духовної культури в провідних країнах світу, зміни у світогляді й повсякденному житті [2].

В змісті навчально-пізнавальної діяльності за розділом «Повсякденне життя та

культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст.» (Історія України, 9 клас) наявна тема «Повсякденне життя сільського і міського населення. Сільська та міська забудова (приватний і громадський простори). Житло і побут дворян (шляхтичів), купців, міщан, селян. Одяг. Гігієна. Емансипація селянства. Становище жінки». В результаті навчально-пізнавальної діяльності програмою планується формування в учнів/учениць розуміння причинно-наслідкового зв'язку між модернізаційними процесами та змінами в житті й побуті людини; уміння визначити особливості розвитку освіти, науки й культури, причини і наслідки культурних зрушень, особливості повсякденного життя [2]. Крім того, в програмі є розділ «Повсякденне життя та культура України в середині XIX – на початку XX ст.» (Історія України, 9 клас). Зміст навчально-пізнавальної діяльності в рамках даного розділу включає тему «Повсякдення села та міста. Громада як форма організації сільського населення, відмінність української сільської громади від російської общини. Заняття та умови праці селян і міщан. Дозвілля й розваги. Зовнішній вигляд мешканців села і міста. Етнічне й конфесійне розмаїття міського населення». Відповідно у результаті навчально-пізнавальної діяльності програмою передбачається формування в здобувачів середньої освіти уміння схарактеризувати вплив модернізації на суспільно-культурне життя українців, зміни у світогляді людини і повсякденному житті [2].

Отже, в основній школі питання повсякдення репрезентовані в курсі як вітчизняної, так і всесвітньої історії. Досліджувана проблематика присутня не лише в формулюваннях окремих тем, але й в назвах розділів. Зростання зацікавлення питаннями специфіки повсякденного життя в різних історичних періодах спонукає до урізноманітнення методичних прийомів у навчанні історії. Вивчення життєвого досвіду пересічної людини в історичному просторі дозволяє поглибити та урізноманітнити сприйняття загальноісторичних процесів.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко, І. (2012). Використання краєзнавчого матеріалу при вивченні теми «Наш край» на уроках з історії України. Етнічна історія народів Європи: збірник наукових праць, (38), 129-132.
2. Всесвітня історія. Історія України (Інтегрований курс). 6 клас. Всесвітня історія. 7-9 класи. Історія України. 7-9 класи. Всесвітня історія. 10-11 класи. Історія України. 10-11 класи. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. (2022). Київ: НРЕС PRESS.
3. Коляструк, О. А. (2011). Методологія історії повсякдення. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія, (982), 8-21.
4. Мороз, П. В. (2022). Особливості вивчення історії повсякденності на уроках історії, 118-119. Вилучено з: <https://lib.iitta.gov.ua/733857/1/Мороз%20П.%20Анотовані%20результати%20за%202022%20рік.pdf>.
5. Шауренко А. В. (2017). Історія повсякденності: від європейського досвіду до вітчизняних практик. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, (49), 199-202.

СЕКЦІЯ XXIII. АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

СИСТЕМИ АКУМУЛЮВАННЯ ТЕПЛОТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ҐРУНТУ ТА ВОДОНОСНИХ ГОРИЗОНТІВ У ЯКОСТІ АКУМУЛЯТОРІВ ТЕПЛОТИ

Москвітіна Анна

ORCID ID: 0000-0003-3352-0646

канд. техн. наук, асистент кафедри теплогазопостачання і вентиляції
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

Для створення великих АТ, що забезпечують сезонне акумулювання, економніше використовувати штучні підземні порожнечі: їх питома вартість при місткості більше 100 тис. м³ істотно менше, ніж у сталевих АТ. Ще нижче питома вартість акумулювання теплоти при використанні підземних водоносних горизонтів. Цей порівняльно новий метод акумулювання представляється досить перспективним, оскільки водоносні горизонти поширені досить широко, вони є природними утвореннями, і тому практично єдиним видом капітальних витрат при створенні таких АТ буде вартість буріння свердловин для забезпечення доступу до горизонту. Важливим достоїнством цього методу є також і те, що теплота в даному випадку акумулюється не тільки в об'ємі води, але і в гірській породі водоносного горизонту. Природний АТ не зношується, не вимагає технічного обслуговування і ремонту, а термін його використання практично необмежений [1].

АТ, що створюються в підземних водоносних горизонтах являють собою систему поглинальних та експлуатаційних свердловин, що експлуатують природний водоносний, водопроникний, гідроізолюваний зверху і знизу підземний колектор (рис. 1). Глибина розташування колектора-акумулятора може становити від 10 м і більше (до 1000 м) [2]. У період «заряджання» колектора-акумулятора проміжний теплоносій, який видобувається системою видобувних свердловин, подається до джерела енергії, де обігрівается. Потім обігрітий теплоносій накопичується в підземному колекторі-акумуляторі через систему поглинальних свердловин. При цьому відбувається накопичення як теплоти, що міститься у самому проміжному теплоносії, так і теплоти, що накопичується за рахунок обігріву скелета породи. В якості джерела енергії теплота від якого акумулюється підземним водонасиченим шаром, може розглядатись система СТК, котел сміттєспалюючого заводу, скидна теплота підприємств [3]. Слід підкреслити, що розглянутий тип підземних сезонних АТ теплоти можливо використовувати для зберігання як низькотемпературної ($T = 25^{\circ}\text{C} \dots 60^{\circ}\text{C}$), так і високотемпературної ($T > 60^{\circ}\text{C}$) теплоти. При використанні для опалення теплових насосів можливо обійтись без додаткового накопичення теплоти в літній період. При цьому використовується лише теплота підземних вод, що накопичена при їх природному русі. У цьому випадку системи опалення забезпечуються за рахунок експлуатаційних запасів підземних вод водоносного горизонту [4].

Резервуар для води може бути виконаний у вигляді ями в ґрунті (рис. 2). По донній частині й бічним сторонам ями укладають тепло- і гідроізоляцію; поверхню

води захищають теплоізолюючою плаваючою кришкою, на якій встановлюють СТК. Місткість таких АТ виміряється сотнями й десятками тисяч кубометрів.

АТ в природних водоймах засновано на відділенні частини озера або морської затоки за допомогою теплоізолюючої завіси. Поверхню води захищають плаваючою теплоізоляцією в такий же спосіб, як й у випадку ями-акумулятора. Цей варіант ставиться до вискоефективних, оскільки є можливість організувати акумулятори більших розмірів і при цьому уникнути витрат на виїмку ґрунту [5].

У світовій практиці є досвід будівництва в скельових виїмках сховищ для нафти й зрідженого газу. Подібні скельові виїмки можуть бути використані й для акумулявання гарячої води. У Швеції в селищі Ликебю обладнана в скельних породах порожнина для сезонного акумулявання місткістю 10 000 м³. Порожнина не має теплоізоляції; інтервал робочих температур становить 90...40°С. Навколишні шари скельної породи також служать для акумулявання теплоти [3].

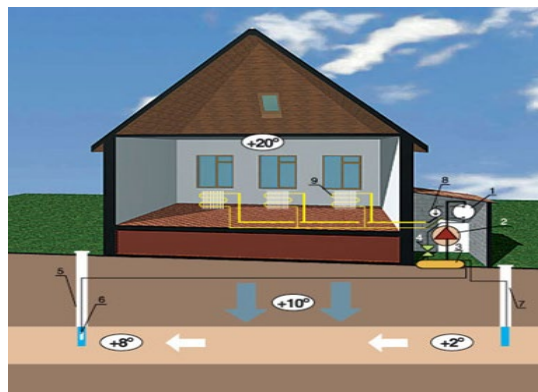

Рис. 1. Технологічна схема сезонного підземного АТ, який створюється у близькому до поверхні водоносному горизонті:

1-розширювальний бак; 2-насос; 3-буферна ємність; 4-перепускний клапан;
5- видобувна свердловина; 6- поплавковий датчик; 7- поглинальна свердловина;
8-насос системи опалення; 9-система опалення.

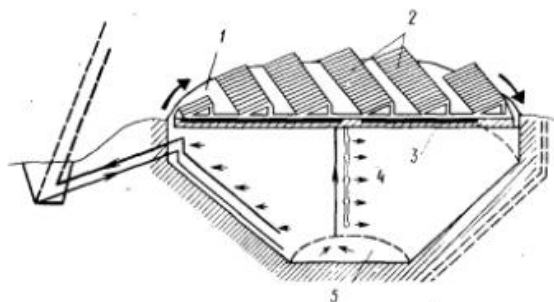

Рис. 2. АТ в ґрунтовій впадині в Студвіке (Швеція):

1 – поворотна кришка; 2 – СТК; 3 – теплоізоляція; 4 – подача нагрітої води;
5 – захисне покриття.

При акумуляванні теплоти сонячної енергії за допомогою ставків їх використовують ще й як СТК. Сонячний ставок (рис.3) - це обсяг води з різною концентрацією солі: у верхніх шарах вона менше, ніж у нижні. Сонячне випромінювання викликає більше інтенсивне нагрівання нижніх щільних шарів. Перепад густин досягається штучним або природним шляхом. При цьому верхні, менш нагріті шари води служать теплоізоляцією. Існують й інші способи зменшення

тепловтрат з поверхні, аналогічні відкритим колекторам, наприклад, застелення. Ставок глибиною 1 м акумулює 15...25% теплоти падаючого випромінювання. Більша глибина забезпечує кращу ізоляцію, але до нижніх шарів доходить менша кількість теплоти. Оптимальна глибина ставка становить 1...2 м. Сонячні ставки дають велику кількість низькотемпературного теплоти, стійкі до денних змін кліматичних параметрів і здатні підтримувати позитивну температуру протягом зими [2,4].

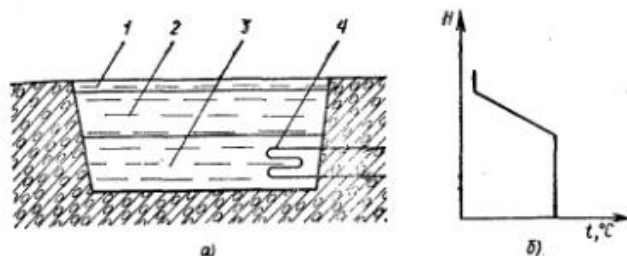

Рис. 3. Схема сонячного ставка (а) і зміна температури (б) рідини по висоті ставка:

1 – прісна вода; 2 – ізолюючий шар з концентрацією, яка збільшується донизу;
3 – шар гарячого розчину; 4 – теплообмінник.

Теплова енергія ґрунту та ґрунтових вод може використовуватися для обігріву та вентиляції приміщень. Відбір теплової енергії від ґрунту може здійснюватися за допомогою фунтових теплообмінників різних типів. Температура теплоносія в ґрунтовому теплообміннику становить від мінус 5...7 до плюс 10...12°C і є придатною для виробництва теплоносія з температурою 40-70°C за допомогою теплових насосів. Досвід провідних країн свідчить, що енергію ґрунту найчастіше використовують в теплонасосних установках потужністю до 70-100 кВт, які обслуговують окремі невеликі будинки, головним чином садибні житлові будинки [1,5]. В умовах України це можуть бути садибні будинки міст та сіл.

Ґрунтові АТ з горизонтальними теплообмінниками - це приповерхневий шар ґрунту, в межах якого розташовується під'єднана до споживачів система спеціально прокладених горизонтальних теплообмінників (рис. 4). Теплообмінники можуть бути різної форми та конфігурації і виготовленими з різних матеріалів. Глибина їх розташування становить не менше 1,5...2 метрів, тобто нижче рівня глибини промерзання ґрунту, причому ґрунт, в якому розташовуються ці теплообмінники, може бути як відносно сухим, так і водонасиченим [2,5].

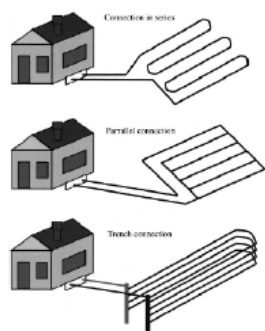

Fig. 4. Horizontal-type ground heat exchangers (redrawn from Ref. [2]).

Fig. 5. "Slinky"-type ground heat exchanger.

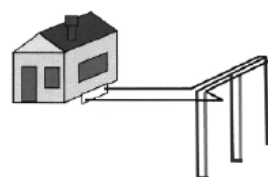

Fig. 6. Vertical ground heat exchangers.

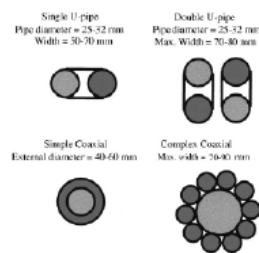

Fig. 7. Common vertical ground heat exchanger designs.

Рис. 4. Варіанти конструкції ґрунтових теплообмінників

Список використаних джерел:

1. Г.М. Забарний. Сезонне акумулювання теплоти в підземних акумуляторах: навч. посіб. Київ: ВІОЛ-ПРИНТ, 2009. 278 с.
2. Украина. Эффективность малой энергетики /за ред. А. Романова. Киев, 2005. 280с.
3. Левенберг В.Д., Ткач М.Р, Гольстрем В.А. Аккумулирование тепла. Киев: «Техника», 1991. 112 с.
4. Екологізація енергетики: Навч. пос. / Шевчук В.Я., Бічивський Г.О., Сатолкін Ю.М., Навроцький В.М. Київ: Вища освіта, 2002. 111 с.
5. Сиротюк М.І. Поновлювані джерела енергії: навч. посіб.: навч. посіб.; за ред. С. І. Кукурудза. Львів : ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2008. 248 с.

СЕКЦІЯ XXIV. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО: НЕРОЗРИВНИЙ ЗВ'ЯЗОК ТА ВЗАЄМОДІЯ

Бутевич Олександра Олегівна

здобувач вищої освіти факультету дизайну

КНУТД Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Науковий керівник: Осадча Алла Миколаївна

старший викладач кафедри рисунка та живопису

КНУТД Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Головними питаннями тези є:

1. Що є спільного між культурою та мистецтвом?
2. Який зв'язок та взаємодія між ними?
3. Яку роль вони відіграють для сучасного суспільства?

1. Відображення ідентичності. Мистецтво та культура завжди були і є відображенням цінностей, традицій, історії і менталітету певної культурної спільноти. Відчуття належності до такої спільноти може бути укріплене через сприйняття та вивчення мистецьких творів, що здатні відобразити їхню особливість, також допоможе поглиблення в культурні традиції, тощо. Тож безсумнівним спільним між мистецтвом і культурою є вплив на ідентифікацію людини.

2. Вплив культури на мистецтво. Культура має великий вплив на розвиток мистецтва, будуючи контекст, в якому воно формується розвивається та сприймається. Цінності, традиції, релігійні установки та соціальні норми культури створюють та визначають тематику, стиль, техніку та естетику мистецтва.

Мистецтво як вираз культури: Мистецтво є засобом вираження та передачі культурних ідей, переказування традицій, вірувань та сприйняття світу. Воно може стати інструментом збереження культурної спадщини та пам'яті, а також засобом інтерпретації та відтворення культурних елементів для сучасного глядача.

Взаємодія мистецтва та культури: Мистецтво має вплив на культуру: сприяє розширенню культурних горизонтів, стимулюючи творчий розвиток та новаторські підходи. В свою чергу, культура впливає на мистецтво, визначаючи його контекст та вимоги, фінансову підтримку та розповсюдження.

3. Роль в сучасному світі. Мистецтво виконує важливу роль у збереженні та відновленні культурної спадщини. Через відтворення традиційних технік, стилів та мотивів, мистецтво допомагає зберегти цінні культурні твори та навички, які передаються з покоління в покоління.

Рефлексія суспільних проблем та зміна світогляду: Мистецтво може відобразити соціальні проблеми, нерівності та конфлікти, спонукати до роздумів та зміни. Воно може впливати на світогляд суспільства, стимулюючи критичне мислення та сприяючи соціальній трансформації.

Висновки

Культура та мистецтво є нероздільними один від одного, упродовж всього свого існування вони підтримували суспільство і зберігали самобутність кожної окремого суспільного угруповання, тощо. Передавання культурної спадщини, стимулювання міжкультурних ділогів – це ціль культури та мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Культура та мистецтво – URL: https://pidru4niki.com/15931106/rps/kultura_mistetstvo (дата звернення: 25.05.2023).
2. Чим відрізняється культура від мистецтва? – URL: <https://moyaosvita.com.ua/osvita-2/chim-vidriznyayetsya-mistectvo-vid-kulturi/> (дата звернення: 24.05.2023).

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО: УКРАЇНСЬКЕ КНИЖКОВЕ МИСТЕЦТВО. СУЧАСНА ТРАДИЦІЯ

Заболотня Аміна Олегівна

здобувач вищої освіти факультету дизайну
КНУТД Київський національний університет технології та дизайну, Україна

Науковий керівник: Осадча Алла Миколаївна

старший викладач кафедри рисунка та живопису
КНУТД Київський національний університет технології та дизайну, Україна

Історія книги та друкарства має багато цікавих сторінок. Про це говорять і сьогодні фахівці, які досліджують проблему поліграфа. На всіх етапах розвитку цивілізованого суспільства книга відіграла важливу роль. Не лише друковані книги, але у період до появи книго друкування рукописні також були важливим засобом поширення знань.

Суспільства з різними науковими та політичними поглядами та були рушійною силою їх формування. Ця книга була і залишається скарбницею мудрості. Оглядаючи джерела з даної теми, слід зазначити, що дослідники, які вивчають друкарську галузь, більше уваги приділяють самій книзі, оскільки вона, ймовірно, завжди буде основним засобом поширення знань і мудрості.

Словацький вчений Шульц розробив повний набір технік виготовлення обкладинок для різних типів книг залежно від призначення. Він хоче, щоб ми повірили, що добре оформлена обкладинка чи палітурка є найважливішою роллю в книзі, справляючи перше враження на читача. Запаско Ю.П. видав у Львові дослідницьку працю «Мистецтво книги в Україні», в якій висвітлюються проблеми українського видавництва. Він вважає, що ця українська книга не буде популярною у читачів, поки не підвищиться духовний рівень народу країни. Лише коли друкарні змінили напрямок своєї діяльності, замість листівок, рекламних плакатів і наклейок, які за радянських часів видавалися більшими тиражами та дешевше, почали друкувати справжні художні книги. Ці проблеми стосуються не лише людей, які мають певні зв'язки в поліграфічній галузі, а й наших пересічних читачів, студентів, учнів, робітників, адже наша країна не має тієї якісної книжкової продукції, яку повинні мати розвинені країни.

Сучасна видавничо-поліграфічна форма книги є результатом тривалого історичного розвитку. Його зміни пов'язані із загальним прогресом економіки та культури, прогресом книговидання і поліграфії, розширенням попиту на книжкову продукцію, зростанням споживчого попиту. На форму друкованої форми книговидання впливає також тип самого видання, яке різне за інформаційним характером і цільовим призначенням: наукове, науково-популярне, навчальне, довідкове, літературно-художнє тощо. Видавничо-поліграфічна форма книги є атрибутом і системою якості, яка перетворює авторський твір на книжковий варіант і забезпечує його існування (тиражування) і поширення в часі та просторі. Метою даної роботи є розкрити книгу як документ з поліграфічної точки зору, з усіма її деталями, зовнішнім і внутрішнім оформленням, композиційними елементами, що формувалися роками й змінювалися відповідно до потреб. Цей продукт і вимоги.

Об'єктом дослідження даної роботи є книга як документ. Предметом роботи, що стосується об'єкта, є книга, створена за допомогою друкарства, поліграфічна

технологія відповідно до встановлених стандартів і норм щодо внутрішнього та зовнішнього оформлення в залежності від її призначення. Художній вигляд книги значною мірою визначається спеціальними декоративними елементами (орнаментами, фактурами, фактурами, віньєтками). Як це характерно для нашого століття, у міру розвитку книжкового мистецтва посилювалися декоративні та функціональні компоненти книжок, наприклад шрифти. У сучасній книзі колір є одним з основних засобів художнього оформлення, що значною мірою сприяло вдосконаленню процесу кольорового друку. Матеріал, забарвлення палітурки, збагачення кольорів зображень внаслідок кольорової насиченості, використання так званих відкритих і часткових кольорів – усе передає особливу декоративність та емоційне звучання книги в цілому.

Звичайно, у процесі створення художнього образу конкретної книги використовувалися не всі відомі засоби декорування, їх вибір залежав від художніх задумів митця, вироблених під час вивчення змісту книги та її призначення. Наголошуємо, що для гармонійного та виразного вирішення всього декоративного оздоблення якості та властивості кожного елемента декоративної книги можуть істотно відрізнятися. Книжкове оформлення має багато характеристик. По-перше, ми помічаємо більшу частку не візуальних елементів і зображень, зі зниженою інформативністю та низькою зображуваністю. Несимволічні компоненти оздоблення — геометричні орнаменти, фактури, фактури, тангіри, штрихи та деякі інші. Часто в тексті та образотворчих елементах оздоблення абстрактні фігури набувають емоційного значення, викликають певні асоціації. Візуальні елементи більш-менш стилізовані. Художній стиль, який використовується всіма іншими компонентами дизайну, художніми та графічними техніками тощо.

Найважливішою особливістю книжкової її зв'язок зі змістом літературного тексту, який вона так чи інакше супроводжує і характеризує.

Ця взаємодія текстом породжує безліч станів, які все ж можна типи зв'язку.

Надважливі особливістю книжкової її зв'язок зі змістом літературного тексту, який вона певним чином супроводжує і характеризує.

У цій взаємодії між орнаментом і текстом виникає низка станів, які все ж можна згрупувати у три типи зв'язку.

Перший тип:оздоблення слабо пов'язане зі змістом книги. Цей формальний зв'язок тепер заведено називати орнаментациєю.

Другий тип:орнаментация відповідає виключно змісту книги. Тут лише деякі використаних декоративних засобів гармоніюють з літературним змістом, тоді як інші змісту. Такий стан книжкової орнаментики характерний, наприклад, для повністю синтезованої книги, де творчі багато гранні віньєтки більш-менш відповідають змісту тексту або лише натякають на нього.

Третій тип:оздоблення використовується на повну потужність і активно гармонує зі змістом книги. У цьому випадку кожен декоративний елемент або приймання працює в потрібному напрямку і приєднується до злагодженого хору декоративних засобів. Звичайно, тут треба зазначити, що асоціативна образність передає зміст текст у так чітко, як ілюстрації, які надають читачеві чітко за фіксоване бачення літературного образу.

Оскільки питання еволюції книжковому оформленню ще не розглядалося глибоко і потребує спеціальних досліджень, при описі історичних етапів розвитку книжковими оформленнями співвідносимо його класифікацією стилів у декоративно-прикладному мистецтві та архітектурі.

В історичному огляді розвитку книжкового оздоблення, еволюції мистецтва

книжково оформлення окремі стилістичні періоди, необхідно враховувати змістовні аспекти оздоблення, кольорові та образні особливості форми умови матеріальної реалізації дизайну зовнішніх і внутрішніх елементів книги.

При детальному розгляді оздоблення книг певного стилістичного етапу(чого мене маємо наміру робити)особливу увагу слід звернути на такі моменти

-Елементи, які відіграють найбільшу декоративну роль у книзі, та особливості способу їх компонування;

Співвідношення різних видів оздоблення(орнаменти, декоративні ілюстрації, текстури тощо);фігуративних мотивів;

Зміст декоративних мотивів, частота, якою вони повторюються у великій кількості виданих книг;

Зв'язок зі змістом літературного твору та призначенням книги;

Співвідношення композиційних декоративні них принци художньо-графічному оформленню книг;

Ступінь умовно слів художній інтерпретації образу;

Кольорів і рішення декоративних композицій.

Історія розвитку книжкового мистецтва включає періоди тривалої еволюції одного стилю, який поступово іншим, і періоди коротких стильових періодів, присвячених важливим соціально-економічним змінам суспільстві. Щоб за документом стилю, може бути достатньо відновити лише деякі характерні елементи. Якщо це носить відчуття дизайнерське рішення в поєднанні збільш ранніми елементами.

Досягнення стилістичної єдності загальному декоративному оформленню книги та подолання стилістичної різно рідності її елементів-складний творчий процес, який не впорядковується загально прийняту схему.На наш погляд, художнику важливо знайти загальні принципи структурної композиції книги, пов'язатикоженз30 мільйонів її елементів зі змістом твору та узгодити їх між собою за формальними характеристиками, такими як колір, якість форми, масштаб, пропорції та ритм.

Щоб краще зрозуміти значення книжках, уявімо собі видання, в якому засоби оформлення виражають лише свою основну функцію.Текст набраний одним шрифтом, палітурка захищає аркуші від подряпини дозволяє зручно перегортати сторінки, форма лише скріплюють аркуші та обкладинки, тканина і папір відповідають лише техніці друку, малюнки, що не можна зрозуміти з тексту, лише одне, і так далі.У такій книзі послання тексту вдається донести до читача, але без натхнення, без уваги до читача, без бажання зробити її читабельною, вона стає безликою і нудною.

Високий друк, один з найвідоміших процесів друку з металевих пластин, зараз використовується рідко(винайдений Гутенбергом).Цей метод характеризується тим, що елементи, з яких складається відбиток, розташовані вище, ніж пробіл.Цей метод іноді використовують для довго тривалих видань, які містять лише текст (наприклад, книжки в м'якій обкладинці масового виробництва).

Високий друк був поширений у поліграфії до того, як з'явилися новітні методи. Величезна кількість видань, включаючи книги, журнали, бланки та ілюстрації, були надруковані високим друком. Чудова універсальність цього методу одним з позитивних факторів, але цей метод також має багато негативних факторів, таких як складність виготовлення друкарських форм необхідність багаторазового виготовлення цих друкарських форм для великої кількості репродукцій.

Глибокий друк-один з основних способів друку, винайдений чеським

художником Карелом Клічем наприкінці минулого століття. Він характеризується тим, що елементи, з яких складається відбиток, заглиблюються глибше, ніж не друковані елементи. Сучасний про смисловий метод глибокого друку називається ракельний глибокий друк (ракель - це сталевий ніж, який з очищає фарбу з поверхні друкарської форми перед друком).

Цей метод особливо добре підходить для відтворення фотографій, але чіткість тексту при цьому менш чітка, ніж при високо мудриці. Тому глибокий друк часто використовується для видань з великою кількістю фото ілюстрацій і відносно не великою кількістю тексту, таких як фото альбоми та ілюстровані книги.

Плоский друковий вид друку, який характеризується тим, що друкарські елементи друкарської форми знаходяться на одній стороні з не друкарськими елементами. До мети дів плоского друку належать літографія, фототипія та офсетний друк.

Літографія найстаріший вид плоского друку. Літографські друкарські форми виготовлялися або використанням літографських форм, або з металевих пластин. Фото тип її можуть відтворювати зображення різних відтінків (з переходами від слабких відтінків до більш яскравих). Друкарські форми для фото тип її виготовляються зі скляних пластин, покритих світло чутливим елементом.

Інтенсивний розвиток офсетного способу друкуванні роки пов'язаний, головним чином, з появою високо продуктивних друкарських машин, під вищенням рівня механізації та автоматизації друкарського процесу, створенням високоякісних матеріалів (паперу, фарби тощо).

Основним компонентом книги є надрукований аркуш. Надрукований аркуш згодом стає зошитом. Кількість сторінок у цьому зошиті визначається долею паперу, тобто тим, скільки разів і всякому порядку папір складається для створення зошита. Такі зошити мають 16 або 32 сторінки, рідше 8, 12 або 24 сторінки.

Книжковий блок-таку поліграфії називають майже готовий примірник видання, який потрібно лише з'єднати з палітуркою або обкладинкою. Це набір з'єднаних між собою нот або аркушів, що складаються зі сторінок та інших деталей майбутнього видання.

Книжкові блоки можуть відрізнятися за способом складання, типом форзаца, способом зшивання, обробкою корінця, з капюшоном або без нього, із закладкою ми або без них, а також за способом обробки обрізу. Залежно від обсягу книги палітурні блоки можуть комплектуватися виділеннями вкладками. Останній тип дуже рідко використовується для не великих тиражів.

Друкова на продукції, тобто продукція після друку, повинна бути зареєстрована. Обкладинка або палітурка містить аркуші книги, тобто книжковий блок. Обкладинка виготовляється більш міцного паперу, ніж аркуш і для тексту. Палітурка жорсткіша надійніша за обкладинку і виготовляється яз одного аркуша картону чи пластику або з композиції двох частин (тканини, паперу, пластику і рідше шкіри), склеєних між собою. Обкладинка з'єднується з книжковим блоком дротяними скобами або приклеюється до корінця, тоді як корінець обклеюється паперові служить для скріплення всіх зошитів разом. Палітурка з'єднується з книжковим блоком за допомогою корінця, а також матеріалу форзацові форзаців. Призначення обкладинки та палітурки полягає насамперед тому, що отримувати книгу на місці, захищати внутрішні сторінки від подряпини плям, а також надавати основну інформацію про книгу (автор, тема, аватарів видання).

Важливим елементом палітурки є форзац. Міцна шовк вабо бавовняна стрічка шириною 12-16 мм. Має товстий кольоровий край. Каптан приклеюється біля

нижнього і верхнього корінця книги. При значенню каптану-скріплювати верхній і нижній країни, що складають книжковий блок. Слугує декоративним елементом книжкового блоку.

Залежно від матеріалу, з якого виготовляється палітурка, її можна розділити на кілька видів. Загальна класифікація поділяється на дев'ять типів. Найбільше книг видається у палітурках №5 та №7, які вважаються найкращими. [10, с. 76-78]

Край палітурки, який виступає над обрізаним краєм книжкового блоку, називається обрізом. Обрізна палітурка, скасовувати від обрізної (тобто без обрізу), більш надійно захищає книжковий блок від пошкоджень.

Говорячи про палітурку, необхідно згадати про аркуш, який фіксує з'єднує книжковий блок форзацом, тобто форзац. Існує два види форзаців: задній форзац передній форзац. Залеж нові обсяги і при значенню видання та способу комплектування книжкового блоку існують різні види склеювання, зшивання і фальцювання.

Форзаци використовуються не тільки для скріплення книжкових блоків, але і є засобом декорування книг. Тому форзаци можуть бути виготовлені зі звичайного паперу (білого або кольорового) або надруковані певним малюнком.

Список використаних джерел:

1. Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Матеріали до бібліографії (2001-2003 рр.) / Нац. Академії Наук України, Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського, Ін-т біографічних досліджень; Укл. Надія Мельник-Любовець, Олег Яценко,. — К.: Б. в., 2006. — 202 с.
2. Швецова — Водка Г. Перше монографічне дослідження історії української статистики друку: рецензія // Вісник Книжкової палати. — 2004. — № 3. — С. 8 — 9.
3. Кириченко І. Журнальне виробництво: історія і сучасність // Друкарство. — 2005. — № 4. — С. 14-17.

ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СВІТОВІЙ НАУЦІ: ЗАДАЧІ ТА ВИКЛИКИ

Рибалко Діана Дмитрівна

здобувач вищої освіти факультету дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну (КНУТД), Україна

Науковий керівник: Осадча А.М.

старший викладач, кафедра рисунка та живопису
Київський національний університет технологій та дизайну (КНУТД), Україна

З розвитком науки та технологій мистецтво не лишається осторонь. Зараз спостерігається період активних трансформацій у сфері мистецтва, зокрема, через використання штучного інтелекту в процесі створення ілюстрацій. Одним з ключових аспектів цієї трансформації є перенасиченість мистецтва цифровими образами, що були створені за допомогою ШІ (штучного інтелекту).

Цифрове мистецтво, створене штучним інтелектом, змінює традиційні поняття про творчий процес. ШІ використовує алгоритми та машинне навчання для генерування нових, унікальних образів, які часто виходять за рамки того, що людина може створити. [1]

Ця революція у мистецтві призводить до появи цілого ряду викликів і проблем. По-перше, виникає питання про авторство таких творів. Чи можемо ми вважати машину, яка генерує образ, автором? Або ж автором є той, хто програмує та "навчає" машину?

По-друге, є питання про цінність і значення цифрового мистецтва. Чи має мистецтво, створене штучним інтелектом, таку ж цінність, як і твори, створені людиною? Чи може мистецтво, створене ШІ, викликати такі ж глибокі емоційні реакції, як і традиційне мистецтво? Чи може цифрове мистецтво конкурувати з людським, або воно має власне, відмінне від людського, місце в мистецькому світі?

По-третє, виникає питання про місце та роль художника в цифровому світі. Якщо машини можуть створювати власні твори, то яке місце залишається для митця? Чи має він адаптуватися до цифрової ери і використовувати ШІ як інструмент у своєму творчому процесі? Або ж він має залишатися вірним традиційним методам і відстоювати цінність ручної роботи?

Попри всі ці виклики, важливо визнати, що цифрове мистецтво має великий потенціал. Використання ШІ дозволяє створювати нові, небачені образи, розширює межі мистецтва і відкриває нові горизонти для творчості.

Штучний інтелект може використовуватися як інструмент для створення нових творів, а також як середовище для експериментів. Це може бути корисним для художників, які хочуть підійти до свого творчого процесу з нового боку.

Також важливо відзначити, що ШІ має потенціал стати справжнім помічником для художників. Застосування машинного навчання може допомогти художникам в процесі створення творів, від шаблонів і ескізів до вибору кольору і техніки.

Однак, необхідно зрозуміти, що штучний інтелект - це лише інструмент, а не заміна творчості. Художник має залишатися ключовим учасником у процесі творення мистецтва. ШІ може допомогти в автоматизації певних процесів, але він не може повністю замінити людську креативність. [1]

Цей період трансформації в мистецтві є викликом для всіх учасників

мистецького процесу: художників, галерей, кураторів, критиків, і, звичайно, аудиторії. Всі вони повинні адаптуватися до нової реальності та знайти власні шляхи в цифровому мистецькому світі.

Для художників це може означати пошук нових форм вираження через використання ШІ, або ж застосування цифрових технологій для поглиблення традиційних методів. Для галерей і кураторів це може означати пошук нових способів виставляння та презентації цифрового мистецтва, а також залучення нових аудиторій. Для аудиторії це може означати пошук нових способів сприйняття і взаємодії з мистецтвом.

Загалом, перехід до цифрового мистецтва - це великий виклик для всієї мистецької галузі. Але це також велика можливість для інновацій та розвитку. Цей період трансформації може призвести до появи нових форм мистецтва, нових вражень та нових методів взаємодії з мистецтвом.

Ще одним важливим аспектом трансформації у світі мистецтва є зміна в сприйнятті та розумінні того, що насправді є мистецтвом. Цифрове мистецтво, створене за допомогою штучного інтелекту, може відрізнитися від традиційних форм і стилів, до яких ми звикли. Це вимагає від нас гнучкості в сприйнятті та відкритості до нового.

В цьому контексті, навчальні заклади та освітні програми мають важливу роль у підготовці наступного покоління художників та кураторів до роботи в цифровому світі. Це може включати вивчення нових технологій, таких як штучний інтелект, алгоритми та машинне навчання, а також розвиток критичного мислення та аналітичних навичок, щоб зрозуміти та оцінити вплив цих технологій на мистецтво.

Нарешті, цей період трансформації примушує нас переосмислити роль мистецтва в суспільстві. Мистецтво завжди було відображенням культури, історії та соціальних процесів. Цифрове мистецтво, створене штучним інтелектом, має потенціал відображати сучасні тенденції, такі як розширення технологій, зміну взаємин людини з технологіями та вплив цих змін на наше життя. [2]

Список використаних джерел:

1. Кіт Л. (2023) - Користь і шкода AI для генерування зображень. Швидкі відповіді на непрості питання. Вилучено з: <https://gamedev.dou.ua/blogs/faq-about-ai-image-generators/>.
2. Баловсяк Н. (2023) - Штучний таланти. Як нейромережі для генерації картинок вплинуть на сучасне мистецтво. Вилучено з: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/shtuchniy-talant-yak-neyromerezhi-dlya-generacii-kartinok-vplivut-na-suchasne-mistectvo-29102022-468594>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ І МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В СВІТОВІЙ НАУЦІ: ЗАДАЧІ ТА ВИКЛИКИ»**

2 червня 2023 року ♦ Одеса, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 02.06.2023. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 12,90. Замовлення № 378. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Міжнародний центр наукових досліджень
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: mcnd@ukrlogos.in.ua

Видавець: Громадська організація «Європейська наукова платформа».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7172 від 21.10.2020.